

6 Utredningen avseende Christer P

Kapitlets innehåll

Utredningen mot Christer P har sedan hösten 1988 varit Palmeutredningens huvudspår. Det kom senast till uttryck genom den resningsansökan som behandlades under 1997/98. Det är inte möjligt att redovisa och bedöma utredningsarbetet som helhet utan att beakta utredningen avseende Christer P. Vi ägnar därför ett kapitel åt denna.

Den första delen av kapitlet beskriver det rättsliga skeendet, från de första tipsen angående Christer P från våren 1986 till Högsta domstolens avslag på Riksåklagarens ansökan om resning sommaren 1998. I det sammanhanget uppmärksammar vi i ett särskilt avsnitt de utsagor som avgivits av målsäganden Lisbeth Palme och omständigheterna därikring.

I två hänseenden redovisar vi under rubriken *Sammanfattande anmärkningar* bedömningar beträffande kapitlets första del. Det gäller utredningen mot Christer P innan den egentliga förundersökningen mot honom kom igång. Det gäller vidare Palmeutredningens sätt att uppta Lisbeth Palmes utsagor och i övrigt förhålla sig till hennes medverkan i utredningen.

Den senare delen av kapitlet behandlar det s.k. resningsmaterialet, dvs. den utredning avseende Christer P som 1997 ingavs till Högsta domstolen. Det är i beaktande av syftet med vårt uppdrag av stort intresse att redovisa detta. Det förhållandet att materialet åberopats inför Högsta domstolen medför inte att det i vår redovisning bör behandlas på annat sätt än utredningen i övrigt. Där materialet rättsligt bedömts av Högsta domstolen redovisar vi detta.

Vår framställning i denna del är förutom på redovisning inriktad på de utredningsresultat som nåtts. För att själva kunna ta ställning till om utredningens inriktning på Christer P varit befogad – något vi alltså inte kan undvika att göra – har vi anlagt vissa synpunkter angående materialets utredningsvärde. Med detta menar vi det underlag materialet ger för avgörandet av vilka fortsatta utredningsåtgärder som är befogade, hur resurserna bör fördelas på detta uppslag i förhållande

till andra osv. I begreppet ingår också huruvida vidtagna åtgärder fört utredningen vidare eller inte.

I ett avslutande avsnitt diskuterar vi mer samlat utredningen mot Christer P och Palmeutredningens vägval därvidlag.

Samtliga våra synpunkter anläggs mot den självklara bakgrunden att misstankarna mot Christer P inte är styrkta och att utredningen syftar till ett klarläggande av om misstankarna har någon grund eller inte, varvid resultatet i bägge fallen skulle vara av lika stort värde. Resonemangen är således genomgående oberoende av Christer P:s eventuella skuld till gärningen.

6.1 Utredning, åtal och dom samt fortsatt utredning

6.1.1 Översikt över utredningen mot Christer P

Polisens intresse riktades mot Christer P redan under den första tiden; han hördes den 28 maj 1986 om sina förehavanden på mordkvällen. Åtgärderna stannade dock vid detta förhör. Ungefär ett år senare hördes han för kontroll av uppgifter som en annan person lämnat om sin vistelseort vid tidpunkten för mordet. Sent 1987 inkom uppgifter om att Christer P var lik fantombilden, att han skulle ha uppehållit sig i mordkvarteren under mordkvällen, förekomst av vapen i Christer P:s lägenhet m.m.

I samband med att polisens utredningsåtgärder under senare delen av 1988 kom att koncentreras till kvarteren kring mordplatsen, biografen Grand m.m., och även spelklubben Oxen, väcktes intresset för uppgifterna om Christer P. Den 14 december samma år hämtades han till förhör. Efter det att Lisbeth Palme vid en valkonfrontation via video utpekade honom som gärningsman, anhölls han. Han häktades därefter av Stockholms tingsrätt och förblev i häkte fram till och under de två rättegångar som kom att hållas. Stockholms tingsrätt fällde i en dom som dikterades av nämnden i juli 1989 Christer P till ansvar för mord; de två lagfarna ledamöterna (juristdomarna) frikände Christer P. Svea hovrätt försatte en tid efter rättegången i hovrätten Christer P på fri fot och frikände honom i en den 2 november meddelad dom, som var enhälligt. Riksåklagaren överklagade inte domen, som vann laga kraft den 1 december 1989.

Polisen fortsatte att visa intresse för Christer P, delvis för dennes egen säkerhets skull, delvis för kontroll av att han inte närmade sig målsäganden Lisbeth Palme och delvis för att misstankarna mot honom kvarstod trots hovrättens dom, bl.a. utreddes de tips angående Christer P som flöt in. I princip fortsatte förundersökningen mot Christer P, dock med avsevärt mindre intensitet än inför rättegångarna.

1996, i samband med ett personbyte i förundersökningsledningen, fokuserades utredningen åter på Christer P, i syfte att utvärdera och komplettera det material som framkommit efter den friande domen. Frågan om resning övervägdes senhösten 1996, men enligt RÅ fanns vid den tidpunkten inte grund för att begära resning i HD. Våren 1997 inkom vissa tips, som tillsammans med övrigt framtaget material lades till grund för en resningsansökan, som ingavs till HD i december 1997. HD avslög ansökan den 28 maj 1998. Avslagsbeslutet var enhälligt; beträffande motiveringen förekom en skiljaktigt mening.

Från förundersökningsledningens sida har förklarats att intresset för Christer P som möjlig gärningsman alltfört kvarstår.

6.1.2 Utredningsåtgärder i anslutning till mordet

Christer P:s namn aktualiserades relativt tidigt i utredningen. Det finns tre från varandra oberoende tips om honom från april 1986. Med tanke på att Christer P var en känd kriminell person som tidigare begått grova våldsdåd i Stockholm finns det skäl att anta att hans namn bör ha aktualiserats bland utredningsmännen även på annat sätt än genom tips utifrån.¹

Den 9 april 1986 lämnade en anställd vid Rättspsykiatriska kliniken på Huddinge sjukhus uppgift om att Christer P var mycket lik fantombilden av "skuggan". Det angavs att Christer P suttit på rättspsyket samt att han stuckit ned någon med bajonett och därför kallades "bajonettmannen". På uppslaget har antecknats: "*P lång – 190? – Farlig – psykop.*", "*Bra typ*" samt "*Pri: 3*"². Vidare finns en notering om att spaningschefen tagit del av uppslaget den 10 april 1986.

Två dagar senare, den 11 april, inkom ett den 9 april poststämplat brev, enligt vilket Christer P var mycket lik "fantombild 2", dvs. bilden av "skuggan". Brevet kom från en namngiven person som var intagen på fängelset Hall och som tidigare suttit i fängelse samtidigt med Christer P. På det i anledning av brevet upprättade spaningsuppdraget har antecknats: "*'Bajonettmördaren' P. Är intressant som typ, när det gäller 'skuggan' psykopat*" samt "*Pri:3*". Spaningschefen har enligt en notering tagit del av uppslaget den 12 april 1986.

Den 22 april samma år ringde en namngiven person från kansliet på Kumla-fängelset. Han uppgav att under 1983 satt en person vid namn Christer P på anstalten för mordförsök. Christer P var enligt uppgiftslämnaren "fullkomligt galen". Uppdraget är mycket kortfattat – uppgiftslämnaren måste rimligen ha sagt något mer om vad som fått honom att ta kontakt med mordutredningen – och saknar anteckningar av den typ som finns på ovannämnda uppslag. Det anges som färdigbearbetat den 29 augusti 1986.

¹ I en promemoria av professorn vid Polishögskolan Leif G W Persson, daterad den 23 november 1994, anges om Christer P att "han dyker upp i utredningsmaterialet som tänkbar gärningsman redan söndagen den andra mars 1986 när man ur datorn plockar fram tidigare våldsbrott på den aktuella platsen" (promemorian ingiven till den tidigare Palmekommissionen på uppdrag av dess ordförande Sigvard Marjasin).

² "Pri:3" är en informell prioriteringsklassning, som betyder att uppslaget är prioriterat (siffran 3 betyder högsta prioritet).

Christer P:s namn förekommer vidare i ett uppslag rubricerat ”informativa uppgifter”. Uppgifterna synes härröra från polisens narkotikaspänning. Bland annan information, som rör Sigvard C, Harri M m.fl., sägs att Harri M ”till sin hjälp skaffat torpeden Krister P”; vid namnet finns en asterisk som hänvisar till en handanteckning: ”Bajonettmördaren”. Uppslaget är daterat 14 april 1986 och liksom de tidigare åsatt en notering om att det skall prioriteras, ”Pri:3”.

Sigvard C, som sedermera kom att bli en central person i utredningen kring Christer P, hördes tidigt och upprepade gånger med anledning av sina iakttagelser och förehavanden i mordkvarteret vid tiden kring mordet (första förhöret hölls den 19 mars, efter tips från annan person), ytterligare förhör följde. Den 18 augusti 1986 inkom Sigvard C, till synes på eget initiativ, till mordutredningen för att lämna uppgifter om gäster som besökt den klubb han drev, Oxen. Sigvard C uppgav att Christer P besökt klubben på mordkvällen och gått därifrån strax efter klockan 22. Sigvard C sade sig förstå att Christer P blivit utpekad, eftersom denne liknade en av fantombilderna, men ville betona att Christer P var en varm anhängare av Olof Palme och skulle ”för allt i världen inte göra honom något illa”. Det framgår inte om Sigvard C även lämnade uppgifter om andra gäster, men det framstår som om hans enda ärende var att på eget initiativ lämna information om Christer P.³ Det kan anmärkas att uppgifterna stämmer väl med dem Christer P själv hade lämnat i maj (se nedan) och att Sigvard C:s initiativ sammantaget kan synas ägnat att avleda mordutredarnas intresse för Christer P.

Den enda dokumenterade utredningsåtgärd som vidtogs mot Christer P under den tid de ovan återgivna uppslagen härrör från är ett hembesök den 25 maj 1986. I det upprättade spaningsuppslaget sägs:

Måndagen den 26/5 –86 kl 11.15 besöktes Christer P i sin bostad av krinsp Lennart P och Anders L.

Följande framkom: Mordkvällen befann sig Christer inne i Sthlms city. Han besökte ”club” på Oxtorgsgatan – 2 tr under jorden – som heter BK OXEN. Där träffade han bl.a. en ”kille” vid namn Sigvard C – känd buse. Sigvard C är bosatt Tegnérgatan 16.

Christer anlände till klubben vid 19-tiden på kvällen och avvek därifrån strax efter 2200 då han gick till Centralen och tog ”pendeln” hem till Rotebro. Christer kom hem vid ca: 2330-tiden och gick så gott som genast och lade sig. På morgonen när han vaknade vid 08-tiden, gick han och

³ Tipset registrerades i uppslaget angående Christer P och rubricerades av mottagaren som en uppföljning av uppgifterna angående Christer P. Övriga förhör med Sigvard C från denna tid registrerades i andra avsnitt.

hämtade tidningen – DN – och fick då vetskap om mordet. Eftersom Christer är en ”sann vän” till Olof Palme satte han sig ner vid köksbordet och grät.

Uppslaget anges som färdigbearbetat, dvs. lagt ad acta, den 29 augusti 1986.

Till de tidiga uppgifterna om Christer P hör även utredningen kring Ulf Sp. Den 15 oktober 1986 lämnade Ulf Sv, då han i en narkotika-utredning rutinmässigt tillfrågades om han kände till något om statsministermordet, uppgifter om att en person, senare identifierad som Ulf Sp, gjort underliga uttalanden om mordet. Det framkom inte vad uttalandena gått ut på. Utredningsmannen fick intryck av att Ulf Sv var rädd och uppjagad när han talade om detta. En dryg vecka senare tog Ulf Sv kontakt med polisen för att ta tillbaka det han sagt; han hade varit onykter vid tillfället och velat briljera. Vid detta tillfälle uppgav Ulf Sv att hans tips gått ut på att Ulf Sp skulle känna mördaren. Detta stämde emellertid inte, enligt vad han nu uppgav. Han hade, uppgav han vidare, varit osams med Ulf Sp och velat ge igen. – Av intresse är att Ulf Sv vid detta andra tillfälle alltså kom att lämna information som han av det första spaningsuppslaget att döma faktiskt inte hade lämnat tidigare, dvs. uppgiften att Ulf Sp skulle vara bekant med mördaren. Det är också så saken återges i förundersökningsprotokollet, där det senare spaningsuppslaget redovisas först.

Ulf Sp uppsöktes den 11 november 1986 av polismannen Göran W. Ulf Sp uppgav då att han mordkvällen befunnit sig i en lägenhet tillhörande Christer P, dit han anlant vid 21-tiden. Han vaktade lägenheten åt Christer P, som tappat sina dörrnycklar. Christer P kom tillbaka vid 01.00, varefter Ulf Sp begav sig hem till en tillfällig bostad i Rotebro. Han kom dit strax efter 01.00. I det kortfattade uppslaget kommenterade Ulf Sp vidare hur det kunde komma sig att han skulle vara misstänkt, något han fann konstigt. – Det framstår som om utredningen gått ut på att fastställa huruvida Ulf Sp skulle kunna vara identisk med gärningsmannen (medan intresset av det tips som inkommit låg i uppgiften att Ulf Sp kände till vem som begått mordet). Detta bestyrks av nästa dokumenterade åtgärd i uppslaget. Den företogs den 23 april 1987, således nästan ett halvår senare, och utgörs av en förfrågan till Christer P. I det över åtgärden upprättade spaningsuppslaget anges följande:

Ulf Sp, den i tipset utpekade, har uppgivit Christer P som alibi för sina förehavanden den 28 feb 1986.

Christer P kontaktades idag den 23 april 1987 kl 13.10 per telefon och jag talade om för honom att en person uppgett att han den 28 feb 1986 varit hemma i hans lägenhet.

Christer P svarade då spontant: ”Det var Ulf Sp – han kom till mig vid 19-20.00-tiden innan jag åkte in till stan och fick vara kvar i lägenheten när jag åkte.”

”Ulf Sp stannade kvar för han hoppades att jag skulle skaffa lite amfetamin åt honom inne i stan, men jag fick inte tag i något.”

”När jag kom tillbaka till lägenheten vid 23.30-tiden låg han på golvet och sov ruset av sig.”

”Ulf Sp var kvar ett tag innan han åkte hem – vet ej exakt vad klockan var då.”

”Jag har tidigare blivit hörd av polis i Palmemordet tillsammans med Sigvard C angående mina förehavanden mordkvällen – ni måste ha papper på det hos er, det var fyra poliser hit i maj 1986.”

Utredaren tillfogade, och strök under: ”Dessa uppgifter stämmer – kopior i ärendet M 4248 bifogas.” – Ärende M 4248 är det ursprungliga uppslaget angående Christer P, där finns de ovan relaterade tipsen från april 1986.

Uppslaget är angivet som färdigbearbetat (ad acta-lagt) dagen därefter.

6.1.3 Den egentliga förundersökningen

Det går inte att ur utredningsmaterialet utläsa vid vilken närmare tidpunkt Christer P blev ett substantiellt spår i utredningen. Vad som framgår är att intresset för Christer P väcktes som en följd av att utredningsinsatserna hösten 1988 inriktades mot brottsplatsen, biografen Grand och även spelklubben ”Oxen”. Flera personer hade tidigt redovisat iakttagelser av en avvikande man, vilket gjorde att man inom utredningen kom att tala om ”Gubben på Grand” eller sedermera ”Grandmannen” (iakttagelserna kan i och för sig ha avsett olika män). Miss-tanken att dessa iakttagelser eller någon av dem kunde avse Christer P torde ha funnits vid denna tid. Frampå senhösten hade detta ”spår” dock uppenbarligen fått mer substans. Viss ledning ger det faktum att uppslaget registrerades som ett eget avsnitt (”KD”) den 24 oktober 1988.

Den 16 november 1988 ansökte förundersökningsledningen hos tingsrätten om tillstånd att avlyssna Christer P:s telefon. Som grund för ansökan angavs i sammanfattning följande. Det hade redan i anslutning

till mordet inkommit tre tips angående Christer P. Christer P:s bakgrund beskrevs, bl.a. att han tidigare dömts för det s.k. bajonettdråpet, var detta begått och att han då begagnat flyktvägen Tunnelgatan, Brunkebergstunneln, David Bagares gata till en lägenhet på Smala Gränd. Det hade vidare framkommit att Christer P ofta besökte en person som bodde på Tegnérgatan där denna korsar Sveavägen och att Christer P inför dessa besök brukade ringa till personen från en telefonkiosk belägen vid biografen Grand. Vid förhör med personer med anknytning till klubb Oxen hade framkommit att Christer P varit på klubben under mordkvällen, men gått därifrån en god tid innan mordet inträffade. Det fanns vidare uppgifter om att Christer P återkom till Rotebro, där han bodde, omkring klockan ett på natten, vilket i så fall inte stämde med vad han själv hade uppgivit för polisen 1986. Vittnen uppgav sig två dagar före mordet ha sett en revolver i den lägenhet på Tegnérgatan som Christer P ibland brukade besöka. Från vittnen hade även uppgivits att Christer P hade en inramad bild av Olof Palme upphängd i sin lägenhet. Slutligen omnämndes Christer P:s bekantskap med ”bombmannen”, dvs. Lars T.

Ansökan bifölls och Christer P:s telefon kom att avlyssnas från denna dag och fram till det att han greps, dvs. från den 16 november till den 14 december. I samband med att tillståndet förlängdes framkom att avlyssningen inte gav särskilt mycket. Bl.a. hade en kvinna i Christer P:s närhet ringt upp Christer P och ställt frågor kring mordet. Christer P hade visat sig oberörd av detta och av hans reaktion kunde inget av värde för utredningen utläsas.

Det har från PU uppgetts att förväntningarna på ”spåret Christer P” inte var påfallande höga inom utredningen vid den tidpunkten och att när målsäganden Lisbeth Palme vid videokonfrontationen pekade ut Christer P som gärningsman innebar detta därför en dramatisk vändpunkt i utredningen.

I och med det förändrade utredningsläget och att en misstänkt gärningsman hade frihetsberövats koncentrerades PU:s arbete helt på Christer P.

Förundersökningen finns sammanfattad och dokumenterad i det förundersökningsprotokoll åklagaren gav in till Stockholms tingsrätt när åtal väcktes ungefär ett halvår senare, den 29 maj 1989.

Förundersökningsprotokollet är omfattande, även om det bara utgör en ytterst liten del av det totala utredningsmaterialet. Det är uppdelat i ett huvudprotokoll (”I”), som bl.a. innehåller en sammanfattande sammanställning av utredningen och misstankarna mot Christer P, en del rörande den misstänktes person (”II”), en del rörande brottsplatsen och vittnesförhören (”III”), kriminalteknisk redovisning (”IV”) samt en avdelning ”V” med icke offentliga förundersökningshandlingar. Därut-

över finns ett antal tilläggsprotokoll. Sammantaget omfattar materialet, som inte är helt lätt att överblicka, ca 3700 sidor.

I stort sett hela förundersökningsmaterialet blev offentligt i och med att åtal väcktes. Den sekretessbelagda delen innehåller rättsmedicinska handlingar från obduktionen av Olof Palme, ett kriminaltekniskt utlåtande rörande slutsatser som kan dras från analyser av Olof och Lisbeth Palmes kläder samt en promemoria rörande telefonavlyssning av Sigvard C.

Utredningen avseende Christer P, sådan den förelåg vid tiden för rättegångarna, har alltså till största delen varit tillgänglig för allmänheten sedan länge. Mot den bakgrunden anser vi inte att vårt uppdrag kräver annat än en övergripande redovisning av utredningsmaterialet i denna del. Den övergripande redovisningen kan lämpligen ske genom ett återgivande av utdrag av delar ur den sammanfattande framställningen i huvudprotokollet.⁴

Fredagen den 28 februari 1986 kl. 23.23 larmades polisens ledningcentral (ODL) i Stockholm av Järfälla Taxi via larmcentralen (LAC) med anledning av att någon person blivit skjuten vid korsningen Sveavägen-Tunnelgatan. I detta moment fanns radiobilen 2520 med polismännen Gösta Söderström och Ingvar W på Kungsgatan. De stoppades av en taxichaufför som hört i taxiradion att en person blivit skjuten på Sveavägen vid Tunnelgatan, och de körde omedelbart dit. Samtidigt mottog pikétgruppen i radiobil 3230, under befäl av polisinspektören Kjell Ö, via radio larmet om händelsen. Pikétgruppen befann sig då på Beridarbansgatan och körde omedelbart i riktning mot Sveavägen. De anlände dit några sekunder efter en annan pikétbuss, radiobil 1230, som vid larmet kl. 23.23 fanns vid Norra Bantorget. På platsen fanns dessförinnan poliskommissarien Gösta Söderström, som anlät med radiobilen 2520, vilken också observerades av polisinspektören Kjell Ö i pikétbussen, då den svängde in på Sveavägen från Kungsgatan. (Samtliga tre polisfordon bör ha funnits på mordplatsen kl. 23.25.) Polismännen observerade på platsen (Sveavägens östra gångbana, mitt för Tunnelgatan) en man liggande på rygg svårt skadad. Två personer gjorde återupplivningsförsök i form av hjärtkompression och konstgjord andning.

(---)

På brottsplatsen gav sig fru Lisbeth Palme tillkänna för polismännen (poliskommissarie Gösta Söderström, polisinspektör Kjell Ö m.fl.), och det blev snabbt klart att mordoffret var hennes make, statsminister Olof Palme. Ambulans hade larmats till platsen vid omkring kl. 23.24 (23.23.40) från

⁴ Från den sammanfattningen har uteslutits mer allmänna delar av utredningsmaterialet och de relativt kortfattade redogörelserna för utredningen av andra uppslag. Därutöver har viss redigering skett, bl.a. har understrykningar tagits bort.

Sabbatsbergs sjukhus, men en annan ambulans hade samtidigt stoppats på Sveavägen och fanns på plats. Med den sistnämnda ambulansen fördes Olof Palme till Sabbatsbergs sjukhus. Kl. 23.28 (23.28.30) förvarnade ambulanspersonalen akutmottagningen på sjukhuset om att de var på väg dit med en man med skottskada i bröstet. Körtiden beräknas till ca två minuter. Vid ankomsten till sjukhuset gjordes bedömningen att Olof Palme kliniskt var död.

(---)

I anslutning till makarna Palmes besök på biografen Grand på Sveavägen gjordes flera vittnesiakttagelser. Bl.a. observerades en kraftigt byggd man, ca 185 cm lång, som från åtminstone en tidpunkt strax före kl. 23.00 uppehöll sig utanför biografen. Denna observation och andra liknande blev föremål för en spaningsmässig bearbetning, och ett år senare – den 11 mars 1987 – efterlystes ytterligare vittnen via massmedia. Av särskilt intresse var iakttagelser beträffande en man som alltså befunnit sig utanför biografen kl. 22.50 – 22.10 (måste avse 23.10, vår anm) samt den man som där setts stå i närheten av makarna Palme efter filmens slut och sedan följt efter dem. Vittneseafterlysningen skedde förutsättningslöst och utan angivande av något signalement. Några nya vittnesuppgifter tillkom, men ingen person gav sig till känna såsom identisk med den man som vid angiven tidpunkt uppehöll sig utanför biografen. Denna omständighet förstärkte misstankarna om att den okände personen kunde ha med mordet på Olof Palme att göra. Förundersökningen kom därför att till stor del inriktas på identifieringen av denne man och frågan om huruvida han också var identisk med den man som stått i närheten av makarna Palme och sedan följt efter dem på Sveavägen i riktning söderut. Flera personer har hörts i denna del av förundersökningen fram till hösten 1988.

(---)

Makarna Palme hade efter filmens – ”Bröderna Mozart” – slut kl. 23.10 (ca) stannat till utanför bokhandeln på Sveavägens västra sida, strax söder om biografen Grand. De var för en kort stund tillsammans med sonen Mårten Palme och dennes flickvän innan de skildes från dessa. Makarna Palme beslutade att promenera hem. De gick på Sveavägens västra sida, söderut längs med muren och staketet vid Adolf Fredriks kyrka. Efter att ha passerat över Adolf Fredriks Kyrkogata valde de att gå över till Sveavägens östra sida. Där stannade fru Palme vid butiken SARI och ägnade en kort uppmärksamhet åt dess skyltfönster. Under den fortsatta promenaden på Sveavägen söderut gick fru Palme till höger om maken Olof. De tittade i ytterligare något skyltfönster. I höjd med tobaksaffären, ett 60-tal meter norr om Sveavägens korsning med Tunnelgatan, mötte de vittnet Nicola F. Denne observerade en man som gick snett bakom.

En man stod vid butiken Dekorima, invid det 'avfasade' hörnet vid Tunnelgatan (enligt vittnet Inge M). När makarna Palme passerade förbi honom, gick han fram bakom dem, och då de befann sig någon meter snett

framför nämnda gathörn, avlossade han i snabb följd två skott mot dem. Det första skottet träffade Olof Palmes ryggtafva ca en centimeter till höger om en mittlinje mellan skulderbladen; det andra skottet träffade fru Lisbeth Palme.

Händelseförloppet och gärningsmannens flykt från brottsplatsen observerades av flera vittnen.

Vittnesiakttagelserna beträffande gärningsmannens vapen är varierande. Två vittnen lämnar uppgift om en revolver med lång pipa (Anders D och Hans J).

Vid brottsplatsundersökningen anträffades ingen kula och ej heller i offrets kropp.

Den kula som dödade statsminister Olof Palme passerade genom kroppen och anträffades söndagen den 2 mars 1986 strax före kl. 12.20 vid brottsplatsen på Sveavägen av Elisabeth B. Kulan låg i snömodden invid jalusigallret till T-banenedgången, ca fyra meter från den plats där skottet träffat Olof Palme. Den andra kulan, som skadade fru Lisbeth Palme, hade anträffats av Alfred T dagen innan, vid 06.30-tiden lördagen den 1 mars 1986. Platsen för anträffandet var trottoaren utanför fastigheten Sveavägen 29. Där låg den omedelbart intill två vattenrännor som går från fastighetens husliv, tvärs över trottoaren och ut mot körbanan. Avståndet från mordplatsen är ca 40 meter.

I förundersökningen har den kula som först anträffades benämningen kula nummer 1; den andra kulan, som är mordkulan, benämnes kula nummer 2.

Båda kulorna är av fabrikatet Winchester-Western, kaliber 38 "Metal Piercing", vilka laddas i nämnda fabriks 357 Magnum-patroner.

Undersökningar har visat att kulorna uppvisar de karakteristiska spår som uppstår vid avskjutning från revolver.

Beträffande frågan om huruvida de avskjutits ur samma vapen har Statens Kriminaltekniska Laboratorium (SKL) i Linköping i utlåtande uttalat att intet talar emot att det handlar om samma vapen. Bundeskriminalamt (BKA) i Wiesbaden har i sakkunnigutlåtande anfört, att "det kan inte entydigt påvisats, att båda kulorna avskjutits ur samma vapen" men att "på grund av att avfyringsspåren uppvisar samma form talar inte heller något emot ett och samma vapen".

FBI-Laboratory i Washington, USA, har i utlåtande inte ansett det vara möjligt att fastslå huruvida kulorna avfyrats från samma lopp.

Gemensamt för de tre kriminaltekniska institutionernas utlåtande är, att kulornas fabrikat, kaliber och ammunitionstypen enligt ovan bekräftas. Vidare fastslås att kulorna uppvisar de spår som är typiska för vissa slags revolverar, dvs. spår av fem högervridna bommar med 2,5 mm:s bredd.

Revolvrar av fabriken Smith & Wesson, Sturm-Ruger, Llama, Escodin, Ruby, Taurus och Kassnar kan ifrågakomma såsom mordvapen.

Undersökningen av makarna Palmers klädespersedlar har givit vid handen, att det på dessa påvisats sådana partiklar ("krutstänk") som beträffande kemisk sammansättning överensstämmer med vad som gäller för den ovan nämnda ammunitionen. Statens Kriminaltekniska Laboratorium (SKL) i Linköping har i sakkunnigutlåtande den 18 juni 1987 anfört att blyisotopfördelningen i proverna från makarna Palmes kläder väl överensstämmer sinsemellan. Likaså överensstämmer blyisotopfördelningen i kulorna från mordplatsen men avviker från fördelningen i samtliga jämförelseprover. Detta tillsammans med resultatet av undersökningen av tändsatspartiklar gör det osannolikt att kulorna från mordplatsen skulle vara andra än de som skjutits mot makarna Palme.

Den kriminaltekniska bedömningen av skottavstånden har gjorts utifrån vad man kallar "blybilden". Detta undersökningsförfarande ger vid handen, att Olof Palme blev skjuten i ryggen från ett avstånd av ca 20 cm (10 cm – 30 cm vid tillämpning av en felmarginal på 10 cm åt vardera hållet). Fru Lisbeth Palme blev beskjuten från ett avstånd av 70 cm – 100 cm, då hon träffades av ett "tangerande" skott i skulderområdet.

Skottvinkeln i förhållande till kappans (fru Palmes mockakappas) yta uppgick till 10 – 15 grader.

Ovanstående fakta kring brottet och brottsplatsen liksom de kriminaltekniska slutsatserna överensstämmer med vad som framkommit vid vittnesförhören och vid analys av händelseförloppet. (Brottsplatsundersökningen och dess resultat i övrigt framgår av det särskilda protokollet i den kriminaltekniska redovisningen).

(---)

Spaningsledningen vid RK-A2 beslöt i slutet av augusti 1988 att prioritera fortsatt spaning och utredning beträffande fakta kring brottsplatsen och speciellt uppgifter om grovkalibriga vapen i närheten av brottsplatsen. Vid överläggningar med åklagarna i augusti 1988 överenskoms att spaningsinsatserna skulle fokuseras på Sveavägen men också på spelklubben Oxen, som var belägen inte långt från brottsplatsen. Samtidigt bearbetade en mindre grupp av spanare ett par tidigare spaningsuppslag, enligt vilka Kicki E gjort vissa iakttagelser hemma hos en person i Rotebro, norr om Stockholm. Hon hade besökt lägenheten tillsammans med en person vid namn Harri M, som uppenbarligen var bekant med lägenhetsinnehavaren (identisk med Christer P). Hon hade särskilt noterat, att den sistnämnde var "våldigt lik fantombilden", samt att det i lägenheten fanns ett inramat porträtt av Olof Palme. Efter besöket i lägenheten i Rotebro, blev Harri M gripen för olaga vapeninnehav (innehavet av det s.k. "Eskilstuna-vapnet", Smith & Wesson, 357 Magnum, den 13 april 1986).

Vittnet Kjell N, som tillsammans med Kicki E var närvarande vid det ovan relaterade tillfället i april 1986, hördes också i oktober 1988. Kjell N uppgav vid förhöret att Christer P kunder ha varit och hälsat på en person vid namn Sigvard C, som bor i närheten av brottsplatsen. Uppgifter lämnades också om att vapen skulle ha funnits i Christer P:s lägenhet i Rotebro. Kjell N liksom Kicki E lämnade utsagor som gav en anknytning mellan Christer P och Harri M samt dessa bådas anknytning till Sigvard C.

Harri M hördes i februari 1988 om Kicki E:s uppgifter om besöket hos Christer P i Rotebro i april 1986. Han verifierade att besöket ägt rum men förnekade att det då skulle ha funnits något skjutvapen i Christer P:s lägenhet. Harri M har också vid förhör bekräftat sin anknytning till Sigvard C och till den revolver (Smith & Wesson, 357 Magnum, "Eskilstuna-vapnet") som denne överlämnade till honom våren 1986.

Sigvard C hördes senare under oktober 1988, sedan han själv begärt att få lämna kompletterande upplysningar till tidigare förhör (förhör som ej gällt ärendet Christer P). Vid detta förhör uppgav han, att han med anledning av tidningsskriverier om en man som "vankat fram och tillbaka" utanför biografen Grand, erinrat sig nya detaljer.

Han hade genom en bekant vid namn Maj N fått kännedom om att hon för polisen berättat om en "mystiskt man" som hon sammanträffat med i porten till Sigvard C:s bostad, Tegnérgatan 16. Vidare tyckte han att pressuppgifterna om utseendet på mannen utanför biografen Grand stämde in på Christer P.

Maj N uppgav vid förhör att hon någon gång i slutet av december 1985 mött en man utanför Tegnérgatan 16, som vägrade att släppa in henne i porten. Mannen hade "hotfulla ögon" och "stirrande blick" och var iklädd en militärgrön jacka. De möttes senare hos Sigvard C, och det har framkommit att mannen ifråga var Christer P.

Vid förhör med Sigvard C och Christer P har framkommit att Christer P hade regelbundet hämtat amfetamin hos Sigvard C. I de fall då denne inte var hemma och svarade i telefon, hände det att Christer P "vankade fram och tillbaka" på Sveavägen och angränsande gator i flera timmar.

De ovannämnda uppgifterna av Kicki E i förening med vittnesutsagorna av Kjell N, Harri M och Sigvard C, gav anledning att närmare granska Christer P:s förehavanden under kvällen den 28 februari 1986. Alibiuppgifterna blev föremål för ny genomgång, och i detta sammanhang hördes Christer P:s kamrat Ulf Sp. Denne hade vid ett förhör (som avsåg eget alibi för tidpunkten för mordet på Olof Palme) uppgivit att han under kvällen den 28 februari 1986 befunnit sig i Christer P:s lägenhet tills dess den sistnämnde återkom dit vid 01.00-tiden på natten.

Christer P hade själv vid förhör den 28 maj 1986 uppgivit att han kommit hem till lägenheten vid 23.30-tiden.

Vid förhöret i maj 1986 uppgav Christer P också att han den kvällen besökt klubben Oxen vid 19-tiden och där träffat bl.a. Sigvard C. Christer P hade lämnat Oxen vid 22-tiden.

Den 23 april 1987 hördes Christer P på nytt – denna gången beträffande Ulf Sp:s alibi – och uppgav då att anledningen till besöket i City var amfetaminanskaffning. Ulf Sp hade stannat kvar i hans lägenhet på Kung Hans väg i Rotebro, och han fanns kvar där då Christer P kom tillbaka vid 23.30-tiden.

I april 1986 inkom tre av varandra oberoende spaningsuppslag avseende Christer P. Två av dessa föränleddes av likheten med den s.k. ”fantom-bilden”; det tredje spaningsuppslaget grundades på uppgiftslämnarens uppfattning att Christer P skulle vara ”fullkomligt galen”.

En person vid namn Ulf Sv lämnade uppgifter i ett spaningsuppslag den 15 oktober 1986 beträffande Ulf Sp. Den sistnämnde hade gjort ”underliga uttalanden” vilka skulle ha med Palmemordet att göra. Ulf Sv var vid detta tillfälle under stark ångest och var ”uppjagad”, enligt anteckningar i spaningsuppslaget. Hans uppgifter följdes upp genom ett nytt förhör den 19 september 1988. Ulf Sv uppgav då att uppgifterna kom från Mikael L. Enligt den sistnämnda personen (hörd under förundersökningen men har begärt anonymitet) hade Ulf Sp under mordkvällen varit inne i City tillsammans med en kompis, som skulle vara bosatt i Sollentunatrakten. Enligt denna uppgiftslämnare skulle Ulf Sp och kompiserna ha ”någonting med mordet att göra” eller känna till någonting om detsamma. Ulf Sv:s bekante hade avstått att ringa eller skriva anonymt (till polisen) av rädsla för Ulf Sp.

En annan person, Erling O, uppgav vid förhör den 27 december 1988 att Christer P för honom berättat att han var inne i Stockholms City den kväll Olof Palme mördades. Vidare hade Christer P berättat att Ulf Sp under kvällen fanns i hans lägenhet i Rotebro. Genom Erling O framkom det också att Christer P och Ulf Sp varit ordentligt oense om den tidpunkt då Christer P mordkvällen kom hem till lägenheten.

Vittnet Sigrid M uppgav vid förhör samma dag (den 27 december 1988) att hon i slutet av september 1988 observerat en man som hon igenkänner som Christer P på perrongen till pendeltågstationen i Rotebro. (Identifierad genom foto i den finska tidningen Huvudstadsbladet). Hon gick bakom honom ut från stationen, då han råkade i affekt på grund av en låst dörr och utbrast något om ”jävla Olof Palme” – ”jag tycker det är bra att Palme är död” (eller ”jag tycker det är bra att Palme är skjuten”). ”Jag har skjutit honom och jag ångrar ingenting” (eller ”man ska ingenting ångra, och vore han inte skjuten skulle han skjutas en gång till”).

Vittnet Anders R uppgav vid förhör den 19 januari 1989 att han på Sollentuna pendeltågsstation ”för några år sedan” lade märke till en man, som han igenkänner som granne till honom själv. Mannen skrek en massa

osammanhängande ”svordomar mot den svenska regeringen”. Anders R minns inte om något speciellt namn nämnde. (Anders R bodde då på Kung Hans Väg 35 i Rotebro.)

Den del av förundersökningen som avser Christer P och hans bekantskapskrets har givit vid handen, att han till flera personer sagt, att han fanns i City-området under mordkvällen. Han har då formulerat sig så, att han funnit det konstigt att han alltid var på plats när någonting hände (”jag var ju där, jag av alla”).

Vittnesuppgifter tyder på att gärningsmannen ej haft mustasch. Christer P har uppgivit att han haft mustasch sedan slutet av 1970-talet, en omständighet som blivit föremål för utredning, eftersom han under förundersökningen hävdade att hade mustaschen innan den 28 februari 1986. I förundersökningsmaterialet (protokoll II) finnes ett foto av Christer P, taget under spaning vid Tegnérgatan 16 i Stockholm i april 1986. Vittnesutsagor talar för att Christer P anlagt mustaschen efter den 28 februari 1986.

Vittnet Ulf Sp har uppgivit att han uppsökt Christer P fredagen den 28 februari 1986 i bostaden. De båda kom överens om att anskaffa amfetamin. Christer P åkte i detta ärende till Stockholm City, spelklubben Oxen, för att fixa amfetaminet. Sådant kunde man anskaffa där. Innan han vid 18.40-tiden lämnade bostaden, hade han enligt egen utsaga ringt till klubben för att kolla om den hade öppet. Christer P åkte med pendeltåg kl. 18.47 från Rotebro och ankom till Stockholms Central omkring kl. 19.15. Han hade omedelbart begivit sig till spelklubben Oxen, Oxtorgsgränd 2, enligt egen utsaga. Således kan han då ha varit på klubben omkring kl. 19.30.

Christer P har åberopat sammanträffande med Sigvard C på klubben omkring klockan 20.00. Vidare har han uppgivit att han suttit tillsammans med Sigvard C, Lena Å och Reine J vid ett bord i lokalen. Lena Å hade tillhandahållit två fulla flaskor vodka, och Christer P säger sig ha konsumerat sammanlagt omkring 50 cl. av denna alkohol (såsom grogg med läsk). Varken Sigvard C eller Reine J hade druckit något av spriten. Sigvard C och Lena Å hade ett oreglerat ekonomiskt mellanhavande denna kväll, och Christer P har i förundersökningen åberopat en fullmakt, som upprättades och undertecknades av honom. (En odaterad fullmakt, undertecknad av Christer P, har under förundersökningen utgjort underlag för förhör med Sigvard C och Lena Å. Ingen av dem säger sig kunna relatera fullmakten till kvällen den 28 februari 1986.)

Det har under förundersökningen inte framkommit något vittne som kan styrka att Christer P, såsom han uppgivit, befunnit sig på Oxen från kl. 19.30 och framtill kl. 22.25. (Undantag utgör vittnet Jan L, som säger sig ha sett Christer P på Oxen före kl. 22.00 men också efter klockan 23.00.)

Sigvard C uppgav att Christer P varit på Oxen en kort stund vid 22-tiden. Reine J uppgav att han inte kom till Oxen förrän kl. 22.30. Lena Å hade inte varit på Oxen över huvud taget denna kväll.

(---)

Christer P säger sig ha lämnat spelklubben Oxen vid omkring kl. 22.25 i avsikt att hinna med pendeltåget från Stockholms Central kl. 22.46 alt. 23.15. Han var då enligt egen uppfattning ganska berusad. Det har under förundersökningen framkommit (genom Ulf Sp) att Christer P inte visat några tecken på berusning då han kom hem till bostaden. Beträffande amfetaminköpet har Christer P under förundersökningen ändrat sin utsaga såtillvida, att han senare uppgivit att han fått sådan narkotika av Sigvard C. (I den tidigare förhørsutsagan ville han "skydda" denne). Men till Ulf Sp hade han sagt, när han kom tillbaka till bostaden, att han inte lyckats anskaffa något amfetamin.

Christer P har under förundersökningen vidhållit uppgiften att han åkt från Stockholms Central med pendeltåget kl. 22.46 eller 23.15 i riktning mot Rotebro. Han säger sig dock ha somnat på tåget och vaknat av att tåget stod stilla på Märsta station. Efter att ha hämtat frisk luft på perrongen åkte han med samma tåg tillbaka till Rotebro, dit han enligt egen uppgift anlät kl. 23.47 och till bostaden ungefär kl. 23.55. Ulf Sp fanns kvar i lägenheten. Han låg och sov när Christer P anlände men vaknade och tände ljuset. Ulf Sp har inte verifierat Christer P:s uppgift om tidpunkten för dennes återkomst till bostaden.

Enligt Ulf Sp kom Christer P hem sannolikt mellan kl. 00.15 och 01.00 (1986-03-01). Denna tidsuppgift grundar Ulf Sp på att han förväntat sig att Christer P skulle ha kommit tillbaka till bostaden efter ett par timmar. När han lät vänta på sig tittade Ulf Sp ofta på sin klocka, och han är därför säker på tiden för Christer P:s återkomst. Vidare har Ulf Sp vid förhören förnekat att han själv skulle ha varit berusad och vaknat först då Christer P kom hem.

Såväl Sigvard C som Ulf Sp har uppgivit att Christer P sökt påverka deras tidsangivelser till att överensstämma med hans egna.

Enligt den egna utsagan under förundersökningen hade han fått amfetamin av Sigvard C på spelklubben Oxen någon gång under kvällen, dvs. innan han lämnade klubben vid omkring kl. 22.25. Roger Ö, bekant till Christer P, har uppgivit att han iakttagit och tilltalat honom vid biografen Grand vid 23.10-tiden. Christer P har också utpekats av vittnet Lars E såsom till utseendet överensstämmande med en person han iakttog utanför biografen kl. 22.50 – 23.10.

Vittnet Ljubisa N observerade från kiosken vid Sveavägen – Adolf Fredriks Kyrkogata en man som följde efter makarna Palme, och vid videokonfrontation har Ljubisa N utpekats Christer P såsom identisk med denna man.

Fru Lisbeth Palme har vid videokonfrontation den 14 december 1988 och vid förhör den 26 januari 1988 uttalat att Christer P till fullo överens-

stämmer med den minnesbild hon har av den man hon iakttog i korsningen Tunnelgatan – Sveavägen omedelbart efter mordet.

Förutom denna övergripande redovisning anser kommissionen att det finns skäl att särskilt redogöra för den del av förundersökningsarbetet, som gäller hanteringen av uppgifter från målsäganden Lisbeth Palme.

6.1.4 Särskilt om förhållanden m.m. under medverkan av målsäganden Lisbeth Palme

Förhållanden m.m.

Följande dokumentation över förhör, samtal m.m. med Lisbeth Palme föreligger.

Förhör den 1 mars 1986; förhöret genomfört i Lisbeth Palmes bostad dagen efter mordet av kriminalkommissarien Inge Reneborg och kriminalinspektören Christer S. Statssekreteraren Ulf Dahlsten och sonen Mårten närvarade. Lisbeth Palme tillät inte att förhöret bandinspelades. Förhöranteckningarna omfattar drygt två sidor. I signalementshänseende finns följande antecknat.

Snett bakifrån såg hon hur en man sprang in på Tunnelgatan. Han stannade en bit in och vände sig om varefter han fortsatte. Någon annan lade hon inte märke till. (---) Mannen som sprang in på Tunnelgatan uppfattade fru Palme som varande i 40-årsåldern, ca 180 cm lång och med "kompakt" kropp med kort hals. Han var mörk men inte på ett direkt sydländskt sätt utan håret var mer brunaktigt. Han var iklädd en blå, något litet "bullig" täckjacka som gick en bit nedanför midjan. Han hade vidare mörka, troligen grå byxor. I övrigt lade fru Palme inte märke till några detaljer vare sig i utseende eller klädsel.

Telefonsamtal från Lisbeth Palme den 8 mars 1986; en av den ovan nämnde kriminalinspektören Christer S nedtecknad anteckning omfattande en halv sida. Enligt anteckningen önskade Lisbeth Palme bl.a., efter att ha sett den s.k. fantombilden publicerad, komplettera vad hon tidigare uppgett:

Hon uppfattade det som om mannen som sprang in på Tunnelgatan hade ett något rundare, fylligare ansikte än det på fotot. Dragen i övrigt, mun och näsa, uppfattade hon som raka. Den korta halsen kan kanske förklaras med att han rörde sig med uppdragna axlar.

Konfrontationsförhör den 17 mars 1986; protokoll över en konfrontation som Lisbeth Palme i närvaro av två kriminalinspektörer samt advokaten Gunnar Falk övervarade. Förhöret upptogs på band. Lisbeth Palme kunde under konfrontationen inte peka ut någon av personerna i konfrontationsgruppen, där Viktor G ingick.

Förhör den 25 mars 1986. Dokumentationen utgörs av en av dåvarande förundersökningsledaren m.m. Hans Holmér upprättad promemoria, omfattande två och en halv sida.⁵ Promemorian är inte daterad. Det är denna handling som chefsåklagaren K.G. Svensson på sin tid hade svårighet att få del av och kring vilken det därvid uppstod meningskiljaktigheter mellan K.G. Svensson och Hans Holmér. Beträffande signalementet heter det följande.

Lisbet berättar följande. (---) Gärningsmannen har stirrande blick. Ljus blick. Kindknotorna är liksom bulliga. Han har vit överläpp. Kort hals, uppdragna axlar, ett kompakt utseende. Han bär mörkblå jacka. Den är inte midjelång, inte heller väldigt lång. Han har mörka byxor. Det är inte jeans. När Lisbet ser honom går han ut till vänster snett fram mot det upplysta fönstret i affären i hörnan. Han blickar tillbaka som för att kontrollera om han lyckats och fortsätter in i gränden. Lisbet har sedan intrycket att han kan ha stått kvar inne i gränden en stund och stirrat tillbaka på henne. Lisbet känner inte till så mycket om vapen men hon tror att vapnet måste ha varit försett med ljuddämpare.

Hans Holmér har inför den tidigare Palmekommissionen lämnat upplysningar som innebär att denna beskrivning inte på ett korrekt sätt återger vad Lisbeth Palme sade (se nedan). Enligt Hans Holmérs tolkning såg Lisbeth Palme i själva verket aldrig gärningsmannen utan det signalement hon uppgav avser ett vittne (Anders B).

Konfrontationsförhör den 23 april 1986; protokoll över en konfrontation som Lisbeth Palme i närvaro av en kriminalinspektör övervarade. Konfrontationsförhöret upptogs på band. I konfrontationsgruppen ingick en person, Peter B, som var bekant med Viktor G och misstänktes vara identisk med fantombilden på "Skuggan". Lisbeth Palme kände inte igen någon av personerna i gruppen.

Sammanställning av förhör den 29 april 1986 samt den 5 och 6 maj. Förhören genomfördes i Lisbeth Palmes bostad av kriminalinspektörer-

⁵ I den version av promemorian som finns intagen i förundersökningsprotokollet har en mening sekretessbelagts med hänvisning till förundersökningssekretess. Denna mening lyder: "(Lisbet berättar följande. ---) Bruno Kreisky har hittat spår efter övervakning som han sätter i samband med kroaterna."

na Lars T och Gunnar H, vid kompletteringen närvarade dessutom polisintendenten Tommy Lindström (om dennes uppgifter rörande dessa förhör, se nedan). Lisbeth Palme tillät inte att förhören bandinspelades. Protokollet är upprättat den 7 maj. Förhørsanteckningarna omfattar knappt fyra sidor.⁶ I signalementshänseende finns följande antecknat.⁷

Då hon tittade upp från maken, som fallit ihop på trottoaren, såg hon en man med stirrande blick titta på dem. Mannen befann sig på ca 10-15 meters avstånd och stod i hörnet av Tunnelgatan. Hon beskriver mannen som vara i 40-års åldern och omkring 180 cm lång, ha en intensivt stirrande blick, ha smala, tunna läppar och ljus, platt överläpp, ha en rak panna med raka ögonbryn samt ha ett rektangulärt och stelt stirrande ansikte med kraftigt, något framskjutet hakparti och markerade kindsidor. Han var iklädd mörkblå/marinblå jacka som gick nedanför midjan, dock ej till knäna, och han hade mörka byxor. Mannen var bred över axlarna men gjorde inget ”stort” intryck. Han verkade dra upp axlarna och hade ett kort halsparti. Då hon senare såg mannen röra sig, gjorde han ett ”spänstigt”, vältränat intryck på henne. Hon kunde inte se om mannen höll något i händerna. På fråga om hon sett om mannen bar glasögon eller ej, var hon ej säker, hon uppgav sig ha svårt att komma ihåg just den detaljen hos människor som hon träffat. Beträffande eventuell huvudbonad var hon inte heller säker. Hans huvud gav dock ett cendré-brunt intryck. Han var varken blond eller svartmuskig.

Han yttrade ingenting under händelseförloppet. Lisbeth Palme märkte inte att någon följde efter dem på Sveavägen – inte ens i skottögonblicket upplevde hon någon förföljelse.

Lisbeth Palme började sedan skrika på hjälp och tittade sig samtidigt omkring. Hon upptäckte då, ca 30 meter norrut på Sveavägen, en man iklädd något beige plagg som tittade mot henne. Hon upplevde honom som spensligt byggd och förhållandevis lång. Mannen kom mot henne men gjorde, när hon ”påkallade” hjälp, ett närmast avvärjande intryck.

Det kom sedan flera människor till platsen, bl.a. en taxichaufför som tillkallade hjälp över radio. Då Lisbeth Palme tittade in mot Tunnelgatan

⁶ I den version av anteckningarna som finns intagen i förundersökningsprotokollet har ett avsnitt uteslutits. Detta avsnitt lyder: ”Olof Palme hade handlagt ett ärende på regeringsnivå som gällde en amerikan i ett vårdnadsärende, vilken person bedömdes som helt olämplig och därför inte fick vårdnaden. Olof Palme tog det ovanliga ställningstagandet att han kontaktade amerikanska myndigheter (troligen FBI) i ärendet. Han var dock inte nöjd med deras agerande.”

⁷ Även vissa andra uppgifter, bl.a. rörande en person som Lisbeth Palme inte uppfattade som gärningsman, har här tagits med. Några motsvarande uppgifter finns inte i den tidigare dokumentationen.

(hon bedömde det till 1-3 minuter senare) såg hon en man som stod ca 75 meter in på gatan. Han stod på norra sidan med ryggen tryckt mot barackbyggnaden och vända ansiktet och stirrade mot henne. Det var mörkt på platsen, men hon tyckte sig se att den mannen hade samma stirrande blick, som den hon tidigare iakttagit hos mannen i hörnet av Tunnelgatan.

Förhørsanteckning från den 25 augusti 1986. 1995 påträffade PU en för den tidens spaningsledning inte tidigare känd anteckning angående ett förhör som Hans Holmér hållit med Lisbeth och Mårten Palme. Anteckningen lyder i sin helhet på följande sätt.

Anteckningar från samtal med Lisbet och Mårten Palme 25 aug 86.

På fråga om Olof under sista året inte var rädd för någon eller några säger Lisbet "Det var några saker som han höll emot. Amerikanen, kurderna och Baresic".

Lisbet har på fredagen 28 feb talat med en arbetskamrat som är gift med en turk. Hon har då antagligen nämnt att Olof och hon skulle gå på bio på kvällen men inte var. Bröderna Mozart kan hon ha nämnt som ett alternativ. "Det är synd att behöva säga detta. Hon är så söt."

Mårten säger att före bion när de stod och väntade på att gå in var det en mörkhårig man som stötte till honom utan att be om ursäkt. Han nämner detta eftersom han vet att kurderna före mordet i Uppsala och Stockholm har pekut ut offren på något sätt.

Teckningen i Expressen stämmer bättre med Mårtens "gubbe" än fantombilden. Han vill dock ha honom äldre.

Gärningsmannen står och tittar på Lisbet mindre än tio meter ifrån henne när hon först ser honom. Till vänster och kanske 25 meter bort ser hon en man som gör ett "beigt" intryck. Hon försöker få honom att hjälpa henne. Gärningsmannen vänder sig om en bit in i gränden. Han uppträder som om han trodde att han inte syntes.

Lisbet har en diffus bild av att Olof och hon mötte ett par – en man och en kvinna – på Sveavägen.

De är bägge villiga att ställa upp på konfrontation om polisen så önskar. "Kom då bara inte med någon som har mustasch!"

Hans Holmér

Förhör den 16 december 1986. Förhöret hållet i Lisbeth Palmes bostad av kriminalinspektören Gunnar H. Lisbeth Palme hördes om sina eventuella kontakter i arbetet med en person Ferda T. Lisbeth Palme kunde ej erinra sig namnet.

Visning av fotografier vid tre tillfällen; den 4 och 9 september samt den 21 december 1987. Fotografivisningen ägde rum i Lisbeth Palmes bostad. Lisbeth Palme förevisades vid de tre tillfällena en stor mängd fotografier, drygt 600, av personer som förekom i skilda uppslag i utredningsmaterialet. Under visningarna plockade hon ut några som visade viss likhet med gärningsmannen men hon tyckte inte att någon bild överensstämde med hennes bild av gärningsmannen.

Konfrontationsförhör den 14 december 1988. Promemoria över den konfrontation då Lisbeth Palme i närvaro av Solveig Riberdahl och Jörgen Almblad på Riksåklagarens kansli fick se en videoinspelning av en konfrontationsgrupp. Enligt promemorian pekade Lisbeth Palme ut Christer P som gärningsmannen. Om promemorian och förhållandena kring konfrontationen, se nedan.

Telefonsamtal från Lisbeth Palme den 20 december 1988. En av Solveig Riberdahl nedtecknad anteckning omfattande knappt en halv sida. Enligt anteckningen önskade Lisbeth Palme påminna om vad hon tidigare uppgett om att hon uppfattat gärningsmannens steg vid avlägsnandet från platsen som något ”studsande”.

Förhör den 26 januari 1989. Förhöret hållet i Riksåklagarens lokaler med Solveig Riberdahl som förhørsledare och Jörgen Almblad som förhörsvittne. Protokollet är upprättat den 27 januari samt signerat såsom genomläst och vidkänt av Lisbeth Palme den 30 januari. Enligt protokollet tillät Lisbeth Palme inte att bandspelare användes och inte heller att advokaten Arne Liljeros, Christer P:s försvarare, närvarade. Enligt vad som upptecknats uppgav Lisbeth Palme att utseendet på den man hon pekade ut vid konfrontationen till fullo överensstämde med den minnesbild hon hade av den man hon iakttog vid mordtillfället, med undantag av att den mannen inte hade någon mustasch. Hon uppgav enligt protokollet vidare:

Omedelbart efter det att Olof Palme beskjutits vred sig Lisbeth Palme med ett ryck åt vänster. Samtidigt sade hon något om smällare. I det ögonblicket blev hon själv beskjuten. Hon förstod då vad som hade hänt. Därefter iakttog hon mannen på ett avstånd av 5 – 7 meter. Hon befann sig ansikte mot ansikte med mannen. Lisbeth Palme vet inte om stod upp eller satt på huk när hon gjorde iakttagelsen, men hon tror att hon stod upp. Mannen stod i ett ljussken. Lisbeth Palme anger på en bifogad skiss mannens position.

(---)

När hon nästa gång iakttog mannen såg hon honom förflytta sig ett par steg. Stegen var studsande. Hon såg honom då snett bakifrån. Lisbeth Palme anger på skissen var mannen då befann sig. (---)

Hon har ytterligare en minnesbild ett par minuter efter den första iakttagelsen av en man som stod inne på Tunnelgatan vid den barack som då fanns där. Lisbeth Palme anger på den bifogade skissen mannens position. (---) Mannen stod med ansiktet vänt mot henne.

Lisbeth Palme har ett intryck av att de tre iakttagelserna rör samme man.

Lisbeth Palme var vid tillfället mycket observant på sin omgivning, eftersom hon med blicken sökte någon som kunde hjälpa henne.

I ett tidigt skede såg Lisbeth Palme också en man som var iklädd en beige jacka. Jackan var ljus, troligtvis av mockaskinn. Den mannen befann sig betydligt längre norrut på Sveavägen än den första mannen som hon hade iakttagit. Mannen med den beigefärgade jackan verkade avvisande till att hjälpa henne.

Lisbeth Palme har inte någon minnesbild av några andra personer förrän ett flertal personer strömmade till platsen.

Efter rättegångarna mot Christer P hölls ett *förhör den 3 november 1993*. Förhöret genomfördes i Lisbeth Palmes bostad av kriminalkommisarien Paul J och en kriminalinspektör. Förhørsprotokollet omfattar sex sidor. Vid tillfället förhördes Lisbeth Palme bl.a. om vardagsvanor/rutiner inom familjen, eventuella iakttagelser den 28 februari 1986, signalementet på gärningsmannen, fantombilderna, livvaktskyddet och eventuella hotbilder.

Utöver vad som framgår i den angivna dokumentationen har ytterligare samtal förekommit. I en promemoria upprättad den 24 mars 1986 redovisade tf kriminalkommisarien Lars C sina åtgärder under mordnatten. Det framgår bl.a. att han från mordplatsen på eget initiativ begav sig till Sabbatsbergs sjukhus, där han vid två tillfällen fick ”prata en kort stund med Lisbeth Palme”. I promemorian står:

Fru Palme hade ingen uppfattning om vem som kunde ha avlossat skotten. Signalement: stor, kraftig, mörkhårig iklädd midje- eller $\frac{3}{4}$ -lång blå eller mörkblå täckjacka. (---) Försök gjordes av mig att få ytterligare information om hur de gått, ev kulbana och bättre signalement. Fru Palme var mycket chockad och kunde inte för stunden lämna fler upplysningar.

Ytterligare en polisman talade med Lisbeth Palme på mordnatten. Det var polisinspektören Åke R som från Stockholmspolisens sambandscentral beordrades till Sabbatsbergs sjukhus. För Juristkommissionen uppgav Åke R bl.a. följande:⁸

⁸ Citerat från Juristkommissionens samtalsuppteckning den 6 mars 1987.

Vid hans samtal med Lisbeth Palme på Sabbatsbergs sjukhus var det inte helt lätt för honom att få fram några konkreta uppgifter om vad som verkligen hade utspelats. Hon var nämligen mycket chockad vid samtalstillfället. Klart är dock att hon då nämnde att det hade varit två gärningsmän och att det troligen var de två män som hon vid ett tidigare tillfälle hade iakttagit utanför bostaden på Västerlånggatan. Åke R fick dock inte klart för sig var den andre gärningsmannen skulle ha uppehållit sig vid mordtillfället. Han antecknade de av Lisbeth Palme lämnade uppgifterna.

Åke R rapporterade uppgifterna till sambandscentralen. De torde ha legat till grund för det rikslarm som sändes ut och som angav två gärningsmän. Vi har inte funnit någon ytterligare dokumentation enligt vilken Lisbeth Palme skulle ha talat om två gärningsmän. Däremot nämnde hon redan i förhöret den 1 mars två män, som hon tidigare iakttagit utanför bostaden, och att hon hade en svag känsla av att en av dem bar en jacka av samma typ som mannen på mordplatsen bar. Uppgiften om de två männen utanför bostaden återkommer i Hans Holmér's samtalsuppteckning, dock utan tillägget beträffande jackan. Liknande uppgifter omtalas från förhörssammanställningen från april-maj 1986. – Vad Åke R uppgett sig ha uppfattat stämmer alltså inte överens med senare uppgifter; inte heller Lars C rapporterade något motsvarande. En förklaring som lämnats till denna motsägelse är att det i samtalet mellan Åke R och Lisbeth Palme uppstått en sammanblandning mellan hennes uppgifter om två män utanför bostaden och det hon iakttagit på mordplatsen.

Vissa omständigheter kring förhören m.m.

Beträffande förhöret den 25 mars 1986 har Hans Holmér upplyst följande.⁹ Skälet till att just han höll detta förhör – det första ”grundliga” och ”samlade” förhöret, som han själv kallade det – var hennes svåra situation, att han sedan tidigare var bekant med henne och att hon inte ville tala med någon annan. Förhöret ägde rum hemma hos Ebbe Carlsson. Det var ett antal dagar efter begravningen. Hon var mycket tydlig. Han frågade om förhöret kunde tas upp på band men det ville Lisbeth Palme inte. De pratade länge i lugn och ro och hon gav en fullständig bild av vad hon sett. Det finns inga minnesanteckningar kvar från förhöret. Det som finns är det som är med i förundersökningsprotokollet, det är i sin tur direkt avskrivet från det han skrev för hand under förhöret. Han skrev ut det direkt när han kom till arbetet.

⁹ Uppgifter och citat i det följande hämtade från den tidigare Palmekommissionens utfrågning med Hans Holmér den 29 november 1995.

De handskrivna anteckningarna hade han gått igenom med och läst upp för Lisbeth Palme. Anteckningarna utgjorde en fullständig redogörelse för vad Lisbeth Palme sagt.¹⁰

Hans Holmér's redogörelse för vad Lisbeth Palme uppgav avviker från vad som antecknats i promemorian från förhöret. Inför kommissionen uppgav Hans Holmér att Lisbeth Palme sagt att hon dragits med ned på trottoaren, eftersom hon och Olof Palme gick i armkrok (i protokollet står bara att de gick i armkrok). Inför kommissionen uppgav han vidare att hon därefter tittade bakåt för att söka hjälp och att den person hon då såg retirerade, varför hon förstod att hon inte hade någon hjälp att hämta från denne. Hon skall därefter ha beskrivit den personens klädsel och enligt vad Holmér uppgav stod det för honom klart att Lisbeth Palme beskrev ett vittne, nämligen Anders B, och att Lisbeth Palme i själva verket aldrig hade sett gärningsmannen. Någon iakttagelse som skulle motsvara detta vittne går inte att återfinna i förhör-anteckningarna. Den person som Lisbeth Palme uppges beskriva benämns i samtalsanteckningarna för övrigt "gärningsmannen".

Vid ett samtal som nuvarande rikskriminalchefen Lars Nylén hade med före rikskriminalchefen Tommy Lindström den 4 september 1997 framkom ytterligare uppgifter om kontakter mellan utredningsmän och Lisbeth Palme och hennes familj. Samtalet hade föranletts av att journalisten Sven A uppgett att oegentligheter och brister förekommit vid förhören med Lisbeth Palme. Sven A hänvisade härvid bl.a. till Tommy Lindströms bok "Mitt liv som snut". Under samtalet berättade Tommy Lindström om det första förhöret som rikskriminalen – Lars T och Gunnar H – hållit med Lisbeth Palme (detta åsyftar det första förhöret från den ovan redovisade sammanställningen av förhör; det hölls således den 29 april 1986). Över detta förhör hade utredningsmännen upprättat minnesanteckningar som sedan sammanställts till en "råkopia". Denna "råkopia" fick Lindström. Därefter bearbetades den och presenterades för Lisbeth Palme vid ett besök hos henne den 5 maj 1986. Efter sammanträffandet skedde ytterligare en justering och till sist en slutjustering. Således hade rikskriminalen kontakt med Lisbeth Palme vid sammanlagt fyra tillfällen för upprättandet av förhör-protokollet. Protokollet kom därmed mer att utgöra ett samlingsdokument än ett "normalt" förhörprotokoll. Att man förfor på detta

¹⁰ På fråga om de utgjorde sammanfattningar, svarade Holmér: "Nej det var inga sammanfattningar i den meningen att jag tog bort någonting. Men det var inget pratprotokoll, det var inte pratminus. Jag var ju väldigt mån om att ta med allting som framkom. Så jag strök ingenting som oviktigt eller så utan det hon sa vid det där förhöret, det finns med där. Någonting annat har hon inte sagt."

sätt förklarade Lindström bl.a. med att stora delar av besökstiden hos Lisbeth Palme ägnades åt "medmänsklig social kontakt". Lindström uppgav också att alla minnesanteckningar från sammanträffandena med Lisbeth Palme sannolikt kastats efter det att protokollet godkänts slutligt. Beträffande en uppgift i sin bok om att Lisbeth Palme i lägenheten haft "papper på golvet" uppgav Lindström att Lisbeth Palme i lägenheten samlat en mängd papper av olika slag kring mordet och även en mängd brev som hon erhållit efter mordet. Lindström hade beträffande dessa dokument endast fört "allmänna sociala samtal" med Lisbeth Palme. Hon hade inte erbjudit polisen att gå igenom handlingarna och Lindström hade bedömt att de saknade värde för utredningen varför man inte gjort något beslag.

Här kan inskjutas att Tommy Lindström då han intervjuades av RRV-experterna berättade att Lisbeth Palme under de förhör Lindström deltog i uppgav att gärningsmannen "var en borderliner-typ".¹¹ Lindström ansåg emellertid inte att detta var en sådan uppgift som borde tas med i förhörsdokumentationen ("vi skall bara ha med fakta").

Om förhören i april-maj 1986 och sina kontakter med Lisbeth Palme i övrigt har kriminalkommissarien Gunnar H inför den tidigare Palme-kommissionen uppgett att Lisbeth Palme ställde som villkor att förhören inte fick bandas, att hon skulle få ta del av förhörsanteckningar och redigera dessa m.m. Vid redigeringarna fanns det uppgifter hon ändrade, eftersom hon ansåg att de inte korrekt återgav vad hon hade sagt, men det förekom också att hon strök uppgifter som hon inte ansåg skulle vara med. Hennes synpunkter gällde även polisens sätt att uttrycka hennes signalementsuppgifter, vilket var till men för utredningen. Hans uppfattning var att hon skulle ha vägrat medverka om hennes krav inte uppfylldes.

Särskilt om konfrontationen den 14 december 1988

Bakgrund

Lisbeth Palme hade medverkat vid två tidigare konfrontationer, under utredningen mot Viktor G. De synes från polisens synpunkt ha genomförts på normalt sätt. Lisbeth Palme hade dock reagerat mot den uppmärksamhet hon utsattes för vid dessa tillfällen (se utdraget ur tingsrättsförhöret nedan). Lisbeth Palme hade vidare medverkat vid

¹¹ I Nationalencyklopedin beskrivs *borderline-personlighet* på detta sätt: "inom psykiatrin använd benämning på en störning av personligheten. Den drabbade fungerar inte fullt så 'normalt' som vid en neuros --- men inte heller så starkt avvikande som vid en psykos ---".

några fotovisningar, där Solveig Riberdahl låtit henne titta på ett stort antal bilder. I inget av dessa sammanhang skall Lisbeth Palme ha utpekat någon som den man hon såg på mordplatsen.

Konfrontationen den 14 december 1988 var förberedd så till vida att förhöret med Christer P var planerat. Diskussioner mellan PU och förundersökningsledningen om hur en konfrontation med Lisbeth Palme skulle genomföras hade förts. Det stod redan före den 12 december klart att Lisbeth Palme inte ville gå med på det gängse förfarandet. PU visste därför att det skulle göras en videoupptagning av konfrontationsgruppen. Förberedelserna inför konfrontationsförhöret behandlas vidare nedan.

Övriga konfrontationer den 14 december – med bl.a. Märten Palme – genomfördes på gängse sätt, vilket bl.a. innebar att Christer P:s försvarsadvokat var närvarande och hade tillfälle att ställa frågor. I samband med dessa konfrontationsförhör videofilmades gruppen.

Genomförandet av konfrontationsförhöret

Själva konfrontationen genomfördes så att Lisbeth Palme efter tjänstetid på Riksåklagarens kansli, i närvaro av endast Solveig Riberdahl och Jörgen Alnblad, fick se den inspelade videofilmen. Lisbeth Palme hade inte velat gå med på att Christer P:s försvarsadvokat skulle närvara. Enligt Lisbeth Palmes önskemål placerade sig de bägge åklagarna bakom Lisbeth Palme under det att filmen visades, detta på grund av att Lisbeth Palme inte ville bli iakttagen medan hon tittade på filmen, eftersom detta skulle störa hennes förmåga att göra en fullgod insats.¹² Som framgår av den promemoria som sedermera upprättades uttalade Lisbeth Palme när hon fick se konfrontationsgruppen: ”Det ser man vem som är alkoholist. Det är nummer åtta”, varefter hon fortsatte: ”men det är inte bara det”. Enligt promemorian sade hon sedan hon sett hela filmen ”Ja, det är åttan han stämmer på min beskrivning, hans ansiktsform, ögon och hans ruskiga utseende”. (Nummer åtta var Christer P.)

Dokumentation över konfrontationsförhöret

Över konfrontationen upprättades den 26 januari 1989 en promemoria, som hade följande lydelse.

¹² Det sistnämnda framgår i Svea hovrätts förhör med Solveig Riberdahl under rättegången mot Christer P. Jfr även det nedan citerade tingsrättsförhöret med Lisbeth Palme.

Promemoria över konfrontation med Lisbeth Palme 881214 kl. 18.00 på riksåklagarens kansli.

Närvarande vid konfrontationen var byråcheferna Jörgen Almblad och Solveig Riberdahl.

En videotape nr OP 533 visades för Lisbeth Palme.

Efter att Lisbeth Palme sett de inledande bilderna, där samtliga deltagare i konfrontationen står uppställda säger hon att det ser man vem som är alkoholist. Det är nummer åtta. Hon fortsätter men det är inte bara det. När Lisbeth Palme sett hela videotapen säger hon att ja, det är åttan han stämmer på min beskrivning, hans ansiktsform, ögon och hans ruskiga utseende. Hon tillade att nr 9 och 11 också har drag som passar hennes beskrivning, men inte som nr 8 och de har inte heller nr 8:s ruskiga utseende.

Efter en paus fick Lisbeth Palme se sekvensen med nr 8 en gång till. Hennes uppfattning rubbades därvid inte.

Därefter hade Lisbeth Palme en del frågor rörande nr 8 och de frågorna var ställda med utgångspunkten att nr 8 var gärningsmannen. Hon påpekade bl.a. att gm inte hade mustasch enligt hennes minnesbild.

Promemorian är alltså upprättad långt efter förhöret, ca sex veckor senare. Dessförinnan förelåg anteckningar i koncept. Handlingar rörande detta, inklusive det handskrivna konceptet, finns hos Riksåklagaren. Av dessa framgår att promemorian upprättats i två exemplar, bägge undertecknade av Solveig Riberdahl och Jörgen Almblad samt daterade den 26 januari 1989. Innehållet skiljer sig åt på det sättet att en promemoria innehåller ett sista stycke, som uteslutits i den andra promemorian. Detta stycke har följande lydelse.

Lisbeth Palme var märkbart tagen av visningen i synnerhet när nr 8 visades. Hon vände då vid några tillfällen bort blicken på ett sätt som tydde på att hon inte vågade titta.

Den andra promemorian, där detta stycke alltså inte finns med, är försedd med en bilaga, som innehåller just detta stycke och intet därutöver. Den är rubricerad "Bilaga till promemorian 1989-01-26" och undertecknad av Solveig Riberdahl och Jörgen Almblad. En passus motsvarande den som skiljer de två promemoriorna åt, återfinns även i det handskrivna konceptet från videokonfrontationen.

I förundersökningsmaterialet finns endast den andra, kortare promemorian intagen. I denna sägs inget om att den har en bilaga; bilagan finns heller inte intagen i förundersökningsmaterialet. Dess innehåll var enligt vad som uppgivits för oss av förundersökningsledningen inte tillgängligt för domstolarna och den har inte heller blivit offentlig.

Uppgifter från Lisbeth Palme angående konfrontationsförhöret

Hur Lisbeth Palme själv upplevde videokonfrontationen belystes i det målsägandeförhör som sedermera hölls i Stockholms tingsrätt. Lisbeth Palme fick på fråga från åklagaren redogöra för hur konfrontationsförhöret den 14 december 1988 gått till:

Lisbeth Palme: Det var en s.k. videokonfrontation, varvid två åklagare deltog ... och då ... eftersom jag är yrkesmässigt ... väl medveten om vad det innebär ... att göra en sådan här konfrontation ... och det vid de tidigare tillfällena hade gjorts på ett sätt som ... ur perceptionspsykologisk synvinkel inte är godtagbart ... och jag visste i den situationen inte hur många konfrontationer till som jag skulle behöva gå igenom. Därför var det väldigt viktigt. (---) För mig är det en oerhört svår situation att peka ut den här personen. Jag var angelägen om att det inte skulle vara för många störande moment. (---) Jag var angelägen om, eftersom det är så avgörande för en person, naturligtvis, om man pekar ut vederbörande, och då vill jag försäkra mig om att de störande moment som jag hade upplevt under tidigare konfrontation inte skulle vara för handen. Jag kanske inte närmare behöver redogöra för hur sådana konfrontationer går till. Det känner ni kanske till bättre än jag. Men de är mycket dåligt konstruerade ur perceptionspsykologisk synvinkel. (---) Därför hade jag försäkrat mig om en situation där jag kunde koncentrera mig inför rätten. Jag begärde sedermera att få upprepa denna konfrontation.

Åklagaren: Vad kände du till om förutsättningarna för konfrontationen när den började?

Lisbeth Palme: Att det var klart för mig att i och med att man har någon häktad finns det skäl att misstankar riktas mot personen. Tidningarna skriver mycket, och man vet aldrig vad som är sant. Det mesta är ju det – men det händer.

Det är klart att jag hade sett en del i tidningarna.

Åklagaren: Kan du redogöra för hur det gick till vid det här tillfället?

Lisbeth Palme: Jag bad åklagarna att sätta sig bakom mig för att inte bli störd under videovisningen. Sedan gjordes videovisningen. Efter det var jag mycket chockad. Jag hade inte räknat med att det de facto var den person som jag igenkände. Jag värjde mig för att acceptera det, och jag tror att jag först sade något om att personen såg alkoholiserad ut.

Åklagaren: Jaa.

Lisbeth Palme: Jag var helt klar innan dess – att det var denna person.

Åklagaren: Person nummer 8 som du fastnade för i förhöret, var det den person som du sett på Tunnelgatan?

Lisbeth Palme: Hans utseende överensstämde med personen, utom att han inte hade mustasch då – som jag uppfattade.

Försvarsadvokaten ställde frågor kring samma tema:

Advokaten: (---) Det visar sig att ni var närvarande vid en konfrontation med den s.k. 33-åringen den 17 mars 1986. Då var advokat Falk närvarande. Varför tillät ni honom att vara närvarande?

Lisbeth Palme: Jag var inte informerad om hur rörigt en konfrontation gick till. Min strävan var att söka bidra så mycket som möjligt till utredningen. Men det var mycket stor röra och personer på vägen till lokalen. Dessutom vet vi ju att alla uppgifter sändes omedelbart ut i massmedia. Det fanns ingen respekt för förundersökningsmaterialet.

Advokaten: Ni ställde ändå upp på konfrontationen i polishuset?

Lisbeth Palme: Jag visste inte då hur dåliga förutsättningarna var att göra en koncentrerad bedömning. Jag gjorde det vid två tillfällen i polishuset, men försökte skärpa upp situationen den andra gången. Men det var ändå inte tillfredsställande. Med tanke på att jag inte visste hur många konfrontationer jag måste genomgå såg jag det som omöjligt att medverka i den typen av röriga konfrontationer.

Advokaten: I vilket avseende var det rörigt?

Lisbeth Palme: Först skall man komma fram till konfrontationslokalen, vilket innebär att man går förbi ett antal rum där det rör sig personer ut och in och fram och tillbaka. Sedan kommer man in i olika korridorer med olika personer. Sedan kommer man till ett rum där man inte vet vilka personer som är. Där dyker upp försvarsadvokat, förhørsledare, mikrofoner och annat. Det är mycket besvärande när man skall försöka koncentrera sig på en så svår uppgift som är så avgörande för en människa som att identifiera en mördare.

Advokaten: Närvarande var en polisman, advokat och kanske åklagare. Är det så störande?

Lisbeth Palme: Jag behöver kanske inte upprepa vad jag sade. Jag redogör för en situation som jag upplevt som rörig och störande ur min synpunkt.

Advokaten: Mm.

Det finns ett förhör den 1 mars 1986. (---) Hur var det? Tillät ni bandspelare vid det tillfället?

Lisbeth Palme: Nej

Advokaten: Vill ni utveckla varför?

Lisbeth Palme: Det har redan utvecklats.

Advokaten: Jag ber er vara vänlig och göra det en gång till.

Lisbeth Palme: Allt material har läckt hittills till massmedia och använts på ett integritetskränkande sätt. Jag var klar över att en bandinspelning skulle utnyttjas på det sättet.

Advokaten: Insåg ni inte att det var en utomordentligt allvarlig utredning som polisen gjorde?

Lisbeth Palme: Just det.

Advokaten: Borde man inte följa de regler som var för handen?

Lisbeth Palme: Det är inget som är stadfäst. Det måste ha varit rättegångar före bandspelarnas tid.

Advokaten: Det är praxis.

Lisbeth Palme: Praxis, men ingen nödvändig förutsättning.

Under förhöret begärde Christer P:s advokat att konfrontationsvideon skulle visas, varvid följande replikskifte utspann sig.

Ordföranden: Advokaterna har begärt konfrontationsfilmen förevisad. Kan man visa den till vissa delar?

Advokaten: Först hela översiktsskärmen av allihopa. Sedan torde man kunna begränsa sig till 9 och 11 (Christer P var nummer 8, vår anm.)

Ordföranden: Vill ni framföra några kompletterande frågor med anledning av just visningen i dag?

Advokaten: Det kan bli efter visningen av filmen.

Åklagaren: Vad är avsikten, advokaten, när fru Palme har sett den?

Advokaten: Det finns anledning att visa den, speciellt beträffande 9 och 11.

Lisbeth Palme: Jag tänker inte titta på den. Jag har gjort det, och jag har gjort min bedömning. Den står jag för.

Ordföranden: Skall jag uppfatta det som att du vägrar titta på den och tänker gå ut?

Lisbeth Palme: Ja.

Efter ytterligare några turer tog Christer P:s advokater tillbaka sin begäran om att få filmen visad.

Bakgrunden till att konfrontationsförhöret genomfördes på ett avvikande sätt

Konfrontationsförhöret med Lisbeth Palme den 14 december 1988 avvek sammanfattningsvis från vad som vanligtvis eftersträvas i tre hänseenden.

- ◇ Hennes utsagor, eventuella frågor till henne samt andra omständigheter kring konfrontationen dokumenterades inte genom bandinspelning.
- ◇ Den misstänktes försvarsadvokat fick inte närvara och tillfälle att ställa frågor.
- ◇ Konfrontationen dokumenterades över huvud taget inte förrän lång tid efter konfrontationstillfället.

Beträffande skälen för att konfrontationsförhöret genomfördes på detta sätt har, utöver vad som framgått av det ovan citerade tingsrättsförhöret med Lisbeth Palme, följande framkommit.

Uppgifter till den tidigare Palmekommissionen från bl.a. Hans Holmér, Solveig Riberdahl, Anders Helin och Hans Ölvebro ger tillsammans med den ovan beskrivna dokumentationen den entydiga bilden, att de avvikelser gentemot gängse förfaringsätt som allmänt förekom i samband med Lisbeth Palmes medverkan i utredningen motiverades av Lisbeth Palmes önskemål¹³.

Från PU:s sida har man uppfattat Lisbeth Palmes ståndpunkt så, att hon önskade värna sin integritet, bl.a. misstänkte hon att de uppgifter hon lämnade skulle komma ut i offentligheten och att, om de togs upp på band, hennes utsagor skulle kunna komma att återges i medierna. Man har uppfattat att denna misstro skall ha härrört från att uppgifter från de inledande förhören med henne offentliggjorts eller "läckt". Det har vidare hänvisats till att Lisbeth Palme vid ett tillfälle, i samband med en normalt utförd konfrontation rörande Viktor G, fick "löpa gatlopp" genom polisens korridorer då hon infann sig till förhöret (jfr hennes ovan citerade berättelse inför tingsrätten).

Beträffande offentliggörandet av uppgifter som Lisbeth Palme lämnat i det inledande skedet är man från PU:s sida av den uppfattningen att uppgifter förvisso lämnades ut, men att detta skedde på ett behörigt och legitimt sätt. Enligt vad Hans Ölvebro uppgivit härrörde Lisbeth Palmes missnöje från det förhör som hölls den 1 mars, då ny-

¹³ Uppgifter och citat i det följande hämtade från den tidigare Palmekommissionens utfrågningar med Hans Holmér, Solveig Riberdahl, Anders Helin och Hans Ölvebro den 29 november 1995 respektive den 28 september 1995.

hetsmedierna någon timme efter det att förhöret var avslutat redogjorde för de signalementsuppgifter Lisbeth Palme lämnat. Detta vara emellertid enligt Hans Ölvebros mening normalt i så måtto att dåvarande spaningsledningen bedömde att signalementsuppgifterna i utredningens intresse borde offentliggöras. Solveig Riberdahl har lämnat en snarlik skildring. Någon närmare utredning om hur det förhöll sig med de uppgifter som lämnades ut föreligger dock inte.

Solveig Riberdahl fick frågan om det var en välgrundad misstro som Lisbeth Palme kände: "Nej, det tycker jag inte. Men jag kan förstå att det blev så här därför att dels då så tror jag – jag är ju ingen psykolog – att det är en person som har en stark integritet och känner obehag att bli utvikt i pressen. --- Men däremot så har jag ingen grund för och jag anser inte heller att det har skett någonting som är otillbörligt eller fel som hon skulle ha förargat sig över ---". –Vad gäller förhållandena vid det första konfrontationsförhöret, i Viktor G-avsnittet, har såväl Solveig Riberdahl som andra uttryckt förståelse för Lisbeth Palmes reaktion.

Sammantaget hyste Lisbeth Palme, som man från utredningens sida uppfattade det, misstro mot framför allt polisen men även mot åklagarna. Solveig Riberdahl har sammanfattande uttryckt det så, att hon tror att Lisbeth Palme ansåg att åklagarna var okunniga och inte skötte sitt jobb.

Vad gäller konfrontationsförhöret den 14 december 1988 har Hans Ölvebro uppgett, att det långt innan Christer P hämtades till förhör hade stått klart för Palmegruppen att Lisbeth Palme inte skulle komma att medverka vid en vanlig konfrontation i polisens regi utan att det skulle bli fråga om en videoupptagning. Han har i sammanhanget understrukt att kontakterna med Lisbeth Palme helt sköttes av förundersökningsledningen. Han uppgav sig ha träffat Lisbeth Palme en gång, i samband med att han tillträdde som spaningsledare, men mötet föll inte väl ut och han hade därefter ingen direkt kontakt med henne. Solveig Riberdahl har upplyst att Lisbeth Palme uttalat att hon inte vill träffa Hans Ölvebro.

Ansvarig för förberedelserna inför konfrontationsförhöret och för kontakterna med Lisbeth Palme var i stället alltså förundersökningsledningen. Där hade Solveig Riberdahl kommit att få hand om förbindelserna. Solveig Riberdahl har om detta berättat följande.

Dåvarande riksåklagaren Magnus Sjöberg och dåvarande rikspolischefen Holger Romander hade efter det att Hans Holmér lämnat utredningen ett möte med Lisbeth Palme, i syfte att med henne samråda om hur kontakterna mellan henne och utredningen kunde gå till. Grunden var att man från utredningens sida ville få till stånd en bättre kontakt och hålla ett ordentligt förhör. Efter detta möte bad Magnus Sjöberg Solveig Riberdahl ansvara för kontakterna. Solveig Riberdahl

sammanträffade sedan med Lisbeth Palme tre gånger under 1987 för att visa fotografier som kunde frammana ett mer substantiellt signalement. Hon sammanträffade även fortsättningsvis med Lisbeth Palme, i vart fall fyra gånger under 1988, och de talades även vid per telefon. Jörgen Almlad var med någon gång och denne träffade också själv Lisbeth Palme vid något tillfälle, enligt vad Solveig Riberdahl påminde sig.

Det framgår av vad Solveig Riberdahl uppgivit om kontakterna, att hon upplevt dessa som besvärliga i så måtto att hon hade svårt att övertala Lisbeth Palme att medverka i utredningen på andra villkor än de Lisbeth Palme själv ställde upp. Beträffande konfrontationsförhöret den 14 december försökte Solveig Riberdahl in i det sista förmå Lisbeth Palme att medge att det togs upp på band, men till detta var Lisbeth Palme alldeles avvisande. Solveig Riberdahl är helt säker på att hon förklarade den bevismässiga vikten av en dokumentation ord för ord och även varför det var viktigt att försvararen fick vara med, även om Solveig Riberdahl för sin del ansåg det förstnämnda viktigare.

På frågor om det ändå inte skulle ha gått att förmå Lisbeth Palme att acceptera en bandinspelning uppgav sig Solveig Riberdahl vara helt övertygad om att detta inte hade gått. Om det hade föreskrivits som ett villkor från åklagarens sida, skulle Lisbeth Palme inte ha ställt upp alls. I det sammanhanget påpekade Solveig Riberdahl också att man inte hade tidsmässigt utrymme att "förhandla" med Lisbeth Palme under någon längre tid. Konfrontationsförhören med Lisbeth Palme och Mårten Palme måste ske samma dag, så att det inte skulle kunna hävdas att de två givits tillfälle att utbyta information. Solveig Riberdahl var vidare övertygad om att Lisbeth Palme hade klart för sig att bevisningen blev sämre i och med att hon inte gick med på att genomföra konfrontationen på det sätt Solveig Riberdahl önskade. Solveig Riberdahl var i och för sig av den uppfattningen att Lisbeth Palme ville ställa upp i utredningens intresse och få saken uppklarad. När Solveig Riberdahl emellertid fick frågan om det enligt hennes mening förhöll sig så, att Lisbeth Palme, när hon ställdes inför det valet, satte sitt integritetsintresse före utredningsintresset, svarade Solveig Riberdahl att så var fallet, enligt hennes uppfattning. På fråga uppgav Solveig Riberdahl vidare att det var en riktig slutsats att Lisbeth Palme inte ville acceptera den offentlighet som gäller i rättsprocessen.

Givet dessa förutsättningar ansåg Solveig Riberdahl att konfrontationsförhöret genomfördes på ett så bra sätt som det var möjligt. Den bevisning som nu kom att upptas var den bästa som gick att erhålla. Alternativet hade varit att inte genomföra några konfrontationer alls.

Till det sagda kan läggas upplysningen, att en målsägande enligt svensk rätt inte kan tvingas uttala sig eller på annat sätt vara aktiv under

en brottsutredning. Det finns således inga rättsliga tvångsmedel eller "straff" att tillgripa.

Frågan om Lisbeth Palmes förhandskunskap om den misstänkte

Anteckningen om Lisbeth Palmes uttalande "Det ser man vem som är alkoholist ..." reste till att börja med frågan om vad hon haft för förhandsinformation som fick henne att göra den anmärkningen.

Saken togs upp i hovrättsrättegången. Hovrätten höll på eget initiativ förhör med Solveig Riberdahl angående förhållandena vid konfrontationen. Solveig Riberdahl uppgav bl.a. att det var alldeles uppenbart att Lisbeth Palme vid konfrontationstillfället kände till att den gripne var en person med alkoholproblem. Hon visste inte på vilket sätt Lisbeth Palme fått denna information, men var säker på att det inte var under själva konfrontationsförhöret.

Hovrätten fann utrett att Lisbeth Palme hösten 1988 hade informerats om att polisens spaningar var inriktade mot tre eller fyra personer, varav en hade dömts för våldsbrott och var bosatt i en förort norr om Stockholm. Hovrätten konstaterade att Mårten Palme hade uppgivit att informationen till familjen hade innefattat att mannen var dömd för mord, bosatt i Sollentuna samt alkoholiserad. Hovrätten konstaterade vidare att kvällstidningarna den 14 december hade innehållit motsvarande information om den gripne. Själv hade Lisbeth Palme berättat att hon på något sätt fått veta att konfrontationen gällde någon som hade alkoholbesvär.

Hovrätten ansåg att det inte kunde uteslutas att hennes kännedom om att den gripne var alkoholiserad kunde ha bidragit till att fokusera hennes uppmärksamhet på Christer P vid konfrontationen och anförde till stöd för detta att Lisbeth Palme, trots att hon enligt egen uppgift hade bestämt sig för att inte fälla några kommentarer förrän efter visningen, under denna ändå gjorde den tidigare återgivna kommentaren. Hovrätten ansåg att bevisvärdet av utpekandet reducerades bl.a. av dessa förhållanden.

Konfrontationsgruppens sammansättning

Anteckningen om Lisbeth Palmes uttalande att den utpekade var alkoholist reste också frågan om konfrontationsgruppen var lämpligt sammansatt.

Hans Ölvebro har om detta uppgett följande. Det vanliga var att man använde häktade personer som s.k. figuranter i konfrontationsgrupper. I detta fall skulle konfrontationen planeras i förväg. Risker för läckage

till massmedia gjorde att PU då inte ville vända sig till häktet. Hans Ölvebro förklarade: ”Om någon från Palmegruppen gått upp till häktet och börjat titta på människor för att använda dom i en konfrontationsgrupp så hade det alltså varit ute. Det är jag helt övertygad om. Och det gjorde att vi fick begränsa oss till människor vi kunde lita på.” Av detta skäl kom figuranterna att väljas bland poliser och civilanställda. På ytterligare frågor i ämnet hänvisade Hans Ölvebro dock även till att det är svårt att på förhand välja ut en person från häktet som figurant eftersom man inte kan veta att vederbörande sitter kvar den dag konfrontationen skall genomföras; skall man använda figuranter från häktet måste man gå dit och hämta dem samma dag.

Hans Ölvebro uppgav vidare att en konfrontationsgrupp kan utväljas på två sätt: Antingen utifrån det signalement som vittnen givit, vilket innebär att den misstänkte kan avvika utseendemässigt från figuranterna, eller också väljer man figuranter som liknar den misstänkte. I detta fall förfor man på det senare sättet, med vissa modifikationer. Christer P hade t.ex. mustasch, medan Lisbeth Palme uppgivit att den man hon sett inte hade mustasch. Därför strävade PU efter att ungefär halva gruppen skulle ha mustasch och den andra halvan vara utan.

Konfrontationsgruppen godkändes av Christer P:s försvarsadvokat Arne Liljeros. Över detta finns ett dialogförhör med Arne Liljeros dokumenterat. Arne Liljeros uppgav där att han kunde godkänna gruppen, men tillade att ”det vore kanske önskvärt om man hade haft någon eller några personer som var mer lik Christer P, men jag förstår att det är svårt”. I anledning av reservationen frågade utredningsmannen om Arne Liljeros ansåg att konfrontationen kunde genomföras med den föreslagna gruppen, varpå Arne Liljeros svarade att den kunde genomföras.

Svea hovrätt ansåg att konfrontationsgruppens sammansättning kunde ha bidragit till att Christer P blev utpekad. Hovrätten uttalade förståelse för att det varit svårt att med kort varsel få fram deltagare med lämpligt utseende, men anmärkte likväl att Christer P genom sina slitna byxor och sitt längre ovårdade hår gav ett avvikande intryck. Också hans ansiktsfärg och sammanbitna uttryck skilde honom från flertalet i gruppen.

Konfrontationsgruppens sammansättning har diskuterats vetenskapligt av docent Sven Åke Christianson, som även anlitats av den tidigare Palmekommissionen.¹⁴

¹⁴ Sven-Åke Christianson berättade om sin forskning och svarade på frågor vid den tidigare Palmekommissionens sammanträde den 21 mars 1995. Han redovisade då, liksom i sin bok, ett test han genomfört med studenter i USA (se Christianson, *Traumatiska minnen*, 1994 s. 144 f).

Förhören med Lisbeth Palme i rättegångarna

Lisbeth Palme inkom i samband med att hon kallats till förhör vid rättegången med en skrivelse till Stockholms tingsrätt. Skrivelsen hade följande innehåll:

Sedan Olofs död har jag åsamkats, och åsamkas alltjämt, djupgående men. Trots detta tillstånd vill jag kunna ge rätten mitt vittnesmål på ett fullvärdigt sätt. En nödvändig förutsättning för detta är att jag i ett första steg får möta rätten utan den åtalade, utan åhörare och utan någon form av bildåtergivning eller mediautsändning, och under förutsättning att rätten ej gör en egen bandupptagning.

Stockholm den 12 juni 1989

Lisbeth Palme

Stockholms tingsrätt tillgodosåg i särskilt beslut Lisbeth Palmes krav, dock tillät tingsrätten åhörare i salen.¹⁵ I hovrätten bad Lisbeth Palme att målsägandeförhöret skulle äga rum under samma betingelser som i tingsrätten, vilket krav hovrätten biföll i särskilt beslut.

6.1.5 Åtalet

Riksåklagaren åtalade Christer P för mord och försök till mord alternativt framkallande av fara för annan under påstående att Christer P begått följande gärningar.

Christer P har den 28 februari 1986 i korsningen Sveavägen/dåvarande Tunnelgatan i Stockholm uppsåtligen berövat statsminister Olof Palme livet genom att med en revolver skjuta Olof Palme i ryggen. Olof Palme har omedelbart avlidit till följd av yttre och inre blödningar efter sönderslitning av kroppspulsådern och luftstrupen. – Vidare har Christer P vid samma tillfälle försökt beröva Lisbeth Palme livet genom att avlossa ett revolverskott mot henne. Skottet, som utsatt Lisbeth Palme för livsfara, har träffat Lisbeth Palme så att hon fick en ytlig sårskada på ryggen. I andra hand görs gällande att Christer P genom att avlossa skottet mot Lisbeth Palme av grov oaktsamhet utsatt Lisbeth Palme för livsfara.

Åtalsbeslutet fattades alltså av Riksåklagaren, RÅ, som vid denna tid var Magnus Sjöberg. Den åklagare som sedermera skulle komma att utses som ansvarig att utföra RÅ:s talan i domstolen, chefsåklagaren

¹⁵ En av juristdomarna var skiljaktig och ansåg bl.a. inte att Christer P skulle förvisas ur salen under förhöret med Lisbeth Palme.

Anders Helin, har i en utfrågning inför den tidigare Palmekommissionen berättat följande om sin del i överläggningarna inför åtalsbeslutet.¹⁶

Beslutet att väcka åtal, det var ju RÅ som tog det. Och som jag minns det så hade vi en diskussion uppe på RÅ:s kansli någon gång våren -89, i mars, april eller något sådant, om utredningsläget och om det räckte för att väcka åtal. Vi var fem personer, kommer jag ihåg, närvarande då. Det var de båda riksåklagarna¹⁷, det var Solveig Riberdahl, det var jag och Jörgen Almblad. Och var och en fick säga sin mening. Och jag minns att jag sa att jag tror nog att vi kan få igenom ett åtal i tingsrätten, men jag tror inte att det håller i hovrätten, så därför tyckte jag att man skulle släppa Christer P och försöka utreda vidare. Men så bestämde sig Magnus Sjöberg och Axel Morath för att vi skulle väcka åtal mot honom. Dom tyckte att det räckte med det här materialet. (---)

Vad som dikterade beslutet, det vet jag inte. Det kan jag inte svara för. Men dom kom tillbaka efter lunch eller något sådant och sa, att nu har vi bestämt oss för att vi skall väcka åtal mot Christer P.

Axel Morath har i utfrågning inför den tidigare Palmekommissionen bekräftat att Anders Helin hade något av en avvikande mening i åtalsfrågan.¹⁸ Axel Morath uppgav också att det var han, som slutligen kom att fatta åtalsbeslutet. Solveig Riberdahl har uppgett att hon minns att Helin hade en något distanserad uppfattning, men att han inte var ensam om att inse svagheterna i bevisningen. Hon hade emellertid inget minne av något sammanträde där Helin skulle ha uttalat att han inte ansåg att åtal borde väckas.

Valet av åklagare i rättegången utgick från den grupp som då sedan länge arbetat med förundersökningen: biträdande riksåklagaren Axel Morath, Solveig Riberdahl, Anders Helin och Jörgen Almblad. Att valet föll på Anders Helin, med biträde av Jörgen Almblad, har av Axel Morath inför den tidigare Palmekommissionen motiverats med att "det helt enkelt bedömdes som lämpligt".

Anders Helin hade inga kontakter med målsäganden Lisbeth Palme innan de möttes i Stockholms tingsrätt vid rättegången. Av utfrågningen med Anders Helin framgick att denne ansåg att hans kontakt med Lisbeth Palme varit dålig och att den blev sämre under huvudförhandlingens gång.

¹⁶ Den tidigare Palmekommissionens utfrågning den 28 september 1995.

¹⁷ Anders Helin syftade på riksåklagaren och biträdande riksåklagaren, dvs. Magnus Sjöberg och Axel Morath.

¹⁸ Den tidigare Palmekommissionens utfrågning den 28 september 1995.

6.1.6 Domar m.m.¹⁹

Stockholms tingsrätt

Rättegången i Stockholms tingsrätt pågick den 5 juni till den 10 juli 1989, under den tiden var Christer P fortsatt häktad. I dom den 27 juli 1989 dömde tingsrätten Christer P till livstids fängelse för mord på Olof Palme och framkallande av fara för annan avseende skottet mot Lisbeth Palme. Domen dikterades av nämnden, dvs. domstolens lekmanaledamöter, som var eniga och utgjorde en majoritet. Tingsrättens två juristdomare, dvs. dess lagfarna ledamöter, var skiljaktiga; de ansåg att åtalet skulle ogillas och Christer P frikännas.

Svea hovrätt

Christer P överklagade och målet togs upp i Svea hovrätt. Ny rättegång hölls mellan den 12 september och den 9 oktober 1989. Några dagar efter det att rättegången avslutats försatte Svea hovrätt Christer P på fri fot, vilket innebar att domen skulle komma att bli friande. I sin den 2 november 1989 meddelade dom friade Svea hovrätt enhälligt Christer P från ansvar. Domen vann laga kraft och utgör alltjämt den slutliga bedömningen av brottsmisstankarna mot Christer P. Av domskälen framgår bl.a. följande.

Den väsentliga delen av bevisningen i målet utgjordes av personer som i varierande grad identifierat Christer P. Hovrätten diskuterade därför i ett särskilt avsnitt hur sådan s.k. identifikationsbevisning skall bedömas:

Den bevisning som åklagaren åberopat i målet utgörs till stor del av utsagor av personer som uppger sig ha sett en man, som åklagaren gör gällande är identisk med Christer P, stående utanför biografen Grand, gående bakom makarna Palme på Sveavägen och på själva brottsplatsen.

För att en gärningsmans identitet skall kunna fastställas under en brottsutredning är det vanligt att målsägande och vittnen förevisas fotografier på ett flertal personer. Även s.k. vittneskonfrontationer av de slag som ägt rum i detta mål förekommer. På grundval av vad målsägande och vittnen uppgivit vid sådana undersökningar får de sedan vid huvudförhandlingen uttala sig om den tilltalade är identisk med eller liknar den person som de sett.

Stor försiktighet måste iaktas vid värdering av identifikationsbevisning. Erfarenheten visar att även i övrigt trovärdiga vittnen kan missta sig vid en

¹⁹ Domarna finns refererade i Rättsfall från hovrätterna 1989, s. 310-353.

identifiering. Astrid Holgerson (av försvaret åberopat expertvittne, vår anm.) har i sitt yttrande uppehållit sig vid detta och bl.a. hänvisat till den rapport som år 1976 avgavs i Storbritannien av en statlig undersökningskommission, den s.k. Devlinkommissionen, vilken haft i uppdrag att granska olika teoretiska och praktiska frågor rörande identifikationsbevisning.

Anledningen till att Devlinkommissionen tillsattes var den debatt som uppstod i Storbritannien sedan det framkommit att två, som det sedermera visade sig oskyldiga män i början av 1970-talet hade dömts till fängelsestraff på grundval av identifikationsbevisning. Det ena fallet gällde en man som dömts till ett långvarigt fängelsestraff för att ha skjutit på en polisman och för stöld ur parkeringsmätare. Sex av de personer som hade iakttagit gärningsmannen i samband med brotten och under flykten från brottsplatsen hade vid rättegången hörts som vittnen och därvid förklarat att den tilltalade var gärningsmannen. På grund av teknisk bevisning, som några år senare kunde säkras efter husrannsakan hos en annan man, kunde fastställas att det var denne som begått brotten och att den först dömde mannen var helt oskyldig. (För en närmare redogörelse för fallet, se bilaga B.)

Det finns många likheter mellan omständigheterna i det engelska rättsfallet och det nu aktuella målet. Bl.a. kan noteras att misstankarna i båda fallen kommit att riktas mot en person som tidigare dömts för brott av samma slag som det åtalade brottet. Målsäganden har i båda fallen varit närvarande vid tidigare konfrontationer men då inte utpekat någon som gärningsman. Sedan målsäganden konfronterats med den tilltalade har målsäganden varit bergfast övertygad om att denne var gärningsmannen. Den engelske polismannen förklarade vid ett tillfälle att den tilltalades ansikte "var inpräntat i hans hjärna". Målsägandena har varit synnerligen trovärdiga personer, vana att göra observationer och att anteckna sig dessa till minnes. På grund av den situation som brotten försatt dem i möts de av sympati och medkänsla, vilket kan medföra en tendens att fästa särskilt stort avseende vid deras uppgifter.

I Devlinkommissionens rapport framhålls att svårigheten att bedöma om identifikationsbevisning är tillförlitlig eller ej beror på att vittnet inte har någon berättelse vars detaljer kan prövas såvitt gäller sannolikhet, sammanhang etc. Visserligen kan frågan om belysning, den punkt varifrån observationen gjordes och avståndet från det som observationen gäller utvisa i vilken utsträckning vittnet gjort bruk av sin fantasi. Men i övrigt finns det enligt rapporten mycket små möjligheter att bedöma vad vittnet har att berätta om sina iakttagelser. Tror vittnet sig ha ett gott minne och en god iakttagelseförmåga men faktiskt inte har det, så är detta inte en omständighet som märks på hans uppträdande. I Devlinrapporten framhålls särskilt att vittnen, som själva är övertygade om att deras identifiering är riktig och som lyckas överföra denna övertygelse på juryn, inte sällan visat sig ha tagit fel.

Enligt Devlinkommissionens mening borde därför ingen dömas på grundval av identifikationsbevisning om denna bevisning inte vinner stöd av bevisning av annat slag. Enbart identifikationsbevisning borde dock undantagsvis kunna godtas om det förelåg särskilda omständigheter, såsom att vittnet känner den som vittnet utpekar.

Hovrätten finner för egen del att det är vanskligt att fastslå en allmängiltig regel om under vilka förutsättningar en målsägandes eller ett vittnes utpekande av den tilltalade som gärningsman skall kunna godtas som full bevisning om identiteten. Vad som emellertid är viktigt att understryka är de faror för rättssäkerheten som ett förlitande på sådan bevisning innebär. Det är lätt att missta sig på en person om det saknas särskilt påtagliga hållhakar för minnet. Det nyss redovisade engelska rättsfallet är en god illustration i detta avseende.

Det är viktigt att en målsägandes eller ett vittnes personliga trovärdighet inte leder till att domstolen avstår från att kritiskt granska om målsägandens eller vittnets iakttagelser har gjorts under sådana förhållanden att utpekandet av den tilltalade är att anse som tillförlitligt. Domstolen måste vara uppmärksam på sådana omständigheter som försvagar tillförlitligheten i utsagan, t.ex. att det var mörkt på platsen, att observationstiden var mycket kort, att målsäganden eller vittnet inte sett vederbörande tidigare eller inte var närmare bekant med honom eller henne m.m. Det är också viktigt att inte bortse från omständigheter som talar emot att den tilltalade är gärningsmannen. I det engelska rättsfallet fanns sådana omständigheter. Så saknades t.ex. utredning om att den tilltalade haft tillgång till vapen och någon förklaring fanns inte till vissa relevanta fingeravtryck som inte var den tilltalades. Sådana omständigheter måste uppfattas som varnings signaler.

Det är mot denna bakgrund som hovrätten skall bedöma Lisbeth Palmes utpekande av Christer P som den man som hon såg utanför Dekorima i hörnet av Tunnelgatan och Sveavägen och de vittnesmål som avgivits rörande iakttagelser angående en man utanför biografen Grand, vid gatuköket och på brottsplatsen.

Den helt överskuggande identifikationsbevisningen i målet utgjordes av målsäganden Lisbeth Palmes utpekande av Christer P som den man hon sett på mordplatsen. Efter att ha konstaterat att gärningsmannen var identisk med den man flera vittnen sett springa in på Tunnelgatan uttalade hovrätten:

Lisbeth Palme har berättat att hon omedelbart efter skotten bestämde sig för att söka hjälp, att hon därför tittade sig omkring och att hon då omedelbart fick syn på en person som stod vid avfasningen till Dekorima och orörligt stirrade. Hon har vidare uppgivit: Eftersom hon sökte hjälp, tittade hon mycket noggrant på personen och hon förstod då intuitivt att hon inte skulle få någon hjälp av denne. Hon fortsatte då söka bakåt och upptäckte

en person som kom längre bort. När hon tittade vädjande på den personen rörde han huvudet i sidled något som hon uppfattade som ett avvisande av att på något sätt hjälpa till. När hon sedan tittade tillbaka såg hon den person som stått och stirrat på henne röra sig med några steg. Han befann sig nu på Tunnelgatans södra sida. Mannen förflyttade sig med studsande steg, uppdragna axlar och någon sorts ojämnhet som gav ett spänstigt intryck. Det var en kort intervall, 15-30 sekunder, mellan de båda iakttagelserna av mannen. Det var ingen annan person i närheten vid den första observationen. Däremot kan hon inte säga huruvida någon hunnit till platsen när hon såg mannen den andra gången då denne var på väg därifrån.

Hovrätten fortsatte med att konstatera att vittnesmålet visade att Lisbeth Palme haft möjlighet att iaktta gärningsmannen, att iakttagelserna dock varit kortvariga, att belysningen på platsen, enligt vad hovrätten själv konstaterat på plats – ”främst motljuset från Dekorimas skyltfönster” – gjorde att det inte varit möjligt att säkert iaktta detaljerna i ett ansikte. Därefter fördes ett resonemang om Lisbeth Palmes tillstånd just efter skotten. Efter att ha redogjort för ett antal vittnesmål, enligt vilka Lisbeth Palme på brottsplatsen företett symptom på chocktillstånd, drog hovrätten följande slutsats:

Av utredningen framgår att Lisbeth Palme gjorde sina iakttagelser av mannen på brottsplatsen innan något av vittnena kom fram till henne. Nyss redovisade vittnesmål är därför av begränsat värde när det gäller att bedöma hennes tillstånd i detta ögonblick. De som först kom fram till henne var Anna H och Stig E. Det förhållandet att de uppfattade henne på olika sätt kan förklaras av att Lisbeth Palme kan ha känt större förtroende för Stig E. Hovrätten finner inte anledning dra annan slutsats av vittnesmålen än att Lisbeth Palme – helt naturligt och såsom hon också själv har uppgivit – var upprörd samt att hon var angelägen att se till att Olof Palme snabbt fördes till sjukhus. Att hon var upprörd kan dock ha påverkat hennes möjligheter att göra säkra iakttagelser.

Beträffande Lisbeth Palmes utpekande av Christer P resonerade hovrätten på följande sätt:

Lisbeth Palme har även i hovrätten utan att tveka pekat ut Christer P som gärningsman. Hon har vidare beskrivit att hon vid videokonfrontationen den 14 december 1988 blev chockad över att hon då kände igen Christer P så tydligt samt att det vid huvudförhandlingen i tingsrätten ”blev en än starkare upplevelse av att det var vederbörande”.

Lisbeth Palme har i hovrätten givit intryck av att bemöda sig om att så noggrant som möjligt återge sin minnesbild från händelsen. Det råder inte någon tvekan om att Lisbeth Palme själv är övertygad om att det var Christer P hon såg på brottsplatsen omedelbart efter skotten. Hovrätten

finner alltså ej skäl att ifrågasätta att hennes utsaga verkligen återger hennes minnesbild.

Hovrättens bedömde alltså Lisbeth Palme som *trovärdig*, och övergick sedan till att bedöma huruvida de uppgifter hon lämnade var *tillförlitliga*:

En naturlig utgångspunkt för en sådan bedömning är de uppgifter som hon lämnat till polisen i nära anslutning till händelsen. De första uppgifterna om sina iakttagelser lämnade Lisbeth Palme på sjukhuset den aktuella natten. Enligt förundersökningsprotokollen hade hon då ingen uppfattning om vem som kunde ha avlossat skotten. Vidare avgavs följande signalement: ”stor, kraftig, mörkhårig, iklädd midje- eller ¾-lång blå eller mörkblå täckjacka”. Från det förhör som hölls den 1 mars 1986 kl. 15.35 är följande att notera: ”Framme vid korsningen med Tunnelgatan hörde fru Palme ’smällar’, sannolikt två till antalet. De lät inte som om de kom från nära håll. Hon trodde att det var ungdomar som lekte med smällare och vände sig mot maken för att kommentera saken. I samma ögonblick sjönk han ihop, kraftigt blödande från bröst och mun. Fru Palme hörde ytterligare en smäll samtidigt som hon kände hur det ’brände’ till på ryggen. Snett bakifrån såg hon ur en man sprang in på Tunnelgatan. Han stannade en bit in och vände sig om varefter han fortsatte. Någon annan lade hon inte märke till. – Mannen som sprang in på Tunnelgatan uppfattade fru Palme som varande i 40-årsåldern, ca 180 cm lång och med ’kompakt’ kropp med kort hals. Han var mörk men inte på ett direkt sydländskt sätt utan håret var mer brunaktigt. Han var iklädd en blå, något litet ’bullig’ täckjacka som gick en bit nedanför midjan. Han hade vidare mörka, troligen grå byxor. I övrigt lade fru Palme inte märke till några detaljer vare sig i utseende eller klädsel.”

Det bör här noteras att Lisbeth Palmes uppgifter ger intryck av att hon sett mannen endast snett bakifrån och att hon inte lagt märke till några detaljer i utseendet. Enligt förundersökningsprotokollet har Lisbeth Palme den 8 mars 1986 önskat, efter att ha sett fantombilden på den misstänkte mördaren, komplettera sin tidigare utsaga något. Vidare framgår att hon även hade diskuterat saken med Mårten Palme. Lisbeth Palme har därefter uppgivit: ”Hon uppfattade det som om mannen som sprang in på Tunnelgatan hade ett något rundare, fylligare ansikte än det på fotot. Dragen i övrigt, mun och näsa uppfattade hon som raka. Den korta halsen kan kanske förklaras med att han rörde sig med uppdragna axlar.”

Såvitt framgår av förundersökningsprotokollet har Lisbeth Palme alltså inte börjat beskriva formen på ansiktet på den man hon såg förrän hon fått se den s.k. fantombilden. Hon har i hovrätten uppgivit att fantombilden blev en hjälp för henne att beskriva bilden bättre. I detta förhållande ligger en risk att det därefter inte längre var fråga om någon oförvanskad minnesbild

av en iakttagelse av mannen utan att fantombilden fått betydelse för hennes fortsatta beskrivning av mannen.

Enligt förundersökningsprotokollet har Lisbeth Palme först vid ett samtal med Hans Holmér den 25 mars 1986, dvs. drygt tre veckor efter händelsen, lämnat uppgift om detaljer i mannens ansikte. Enligt anteckningarna från samtalet beskrivs gärningsmannen ha stirrande blick, bulliga kindknotor och vit överläpp. Det bör noteras att den person hon iakttagit i anteckningarna beskrivs som gärningsmannen. Det är också första gången som det redovisas att Lisbeth Palme sett honom i ett tidigare skeda än vad hon tidigare uppgivit: "När Lisbeth ser honom går han ut till vänster snett fram mot det upplysta fönstret i affären i hörnan. Han blickar tillbaka som för att kontrollera om han lyckats och fortsätter in i gränden."

Enligt en sammanställning av förhör som hölls den 29 april samt den 5 och 6 maj 1986 har hon lämnat ett mer detaljerat signalement: "Då hon tittade upp från maken, som fallit ihop på trottoaren, såg hon en man med stirrande blick titta på dem. Mannen befann sig på ca 10-15 meters avstånd och stod i hörnet av Tunnelgatan. Hon beskriver mannen som vara i 40-årsåldern och omkring 180 cm lång, ha en intensivt stirrande blick, ha smala, tunna läppar och ljus, platt överläpp, ha en rak panna med raka ögonbryn samt ha ett rektangulärt och stelt stirrande ansikte med kraftigt, något framskjutet hakparti och markerade kindsidor. Han var iklädd mörkblå/marinblå jacka som gick nedanför midjan, dock ej till knäna, och han hade mörka byxor. Mannen var bred över axlarna men gjorde inget 'stort' intryck. Han verkade dra upp axlarna och hade ett kort halsparti. Då hon senare såg mannen röra sig, gjorde han ett 'spänstigt', vältränat intryck på henne. Hon kunde inte se om mannen höll något i händerna. På fråga om hon sett om mannen bar glasögon eller ej, var hon ej säker, hon uppgav sig ha svårt att komma ihåg just den detaljen hos människor som hon träffat. Beträffande eventuell huvudbonad var hon inte heller säker. Hans huvud gav dock ett cendré-brunt intryck. Han var varken blond eller svartmuskig."

Lisbeth Palme har alltså vid dessa senare förhör såväl erinrat sig att hon sett mannens ansikte som återgett detaljer i hans utseende. En förklaring kan sökas i vad hon uppgivit därom, att det inte var förrän den tekniska utredningen fastslog att skotten kommit från nära håll som hon fick klart för sig att det måste ha varit den man hon såg vid Tunnelgatans mynning som avlossat skotten. I hovrätten har hon sagt att det nog var först då som hon bättre kunde ta fram sin minnesbild av mannen.

Det kan väl förhålla sig så att man först efter en tid erinrar sig en iakttagelse. Det måste då emellertid rent allmänt finnas en risk för att minnesbilden inte längre är oförvanskad utan att den kan ha påverkats av andra omständigheter. Risken får antas vara särskilt påtaglig i en så uppmärksam brottsutredning som den förevarande med den omfattande publicitet som den redan från början fått i massmedia.

Hovrätten redogjorde för vissa i målet redovisade forskningsrön rörande s.k. traumatiska minnen. Enligt dessa var minnet av central information i en traumatisk situation bättre än i en vardaglig situation, medan motsatsen gäller för perifer information, som man minns sämre i en traumatisk situation än i en vardaglig situation. Hovrätten fortsatte:

När det gäller den traumatiska situation som Lisbeth Palme befann sig i på brottsplatsen ligger det, enligt hovrättens mening, närmast till hands att anta att det centrala för henne var att hennes make var skjuten och uppenbarligen svårt skadad. Enligt egen uppgift tittade hon sig omkring för att söka hjälp. Däremot förefaller hon inte ha haft någon tanke på att gärningsmannen kunde befinna sig på platsen, eftersom hennes omedelbara intryck varit att skotten, som hon först uppfattat som barns smällare, avlossats på längre håll. Såsom tidigare redovisats var det inte förrän den tekniska bevisningen fullt klarlade att gärningsmannen måste va varit den person som stod vid Tunnelgatans mynning som hon kunde ta fram minnesbilder av denna person bättre. Av hennes uppgifter kan alltså den slutsatsen dras att hon när hon tittade upp mot mannen inte insåg att det vara gärningsmannen. Hon tittade på mannen för att se om hon kunde få hjälp men fick intuitivt klart för sig att denne inte skulle hjälpa till. Lisbeth Palme kan i det läget inte rimligen ha haft någon anledning att registrera detaljer i mannens utseende; det centrala för henne var ju att skaffa hjälp till sin svårt skadade make. Det förhållandet att hon vid polisförhören den 1 mars 1986 inte verkar ha kunnat erinra sig mannens ansikte ger också stöd för antagandet att mannens utseende inte varit av central betydelse för henne när iakttagelserna av mannen gjordes.

Lisbeth Palmes utpekande ägde rum vid konfrontationen den 14 december. Hovrätten ansåg att utpekandet vid senare förhör och vid rättegångarna saknade självständig betydelse. Hovrätten uppehöll sig därför vid hur konfrontationsförhören den 14 december gått till och hade i det sammanhanget även på eget initiativ föranstaltat om förhör med Solveig Riberdahl. Resonemanget utmynnade i en slutlig bedömning angående den identifikationsbevisning som förebragts genom Lisbeth Palmes utsaga:

Beträffande frågan vilken information som Lisbeth Palme hade tillgång till före konfrontationen är det genom hennes egna uppgifter samt uppgifter av Mårten Palme och Solveig Riberdahl klarlagt att hon under hösten 1988 av åklagarna informerats om att polisen inriktade sina spaningar mot tre eller fyra personer, däribland en man som tidigare dömts för grova våldsbrott och var bosatt i en förort norr om Stockholm. Enligt Mårten Palmes vittnesmål omfattade informationen till familjen Palme uppgifterna att mannen var dömd för mord, bosatt i Sollentuna samt alkoholiserad. Det är vidare utrett att kvällstidningarna Expressen och Aftonbladet den 14 december 1988 innehöll sådana uppgifter om den gripne. Lisbeth Palme

har uppgivit att hon inte läst dessa tidningar men att hon sett löpsedlarna. Hon har vidare berättat att hon på något sätt före konfrontationen hade fått uppgift om att den gällde någon som hade alkoholbesvär. Lisbeth Palme har förklarat att hon inte medvetet letat efter någon person med alkoholbesvär bland figuranterna i konfrontationsgruppen. Det kan dock inte uteslutas att hennes kännedom om att den gripne var alkoholiserad kan ha bidragit till att fokusera hennes uppmärksamhet på nr 8 (Christer P) vid konfrontationen. Trots att hon enligt egen uppgift hade bestämt sig för att inte kommentera figuranterna förrän efter visningen yttrade hon – såsom framgår av protokollet över konfrontationen – efter visningen av de inledande bilderna där hela konfrontationsgruppen står uppställd, ”det ser man vem som är alkoholist, det är nr 8, men det är inte bara det”. Bevisvärdet av utpekandet reduceras också av att Lisbeth Palme vid den andra visningen endast såg sekvensen med nr 8.

Vidare kan konfrontationsgruppens sammansättning ha bidragit till att Christer P blev utpekad. Det förelåg naturligtvis svårigheter att med kort varsel få fram figuranter med lämpligt utseende. Christer P ger emellertid p.g.a. slitna byxor och sitt längre, ovårdade hår ett avvikande intryck. Även hans ansiktsfärg och sammanbitna ansiktsuttryck skiljer honom från flertalet andra figuranter.

Stor vikt måste också läggas vid den långa tid, nästan tre år, som kom att förflyta från mordet fram till visningen av konfrontationsvideon. Man kan inte ta för givet att Lisbeth Palme då har en oförvanskad minnesbild av ansiktet på den man som hon vid iakttagelsen inte uppfattade som gärningsman. Det måste således föreligga ett betydande utrymme för att hon kan ha misstagit sig vid identifieringen.

Hovrätten ansåg alltså inte att Lisbeth Palmes identifiering av Christer P var tillförlitlig. Därmed var utgången i praktiken klar, eftersom den övriga bevisningen var väsentligt svagare. Hovrätten sammanfattade sina överväganden på följande sätt, under rubriken ”Slutöverväganden”:

Hovrättens bedömning av bevisningen under avsnitten om spelklubben Oxen och påstådda iakttagelser i Märsta och Rotebro innebär att Christer P inte har något alibi för mordkvällen.

Åklagarens hypotes om hur mordet gått till bygger på antagandet att Christer P upptäckt makarna Palme vid deras ankomst till biografen Grand, att han bestämt sig för att döda statsministern och därför skaffat fram en revolver, att han väntat utanför biografen och följt efter makarna Palme när de promenerade på Sveavägens västra sida, att han passerat dem i samband med att de sneddade över Sveavägen vid Adolf Fredriks kyrkogata och stannade till vid klänningsaffären, samt att han därefter inväntat dem vid avfasningen vid butiken Dekorima.

Hovrätten har i avsnitten om biografen Grand och gatuköket prövat hållbarheten av den indiciekedja som åklagaren åberopat till stöd för sin hypotes. I korthet innebär hovrättens bedömning följande. Birgitta W:s uppgifter innefattar inte någon säker identifiering av Christer P. Eftersom vittnesmålet inte heller stöds av annan utredning om samma tillfälle, omkring kl. 21, är det inte bevisat att Christer P då befunnit sig utanför Grand. När det sedan gäller de olika iakttagelserna utanför Grand efter kl. 23 talar Lars E:s uppgifter för att Christer P då uppehållit sig där. Även Roger Ö:s uppgifter talar för detta. Men det kan också ha varit en person som var mycket lik Christer P som de iakttog. Varken Mårten Palmes uppgifter eller någon annan utredning utgör bevis för att någon följde efter makarna Palme från Grand. Vad Ljubisa N iakttagit utanför gatuköket visar sedan att någon gick efter makarna när de passerade gatuköket men hans iakttagelse och utpekande har inte skett på sådant sätt att identifieringen av Christer P kan anses tillförlitlig. När det gäller sträckan från gatuköket till mordplatsen finns det i utredningen inte redovisat några iakttagelser om att någon gått efter makarna Palme. Sammanfattningsvis ger utredningen alltså inte något tillförlitligt belägg för påståendet att Christer P följt efter makarna Palme från Grand till mordplatsen.

Lisbeth Palme har med stark personlig övertygelse pekat ut Christer P som gärningsman.

Som framhållits måste stor försiktighet iakttas vid värdering av identifikationsbevisning, eftersom erfarenheten visar att även i övrigt trovärdiga målsäganden och vittnen kan missta sig vid en identifiering. Det finns därför anledning att vara uppmärksam på sådana omständigheter som försvagar tillförlitligheten i Lisbeth Palmes utpekande.

Som förut anförts har Lisbeth Palmes iakttagelser varit kortvariga. Belysningen på platsen har inte medgett några tydliga iakttagelser av mannens ansikte. Att Lisbeth Palme varit upprörd kan ha påverkat hennes förmåga att göra säkra iakttagelser. När det gäller Lisbeth Palmes möjligheter att bevara sin minnesbild måste beaktas att hon gjort sina iakttagelser i en för henne traumatisk situation. I målet redovisade forskningsrön visar att det i sådana händelser är den centrala informationen som man minns, medan minnet för perifer information t o m är sämre än för perifera detaljer i en neutral händelse. Eftersom Lisbeth Palme, när hon gjorde iakttagelserna av mannen, inte hade klart för sig att det var gärningsmannen som hon såg, kan man inte utgå från att detaljer i mannens utseende var det centrala för henne. Det förhållandet att hon vid polisförhöret den 1 mars 1986 inte kunnat återge några detaljer i mannens utseende talar också för att detta var av perifer karaktär i hennes iakttagelse.

Med hänsyn till detta och hennes uppgift att hon först på ett senare stadium av utredningen var i stånd att bättre ta fram sin minnesbild av den man hon iakttagit finns det en risk för att denna då inte längre var oförvanskad. Minnesbilden kan ha varit påverkad av andra omständigheter.

Att det sedan förflöt nästan tre år till den för identifieringen avgörande videokonfrontationen, den 14 december 1988, är ägnat att vidga utrymmet för misstag vid identifieringen.

Det kan inte heller uteslutas att sammansättningen av konfrontationsgruppen har bidragit till utpekandet; Christer P skilde sig från övriga figuranter ifråga om klädsel, frisyr, ansiktsfärg och ansiktsuttryck.

Vidare kan den förhandsinformation om den misstänkte som Lisbeth Palme hade fått också ha bidragit till utpekandet.

Inget av vittnena på själva brottsplatsen har gjort sådana iakttagelser av gärningsmannens ansikte som kan utgöra grund för identifiering. Brottsplatsvittnenas iakttagelser av gärningsmannens klädsel, kroppsbyggnad och gångstil innehåller inte heller så särpräglade detaljer att de kan läggas till grund för någon säker identifiering.

Vad som särskilt är ägnat att inge betänkligheter är att det i målet inte finns någon tekniskt bevisning som kan binda gärningsmannen vid brottet. Det är alltså inte utrett vilket mordvapen som använts eller var det nu finns. Det finns ingen utredning om fingeravtryck, krutstänk på kläder e d som kan binda Christer P vid de åtalade gärningarna.

Vidare saknas utredning om att Christer P tidigare använt sig av handeldvapen. Vad som framkommit i målet tyder närmast på att han inte varit intresserad av skjutvapen. Inte heller ger utredningen något konkret belägg för att han den aktuella kvällen hade tillgång till eller hade skaffat fram något skjutvapen.

Vad som framkommit om Christer P:s personlighet och livsföring – en förtidspensionär som missbrukar sprit och narkotika – talar snarast mot att han skulle begå ett brott som det nu aktuella.

Visserligen har Christer P tidigare gjort sig skyldig till allvarliga våldsbrott men det har då rört sig om tämligen momentana aggressionsutbrott. Såvitt framkommit har Christer P aldrig tidigare gjort sig skyldig till den typ av planlagt våldsbrott som det synes vara fråga om i detta fall.

Det måste också tillmätas betydelse att det inte visats, eller ens gjorts antagligt, att Christer P haft något motiv att mörda statsministern.

Riksåklagarens beslut att inte överklaga till Högsta domstolen

Riksåklagaren hade möjlighet att föra målet vidare till Högsta domstolen men valde att inte göra det. Ett sådant ställningstagande kräver inte något formligt beslut och dokumentation föreligger heller inte i detta fall. I samtal med den tidigare Palmekommissionens ord-

förande och sekretariat har dåvarande riksåklagaren Torsten Jonsson, enligt vad som antecknats,²⁰ uppgett:

När domen meddelades uppkom frågan om målet skulle föras till Högsta domstolen (HD). Enligt den då gällande instruktionen för riksåklagaren skulle överprövning i HD ske endast om särskilda skäl förelåg. Sådana skäl ansågs enligt praxis föreligga om förutsättningarna för prövningstillstånd förelåg Såvitt här är av intresse förutsatte det att ett prejudikatsintresse förelåg, något som helt saknades i målet eftersom det rörde rena bevisfrågor, eller att resnings- eller domvilloskäl fanns, eller ny bevisning. Inte heller de senare förutsättningarna förelåg. Utifrån gällande instruktion för riksåklagaren och tidigare tillämpning därav saknades således skäl för att begära prövning i HD av hovrättens frikännande dom.

Målet mot Christer P rörde rena bevisfrågor. Om målet hade rört annan person än Olof Palme hade det knappast övervägts att överklaga hovrättens friande dom. Jonsson, och även Axel Morath, var dock inställda på att överklaga domen om någon av dem ansåg att det fanns en möjlighet till framgång. De formella förutsättningarna i instruktionen påverkade därför inte deras bedömning av frågan.

Efter mycket noggranna överväganden bedömde Jonsson att det inte fanns förutsättningar för ändring i hovrättens dom. Axel Morath gjorde samma bedömning. Jonsson samrådde även med chefsåklagaren Anders Helin och byråchefen hos Riksåklagaren Jörgen Alnblad, vilka hade fört målet i tingsrätten och hovrätten, och de hade samma uppfattning. Något formellt beslut att inte överklaga meddelades inte, men ställningstagandet offentliggjordes några dagar innan laga kraft och Lisbeth Palme informerades särskilt i samband därmed.

Torsten Jonsson upplyste även om att Lisbeth Palme tillsammans med två av sina söner hade besökt honom ungefär två veckor efter domen. Hon hade redogjort för sin uppfattning om domen, som hon ansåg felaktig.

Skadestånd

I anledning av den friande domen begärde Christer P hos Justitiekanslern, JK, skadestånd för att han hade berövats friheten under knappt tio månader. JK beslöt sedermera att staten till Christer P i ersättning för det lidande denne förorsakats genom frihetsberövandet skulle utge 300 000 kr (se JK-beslut 1990, D 1).

²⁰ PK-Minnesanteckning nr 18.

6.1.7 Utredningen mot Christer P efter domen och fram till 1996

Allmänt om förutsättningarna för en fortsatt utredning m.m.

En friande brottmålsdom innebär att åtalet ogillats och att den tilltalade juridiskt frikänts från brottsmisstanken. Den innebär formellt sett inte att domstolen funnit det bevisat att den tilltalade faktiskt är oskyldig. I och för sig kan en domstol avfatta sina domskäl så att det framgår att den ansett det bevisat att den tilltalade inte bara juridiskt utan också faktiskt är oskyldig.

I detta fall innebar domskälen inget utöver att domstolen inte funnit det bevisat att Christer P begått mordet. Domskälen innehöll vissa överväganden som antydde att domstolen tvivlade på att Christer P var rätt man (t.ex. angående dennes person och livsföring), men i allt väsentligt var det en normal frikännande brottmålsdom, som inte till vare sig form eller innehåll innebar annat än att hovrätten funnit att åklagaren inte hade kunnat styrka sitt påstående att Christer P begått mordet.

I och med att en frikännande dom vunnit laga kraft kan den sak som prövats i princip inte tas upp igen. Svensk rätt håller dock öppet för en omprövning även för friande brottmålsdomar. S.k. resning kan beviljas av Högsta domstolen under bl.a. den förutsättningen att det framkommit nya bevis eller omständigheter som, om de tidigare varit kända, sannolikt skulle ha lett till en fällande dom.

Det sagda innebär att det från formell synpunkt inte fanns något hinder mot att fortsätta utreda om Christer P likväl begått brottet, trots att detta dittills inte gått att leda i bevis. En rättslig ordning där sådan fortsatt utredning mot en frikänd person medges kan naturligtvis ifrågasättas, men också försvaras. Rättsläget är under alla förhållanden klart och det medgav en fortsatt utredning.

Den fortsatta utredningen

Den fortsatta utredningen innebar först och främst att PU noga analyserade domen. Uppfattningen inom Palmegruppen om domen var enligt Hans Ölvebro att denna är ”bedrövlig”; kritiken synes särskilt ta sikte på hovrättens överväganden angående identifikationsbevisning och dess åberopande av den s.k. Devlinrapporten, som enligt Hans Ölvebro hade övertolkats. Det måste emellertid samtidigt noteras att det inom Palmegruppen närmast tycks ha funnits en förväntan att hovrättsdomen skulle bli friande. Hans Ölvebro har för sin del för den

tidigare Palmekommissionen uppgivit att han inför hovrättsförhandlingen var helt inställd på en friande dom och han har även uttryckt förståelse för hovrättens ställningstagande i så måtto att han sagt, att han inte själv skulle ha velat sitta i en domstol och säga, att Christer P begick mordet²¹.

Inom PU som helhet synes man ha dragit slutsatsen att det för en framtida fällande dom skulle komma att krävas teknisk bevisning och att det därvid i första hand gällde att finna mordvapnet. (Beträffande kravet på teknisk bevisning kom förundersökningsledningen senare, i samband med att frågan om resning aktualiserades, att göra en annan bedömning.)

Av vår redogörelse för den övergripande inriktningen av utredningsarbetet under åren har framgått att utredningen mot Christer P även efter den friande domen fortsatte att utgöra en väsentlig del av arbetet. Som tidigare nämnts hade man inom PU helst fortsatt utredningen mot Christer P längre innan han greps än vad som nu blev fallet. Vid åtalet var utredningen egentligen inte färdig. Det innebär att det fanns saker kvar, som man nu kunde gå igenom igen och komplettera. Spaningen mot Christer P återupptogs. Tips angående Christer P fortsatte att komma in; dessa måste givetvis bearbetas.

Det fortsatta utredningsarbetet ledde dock inte till något genombrott. Så sent som i november 1996 förklarade Hans Ölvebro att det material som fanns beträffande Christer P enligt hans mening inte räckte för resning.²² (Se vidare nedan om Riksåklagarens ställningstagande från samma tid.)

Våren 1995 begärde den tidigare Palmekommissionens sekretariat hos PU ut alla uppslag angående Christer P, som registrerats efter den friande domen. Dessa uppslag, ca 300, gick sedan igenom. Genomgången finns redovisad i en omfattande promemoria, där varje uppslag beskrivs.

I sin sammanfattande bedömning anförde sekretariatet att utredningsläget avseende Christer P inte nämnvärt förändrat synen på brottsmisstankarna mot Christer P:

²¹ ”--- det är precis som hovrätten säger, att det är efter så här lång tid, med dom vittnesmålen, det finns ingen teknisk bevisning så --- är man inte helt övertygad skall man inte döma någon. Jag skulle inte vilja ha suttit där och sagt, att det är Christer P”. (Den tidigare Palmekommissionens utfrågning den 29 november 1995.)

²² Hans Ölvebro inför kommissionen i samband med att PU lämnade synpunkter på RRV:s expertgranskning av utredningsarbetet den 21 november 1996.

Endast ett begränsat antal tips kan --- vid en objektiv bedömning sägas vara mer påtagligt intressanta ur brottsutredningens synpunkt. Det rör sig om tips om vad som sagts mellan Christer P och uppgiftslämnaren i fråga, uppgifter om vapeninnehav och uppgifter som innebär att Christer P vid tiden kring mordet befunnit sig i närheten av mordplatsen. Vid närmare utredning i form av förhör och kontrollfrågor med andra har det dock i allt väsentligt visat sig att uppgifterna ofta helt saknat substans eller i vart fall inte på föreliggande utredning kunnat föra saken närmare en lösning.

I dessa fall har givetvis vidtagna utredningsåtgärder varit nödvändiga, och de får även anses ha varit tillräckliga för att uppslagen tills vidare skall kunna läggas åt sidan.

I några fall kan å andra sidan intresset för Christer P sägas ha varit väl påträngande. Exempel härpå är uppgifter om att denne befunnit sig på någon plats, ofta med tillägget att han uppträtt berusad eller i övrigt stökigt, utan att någon annan information med beröring till mordutredningen funnits. Inte sällan har i sådana fall förhör hållits med personer i Christer P:s närhet och frågorna har inriktats på deras kännedom om denne och om umgängesvanor m.m. Det kan med visst fog sättas i fråga om några utredningsinsatser i dessa fall varit nödvändiga. De utgör dock en i sammanhanget mindre del av alla uppslag och kan möjligen försvaras med ambitionen att vara fullständig och konsekvent.

I ett stort antal uppslag har bedömningen av inkomna tips inte kunnat göras förrän ytterligare utredningsåtgärder gjorts i form av slagningar och förhör. Ansvar för och bedömningen av vilka ytterligare utredningsinsatser som vidtagits och när uppslaget skall anses genomarbetade har vilat på spaningschefen Hans Ölvebro. I allt väsentligt har de utredningsåtgärder som beslutats varit väl avvägda och balanserade såväl till form som omfattning.

Inte i något fall har sådana uppgifter framkommit som föranlett Palme-gruppen att på nytt höra Christer P.

Sammanfattningsvis har genom den ovan redovisade brottsutredningen inte framkommit omständigheter som i någon avgörande utsträckning förändrar utredningsläget eller påverkar synen på Christer P:s eventuella delaktighet i brottet.

Bedömningen innebar alltså att det i det dokumenterade utredningsmaterialet kring halvårsskiftet 1995 inte hade tillkommit något som i avgörande grad hade förändrat utredningsläget.

I dokumentationen av den genomgång av mordutredningen som RRV-experterna 1996 utförde på kommissionens uppdrag behandlas delar av utredningen mot Christer P ingående. I rapporten anmärks det att nya fakta tillkommit, dock utan ställningstagande till i vad mån brottsmisstankarna stärkts.

Riksåklagarens behandling av resningsfrågan 1996

Den 23 november 1996²³ upprättade Solveig Riberdahl, då biträdande riksåklagare och förundersökningsledare, en promemoria i resningsfrågan. I promemorian diskuteras innehållet i tingsrätts- och hovrättsdomarna. Dessutom återges i sammandrag de uppgifter som Sigvard C lämnat till polis och domstol. Promemorian slutar med överväganden angående möjligheten att ansöka om resning, och följande slutsats:

De uppgifter som kommit fram efter hovrättens dom beträffande Christer P är enligt min uppfattning inte sådana att de sannolikt skulle ha lett till att Christer P fällts till ansvar för brotten.

I ett avslutande stycke anmärkte Solveig Riberdahl därutöver att det kunde ifrågasättas om inte en del av de uppgifter som var aktuella hade varit kända så länge att den s.k. ettårsfristen löpt ut.

Det var vid denna tid således aktuellt att mer ingående överväga huruvida en resningsansökan skulle inges. Men Riksåklagarens beslut blev att inte göra detta.

6.1.8 Riksåklagarens resningsansökan och dess behandling

Våren 1996 hade en handlingsplan rörande utredningen mot Christer P upprättats. Den innebar en ökad fokusering på den delen av utredningen. Det var detta arbete som resulterade i att en resningsansökan ingavs den 5 december 1997.

Resningsansökan

Resningsansökan utgjordes av ett relativt omfångsrikt dokument omfattande 33 sidor. Den innefattade yrkanden och grunder i själva resningsärendet, men även en redogörelse för bevisning som, enligt vad Riksåklagaren, RÅ, uttryckligen angav, var avsedd att åberopas i den mån resning skulle komma att beviljas. Av vad som därvid sades framgår att RÅ hade för avsikt att argumentera på ett annat sätt i en eventuell ny rättegång än vid det förra tillfället. I den nu följande redovisningen bortses i princip från den delen av ansökningsdokumentet.

Sammanlagt åberopade RÅ i resningsärendet ett tjugotal nya vittnesmål (delvis rörde det sig om tidigare kända vittnen, som avgivit

²³ Dateringen är oklar.

ändrade eller kompletterande utsagor). Vittnesmålen avsåg nya, tidigare ej kända iakttagelser av Christer P under mordkvällen, uppgifter från i vart fall ett mordplatsvittne som numera anser sig känna igen Christer P, uppgifter om att Christer P ”erkänt” mordet eller på annat sätt gjort medgivanden, uppgifter om Christer P:s relation till Lars T (”bombmannen”), uppgifter om Christer P:s tillgång till vapen, ett vittnesmål enligt vilket Ulf Sp skall ha medgett att han lämnat felaktiga uppgifter när han hördes i domstol samt ett vittnesmål enligt vilket Christer P före mordet skall ha framfört hot om att skjuta Olof Palme.

Av dessa nya uppgifter synes RÅ ha fäst störst vikt vid iakttagelserna av Christer P under mordkvällen. Det framgår bl.a. av själva inlagan, t.ex. den nedan återgivna sammanfattningen,²⁴ som upptar de vittnen som i resningsansökan betecknades A, D, E och I. Om de uppgifter dessa vittnen lämnade sägs följande.²⁵

Vittnet A, som givit sig till känna redan innan hovrättsdomen mot Christer P vunnit laga kraft, uppgav att han sett Christer P vid upprepade tillfällen på mordkvällen. A hade denna kväll kört s.k. svarttaxi. Han hade observerat Christer P dels på Tegnérgatan mellan 22.15 och 22.30, dels vandrande norrut på Sveavägen strax efteråt, dels utanför biografen Grand vid 23-tiden och slutligen vid Dekorima (mordplatsen). Han kände Christer P sedan tidigare och var helt säker på att det var denne han iakttagit. Vid den sista observationen körde han Sveavägen söderut, varvid han, när han närmade sig Kungsgatan, hörde två smällar. Han hade förstått sammanhanget dagen därpå, men inte vågat berätta vad han sett.

Vittnet D lämnade sina uppgifter i september 1997. Mordkvällen hade hon sökt Sigvard C och ringt på dennes porttelefon på Tegnérgatan 16. Hon visste inte exakt när, men hon hade åkt in till stan med tunnelbana någon gång mellan kl 20 och 21. Ingen svarade på porttelefonen. När hon gick därifrån hade hon mött Christer P, som hon kände igen sedan tidigare, vid Konsum på Sveavägen. Han frågade om hon varit hos Sigvard C. På detta svarade hon att Sigvard C inte var hemma och att han nog hade gått på bio. Hon sa så för att bli av med

²⁴ Det får även anses följa av att vittnesmålen i övrigt i hög grad var kända sedan tidigare och beaktade när resningsfrågan då hade övervägts. Det gäller uppgifterna kring Lars T, vad Sigvard C hade uppgivit och vittnet Leif L:s utsaga, om vilken RÅ skriver att värdet av hans ”nya insikter kan naturligtvis ifrågasättas”.

²⁵ Den redogörelse som här ges avser alltså det som sägs i resningsansökan. Vår redogörelse för innehållet i det material som resningsansökan grundades på följer längre fram. Avvikelse i vår respektive RÅ:s tolkning av materialet förekommer.

honom. Christer P hade då sprungit över till Sveavägens andra sida. Det sista hon såg av Christer P var att han stod utanför biografen Grand med ryggen mot gatan. Det var då fullt med folk utanför biografen.

Vittnet E hörde av sig i maj 1997. Han hade mordkvällen mellan klockan 23 och 24 kört Malmskillnadsgatan med bil söderut. Ungefär vid brandstationen (dvs. strax före den plats där Tunnelgatans trappor når upp till Malmskillnadsgatan) kom en man springande ut i gatan från höger sida. E fick bromsa och mannen halkade framför bilen. De iakttog varandra 5-10 sekunder på kort avstånd. Mannen hade en skarp genomträngande blick och en revolver i handen. Han sprang vidare in på en gata till vänster. E insåg dagen därpå att han sett statsministerns mördare. Han uppgavs vara säker på att det var Christer P han såg.

Vittnet I lämnade sina uppgifter till utredningen i april 1997. Morddagen hade han varit på tillfälligt besök i Stockholm. På kvällen tog han en lång promenad. Han kom då bl.a. att gå David Bagares gata från Birger Jarlsgatan upp mot Malmskillnadsgatan. 10-15 meter från Malmskillnadsgatan mötte han en man som kom lunkande på David Bagares gatas norra sida. Klockan var då omkring 23.25. Mannen var andfådd och luktade svett. Han hade en skarp, intensiv blick. I uppgavs vara helt säker på att det var Christer P han mötte.

RÅ sammanfattade i sin resningsansökan det nya bevisläget på följande sätt:

Frågan om Christer P varit vid Grand omkring kl. 21.00 och då kunnat iakta Olof Palme och Lisbeth Palme har kommit i ny belysning genom D:s vittnesmål. Hon kan inte rimligen ha förväxlat Christer P med någon annan. Hennes uppgifter förklarar också varför Christer P begav sig till Grand och där granskade biobesökarna. På Christer P:s fråga om var Sigvard C befann sig hade D svarat att han nog gått på bio. Enligt min mening är det genom D:s uppgifter i förening med de uppgifter som tidigare lämnats av Birgitta W och Inga Å numera klarlagt att Christer P faktiskt uppehöll sig vid Grand omkring kl. 21.00.

Vad angår frågan om Christer P varit vid Grand omkring kl. 23.00, dvs. vid tiden för föreställningens slut, har genom A:s uppgifter även den saken kommit i ny belysning. Inte heller A kan rimligen ha förväxlat Christer P med någon annan. Christer P var en person som han kände sedan tidigare. Jag menar sålunda att det genom A:s uppgifter i förening särskilt med de uppgifter som lämnats av Roger Ö och Lars E nu kan bevisas att Christer P var vid Grand också när föreställningen slutade.

A har vidare berättat att han strax därefter såg Christer P utanför Dekorima och i samma stund hörde två skott. Om dessa uppgifter är riktiga och vinner tilltro, utgör de enligt min mening ensamma en avgörande pusselbit. Sedda i förening med Lisbeth Palmes bestämda utpekande av Christer P

som identisk med gärningsmannen, anser jag att det redan på denna grund föreligger starka skäl som talar för att Christer P är skyldig.

Vad sedan gäller E:s och I:s iakttagelser menar jag att det inte kan råda något tvivel om att det är gärningsmannen som de (i likhet med Yvonne N) har sett på flykt från brottsplatsen. Såväl E som I är absolut säkra på att den flyende mannen är identisk med Christer P. Även med beaktande av risken för misstag vid identifiering av en främmande människa som man bara sett som hastigast, hävdar jag att E:s och I:s berättelser på denna punkt är så övertygande att de var för sig bör vinna tilltro.

Den bevisning som i övrigt åberopas i resningsärendet leder inte på samma direkta sätt fram till att Christer P är skyldig.

Högsta domstolens beslut

HD avslog i ett den 28 maj 1998 meddelat beslut resningsansökan. I ett samma dag utgivet pressmeddelande sammanfattade HD skälen för sitt avgörande på följande sätt (för ett utförligt referat, se Nytt Juridiskt Arkiv 1998, s. 321-343):

Resning till nackdel för en tilltalad får beviljas under förutsättning att det för brottet är föreskrivet fängelse mer än ett år samt det åberopas någon omständighet eller bevis som inte förebringats i brottmålet och förebringandet av omständigheten eller beviset sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet (*sannolikhetsrekvisitet*). Resning får dock inte beviljas på grund av något förhållande som var känt innan brottmålsdomen vann laga kraft, såvida inte sökanden gör sannolikt att han inte vid den domstol som meddelat domen eller genom överklagande kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller att han haft giltig ursäkt att inte göra det (*ursäktsrekvisitet*). Ytterligare en förutsättning är att ansökan om resning görs inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som ansökningen grundas på (*ettårsfristen*).

Beträffande *ursäktsrekvisitet* uttalar Högsta domstolen att en strikt tillämpning av detta av hänsyn till den tilltalade bör ske, att det inte framstår som ursäktligt att inte Riksåklagaren i hovrätten eller efter överklagande av hovrättens dom åberopade sådan ny bevisningen som var känd innan domen vann laga kraft samt att de bevis av detta slag som åberopas i resningsärendet alltså inte skall beaktas vidare i frågan om resning. Detta gäller bl.a. uppgifterna av det vittne som i resningsansökningen betecknas som A.

En del av de nya bevisen i resningsärendet har blivit kända för Riksåklagaren efter det att hovrättens dom vann laga kraft men mer än ett år innan resningsansökningen gjordes den 5 december 1997. På anförda grunder anser Högsta domstolen att övervägande skäl föreligger att *ettårs-*

fristen i resningsbestämmelserna skall räknas för varje åberopat nytt bevis samt att uppgifter av ett antal vittnen och viss skriftlig bevisning inte kan beaktas vidare i frågan om resning. Detta gäller bl.a. uppgifterna av Sigvard C .

Angående *sannolikhetsrekvisitet* berör Högsta domstolen inledningsvis bl.a. följande mera allmänna omständigheter. Mordet på Olof Palme, den polisutredning av detta som har bedrivits och de rättegångar som hållits i målet har varit utomordentligt uppmärksammade i massmedierna och den allmänna debatten. Många uppgifter om fallet har fått vid spridning. En mycket stor penningbelöning har utfästs till den som kan lämna avgörande uppgifter för mordets uppklärande. Redan dessa förhållanden gör att uppgifter som framkommit efter målets avslutande måste bedömas med stor försiktighet. Också den tid på mer än tolv år som gått medför att bevisvärdet av nya uppgifter kan vara vanskligt att avgöra.

Vid sin prövning av resningsfrågan utgår Högsta domstolen från den bevisbedömning som hovrätten gjort. Den nya bevisningen bör således bedömas i förhållande till bevisläget som detta framgår av hovrättens dom.

Av de nya vittnen som får åberopas i resningsärendet behandlar Högsta domstolen främst D, E, I och Per S.

Även om D:s uppgifter stärker påståendet att Christer P varit utanför biografen Grand när makarna Palme kom dit, utgör de knappast någon avgörande omständighet för skuldfrågan.

Sammantaget anser Högsta domstolen att berättelserna av E och I att de sett Christer P på Malmskillnadsgatan efter mordet inte har det bevisvärde, bedömda var för sig eller tillsammans, att det är sannolikt att hovrätten hade funnit åtalet styrkt, om uppgifterna förebringats där.

Beträffande Per S:s uppgifter angående Lars T, vilka avser vapen- och motivfrågorna, hänvisar Högsta domstolen till att Lars T inte är i livet och kan utfrågas i en ny rättegång och att han i polisförhör förnekat inblandning. Högsta domstolen konstaterar vidare att det saknas varje som helt utredning som visar att Christer P den 28 februari 1986 faktiskt hade en magnumrevolver med vilken han kunde skjuta makarna Palme. Det som Per S uppgett utgör uppgifter i andra hand och delvis tolkningar av vad Lars T sagt och kan ha menat. Det brev från Lars T som Per S i april 1998 lämnat till Riksåklagaren utgör i sig inte något starkare bevis för Christer P:s skuld, och det s.k. testamentet av Lars T saknar större bevisvärde. Inte heller de uppgifter som andra personer lämnat och som skall belysa motivfrågan eller den övriga skriftliga bevisningen har någon större tyngd. Sammantaget är enligt Högsta domstolen den nya bevisningen i motivedelen inte sådan att det är sannolikt att dess förebringande i hovrätten hade ändrat den friande domen.

Det kan alltså konstateras, uttalar Högsta domstolen, att den åberopade nya bevisningen i sina olika delar inte är sådan att något av bevisen sett för sig

och mot bakgrund av hovrättens bevisbedömning sannolikt skulle ha lett till en fällande dom, om beviset förebringats i rättegången.

Frågan om den nya bevisningen i sin helhet har tillräcklig styrka för att resningsansökningen skall kunna bifallas besvarar Högsta domstolen med att det inte är sannolikt att åtalet skall ha bifallits i hovrätten, om den nya bevisningen förebringats där.

Sammanfattningsvis finner Högsta domstolen att den nya bevisningen inte är av sådan beskaffenhet att resning kan beviljas i målet.

En ledamot av Högsta domstolen är skiljaktig och anser att även de bevis, som framkommit efter det att hovrättsdomen vann laga kraft men mer än ett år före resningsansökningen, kan läggas till grund för prövningen av ansökningen men kommer, även med beaktande av detta bevismaterial, till samma slutresultat som majoriteten i Högsta domstolen.

Vissa anmärkningar rörande tolkningen av HD:s beslut

Av den av Riksåklagaren åberopade mer centrala bevisning, som HD kom att utesluta från sin bedömning på formell grund, utgörs de viktigaste inslagen av uppgifterna från vittnena A och Sigvard C.

Uppgifterna av Sigvard C hade av Riksåklagaren 1996 inte bedömts som tillräckliga för resning. Det kan vidare anmärkas, att den domare i HD som var skiljaktig, beaktade Sigvard C:s uppgifter utan att det påverkade hans slutsats, som var densamma som majoritetens, dvs. att materialet inte räckte för resning.

Uppgifterna från vittnet A beaktades inte alls av HD, inte heller av den skiljaktige domaren. A:s uppgifter synes heller inte ha vägts in i de överväganden som vid tidigare tillfällen hade gjorts i resningsfrågan av Riksåklagaren.

6.1.9 Sammanfattande anmärkningar

Utredningsåtgärder i anslutning till mordet

Det inledande spaningsuppslaget mot Christer P framstår som mycket illa skött.

Utredarnas uppmärksamhet riktades tidigt mot Christer P. De operativa ansvariga prioriterade själva uppslaget högt (jfr den återkommande anteckningen ”Pri 3” på spaningsuppslagen). Christer P var dessutom ”känd” hos kriminalpolisen och hade därvid en från utredningens synpunkt intressant kriminell bakgrund. Likväl dröjde det en dryg månad – en mycket lång tid i detta skede av utredningen – innan

uppslaget kontrollerades. När så skedde utfördes förhöret, i vart fall av dokumentationen att döma, på ett oprofessionellt sätt. Framför allt underlät man att slutföra kontrollen. Inhämtandet av uppgifter från Christer P själv var rimligen bara första steget i utredandet av hans förehavanden. Den enda åtgärd som nu vidtogs kom i praktiken att bli så gott som meningslös. Med tanke på den vikt ingångsuppgifterna tillmättes är det svårt att förstå hur uppslaget kunde ad acta-läggas på ett halvfärdigt underlag. De uppgifter Christer P lämnade gav ju honom på intet sätt alibi, tvärtom, de innebar att han vistats i mordkvarteren under mordkvällen. De uppgifter han lämnade lämpade sig väl för fortsatt utredning, t.ex. förhör med Sigvard C, som redan fanns i utredningen. Ett mer energiskt arbete hade sannolikt lett utredarna till Ulf Sp, som då hade kunnat höras betydligt tidigare än vad som blev fallet. Förutsättningarna att reda ut uppgifterna kring Christer P:s återkomst till bostaden hade då varit väsentligt bättre än de var två och ett halvt år senare.

Ulf Sp kom nu att föras in i bilden på ett annat, för utredningen närmast tursamt sätt, via en rutinmässig förfrågan under en narkotika-utredning. Den som utredde de uppgifter angående Ulf Sp som då framkom synes i och för sig ha missförstått ingångstipsets innebörd, men denna gång gick utredarna trots allt ett steg längre och företog en – låt vara kraftigt försenad – kontroll av de lämnade uppgifterna. Detta ledde utredarna tillbaka till Christer P. Utredningsmannen som hörde Christer P vid detta andra tillfälle kontrollerade de uppgifter Christer P lämnade och fann då ursprungsuppslaget samt fogade kopior ur detta till förhöret. Men i stället för att föranstalta om fortsatt utredning av de motsägelsefulla tidsuppgifterna, lade de ansvariga uppslaget ad acta.

Även med beaktande av att det naturligtvis alltid är lätt att vara efterklok och att med facit i hand upptäcka misstag, framstår det som svårbegripligt att den som tog del av detta alls icke omfattande material samlat, inte upptäckte att Christer P och Ulf Sp lämnade helt skilda uppgifter om tidpunkten för Christer P:s återkomst till lägenheten. Ulf Sp:s uppgift gav ingen av dem alibi, medan Christer P gav alibi åt bägge två. Det borde föranlett någon form av kontrollåtgärd, i stället lades uppslaget ad acta. I efterhand är det lätt att se att underlaget borde ha ökat intresset för Christer P och minskat intresset för Ulf Sp, inte minst med beaktande av ingångstipsen avseende Christer P respektive Ulf Sp. I efterhand är det också lätt att se att Sigvard C:s information till utredningen i augusti 1986 borde ha betraktats med i vart fall viss misstänksamhet; det han sade kan synas väl tillrättalagt för Christer P, som ju genom förhöret den 25 maj fått klart för sig att polisen hade ögonen på honom.

Att utredarna missade möjligheten att på ett tidigare stadium utreda Christer P:s förehavanden på mordkvällen är som sagt utomordentligt olyckligt. Detta gäller självfallet oavsett vilket resultat utredningen skulle ha lett till, dvs. oavsett om misstankarna mot Christer P skulle ha försvagats eller stärkts. Det hela är som vi ser det inte ett utslag av det kaos som i många delar obestriddligen präglade polisarbetet under den första tiden. Detta hade kunnat vara slutsatsen om ingångsuppgifterna avseende Christer P blivit liggande outredda. Men nu bedömdes de faktiskt, och uppslaget prioriterades samt ledde till åtgärder. Utredningen begåvades till och med med litet tur genom att Ulf Sp dök upp "bakvägen". Men ändå sjabblades Christer P bort. Spaningsarbetets uppläggning, utredningsmaterialets redan då stora omfattning m.m. har naturligtvis sin betydelse för att detta kunde ske, men det framstår ändå som ett obestriddigt faktum att det rent polisiära utredningsarbete som uppslaget föranledde sköttes på ett oskickligt sätt.

Denna mot polisarbetet kritiska bedömning måste i sin tur sättas in i sitt sammanhang och ges rätt proportion. Det var självfallet inte möjligt att vid utredandet av det första uppslaget angående Christer P se vilka konsekvenser bristande noggrannhet och felbedömningar skulle få just i detta ärende; det fanns i och för sig inget som fick just uppgifterna om Christer P att påtagligt höja sig över många andra uppslag som var värda att kontrolleras. I den meningen skulle det kunna sägas röra sig om otur att just detta uppslag kom att hanteras bristfälligt. Det förutsätter dock att hanteringen i övrigt låg på en annan och högre nivå. Men mycket talar för att den inte gjorde det; det finns gott om exempel på brister i det kriminalpolisiära rutinarbetet under de första två utredningsåren.

Förhørsåtgärder m.m. under medverkan av målsäganden Lisbeth Palme

Lisbeth Palmes klagomål beträffande förhör m.m. har inte klarlagts

Lisbeth Palme påtalade, i de förhör som hölls med henne i rättegångarna, vissa missförhållanden, bl.a. angående läckor till massmedia samt störande och integritetskränkande förhållanden kring vissa konfrontationsförhör. Det framgår av det vi inhämtat att hennes synpunkter i dessa hänseenden var väl kända inom polisen och förundersökningsledningen. Vi finner det anmärkningsvärt att detta inte föranledde någon utredning från förundersökningsledningens sida. Det rör sig om hanteringen av utredningens viktigaste beviskälla, men också om den person som drabbats hårdast av det brott som utreds. Från bägge dessa utgångspunkter hade det funnits anledning att snabbt klarlägga om miss-

förhållanden förekommit och att i så fall vidta åtgärder för att ställa det som skadats till rätta. I brist på detta framstår det som oklart i vilken grad Lisbeth Palmes klagomål var berättigade.

Förhørsåtgärder m.m. avvek från gängse förfarande

Inget förhör med Lisbeth Palme utfördes som dialogförhör. I stället har uppteckningar om innebörden i Lisbeth Palmes utsagor gjorts i efterhand, eller i samband med förhören. Detta innebar en avvikelse från vad som annars är brukligt. Det framgår om inte annat av utredningsmaterialet i övrigt, att från bevissynpunkt viktiga förhör, eller väsentliga delar av sådana förhör, spelas in för att sedan i protokollet återges i dialogform, så att såväl frågor som svar dokumenteras. Helheten låter sig sedan analyseras, bedömas och värderas på ett mer tillförlitligt sätt än vad som är möjligt med uppteckningar av det slag som nu kom att föreligga beträffande Lisbeth Palme.

Genom att förhören med Lisbeth Palme inte bandades försämrades möjligheten att i efterhand bedöma hennes utsagor och jämföra dem med vad hon uppgivit på andra ställen. En utomordentligt anmärkningsvärd omständighet i det sammanhanget är uppgiften från Tommy Lindström, att Lisbeth Palme vid förhören april-maj 1986 skall ha uppgivit att gärningsmannen var "en borderliner-typ", men att detta inte nedteknats, med motiveringen att "bara fakta" skulle dokumenteras. För det första hade det funnits skäl att genom följdfrågor klarlägga vad Lisbeth Palme avsåg med detta (Vad grundades uppgiften på? Var det en iakttagelse av personen på platsen eller en slutsats av hur denne agerade? Etc.). För det andra var informationen i alla händelser av central betydelse för den fortsatta utredningen. Upplýsningen får vidare sägas ha varit av särskilt intresse mot bakgrund av Lisbeth Palmes yrkeskompetens. Saken som helhet illustrerar vådan av att frångå vanlig förhörsteknik och att avstå från exakt dokumentation. Att uppgiften nu inte kom att dokumenteras alls är beklagligt, eftersom den annars hade kunnat följas upp på ett tidigare stadium av någon som förstod dess potentiella betydelse.

Vid bedömandet av värdet av utpekandet vid konfrontationen illustrerar även den omfattande diskussionen i rättegångarna kring vad Lisbeth Palme känt till i förväg och det kända uttalandet "det ser man vem som är alkoholist" vikten av att ha en bandad dokumentation, där allt som sagts klart framgår i sitt sammanhang. Nu kom denna anteckning i protokollet att skapa en osäkerhet som kan ha blivit större än vad som var sakligt motiverat.

Att förhören inte bandades innebar att värdet av hennes utpekande av Christer P inte kunde kontrolleras fullt ut mot vad hon tidigare uppgivit om gärningsmannens utseende m.m. Den allmänna osäkerhet som uppkom som ett resultat av detta måste vid en rättslig prövning räknas den tilltalade till godo.

Vår bedömning är att de avvikelser från gängse ordning som förekom vid Lisbeth Palmes medverkan i förundersökningen skapade en osäkerhet om tillförlitligheten i hennes utsaga. Att det fanns en risk för att det skulle bli så insåg uppenbarligen även förundersökningsledningen; Solveig Riberdahl har uppgivit att hon in i det sista försökte förmå Lisbeth Palme att tillåta en dokumentation av konfrontationsförhöret.

Skälen till att förhören m.m. kom att avvika från gängse förfarande

Det är således klarlagt att Lisbeth Palme reste bestämda krav för sin medverkan i utredningen, krav som avvek från den ordning som polis, åklagare och domstolar normalt håller sig till. Det har sagts att dessa krav skulle ha varit ett resultat av de missförhållanden Lisbeth Palme upplevde i polisens arbete. Även om dessa upplevelser kan ha påverkat Lisbeth Palme är det enligt vår bedömning tydligt att den inställning hon hade inte enbart var ett resultat därav. Lisbeth Palmes inställning kom nämligen till uttryck omgående.

En brottsutredning av detta slag utförs delvis i målsägandens intresse och å dennas vägnar. Målsägandens inställning har i praktiken en betydelse för hur utredningen bedrivs. Att en målsägande inte via rättsliga sanktioner kan tvingas att i den egenskapen bidra till utredningen är från den synpunkten sett naturligt. Föreligger ett allmänintresse av lagföring förutsätter rättsordningen att detta kan ske utan målsägandens medverkan. En målsägande har i juridisk mening med andra ord rätt att inta vilken inställning han eller hon vill till den brottsutredning som berör honom eller henne. Den åklagare i förundersökningsledningen som så småningom blev ansvarig för kontakterna mellan utredningen och målsäganden, Solveig Riberdahl, har uppgivit att hon uppfattat att Lisbeth Palme, när saken ställdes på sin spets, satte sin integritet före utredningsintresset och att hon inte alltid accepterade den offentlighet som annars gäller i en rättslig process. Det finns inget som hindrar en målsägande att göra avvägningar av det slaget; det ingår i partsrollen att väga det ena mot det andra. Av vad Solveig Riberdahl uppgivit framgår vidare att Lisbeth Palme enligt Riberdahls bedömning haft klart för sig att utredningsresultatet påverkades av de krav som framställdes.

En ovilja att underkasta sig en på sätt och vis mer abstrakt kontroll av rättssäkerhetskravens efterlevnad, som den misstänktes advokats närvaro, är på motsvarande sätt ägnad att påverka värderingen av utredningsresultatet. Det leder till en osäkerhet vid värderingen av utsagan. Samma inverkan har krav från en målsägande på att själv få avgöra vad som skall tas upp i ett förhörsprotokoll och hur det skall formuleras.

Den uppenbara risken för att Lisbeth Palmes förhållningssätt kunde försämra bevisningen gör att det kan ifrågasättas om man från förundersökningsledningens sida inte borde ha försökt ”sätta hårt mot hårt”. Det är emellertid för det första svårt att se hur det skulle ha gått till. För det andra måste man ta hänsyn till Lisbeth Palmes utsatta läge och självklara rätt att värna sin och sin familjs integritet. Flera av dem som var inblandade i de sammanhang där Lisbeth Palme medverkade har bedömt att de gick så långt de kunde och att det fanns en klar risk för att hon helt skulle dra sig ur utredningsarbetet. Under den fortsatta handläggningen i domstolarna gavs också exempel på att Lisbeth Palmes uppfattning var mycket bestämd och att hon var beredd att avbryta sin medverkan om hennes önskemål inte tillgodosågs. Såvitt gäller utredningsåtgärderna avseende Christer P har vi mot den bakgrunden inte anledning att ifrågasätta de bedömningar som gjordes av dem som var operativt verksamma. Det gäller inte minst med tanke på det som förevarit i detta hänseende under utredningens första år. Att högste polischefen valde att själv och i mer eller mindre privata former sköta förhör med målsäganden var t.ex. knappast ägnat att underlätta ett fortsatt förfarande enligt gängse regler.

Lisbeth Palmes förhandskunskap om den misstänkte

Att Lisbeth Palme hade en förhandsinformation om den gripne som kan ha påverkat hennes utpekande slogs fast av hovrätten. Det är naturligtvis mycket olyckligt att det blev så, i synnerhet med tanke på konfrontationsgruppens sammansättning. Frågan är emellertid om någon inom PU kan lastas för detta. Uppgifterna fanns i pressen samma dag. Familjen Palme fick regelbunden information från förundersökningsledningen, vilket knappast kan ifrågasättas. Det hade gått lång tid sedan mordet. Familjen hade som målsägare ett berättigat intresse att bli informerade om utredningen och de hade för sin personliga del ett rimligt anspråk på att underrättas om eventuella misstänkta. Det är naturligtvis en grannliga sak att ombesörja sådana underrättelser utan att lämna uppgifter som kan påverka en eventuell konfrontation och andra bevisförhållanden. Uppgifter om ålder och alkoholism är från den syn-

punkten känsliga. Det finns emellertid inga entydiga belägg för att någon inom PU skulle ha lämnat uppgifter av det slaget till Lisbeth Palme; det föreligger flera alternativa förklaringar till hur hon kan ha fått den förhandskunskap hon hade.

Konfrontationsgruppens sammansättning

Svea hovrätt riktade kritik mot konfrontationsgruppens sammansättning och ansåg att den kunde ha bidragit till att Christer P utpekades. Det är ett hårt omdöme som något mildrades av den förståelse hovrätten uttryckte för svårigheten att på kort varsel få fram lämpliga figuranter. Även Christer P:s advokat uttryckte skepsis inför gruppen, men godkände den uttryckligen.

Att med facit i hand kritisera sammansättningen i en konfrontationsgrupp, som lett till ett utpekande av den misstänkte, är en sak. Av större intresse är att veta om samma synpunkter hade kunnat anläggas på förhand. Advokatens bedömning att gruppen i detta fall kunde godkännas måste bl.a. av det skälet väga relativt tungt. Att gruppens sammansättning inte var alldeles lyckad står dock klart. Såvitt vi kunnat utreda fanns det inte heller i detta fall någon sådan tidspress som hovrätten utgått från. Hans Ölvebro har tvärtom uppgivit att gruppen förbereddes i förväg. Av dokumentationen från förundersökningsledningens beslut att begära telefonavlyssning av Christer P och av att tingsrätten beviljade detta framgår att det fanns betydande misstankar mot Christer P redan en månad före videokonfrontationen. Det fanns således gott om tid för förberedelser av skilda slag. Det har då och då från PU:s sida antytts att ”spåret” Christer P inte var särskilt ”hett” före Lisbeth Palmes utpekande. Vi har svårt att tro att det var så; Christer P måste redan dessförinnan ha höjt sig en hel del över de uppslag PU tidigare mest arbetat med. Mot den sammantagna bakgrunden framstår det som en försummelse från PU:s sida att gruppen inte fick en mer optimal sammansättning, bl.a. kan man fråga sig om det inte hade varit möjligt att samma dag låna in åtminstone några lämpliga figuranter från häktet (risken för läckage till massmedia utgjorde vid det laget knappast något bärande skäl för att avstå).

Särskilt om dokumentationen av konfrontationsförhöret

Vad som ovan sagts allmänt gäller i hög grad förhållandena kring konfrontationsförhöret.

Beträffande dokumentationen av detta förfor förundersökningsledningen enligt vår mening på en punkt direkt felaktigt. Det protokoll

eller den promemoria som sattes upp fick inte sin slutliga form förrän mycket långt efter konfrontationen. Det har inte anförts något godtagbart skäl till detta. Dröjsmålet har skapat osäkerhet kring dokumentet och dess innehåll. Det förhållandet att protokollet eller promemorian föreligger i flera originalversioner bidrar till denna osäkerhetskänsla.

Anteckningen rörande Lisbeth Palmes reaktion när hon såg nummer 8 (Christer P) borde enligt vår mening ha tagits in i promemorian. Upplysningen hade varit relevant, inte minst med tanke på att dokumentationen redan i sig var bristfällig.

6.2 Genomgång av resningsmaterialet

6.2.1 Om materialet

Det material som Riksåklagaren, RÅ, gav in till Högsta domstolen, HD, som underlag för resningsansökan (resningsmaterialet) har samma karaktär som ett förundersökningsprotokoll. Det innebär att det innehåller väsentligt mer än det som ligger till grund för RÅ:s yrkande om resning. På samma sätt som ett förundersökningsprotokoll utgör en dokumentation över hela brottsutredningen, förutom i de delar denna inte är av intresse för bedömandet av brottsmisstankarna mot den som åtalats, synes detta material vara en dokumentation över den fortsatta utredningen i den del som är av intresse beträffande Christer P.

Materialet är till sin disposition överskådligt. Det består av 2733 sidor förhör, i löpande paginering. Därutöver finns drygt fyrahundra sidor under rubriken skriftlig bevisning. Sammanlagt rör det sig alltså om ca 3150 sidor, vilket kan jämföras med förundersökningsprotokollet från 1989, som omfattade ungefär 3700 sidor. (Vissa dubbleringar förekommer.)

Förhören är återgivna i bokstavsordning efter den hörda personens namn, med målsäganden först och vittnen därefter. En viss sortering har skett så till vida att uppgiftslämnare som hörts till stöd för riktigheten i vad en annan uppgiftslämnare har uppgivit sorterats in under "huvudvittnet". Däremot förekommer ingen sortering efter bevistema eller "utredningstema".

Vår redovisning av resningsmaterialet är disponerad enligt en grov indelning av bevistema/"utredningstema" utifrån resningsansökan och såvitt det i övrigt låter sig utläsas. I varje uppslag anges i vad mån den hörda personen åberopades i resningsansökan och vilket bevistema som i så fall uppgavs. Under rubriken *Övrigt* redovisas material som inte kunnat sorteras in i vår uppdelning.

6.2.2 Utredning avseende iakttagelser av Christer P under mordkvällen

Översikt

Tre i resningsansökan åberopade vittnesmål avsåg direkta, ej tidigare kända, iakttagelser av Christer P under mordkvällen (Eva F, Bertil B och Christer K). Ett utgjordes av ett sedan tidigare känt vittne som gjort iakttagelser av Christer P under mordkvällen (Lennart G). Ett avsåg ett tidigare känt mordplatsvittne, som numera sade sig känna igen Christer P från mordplatsen (Leif L). Ytterligare ett avsåg ett annat tidigare känt mordplatsvittne som, när han på TV sett polisens spaningsfilm av Christer P, sagt sig ha reagerat på ett sätt som kan tolkas till stöd för att han sett Christer P på mordplatsen (Jan A).

Förutom dessa åberopade vittnesmål finns det i resningsmaterialet ytterligare tre uppgiftslämnare som pekar ut Christer P från mordkvällen. Det gäller Inga Å, som numera identifierat Christer P som närvarande inne på biografen Grand omkring klockan 21, Pierre B som utpekade Christer P som gäst på en pizzeria på Sveavägen under mordkvällen och Benny P, som uppgett att han stött ihop med Christer P ovanför Tunnelgatans trappor vid tiden för mordet. Dessa vittnesmål åberopades alltså inte i resningsärendet.

Under det att det vid tiden för rättegångarna endast fanns fyra personer som pekade ut Christer P från mordplatsen och dess närhet respektive Sveavägen och biografen Grand (Lisbeth Palme, Ljubisa N, Lars E och Roger Ö), finns det numera således ett relativt stort antal uppgifter av det slaget. Samtliga dessa utpekanden har tillkommit efter det att Christer P blivit allmänt känd som misstänkt för mordet (även Roger Ö:s utpekande skedde efter den tidpunkten).

Eva F

Eva F är syster till den i utredningen förekommande Annie F. Hon kände genom sin syster Sigvard C. Enligt ett till utredningen den 27 maj 1997 inkommet anonymt tips hade Eva F sett en "vilda västern-revolver" hos Sigvard C. Den skulle ha haft en kolv av något pärlmorliknande material.

Efter en del turer lyckades PU få till stånd ett förhör med Eva F. Hon bekräftade att hon hos Sigvard C fått se ett vapen av det slag som angavs i tipset. Hon kunde även ge en viss beskrivning av det. Efter att ha förnekat att hon någonsin träffat Christer P hemma hos Sigvard C uppgav hon till synes plötsligt att hon trodde att det var Christer P som

begått mordet. Hon utvecklade detta genom att lämna följande uppgifter.

Mordkvällen hade hon sökt Sigvard C och ringt på dennes porttelefon på Tegnérgatan 16. Hon visste inte exakt när detta hade ägt rum, men hon hade åkt in till stan med tunnelbana någon gång mellan kl 20 och 21. (Resan tog enligt vad som utreddes ungefär en halvtimme; hon borde alltså ha varit hos Sigvard C mellan 20.30 och 21.30.) Ingen svarade på porttelefonen. När hon gick därifrån hade hon vid Konsum på Sveavägen mött en obehaglig man som frågade om hon kom från "Sigge". På detta svarade hon att Sigvard C inte var hemma och att han nog hade gått på bio. Hon sa så för att bli av med mannen, som hade viftat och vinkat samt uppträtt hotfullt. Han hade efter hennes besked sprungit över till Sveavägens andra sida. Hon såg sedan hans ryggtafla när han stod utanför biografen vänd in mot biografen. Det var då fullt med folk utanför biografen.

Hon hade vid denna tid tidigare stött på Christer P, men visste inte närmare vem han var eller vad han hette. Under rekonstruktionen kallar hon återkommande mannen för "dåren". För ett par år sedan hade hon tittat på TV där Christer P framträdde och då tyckt sig känna igen honom. Hon var numera rätt säker – "nittio på hundra", "våldigt likt det är det, väldigt likt".

Hon uppgav sig inte ha diskuterat sin iakttagelse med någon. Som förklaring till varför hon inte tidigare lämnat dessa uppgifter till polisen uppgav hon för det första att hon inte ville bli inblandad, för det andra att Sigvard C och hennes farbror Kjell F figurerade i utredningen.

Tillfrågad hur hon kunde vara säker på att hon gjorde iakttagelsen just mordkvällen sade hon sig minnas att hon dagen efteråt blivit väckt av sin far med orden "nu har dom mördat Palme", därför var hon absolut säker på dagen.

Eva F åberopades i resningsansökan ("D"), till styrkande av att Christer P befann sig vid Grand omkring kl 21 och att Christer P:s egna uppgifter om vad han gjorde mordkvällen är osanna.

Inga Å

Inga Å uppgav i förhör den 25 januari 1989 att hon varit på samma bioföreställning som makarna Palme. I kön in till salongen hade hon sett en man som betedde sig underligt. Han hade stått långt fram i kön, men plötsligt avvikit. Den 16 februari 1989 deltog hon i en konfrontation, med samma konfrontationsgrupp som förevisades Mårten Palme m.fl. Hon kände då inte igen Christer P som den man hon hade sett på Grand. Knappt ett halvår senare, i slutet av juli 1989, när Christer P

hade fällts till ansvar i tingsrätten och hans bild hade publicerats i media, inkom Inga Å med ett brev till PU. Hon bifogade två bilder av Christer P ur Dagens Nyheter. Den ena bilden var ett spaningsfoto, som enligt vad Inga Å uppfattade var från tiden kring mordet. Christer P var på denna bild som hon uppfattade det smalare än han var på den andra bilden och på konfrontationsvideon. Hon var nu helt säker på att den man hon sett på Grand var identisk med mannen på spaningsfotot, dvs. Christer P. I anledning av brevet hölls ett förhör med Inga Å i augusti 1989. Hon uppgav där att hon numera var helt säker på att det var Christer P som hon hade iakttagit i kön in till biosalongen, strax före kl 21 den 28 februari 1986.

Inga Å:s uppgifter inkom före rättegången i hovrätten, men hon åberopades inte som vittne.

Brevet och det följande förhöret är intaget i resningsmaterialet. I resningsmaterialet finns därutöver en tjänsteanteckning från PU. Enligt anteckningen hade en person i mars 1996 ringt chefsåklagaren Jan Danielsson och påmint om Inga Å:s uppgifter samt att hon var säker på att hon hade sett Christer P på Grand. Inga Å var enligt mannen som ringde mycket vederhäftig. Mannen hade uppgivit att Inga Å varit i kontakt med polisen om sina iakttagelser, men att polisen inte varit intresserad.

Inga Å åberopades inte i resningsansökan.

Pierre B

Pierre B tog kontakt med PU i november 1992 för att informera om att han hade sett Christer P på mordkvällen. Pierre B jobbade på en pizzeria, "Venezia", på Sveavägen i Stockholm. Mordkvällen vid 22-tiden eller något senare – dock med bestämdhet före kl 23 – kom Christer P till Venezia. Det blev bråk med garderobiären, eftersom Christer P inte ville lämna ifrån sig sin överrock. Han fick behålla rocken på. Han beställde mat, men avvek sedan för att återkomma 35-40 minuter senare och upprört fråga efter sin beställning. När han fick sin mat åt han den inte utan försvann hastigt. Pierre B kände till Christer P sedan tidigare, eftersom han brukade vara på spelklubben Oxen, där han sett Christer P. Pierre B mindes kvällen väl, eftersom han kom ihåg att han när han lämnade arbetet tillsammans med några andra i bil, på bilradion hörde om mordet. De begav sig för övrigt till Oxen, men gick aldrig in, eftersom det pågick en polisrazzia.

Det framgår att Venezia dagen efter mordet besöktes av polisen, som ställde frågor om eventuella iakttagelser. Pierre B hade då inte tyckt sig ha något att berätta om incidenterna kvällen innan.

Pierre B hördes flera gånger i anslutning till det att han först lämnade sina uppgifter. Även vissa kontrollförhör hölls med andra personer med anknytning till Venezia. I november 1997 hölls ett nytt, ingående förhör med Pierre B, där även Jan Danielsson medverkade. Ytterligare kontrollförhör hölls också.

Av kontrollförhören framgår att ingen kunnat bekräfta Pierre B:s uppgift om att Christer P skulle ha besökt Venezia mordkvällen, bl.a. har den tjänstgörande garderobiären hörts och han mindes inte de händelser Pierre B berättat om. Ingen av de hörda har dock heller ansett sig kunna dementera Pierre B:s uppgifter. Om Pierre B:s trovärdighet rådde delade meningar bland dem som tillfrågades.

Pierre B åberopades inte i resningsansökan.

Hace G

Hace G missbrukade vid tiden för mordet narkotika. Vid förhörstillfallet den 10 januari 1990 satt han i fängelse. Hace G var ofta på Oxen, så även morddagen och mordkvällen. Han såg Christer P där omkring kl 21. Denne hade frågat efter Sigvard C och stannat ca tio minuter. Själv var han ”pundig”. Hace G tillfrågades även om iakttagelser på mordplatsen, som han passerade strax efter 23.21, och om förekomsten av vapen på Oxen. Han uppgav i övrigt att någon försökt förgifta Sigvard C en tid efter mordet samt framförde egna teorier om mordet.

Hace G åberopades inte i resningsansökan.

Lennart G

Lennart G hade ett förflutet som missbrukare och kriminell. Under åttiotalet drev han, till synes framgångsrikt, städfirmor. 1988 greps och häktades han emellertid för bedrägeribrott. Det var under den tid han satt häktad som han via ombud vände sig till PU med sin berättelse om hur han iakttagit Christer P under mordkvällen.

Lennart G:s uppgifter. Lennart G kom så småningom att uppge följande. Han hade under mordkvällen varit i Stockholm med sin egen bil för att köra s.k. svarttaxi. Därvid hade han vid fyra tillfällen under bilfärd observerat Christer P, som han kände väl till och igen från den tid då han levde i kriminella missbrukskretsar.

Den första observationen gjordes på Tegnérgatan, vid en antikaffär mellan Döbelnsgatan och Luntmakargatan. Denna observation gjorde han mellan 22.15 och 22.30. Han hade ögonkontakt med Christer P, enligt vad han uppgav vid senare förhör.

Det andra tillfället var vid Sveavägen 108 – en fastighet han kände till eftersom han hade städuppdrag där. Klockan var då 22.40-22.45.

Den tredje observationen av Christer P gjorde han utanför biografen Grand ungefär kl 23. Han gjorde där vissa iakttagelser om Christer P:s beteende, se vidare nedan.

Vid det fjärde tillfället körde Lennart G Sveavägen, då han såg Christer P stå vid Dekorima, i hörnan Sveavägen-Tunnelgatan (dvs. vid mordplatsen). Christer P stod vänd med ansiktet in mot butiksfönstret.

När Lennart G hade passerat förbi Tunnelgatan hörde han två smällar. Han vred sig om och förstod att det var Christer P som sköt skarpt. Han var helt övertygad om att skotten var ämnade för honom, varför han gasade på och for raka vägen hem. – Tillfrågad om skälet till varför Christer P skulle skjuta på honom gav han något oklara svar. Han hänvisade till händelser i den kriminella världen på sextiotalet och att han skulle ha vittnat mot andra kriminella, men också till sin fru, de låg i skilsmässa och hon spred ut uppgifter som kunde leda till att folk fattade agg till honom.

Vid den här tiden hade han återfallit i missbruk och han hade den aktuella kvällen tagit en del amfetamin. – Han sade sig inte ha haft något otalt med Christer P genom åren.

Hans berättelse innebar att han redan på morgonen den 1 mars 1986 förstått att det var Christer P som begått mordet på statsministern. Tillfrågad om varför han inte sagt något om detta när han hördes i januari 1989, svarade han att det hade att göra med en rädsla för att bli inblandad och att detta kunde skada hans son, som han månade mycket om.

Några anmärkningar rörande Lennart G:s uppgifter. Ett antal uppgifter framstår som oklara i det samlade materialet. Det gäller huruvida han såg makarna Palme eller ej i samband med sin observation vid Dekorima. Det första förhörstillfället sade han sig inte ha sett någon person falla efter skotten; han nämnde heller inget om andra personer än Christer P på platsen. Vid nästa förhör uppgav han om paret Palme: ”Jag kan inte säga att dom gick arm i arm inte, men jag har två människor som gick där” och att han efter skotten sett någon ligga på trottoaren med Christer P stående bakom, på samma plats där denne nyss hade stått.

Vid 1997 års förhör tillkom ytterligare information. Han uppgav då att vid Tegnérgatan hade han och Christer P sett varandra i ögonen. Beträffande observationen vid Grand hade han redan tidigare nämnt att han sett en ljus bil stående utanför biografen med motorn på. 1997 uppgav han att han dels fått uppfattningen att Christer P stod och tittade in i biografen, dels att Christer P känt igen honom på nytt, eftersom

denne tittade in i hans bil. I samband med att Lennart G senare fick förhöret uppläst för sig tillade han följande. Han erinrade sig att han kan ha stannat till jämte den bil som stått med motorn på. Han stängde själv inte av motorn, men såg Christer P som tittade in mot biografen. Christer P vände sig då om och tittade in i Lennart G:s bil. Lennart G kunde då konstatera att det var Christer P.

Beträffande Christer P:s klädsel kunde han vid 1989 års förhör inte erinra sig något alls om denna, medan han 1997 lämnade uppgifter om en mörk jacka, som slutade en bit ned på låret utan att för den skull gå till knäveckan. Hade det varit på det senare sättet, uppgav Lennart G, skulle han ha reagerat, eftersom det skulle ha sett löjligt ut.

På en punkt föreligger en direkt motsägelse. Det gäller Christer P:s beteende vid Grand. I det första förhöret 1989 uppgav Lennart G att han fått uppfattningen att Christer P var rejält påtänd; han svängde med armarna och fladdrade med huvudet. I 1997 års förhör uppgav Lennart G att utanför Grand såg Christer P samlad ut, inte ”fladdrig”. Han uppgav då vidare att Christer P verkat lite annorlunda. Han stod och spanade samt såg arg ut.

Hur uppgifterna kom till PU:s kännedom. I januari 1989 fick PU kännedom om att Lennart G kunde ha information av intresse angående Christer P; en häktesvakt vidarebefordrade ett brev han fått från en intagen under julhelgen 1988. I brevet, som var av galghumoristisk karaktär, stod att Olof Palme inte var den förste Christer P hade dödat. (Christer P var vid denna tid sedan mitten av december häktad som misstänkt för mordet).

Den 2 februari 1989 hölls förhör med Lennart G. Det gav inte särskilt mycket. Lennart G uppgav att han kört ”svarttaxi” i stan under mordkvällen. Han hade kört förbi mordplatsen efter kl 23, varvid han hörde två smällar i samband med att han stod och väntade på grönt ljus för att svänga söderut på Kungsgatan från Sveavägen. Han uppgav sig inte veta vem Christer P var och aldrig ha hört talas om denne tidigare. Det han hade skrivit i brevet om Christer P var grundat på uppgifter han fått av en person, som han inte ville namnge, varvid han även hänvisade till rädsla för att hans son eller han själv skulle råka illa ut. Han lämnade sedan en del andra uppgifter om sådant han uppfattat rörande Christer P.

I maj inkom ett brev från Lennart G, ställt till en utredningsman vid PU, där det bl.a. hette ”kan bara ännu en gång säga att Christer P är rätt man”.

I ett senare brev med en anonym men som Lennart G identifierad avsändare, uppgav Lennart G att han sett Christer P vid Dekorima, att

han hört skotten och varit övertygad om att de varit avsedda för honom. Brevet är ankomststämplat den 26 oktober 1989.

Den 22 november samma år hölls så det förhör där Lennart G lämnade de uppgifter som sedermera kom att återopas i resningsansökan, bl.a. om alla fyra observationerna av Christer P samt om skottlossningen. Förhöret hölls enligt resningsansökan ”på avlägsen ort”; av protokollet att döma var denna ort en där angiven stad i södra Sverige. En vecka därefter, den 29 november, hölls ett nytt förhör, där Lennart G alltså lämnade i huvudsak samma uppgifter. Chefsåklagaren Anders Helin, som då nyligen hade avslutat rättegången i hovrätten, medverkade. Sista dag för att överklaga Svea hovrätts dom var den 30 november, dvs. dagen efter detta förhör och åtta dagar efter det förhör då uppgifterna första gången lämnades muntligt (jfr även det en månad tidigare inkomna brevet). Vid förhöret den 29 november förklarade sig Lennart G beredd att vittna. – I december 1989 inkom Lennart G med vissa kompletterande upplysningar per brev.

Därefter finns inga dokumenterade kontakter mellan PU och Lennart G förrän i oktober 1997, då PU antecknat att man varit i kontakt med Lennart G och att denne var villig att låta sig förhöras igen. Lennart G inkom sedan med två utförliga brev. Bägge avslutades med att Lennart G inte ville medverka vidare, av skäl som närmast kan sammanfattas som hänsyn till familjens integritet och säkerhet. Lennart G skrev bl.a.: ”Jag har sagt mitt, det gick inte hem då – varför skulle det gå hem idag?” Det framgår inte hur, men Lennart G synes på något sätt ha gått att övertala, eftersom ett förhör med honom kom att hållas i november 1997. Från RÅ medverkade biträdande chefsåklagaren Kerstin Skarp. Det är det senaste förhöret med Lennart G. Vid dess slut informerade Skarp Lennart G om att han eventuellt skulle bli skyldig att vittna i domstol. Till detta svarade han att han tänkt på detta och även tagit i beräkning att han kunde få sitta i häkte tre månader om han vägrade yttra sig.

Kontrollåtgärder. Till kontroll av Lennart G:s uppgifter hölls ytterligare förhör. Lennart G hänvisade själv bl.a. till en advokat, för vilken han i november-december 1988 skulle ha berättat vad han visste om Christer P.

Advokaten Arne N hördes den 28 november 1989. I ett samtal den 19 eller 22 december 1988, då Lennart G satt på rättspsykiatriska kliniken i Huddinge, hade Lennart G nämnt att han visste vem som ”satt” för mordet på Olof Palme. Detta hade förvånat Arne N som frågat hur Lennart G kunde veta detta. Han fick till svar ”sånt sprider sig”. Lennart G hade på fråga sagt att han kände till Christer P, men att de inte var personligen bekanta. Detta var allt Lennart G sade om

mordet och Christer P. Frågan om vad Lennart G själv gjort på mordkvällen var aldrig aktuell. Om Lennart G:s trovärdighet sade Arne N, att han aldrig under sina samtal med Lennart G kommit på denne med att ljuga medvetet. Däremot målade han ut sina upplevelser på ett lite dramatiskt sätt.

Vidare hördes den pensionerade kriminalkommissarie, Stig A, som förmedlat Lennart G:s kontakt med PU. Förhöret ägde rum den 29 november 1989. Han berättade att Lennart G under gångna år hade varit behjälplig med upplysningar som hade varit mycket värdefulla i Stig A:s verksamhet som polis. Lennart G hade i det sammanhanget utsatts för hot och bytt namn. Detta var på sextiotalet eller möjligen i början av sjuttioalet. Vid inget tillfälle hade informationen visat sig felaktig. Stig A hade sedan kommit att fungera som övervakare åt Lennart G. Kring 1974-75 hade Lennart G blivit "kryssad" och hamnat på Karsuddens sjukhus. Stig A hade dock inte uppfattat Lennart G som sjuk, utan trots att kryssningen berodde på Lennart G:s mycket omfattande kriminalitet. Så småningom hade Lennart G rätt upp sin tillvaro. Stig A hade då hjälpt honom på olika sätt, bl.a. genom att gå i borgen för honom. Lennart G hade startat flera städfirmor och fått stora inkomster, men hade bortsett från den skattemässiga biten. Det blev konkurser, återfall i missbruk och deras kontakt hade brutits. Stig A hade åter tagit kontakt med Lennart G när denne 1988-89 hamnade på rättspsykiatrin och sedan på Långbro sjukhus. Lennart G hade i det sammanhanget inte sagt att han visste något om mordet på Olof Palme. Lennart G kom i stället med dessa uppgifter sommaren 1989, sedan han flyttat söderöver. Det var dessa uppgifter som Stig A så småningom förmådde Lennart G att med Stig A som mellanhand föra vidare till PU. Det Lennart G berättat för Stig A sommaren 1989 hade han sedan vidhållit. Stig A ansåg sig för sin del inte ha någon som helst anledning att misstro de av Lennart G lämnade uppgifterna. – Stig A *åberopades i resningsansökan ("B")* till styrkande av Lennart G:s trovärdighet

I mars 1990, således rätt långt efter det att domen mot Christer P vunnit laga kraft, hördes Lennart G:s förra fru. Det hon uppgav bekräftade den tidsmässiga ramen för Lennart G:s uppgifter, dvs. att han begett sig in till stan för att köra svarttaxi denna kväll etc. Vissa enskildheter i de uppgifter hon lämnade gav visst stöd för att Lennart G varit med om något dramatiskt under mordkvällen. Hon berättade vidare att Lennart G redan 1986, i samband med att "33-åringen" var misstänkt, skulle ha sagt att det är inte han, det var Christer P som mördat Olof Palme. Senare i förhöret tog hon delvis tillbaka detta och hävdade att hon var osäker på om Lennart G kanske bara hade sagt att han visste vem mördaren var. Hon uppgav avslutningsvis att Lennart G hade en mycket livlig fantasi.

Den sista dokumenterade åtgärd som återspeglas i materialet är vissa upplysningar från kriminalinspektören Olle A. De är dokumenterade i en promemoria från den 21 november 1997, då PU sammanträffade med Olle A. Olle A hade haft en hel del att göra med Lennart G från 1984 och framåt. Lennart G hade lätt att komma till tals med "busarna" och erhöll ganska enkelt uppgifter från dessa. Olle A hade kommit till den uppfattningen att Lennart G kände "alla busar inne i stan". Han mindes vidare att Lennart G "gick hårt på narkotika" och att det var stökigt kring denne. Vad Olle A i övrigt uppgav är motsägelsefullt. Han sade å ena sidan att han aldrig trott sig kunna beslå Lennart G med att ljuga. Å andra sidan sades han enligt promemorian ha uppgivit att han brukat tala om för Lennart, att nu ljuger du, varvid Lennart G alltid återgått till att berätta vad som varit riktigt. Det var vidare så, att när man kom på Lennart G med någon lögn kände han sig "avmaskerad". Allmänt uttalade han att Lennart G gärna "målade ut" saker. – Olle A *åberopades i resningsansökan ("C")* till styrkande av Lennart G:s trovärdighet.

Lennart G *åberopades i resningsansökan ("A")* till styrkande av att Christer P befann sig utanför Grand mordkvällen omkring kl 23 och att Christer P befann sig på Sveavägen utanför Dekorima i samband med skottlossningen.

Benny P

Benny P:s berättelse. Benny P lämnade med början i mars 1997 följande uppgifter till PU. Mordkvällen skulle han in till Stockholms centrum för att roa sig med några vänner. De for i en bil som han körde. De parkerade på Johannesgatan, nära David Bagares gata, promenerade sedan upp David Bagares gata, sedan vänster Malmskillnadsgatan och vidare till restaurangen/diskoteket Taurus, som ligger på Malmskillnadsgatan (söder om David Bagares gata). De passerade den plats på Malmskillnadsgatan där Tunnelgatans trappor kommer upp från Sveavägen. Just på det stället avvek Benny P från sitt sällskap för att kissa. Medan han gjorde det hörde han två smällar nedifrån Sveavägen. När han var klar och skulle ansluta till de övriga, som gått före, kolliderade han med en man som kom upp från trapporna. De stötte ihop axel mot axel. Benny P blev irriterad på mannen och gav ifrån sig någon förebrående kommentar. Mannen försvann mot Johannes kyrkogård, där Benny P såg honom försvinna runt hörnet efter brandstationen. Benny P anslöt sedan till sitt sällskap. Några år efter denna händelse hade han varit vid Sergels torg tillsammans med sin bror, som var missbrukare. Benny P kände då igen en person som den man som sprungit på honom

på mordkvällen. Han frågade brodern vem detta var och fick veta att det var Christer P. Detta var innan Christer P blev känd som misstänkt för mordet.

Hur uppgifterna kom till PU:s kännedom. Benny P:s uppgifter kom till PU:s kännedom i samband med en husrannsakan hos honom i mars 1997, då polisen sökte hans bror. Benny P hade fört ett samtal om statsministermordet med de poliser som då var hemma hos honom och börjat berätta om sina iakttagelser. Polismännen rapporterade till PU, som tog kontakt med Benny P och sedan höll flera förhör där berättelsen ovan framkom. Benny P uppgav att han hade kontaktat polisen ett par veckor efter mordet och att hans uppgifter hade noterats, men att han sedan inte hade hört något. Han hade inte själv gjort något förnyat försök att kontakta polisen, således inte heller efter det att han känt igen Christer P.

Kontrollåtgärder. Benny P hade lämnat en del detaljuppgifter som lät sig kontrolleras. Han hade bl.a. berättat om den bil han använt och att han hade fått parkeringsböter. Han uppgav sig vara ”hundra procent säker” på var han hade parkerat, dvs. på David Bagares gata. (Vid vallning pekade han mer exakt ut en plats på Johannesgatan, invid David Bagares gata.) En kontroll visade så småningom att parkeringsboten hade utfärdats på Brunnsgatan, ett kvarter söder om Tunnelgatan/David Bagares gata. Eftersom det ställe Benny P:s sällskap skulle till var beläget söder om Brunnsgatan, framstod det som osannolikt att de skulle ha passerat den plats där Benny P uppgav sig ha kissat, eftersom den platsen låg norrut. (En möjlighet var att han förväxlat platsen med det ställe där Kungsgatans trappor kommer upp till Brunnsgatan.)

Benny P hade vidare med stor säkerhet uppgivit att sällskapet under bilresan plockat upp ett par personer på en tunnelbanestation och att Benny P därvid använt en viss angiven uppgång. Det kunde visas att denna uppgång (korsningen Tunnelgatan/Sveavägen, dvs. invid mordplatsen) var stängd vid den tidpunkt som var aktuell. Det är av förhörprotokollen uppenbart att PU efter dessa kontroller starkt betvivlade Benny P:s berättelse. Förhørsledarna pressade honom därför på om uppgiften angående den uppgivna kollisionen med Christer P verkligen var riktig. Benny P vidhöll dock det han sagt i den delen.

Han återkom sedan till var han parkerat. Han hade kunnat dra sig till minnes, att han först parkerat på det sätt han berättat, men att han sedan, kort efter det att sällskapet anlät till diskoteket, vänt tillbaka för att fara hem. Anledningen var att han hade blivit besviken på en flicka i sällskapet. Han hade dock upptäckt att han hade de andras ytterkläder i bilen och han kom därför bara att köra en kort bit innan han beslöt att återvända till diskoteket. Vid det tillfället parkerade han

på Brunnsgatan. Benny P fick i det sammanhanget flera frågor om han då iakttagit poliser, trafik osv i kvarteren eftersom detta måste ha varit kort efter mordet, då det rimligen rörde sig poliser i området. Han sade sig inte ha sett något av detta.

Benny P:s bror bekräftade tilldragelsen på Sergels torg, men förlade den i tiden till 1990, i vart fall efter det att Christer P blivit känd som misstänkt för mordet. Benny P:s mor uppgav att Benny P redan den första tiden efter mordet berättat om incidenten med mannen som kommit uppför trapporna vid Tunnelgatan. De hade diskuterat om han borde gå till polisen, men hon och fadern hade avrått honom från det, eftersom han då kunde "hamna i klistret"; de tänkte mera på sonen och ansåg att polisen kunde sköta det andra. Över huvud taget lämnade modern, som hördes flera månader efter det att Benny P:s trovärdighet tämligen öppet ifrågasatts av dennes förhållare, uppgifter som stödde sonens berättelse.

Ramen runt Benny P:s uppgifter bekräftades i huvudsak av de personer som varit med den aktuella kvällen, dvs. att det rört sig om mordkvällen samt att man åkt bil till stan och sedan gått på lokal. Samtliga hade dock vaga minnesbilder. Ingen kunde t.ex. minnas var man hade parkerat eller att Benny P sagt något om mannen han uppgivit sig ha kolliderat med.

Övrigt. I materialet finns också ett den 20 februari 1993 inkommet tips från taxichauffören Zenon P. Han uppgav att han en månad tidigare kört en person som berättat om vad han erfarit vid tiden för statsministermordet. Han lämnade uppgift om vart körningen gått och angav var passageraren bodde. Av uppgifterna kan man numera lätt dra slutsatsen att passageraren måste ha varit Benny P. Zenon P hördes den 1 mars 1993 per telefon av PU. När han något halvår senare söktes för kompletterande förhör lyckades PU inte få tag på honom, det uppgavs att han hade flyttat till Belgien för att studera juridik. PU gav därmed upp försöken att identifiera passageraren, enligt vad som framgår av en utredningsanteckning.

Benny P åberopades inte i resningsansökan.

Christer K

Christer K:s berättelse. Christer K berättade i huvudsak följande. Fredagen den 28 februari 1986 hade hans hustru, tillsammans med deras dotter, rest bort för att besöka sin mor. Christer K var således ensam över helgen. Han hade på kvällen tagit bilen och farit in till Stockholm från den förort där han bodde. Inne i Stockholm hade han

åkt Birger Jarlsgatan norrut, tagit av Rådmanngatan västerut och fortsatt Döbelnsgatan i sydlig riktning vidare mot Malmskillnadsgatan.

Efter Johannes kyrka, vid brandstationen,²⁶ fick Christer K göra en kraftig inbromsning framför en man som sprang ut i gatan framför bilen. Mannen halkade till och blev stående framför Christer K:s bil. De tittade på varandra fem till tio sekunder. Christer K kunde se mannens ansikte väl. Christer K uppfattade vidare att mannen i sin högra hand höll ett pistolliknande föremål. Han uppgav sig vara rätt säker på att det var fråga om en revolver.²⁷ Beträffande klockslaget för sin egen iakttagelse kunde han inte ange det närmare än till ungefär 23-24 på kvällen.

Den man Christer K iakttagit fortsatte därefter springande över gatan, med en lätt hålt på vänster ben, vidare på trottoaren i Christer K:s färdriktning och sedan till vänster ned i vad Christer K genomgående beskrev som ”gränden”. Efter incidenten hade Christer K rullat framåt en bit, sett mannen springa österut mitt i gränden och sedan kört raka vägen hem. Christer K såg ingen annan på platsen.

Beträffande mannens utseende hade Christer K särskilt fäst sig vid dennes stirrande blick när de tittade på varandra; han hade fått för sig att mannen var knarkare. Ansiktet i övrigt beskrev han som uthugget i trä, med kraftiga drag och en ganska fyrkantig haka. Mannen bar inte glasögon och Christer K hade inget minne av någon mustasch. Mannen var 180 cm lång eller något däröver och i fyrtioårsåldern. Överkroppen hade gett ett kraftigt intryck, men inte underkroppen. Christer K visste dock inte om detta berodde på den jacka mannen bar. Han beskrev denna som någon form av täckjacka, mörkblå till färgen. Den var knäppt. Mannen hade även haft en mörkblå, stickad mössa. Byxor och

²⁶ Döbelnsgatan övergår, via en s-kurva, i Malmskillnadsgatan just efter Johannes kyrka, sett från den riktning vari Christer K färdades. Där Malmskillnadsgatan börjar ligger en brandstation. Direkt efter detta kvarter ansluter Tunnelgatans trappor och David Bagares gata till Malmskillnadsgatan från västlig respektive östlig riktning. – Det är något oklart exakt var Christer K fick bromsa in; brandstationen ligger en bit från Tunnelgatan.

²⁷ RÅ skrev i resningsansökan att E (dvs. Christer K) sade sig ha sett en revolver, medan HD i resningsbeslutet refererade motsvarande iakttagelse så att E sett ”ett pistolliknande föremål. Det senare synes av dokumentationen att döma vara mer korrekt; vad Christer K sade sig ha sett var just ”ett pistolliknande föremål”. Att det rörde sig om en pistol/revolver var ett antagande från Christer K:s sida. – Christer K gjorde under förhören inte någon åtskillnad mellan termerna pistol och revolver, men väl mellan begreppen och därvid framgår att det han trodde sig ha sett var en revolver. Det framgick vidare att Christer K hade provskjutit med revolver, vilket även belades via förhör med den vars vapen Christer K provskjutit (se nedan).

skor hade han inget minne av. Mannen bar handskar, varvid han i högra handen hade det föremål, som Christer K tyckte såg ut som ett skjutvapen.

Christer K var helt säker på att han gjort sin iakttagelse på mordkvällen. Han mindes det på grund av att hustrun och dottern denna helg hade rest bort. Dagen efter hade han hört om mordet och då upptäckt att händelseförloppet stämde precis överens med det han sett. Senare hörde han om när mordet begåtts och den troliga flyktvägen och detta stämde också.

Att det var Christer P han hade sett fick han klart för sig när det publicerades bilder på denne. Han kände sig då helt säker. Han nämnde i det sammanhanget att han var van vid att iaktta och komma ihåg detaljer, eftersom han ägnat sig mycket åt fågelskådning.

Skälet till att han inte hade hört av sig till polisen var att han var rädd. Han insåg att han antagligen sett mördaren och att denne sett honom. Hans uppfattning var också att mannen kunde ha noterat bilnumret. Han hade dock funderat på att ringa polisen många gånger, ”jag har suttit med telefonluren i handen många gånger, men inte vågat ringt”. I ett senare förhör hänvisade han till sin rädsla, men nämnde inte bilnumret, däremot att han i nuläget var mycket rädd för att pressen skulle få tag i det han sagt.

Han hade aldrig berättat om sin iakttagelse för någon, inte heller för sin dåvarande fru.

I ett andra förhör uppgav Christer K att mannen måste ha kommit från Tunnelgatan. Han kunde inte vara hundra procent säker på detta, ”men det fanns liksom ingen annanstans att komma från”. Tillfrågad om han inte känt till belöningen och, underförstått, om inte denna borde ha påverkat honom att trots rädslan närma sig polisen, svarade han på ett sätt som gav intryck av att han inte tänkt i de banorna.

Hur uppgifterna kom till PU:s kännedom. Christer K tog kontakt med polisen den 11 maj 1997, då han vid midnatt ringde till stationsbefälet Torgny W vid Norrmalmspolisen. Han ringde anonymt. Torgny W uppfattade de uppgifter som lämnades som viktiga och upprättade omgående ett spaningsuppdrag med detaljerad information och åtskilliga citat. Av detta framgår att Torgny W inte uppfattat Christer K som helt redig. Det första samtalet varade 20 minuter. Under detta lämnade Christer K ett telefonnummer och uppgav sitt personnummer men inte sitt namn. Kort efter det att detta samtal avslutats, ringde han igen, och sade då vad han hette.

Christer K hördes därefter av PU vid två tillfällen, i maj och juni 1997. Vid det senare förhöret medverkade även förundersöknings-

ledaren Jan Danielsson. Dessemellan företogs en s.k. vallning i de kvarter där Christer K gjort sina iakttagelser.

Kontrollförhör. Förhørsledaren informerade Christer K om att man i hans yrkeskår var skeptisk till uppgifter som kommer in sent. Han hade även frågat Christer K om denne kunde hänvisa till personer som kunde bekräfta hans trovärdighet. Christer K kunde inte direkt komma på någon, men nämnde en psykolog hos vilken han gått i behandling. Det framgick att Christer K hade dömts för rattfylleri och att polisen hade beslagtagit jaktvapen som han innehade.

Christer K:s trovärdighet kontrollerades genom förhör med personer i hans närhet.

Stefan S hördes i maj 1997 och bekräftade att de på det sätt Christer K uppgivit hade provskjutit vapen som Stefan S hade haft tillgång till i sitt arbete vid en vapenfirma. Han var osäker på när detta skedde, men det var troligen efter mordet på Olof Palme. De hade provskjutit vid flera tillfällen. Han ombads även beskriva Christer K som person och gav därvid en positiv bild av denne, bl.a. som socialt och psykiskt stabil. – Stefan S *åberopades i resningsansökan ("F")* till styrkande av Christer K:s trovärdighet.

Christer K:s tidigare hustru, de skildes 1991, hördes vid samma tid. Hon bekräftade att hon och dottern varit bortresta den aktuella helgen. Hon uppgav vidare att de inte hade talat särskilt mycket om mordet och att Christer K aldrig nämnt någon iakttagelse han skulle ha gjort. Hon gav en mycket positiv bild av sin f.d. make, som en trygg, snäll och hjälpsam person. Det förekom inte att han överdrev eller fantiserade. Tillfrågad trodde hon inte att han skulle lämna oriktiga uppgifter till polisen, i vart fall inte såsom hon hade lärt känna honom. – Christer K:s förra hustru *åberopades i resningsansökan ("G")* till styrkande av Christer K:s trovärdighet.

Lennart S hördes i juli 1997. Han hade blivit bekant med Christer K genom deras gemensamma intresse, ornitologin. Han lämnade positiva omdömen om Christer K. Denne var enligt Lennart S en stabil person med bägge fötterna på jorden. Lennart S hade aldrig uppfattat att Christer K haft någon ambition att göra sig själv intressant eller att överdriva saker och ting. Det fanns ingen anledning att inte tro på Christer K. Han uppgav vidare att det första han kom att tänka på när det gällde Christer K:s person var hans förmåga att observera och uppfatta detaljer. Han hade noterat detta när de studerat fåglar. Han bedömde Christer K som en utomordentligt skicklig fågelskådare. – Lennart S *åberopades i resningsansökan ("H")* till styrkande av Christer K:s trovärdighet.

Därutöver hördes en psykolog och en läkare. Ingen av dem gjorde bedömningar som kunde tolkas som att Christer K skulle vara en allmänt mindre trovärdig person.

Christer K åberopades i resningsansökan ("E") till styrkande av att gärningsmannen är identisk med Christer P.

Bertil B

Bertil B:s berättelse. Bertil B lämnade i huvudsak följande uppgifter. Morddagen hade han med bil farit från sitt hem i västra Sverige till Stockholm, dit han anlant på eftermiddagen vid 15-tiden. Han var ensam. Han träffade ingen i Stockholm. Han hade inget egentligt ärende utan resan var ett sätt för honom att koppla av. Under dagen hade han besökt antikaffärer och även köpt en jacka. På kvällen hade han gått en lång promenad ut på Djurgården. På väg tillbaka till bilen, som han hade haft parkerad norr om mordplatsen i kvarteren kring Sveavägen – han kunde inte minnas exakt var – kom han att gå David Bagares gata upp mot Malmskillnadsgatan. 10-15 meter från korsningen mötte han en man, som var andfådd, såg otrevlig ut och luktade svett. Han gick därvid på den norra trottoaren, där även den mötande mannen kom. De passerade nära varandra. Han uppgav till en början att mannen hade kommit springande uppför trapporna från Tunnelgatan, men ändrade detta – efter frågor om hur han kunde veta detta om han inte iakttagit mannen förrän de möttes – till att mannen i och för sig även kunde ha kommit från Malmskillnadsgatan och då antingen från höger eller vänster. Han såg ingen annan på platsen. Han fortsatte fram till korsningen, där han gick Malmskillnadsgatan norrut, dvs. till höger, vidare till sin bil. Han körde sedan hem, och kom fram vid fem-tiden på morgonen. (Hans bostad var belägen något trettio-tal mil från Stockholm.)

Mötet hade ägt rum ungefär kl. 23.25. Skälet till att han mindes detta förklarade han så, att han vid mötet tittat på klockan och att han dagen efter hade satt det inträffade i samband med mordet och då även lagt klockslaget på minnet. Han hade således tidigt insett att iakttagelsen kunde ha med mordet att göra. Att han vid denna tid inte hörde av sig till polisen förklarade han med att det hängde samman med hans familjesituation och sviktande hälsa samt att han inte ville bli inblandad och inte kände sig orka med saken.

Efter ett par, tre år såg han en bild av Christer P i en tidning och kände då igen denne som mannen han mött på mordkvällen. Han mindes inte exakt när detta ägt rum eller i vilken tidning han sett bilden. Att han då inte hörde av sig till polisen förklarade han närmast så att

han inte orkade med detta, ”inte den uppståndelsen”. Han fick i detta sammanhang frågor om han inte hade varit nyfiken på om den man som åtalades för mordet var den person han hade mött. Svaret får närmast tolkas så, att han redan ansåg sig veta att det var mördaren han mött och att han inte orkade engagera sig. Av förhören framgår inte vad det var som numera fått honom att ändra sig och trots allt ta kontakt med polisen, annat än att han ansåg sig vara i en ny situation. Han framhöll därvid att han ville undvika all publicitet och att han eventuellt skulle behöva hjälp med en ny identitet om han skulle behöva vittna.

Han lämnade en relativt detaljerad beskrivning av den man som han hade mött. I beskrivningen finns inget som motsäger att det skulle kunna ha varit Christer P som han mötte. Han hade fastnat för mannens ögon och dennes ”skarpa, intensiva blick”. Han framhöll att mannen hade en smal mustasch, varvid han anmärkte att han på denna punkt hade en annan minnesbild än Lisbeth Palme (”där går jag absolut emot henne”). Han beskrev klädseln väl; beskrivningen låg väl inom ramen för de skilda uppgifter som lämnats av vittnen från mordplatsen.

Hur berättelsen kom till PU:s kännedom. Den första handlingen i uppslaget består av en den 28 november 1996 upprättad promemoria av biträdande spaningschefen Lars Jonsson, där denne antecknat att Bertil B ringt till PU samma dag och uppgivit att han var före detta journalist och hade en källa som ”satt inne med lösningen på mordfallet Olof Palme”. Källan, som skulle vara till hundra procent trovärdig, hade för Bertil B berättat att han dels sett mordet, dels sett mördaren lämna mordplatsen, dels kunde identifiera mördaren. I promemorian har även antecknats att källan inte hört av sig tidigare på grund av rädsla och oro, men att källan numera är beredd att lämna sina uppgifter till PU, under vissa förutsättningar. bl.a. ville Bertil B att källan skulle få lämna uppgifterna via en före detta åklagare.

Den f.d. åklagaren, som numera var advokat, tog sedermera kontakt med utredningen via Jan Danielsson, varefter PU kopplades in. Efter vissa förhandlingar rörande lokal m.m. kom ett förhör till stånd på advokatens kontor i april 1997.

Av det första förhørsprotokollet framgår att källan, som i protokollet kallas ”källa Bertil”, är identisk med Bertil B. Denne hade således avsett sig själv vid den kontakt som hade resulterat i Lars Jonssons promemoria från den 28 november 1996. Det hölls sedan sammanlagt fem förhör.

Kontakten mellan PU och Bertil B var inte helt komplikationsfri. Det framgår av senare förhör att Bertil B ansett sig felaktigt behandlad då han först tagit kontakt med PU och att han krävt att få vara representerad av en advokat, som skulle arvoderas av PU, ett villkor

som PU accepterade (se nedan). Vid det andra förhöret var Bertil B mycket upprörd över att förhørsledarna "bakom ryggen" på honom vänt sig till personer i hans närhet för att kontrollera en del uppgifter. I samma förhör ville han i ett skede ha besked om huruvida han bedömdes som trovärdig "i det här läget". Efter detta förhör, där förundersökningsledaren Jan Danielsson medverkade, framförde han vid delgivningen av förhöret att Jan Danielsson hade haft en "arrogant och oborstad stil".

Någon förklaring till varför han inledningsvis låtsats att de uppgifter han hade att lämna härrörde från en annan person finns inte dokumenterad. När Bertil B i det sista förhöret konfronterades med anteckningen av Lars Jonsson, bl.a. att källan skulle ha sett mordet, reagerade han till synes starkt. Så hade han inte sagt. "Har inte han (Jonsson) en bandinspelning på det samtalet så är det ord mot ord." Det framgick fortsättningsvis att Bertil B var upprörd över att Jonsson skrivit på detta sätt; han nämnde att han kunde tänka sig att stämma Jonsson för ärekränkning. Till saken hör att den advokat som företrädde Bertil B i förhör den 24 april hade uppgivit att Bertil B lämnat samma uppgifter som de Jonsson antecknat, dvs. att källan/vittnet sett själva brottet.

Kontroll av Bertil B och de lämnade uppgifterna. Beträffande Bertil B:s person framgår att han hade arbetat som pressfotograf men var förtidspensionär sedan flera år före mordet. Skälen till det synes ha varit besvär av psykisk art; han beskrev saken så att han hade blivit utbränd av sitt yrke.

Den kvinna, som hade varit gift med Bertil B vid tiden för mordet, lämnade uppgifter som närmast talade mot att Bertil B:s berättelse var riktig. Bl.a. uppgav hon att Bertil B varit sjuklig vid tiden, att hon inte hade något minne av att han skulle ha gjort en bilresa till Stockholm och att Bertil B inte var en sådan person som tog några längre promenader. Hon uppgav även att enligt hennes minnesbild hade hon tillsammans med Bertil B tittat på TV på mordkvällen och då fått nyheten om mordet. Vid ett senare förhör konfronterad med att detta inte kunde vara riktigt – i TV gick nyheten om mordet ut först kl fyra på morgonen – blev hon osäker på sin minnesbild. Vid detta andra förhör informerades hon också i allmänna ordalag om vad Bertil B berättat för PU. Hon fann uppgifterna konstiga. Dels skulle han inte ha kunnat hålla tyst om en sådan sak, dels förstod hon inte varför han skulle ha begivit sig till Stockholm, dels var det hennes uppfattning att Bertil B inte skulle ha orkat att göra en sådan bilresa ensam; han var vid denna tid nedgången och hon ansåg det mer eller mindre uteslutet att han skulle ha kunnat genomföra en bilresa till Stockholm och till-

baka under samma dygn. – Bertil B:s dotter lämnade likartade uppgifter.

Christina B, som träffat Bertil B 1991 och sedan hade varit gift med denne några år, uppgav att han aldrig berättat något för henne om att han skulle veta något om mordet. Hon trodde, att om han haft någon sådan information, skulle han förmodligen ha talat med henne om det. Hon kände till att Bertil B under 1994 hade varit i kontakt med PU. – Christina B *åberopades i resningsansökan ("L")*, till styrkande av Bertil B:s trovärdighet.

En bror till Bertil B berättade följande. I samband med en bilresa ett par år tidigare hade Bertil B sagt att han visste vem som begått mordet och även att mordutredarna varit i kontakt med honom. Brodern hade inte tagit uppgifterna riktigt på allvar. Han upplevde dock Bertil B som en trovärdig person, som inte hittade på eller förstörde upp saker och ting. Brodern hade svårt att tänka sig att Bertil B skulle hitta på en sådan sak som att han visste vem som begått mordet på Olof Palme. Bertil B hade aldrig nämnt att han varit i Stockholm på mordkvällen. Hans minnesbild av Bertil B:s hälsa vid den aktuella tiden var att denne inte var i sådan form att han skulle ha orkat åka till Stockholm, i varje fall inte köra bil ensam. – Brodern *åberopades i resningsansökan ("J")*, till styrkande av Bertil B:s trovärdighet.

En annan broder, Hans E, berättade följande. Han mindes dagen efter mordet. Någon gång efter lunch ringde Bertil B. Hans E hade sagt att de följde nyheterna om mordet på TV. Bertil B hade då sagt "jag var där". Hans E hade då frågat Bertil B vad han gjort i Stockholm. Bertil B hade svarat att han besökt antikaffärer och kommit hem tidigt på morgonen. Samtalet hade varat tre till fyra minuter. Bertil B hade inte nämnt något om att han gjort en iakttagelse, vare sig då eller senare; de hade aldrig diskuterat mordet på Olof Palme. Hans E hade inte heller hört från någon annan att Bertil B skulle sagt något om mordet. Hans E uppgav att Bertil B inte är någon lögnare eller en sådan person som hittar på saker och ting. Bertil B är en person som håller hårt på sanning och etik, uppgav Hans E, som vidare sade att Bertil B kunde hålla viktig information för sig själv och inte tala om det för någon annan. Det var inte ovanligt att Bertil B, som hade ett stort intresse för antikviteter, reste iväg till Stockholm eller andra platser just för att titta på antikviteter. Att göra långresor med bil var för honom en form av terapi. Hans E upplyste vidare att den första hustrun och Bertil B hade varit som hund och katt de sista åren av sitt äktenskap. – Hans E *åberopades i resningsansökan ("K")*, till styrkande av Bertil B:s trovärdighet.

Det hade vid förhören med Bertil B framkommit att han våren 1997 hade gift sig med en rysk kvinna, men att äktenskapet hade varit

misslyckat och upplöst efter bara några veckor. Kvinnan, som hette Marina M, var läkare, född 1973, och hade flyttat tillbaka till sitt hemland. Hon spårades av PU och hördes i oktober 1997 i sin bostad i Ryssland. Av materialet framgår bl.a. följande bakgrundsinformation. Marina M hade svarat på en annons, som Bertil B satt in i en rysk tidning, och blivit inbjuden till Sverige. De hade gift sig en dryg månad senare. Hon lämnade dock Sverige efter bara några veckors äktenskap.

Förhöret med Marina M fördes genom tolk och är sedan utskrivet som dialog. Resultatet är på flera ställen fragmentariskt och svårt att exakt uttyda. Med reservation för missförstånd var innebörden av hennes utsaga följande, i de delar som här är av intresse.

Bertil B hade talat mycket med henne om mordet. Att döma av det som Marina M återgav synes han ha sagt ungefär detsamma till henne som han berättat i utredningen – om vad han sett, varför han inte trätt fram, att han inte berättat ett ord för någon annan etc. Möjligen hade han sagt sig ha sett själva mordet.

Av intresse är att Marina M uppgav att de tillsammans hade rest till Stockholm, där de bl.a. uppehållit sig en hel del kring mordplatsen. Enligt Marina M hade Bertil B mer och mer börjat luta åt att han skulle kontakta polisen. Därför ville han försöka friska upp sin egen minnesbild. I samband med att de rörde sig i kvarteren lät Bertil B Marina M videofilma honom och han genomförde på det sättet, såvitt man kan förstå, ett slags ”rekonstruktion” av brottet och sina iakttagelser. bl.a. filmade Marina M Bertil B när denne sprang trapporna från mordplatsen upp mot Malmskillnadsgatan. Resultaten blev en videofilm på 10-15 minuter. Närmare frågor kring filmen besvarade hon med att ”det enklaste är att han visar er filmen”.

I ett därpå följande förhör tillfrågades Bertil B om en del av de uppgifter Marina M lämnat. Han hade i tidigare förhör uppgivit, att de tillsammans varit på mordplatsen och att han berättat för henne om sina iakttagelser på mordkvällen. Därvid hade han uppgivit att ”jag byggde om, så att säga storyn lite grand”. Skälet till detta var, att deras förhållande då redan var på upphällningen och att han därför inte litade på henne. I de tidigare förhören hade han emellertid inte berättat om videofilmningen, varför han nu fick frågor kring denna. Han svarade undvikande och någon tydlig förklaring till vad filmandet enligt Bertil B syftade till kan inte utläsas. Han uppgav sig ha filmen hemma, varvid förhørsledaren frågade om Bertil B kunde överlämna den, vilket denne avvisade. Tillfrågad om skälet uppgav han att han själv inte sett den, för att sedan gå över i motfrågor om vad polisen skulle med den till etc. Efter en del turer uppgav han att det egentliga skälet till att han inte ville lämna ut den var att där förekom scener av personligt slag som

han inte ville att de skulle hamna i något arkiv till allmänhetens beskådande.

Bertil B *åberopades i resningsansökan* ("I") till styrkande av att Christer P är identisk med gärningsmannen.

Leif L

Leif L är det vittne från mordplatsen som från sin biltelefon försökte larma polisen utan att lyckas. Han färdades i samma bil som Jan A (se nedan). Leif L hördes i rättegångarna. Av vad som antecknats i domarna framgår att Leif L inte lämnat någon beskrivning av gärningsmannens ansikte. Svea hovrätt konstaterade uttryckligen att "inget av mordplatsvittnena har gjort sådana iakttagelser att de kunnat beskriva gärningsmannens ansikte". Av vad som antecknats i tingsrättens dom framgår att Leif L där uppgav att han sett gärningsmannen stå vänd mot makarna Palme och att denne tittat ned mot dem från ett avstånd av en eller två meter.

I resningsmaterialet finns ett spaningsuppslag från juli 1987, där Leif L uppges ha berättat att han under ett kort ögonblick såg in i mördarens ansikte, men att han hade en mycket svag minnesbild av detta ansikte. Han hade därför undrat om det fanns en möjlighet för honom att bli hörd under hypnos, för att på detta sätt få fram en tydligare bild av mannen. Ett i materialet redovisat förhör under hypnos hölls också i september 1989. Det förde såvitt kan förstås inte själva utredningen framåt.

I mars 1996 framträdde ett som det kanske var tänkt anonymt mordplatsvittne i TV och uppgav att han var till 95 procent säker på att den man han iakttagit på mordplatsen var identisk med Christer P. Den i ärendet något insatte kunde ganska lätt konstatera att det måste röra sig om Leif L. PU vände sig därför omgående till Leif L och höll ett förhör. Syftet var att klarlägga på vilket sätt och i vad mån Leif L numera ansåg sig kunna känna igen Christer P från mordplatsen.

Leif L tillfrågades vid förhöret bl.a. om sin reaktion då han i december 1986 fått se en videofilm på en konfrontationsgrupp med bl.a. Christer P. Han hade den gången sagt att han blev illa berörd och orolig av en person i gruppen (Christer P). Han ombads nu utveckla detta. Leif L berättade då att han hade reagerat på ett mycket starkare sätt än han låtit komma till uttryck. Han hade valt att hålla tyst med en del han hade haft att säga, därför att han hade känt sig hotad. Han hade senare upplevt en liknande reaktion då han fått se den spaningsfilm på Christer P som visats i TV. Han sammanfattade sina intryck så här:

Jag upplever att det måste vara Christer P som har varit på platsen. Så upplever jag det, men jag har alltså inte sett hans ansikte så att jag kan avgöra till hundra procent att det är han. Det kan jag inte göra, men jag känner alltså en oerhörd säkerhet i det sammantagna i det här, oron och alltihop det här man upplever, det är alldeles otroligt. Därav har jag dragit den här slutsatsen.

Tillfrågad om varför han inte kommit till PU tidigare och berättat detta samt varför han nu i stället gått till media, svarade han på ett sätt som får tolkas så att han hade kommit att misstro polisen och då särskilt dess vilja och möjlighet att erbjuda honom skydd. Han hänvisade till den hotbild han upplevt. Men han uppgav även att det hela tiden funnits en osäkerhet om han verkligen skulle kunna stå inför rätten och med hundra procents säkerhet säga att det var Christer P som han hade sett på mordplatsen ”därför att jag har inte sett ansiktet i den klara skärpa som erfordras för det”.

Det som gjorde honom säkrare i dag var ”totalbilden”, där han även återopade hypnosen som något som hjälpt honom till en tydligare bild. I mer konkret hänseende framgick det att det var Christer P:s ”nästintill fingeravtrycksliknande rörelsemönster” som han hängde upp sin slutsats på. Förhørsledaren återkom flera gånger till vari de felande procenten låg – vad var det som gjorde att han bara kom upp i 95 procents säkerhet? Frågan synes ha fått sitt svar när Leif L uppgav att han inte sett ett utkristalliserat ansikte, även om han också nämnde annat som låg i ”felmarginalen”.

Leif L hade när det gällde sina reaktioner efter konfrontationsförhöret i december 1988 hänvisat till sin fru. Hon hördes i mars 1996. Hon berättade att Leif L varit på två konfrontationer. Efter den första hade han varit helt oberörd, men efter det andra tillfället hade han reagerat mycket starkt. Hon hade frågat honom var det var med honom, men han hade sagt att han fick inget berätta, att han inte fick tala med sin fru. Hon hade frågat om han pekade ut någon, men det sade han sig inte ha kunnat. Han hade suttit på sängen och skakat och varit ”alldeles förstörd”. För egen del hade hon av hans beteende meddetsamma dragit slutsatsen att han hade känt igen någon, ”det begrep jag direkt när jag såg han komma hem, det var liksom en upprepning på själva mordet, tyckte jag, i hans beteende”. Mordkvällen hade han varit mycket uppskakad; de hade suttit uppe hela natten och talat om händelsen.

Leif L:s fru berättade vidare att hon i samband med att Christer P var aktuell hade sett en sekvens med denne på TV och direkt slagits av att han rörde sig precis som Leif hade beskrivit på mordkvällen, då han hade visat hur gärningsmannen lunkat iväg. Leif var inte hemma vid

det tillfället, men när han kommit hem hade hon bett honom titta på nyheterna och då hade han känt igen rörelserna. Han hade reagerat starkt även denna gång, men inte som mordnatten och efter konfrontationen.

Leif L:s fru uppgav att hon var förvånad över att Leif L hela tiden haft en så klar bild av händelsen. Han hade inte rubbat sin bild någonting från mordkvällen och framåt.

Det framgick att hustrun starkt ogillat att hennes man medverkat i massmedia. Hon hade genomgående vädjat till honom att inte peka ut någon om han inte var hundra procent säker. Skälet till det var att hon varit rädd.

Leif L *åberopades i resningsansökan* till styrkande av att gärningsmannen är identisk med Christer P.

Jan A

Jan A var ett av mordplatsvittnena. Han färdades i samma bil som Leif L. Han har i förhör från 1986 lämnat en del uppgifter om den man som flydde från mordplatsen. I ett ingående dialogförhör från den 8 april 1986, uppgav han att han bara såg mannen bakifrån. Han beskrev då mannen som lång, mörk och med en fladdrande, relativt kort rock. I ett kortare förhör från den 1 mars uppges han ha lämnat något mer detaljerade uppgifter, bl.a. att mannen skulle ha varit barhuvad, svarthårig och i fyrtioårsåldern. Inget i de lämnade uppgifterna tyder på att han ansåg sig ha sett mannen annat än bakifrån.

Jan A hördes på nytt i maj 1996. I inledningen av förhöret hänvisade förhørsledaren till en tidningsartikel från mars 1996, enligt vilken Jan A var skeptisk till den uppgift Leif L just hade lämnat i TV, om att Leif L numera var till 95 procent säker på att det var Christer P han såg på mordplatsen. Av de uppgifter Jan A lämnade i förhöret framgår att han var av den uppfattningen att Leif L inte kan ha sett gärningsmannen över huvud taget. Bilen de åkte i var i rullning när de hörde den första knallen, som de inte kunde identifiera som ett skott. Vid det andra skottet var de under inbromsning vid ett trafikljus. Leif L körde bilen och var tvungen att ha uppsikt över trafiken; det fanns en bil framför. Jan A hade större möjligheter att titta mot brottsplatsen. Det enda Jan A hann se var ryggtavlan på en person som försvann in på Tunnelgatan. Han gjorde Leif L uppmärksam på detta och först då tittade Leif L åt det hållet. Leif L sade aldrig något spontant under mordkvällen om att han sett något, utan hänvisade, under det samtal de hade tillsammans med sina fruar då de kom hem, till att ”Janne såg en kille som sprang in

i gränden". Jan A ansåg att Leif L successivt lagt till bitar i sin berättelse och hittat på. Jan A fann detta mycket besvärande.

När Christer P kom på tal berättade Jan A spontant att han varit klasskamrat med denne och att han därför visste hur Christer P var som människa. Det var jobbigt att gå i samma klass som Christer P. Han gjorde hyss och ofog, men erkände aldrig. Alla kunde veta vem det var men Christer P rörde inte en min. Jan A fick därför en chock när han hörde om misstankarna mot Christer P. Nästa chock fick han när TV visade en smygfilmning av Christer P, där man såg hur denne rörde sig. Jan A fortsatte:

och just det här när han liksom vänder sig om och skall springa iväg, just den bilden, samma bild på mordplatsen, just det här och tar det här första steget, det är det som klack till va. Det där har jag liksom också berättat för Leif L, att jag kände Christer P och att vi hade gått i samma klass då och jag visste ju hur han var. Så liksom just min spontana reaktion, det förvånade mig liksom inte alls att det kanske kunde vara han. För det går man ju inte ut och säger att det var han, man kan ju inte säga mer än vad man har sett och eftersom min bild av, det var ju en ryggtavla på en människa som sticker iväg så det fanns ju liksom inte en chans att se. Och jag menar på, att se ansikten på det avståndet där vi befinner oss när det smäller det gick liksom inte att göra.

På ytterligare frågor ville Jan A inte sträcka sitt igenkännande längre än till att gärningsmannens rörelsemönster påminde om Christer P.

Jan A är *åberopad i resningsansökan* till styrkande av att gärningsmannen är identisk med Christer P.

Vissa uppgifter som framkommit vid kommissionens granskning

Kommissionen har studerat delar av de videoinspelningar som gjordes av förhör med Christer K och Bertil B. I samband med detta har kommissionen sammanträffat med två av de utredningsmän, som arbetat med utredningen i dessa delar. Jan-Åke A fungerade bl.a. som förhørsledare avseende Christer K. Per G hade motsvarande syssla beträffande Bertil B. De tillfrågades bl.a. om sin bedömning av hur Christer K:s och Bertil B:s uppgifter låter sig förenas med andra vittnesmål samt om vilken bedömning de hade gjort beträffande dessa vittnens trovärdighet. De uppgav följande.

Utredningsmännen var eniga om att Bertil B:s uppgifter inte går ihop med vittnet Yvonne N:s, men mera osäkra på hur det förhåller sig med Christer K:s uppgifter i det hänseendet. Någon rekonstruktion med både Bertil B och Christer K närvarande eller med alla tre, dvs. även

Yvonne N, har inte gjorts. Detta har inte begärts vare sig av förundersökningsledningen eller spaningsledningen.

Jan-Åke A berättade följande om Christer K. Denne hade gjort ett lågmält och sansat intryck vid förhören. Han hade hela tiden uttryckt oro över sin inblandning. Anledningen till att han hörde av sig först elva år efter händelsen var just denna rädsla och oro. När det gäller trovärdigheten i Christer K:s uppgifter måste vaksamhet iakttagas just med tanke på att uppgifterna lämnats så sent. För att kunna ”hänga upp” Christer K:s uppgifter på något kontrollerbart faktum försökte man få fram så mycket detaljer som möjligt. Jan-Åke A hade inte kunnat beslå Christer K med att lämna oriktiga uppgifter och Christer K gjorde inget intryck av att fabulera. Jan-Åke A hittade ingenting som talade emot att Christer K:s uppgifter skulle kunna vara riktiga. De personer i Christer K:s omgivning som hördes om honom gav bara positiva omdömen. Ingen av de hörda beskyllde honom för att vara en ”lögnhals” eller för att göra sig märkvärdig.

Per G berättade följande om Bertil B. Per G:s personliga uppfattning var att Bertil B, genom att höra av sig så sent, ”nästan försuttit sin chans” att bli trodd. Bertil B har vidare lämnat olika versioner om händelsen. Det var enligt Per G svårt att avgöra om det Bertil B berättade var sanning eller lögn; uppgifterna gick överhuvudtaget inte att kontrollera. Det gick inte ens att styrka att han varit i Stockholm den aktuella kvällen; han hade inte varit i kontakt med någon person, han hade besökt antikaffärer men mindes inte vilka, han hade inte gjort några andra iakttagelser än mötet med Christer P på David Bagares gata och han hade inte hört sirener under promenaden till sin på Rådmanngatan parkerade bil. Där Bertil B uppgav sig ha parkerat rådde parkeringsförbud och polisen har kontrollerat eventuella P-böter i området men detta har inte lett till något. Bertil B:s uppgifter stämmer inte heller överens med vad vittnet Yvonne N sagt. Bertil B:s förklaring till att han hörde av sig först efter mer än tio år var att han var rädd och hade personliga problem i form av äktenskapsproblem och psykisk utbrändhet. – Första förhöret ägde rum på Bertil B:s hemort. Bertil B hade inför förhöret ställt som villkor att hans advokat skulle tillåtas närvara och att Jan Danielsson skulle vara med. Det senare villkoret släppte han dock före förhöret. Vid förhöret liksom vid senare förhör var frågan om betalning till advokaten uppe. Något rakt krav om betalning framställdes emellertid inte. Bertil B var svår att ha att göra med. Han hade ett häftigt humör och vid ett förhör stod Per G och hans kollega ”inte högt i kurs”. Detta var efter det att Bertil B fått kännedom om att polisen pratat med personer i hans omgivning. Detta görs regelmässigt i situationer liknande denna och det är mycket ovanligt att personer reagerar som Bertil B gjorde. Som nämnts hördes flera perso-

ner i Bertil B:s omgivning. Den ende person som gav visst stöd åt Bertil B:s uppgifter var hans ene bror (Hans E). Denne gav på Per G ett trovärdigt intryck.

PU har tillfrågats om huruvida advokaten arvoderades av PU. Så visade sig vara fallet. PU hade mot räkning utbetalat cirka 40 000 kronor för advokatens biträde åt Bertil B i samband med förhören.

6.2.3 Utredning avseende Christer P:s tillgång till vapen

Översikt

Sex av de i resningsansökan åberopade vittnesmålen avsåg Christer P:s tillgång till vapen, med vilket i första hand avses skjutvapen av det slag som användes vid mordet. Till denna grupp får utredningen kring Sigvard C räknas samt uppslagen Agneta A och Inga J (de gällde även relationen till Lars T, se nedan), Gunilla R (även uttalanden av Christer P, se nedan) och Gary M. Av övriga uppslag i resningsmaterialet har de som gäller Annie F och Kjell F tagits upp här. Vapenfrågan tas i övrigt upp på många ställen i resningsmaterialet.

Sigvard C

Allmänt om utredningen kring Sigvard C. Det har under utredningen hållits mer än 40 dokumenterade förhör med Sigvard C. Samtliga synes vara intagna i resningsmaterialet. De omfattar drygt trehundra sidor, varav ungefär hälften hör till förundersökningen och resten har tillkommit därefter.

Det första förhöret med Sigvard C hölls redan den 19 mars 1986. Han redogjorde då för vissa iakttagelser han hade gjort i mordkvarteren under mordkvällen. Han hade tillsammans med en annan man åkt Luntmakargatan norrut i bil, men hejdats av en vit Volvo som spärrat vägen.²⁸ På det aktuella stället var gatan enkelriktad och Sigvard C körde i otillåten riktning. Han hade så småningom kunnat köra vidare och parkerat ungefär i korsningen Tegnergatan-Luntmakargatan. Då hade han sett en man komma springande Luntmarkargatan i samma riktning som han själv åkt. Han beskrev mannen. Vid tillfället hade Sigvard C hört ljudet av sirener. Ingen tidpunkt för iakttagelsen är angiven i förhörprotokollet. Han hördes sedan om dessa uppgifter ett tiotal gånger under ett års tid. Vid ett förhör uppgav han att mannen

²⁸ Den aktuella bilen, en silvergrå Volvo, är identifierad i ett annat utredningsuppslag. Händelsen inträffade enligt föraren av volvobilen 23.35-23.40.

hade likheter med sångaren Ted G (som förekom i ryktesspridningen kring möjlig gärningsman, se kapitel 5) och vid ett annat att det kunde ha rört sig om Lars S (en väl känd brottsling). Samma dag som Christer P greps (dvs. den 14 december 1988) hördes även Sigvard C och han uppgav då till synes spontant – PU synes då för länge sedan ha förlorat intresset för mannen på Luntmakargatan – att det kunde ha varit Christer P han sett; den springande mannen hade rört sig som denne och blicken hade verkat bekant. – Tidpunkten för bilfärden och iakttagelsen av den springande mannen på Luntmakargatan angav Sigvard C så småningom till efter kl 23 respektive ca 23.30. Vid de sista av dessa förhör hade PU fått kännedom om den telefonavlyssning som hade bedrivits mot Sigvard C och därvid konstaterat att Sigvard C:s tidsuppgifter inte kunde vara riktiga (med mindre man antog att de uppgifter som fanns noterade från telefonavlyssningen var oriktiga).

Hösten 1986 sökte Sigvard C, som framgått tidigare i detta kapitel, upp PU för att lämna uppgifter om Christer P. Han uppgav att Christer P på mordkvällen varit på Oxen, men gått därifrån ungefär kl 22. Han sade sig förstå att Christer P tilldragit sig PU:s intresse, eftersom denne liknade fantombilden, men han betonade att Christer P var en varm anhängare av Olof Palme och skulle ”för allt i världen inte göra honom något illa”. – Detta ”tips” kommer alltså ungefär mitt i den utredningsperiod då förhören med Sigvard C gäller hans iakttagelser på Luntmakargatan.

Två år senare, eller ett och ett halv år efter föregående förhör, i oktober 1988, begärde Sigvard C att få lämna nya uppgifter. Han sade sig då ha läst om intresset för den man som vankat fram och tillbaka utanför biografen Grand på mordkvällen. Han ansåg att beskrivningen av mannen stämde väl in på en bekant till honom, nämligen Christer P. I sammanhanget sade han sig även ha fått veta att en Maj N lämnat uppgifter om en mystisk man som hon vid ett tidigare tillfälle stött på i Sigvard C:s port Tegnérgatan 16. Sigvard C lämnade därefter en hel del uppgifter om Christer P och sin bekantskap med denne. Vid förhörets slut frågade han om han kunde få säga några saker, som han i och för sig stod för, men som han inte ville att berörda personer skulle konfronteras med. Därefter uppgav han att Christer P hade en mycket god vän som hette Lars T, mer känd som ”bombmannen”. Christer P såg upp till denne och skulle denne be Christer P att mörda Olof Palme så skulle Christer P utan vidare göra detta, eftersom han var helt i händerna på Lars T. Sigvard C slutade med att antyda att han ville vara försiktig med vad han sade – ”som du förstår vill jag leva några år till”, sade han till förhørsledaren.

De fortsatta förhören med Sigvard C – ett femtontal, varav flera mycket utförliga – gällde personen Christer P och vad som tilldragit sig

på Oxen under mordkvällen, men framför allt Sigvard C:s tillgång till vapen. Den hypotes utredarna till synes febrilt arbetade med var att Christer P på något sätt skaffat sig ett vapen, närmare bestämt en magnumrevolver, via sina kontakter med Sigvard C. PU undersökte möjligheterna att Sigvard C gett Christer P en revolver, att Christer P stulit en revolver hos Sigvard C eller att mordvapnet på något annat sätt passerat via Sigvard C till mördaren.

Sigvard C:s vittnesmål i domstolarna. Utredningsläget beträffande Sigvard C:s uppgifter efter de första 26 förhören bör bedömas utifrån vad Sigvard C uppgav då han hördes i rättegångarna mot Christer P.

Stockholms tingsrätt återgav Sigvard C:s vittnesmål enligt följande:

Vid ifrågavarande tid bodde han i fastigheten Tegnérgatan 16. Han hade en kolonistuga i Ängby. Han var under hösten 1985-våren 1986 delägare i spelklubben Oxen. Sigvard C använder amfetamin i måttlig omfattning. Han lärde känna Christer P på en kriminalvårdsanstalt i slutet på 1970-talet. De träffades privat från 1985. För det mesta träffades de hos Sigvard C på Tegnérgatan. I genomsnitt kan sådana sammanträffanden ha ägt rum var fjortonde dag. Christer P:s ärende var i första hand att anskaffa amfetamin. För det mest tog Sigvard C ej betalt för narkotikan – ”Christer hade ju inga pengar”. Före besöken har Christer P brukat ringa. Eljest har han stått och väntat utanför porten. Sigvard C och Christer P har även träffats på Oxen, på Solvalla och på en annan klubb på Norra Stationsgatan. Den 28 februari 1986 tjänstgjorde Sigvard C på Oxen mellan klockan 16.00-23.00. Han kan under arbetspasset ha besökt sin bostad en eller flera gånger. Christer P besökte under kvällen Oxen. Han var ej där så lång tid. Christer P sade att han sökt Sigvard C på Tegnérgatan och att han väntat utanför på gatan. Sigvard C antar att Christer P:s besök på Oxen gällde amfetamin. (---) Christer P lämnade Oxen vid 22.00-tiden. Själv lämnade Sigvard C Oxen klockan omkring 23.15. Han färdades därifrån i sin bil tillsammans med Reine J, som anlänt till Oxen vid 23.00-tiden. Han förde bilen Malmskillnadsgatan norrut och svängde ned till vänster på Apelbergsgatan. Han avsåg att föra bilen in till höger på Luntmakargatan och fram till Tegnérgatan. Första delen av Luntmakargatan var han tvungen att föra bilen mot körriktningen. Han mötte en bil två gånger och var då tvungen att backa sin bil åter till Apelbergsgatan. Dessa två manövrar medförde att färden till bostaden tog omkring 10-15 minuter. Under dessa manövrar hörde Sigvard C två knallar. Sigvard C parkerade sedan bilen på Tegnérgatan i hörnet av Luntmakargatan. När Sigvard C och Reine J stigit ur bilen såg de en man springa Luntmakargatan norrut emot dem. Mannen stirrade på dem. ”Jag fick uppfattningen att han kände igen mig.” Sigvard C kände ej igen den springande mannen. Denne bar en halv-lång jacka troligen försedd med kapuschong. Sedan hörde Sigvard C ljudet av sirener. Efter omkring en halv timme ringde en bekant och berättade att Olof Palme blivit skjuten. – Sigvard C har aldrig sett Christer P bära vapen.

Han tror att Christer P ej är intresserad av vapen. Sigvard C har förvarat många vapen i sin lägenhet bl.a. en magnumrevolver .357. Detta vapen har beslagtogs av polisen. – Sigvard C vet ej var Christer P står politiskt. Han vet ej vad denne tyckte om Olof Palme. Christer P brukade bära en halv-lång, blåaktig jacka. – Sigvard C kan inte förklara hur det kan komma sig att enligt vad som framkommit vid telefonavlyssning han i sin bostad skulle ha tagit emot telefonsamtal klockan 23.02, ett samtal några minuter senare och ett telefonsamtal från Roger Ö klockan 23.15.

I hovrätten lämnade Sigvard C mer svävande uppgifter om tidpunkten för Christer P:s besök på Oxen. Han visste inte när Christer P kom eller gick, men Christer P brukade aldrig stanna länge och han var inte kvar när Sigvard C gick strax efter kl 23. Han sade sig i hovrätten också vara osäker på det han i tingsrätten uppgivit om att Christer P skulle ha sagt att han stått och väntat på Tegnérgatan. Hovrätten noterade dock det Sigvard C sagt i tingsrätten. Hovrätten anmärkte sedan att Sigvard C uppgivit att han uppfattat att Christer P – efter det att denne hörts av polisen 1986 – försökt påverka honom att lämna felaktiga uppgifter om när Christer P gått från Oxen på mordkvällen. Bl.a. mot den bakgrunden ansåg sig hovrätten ha fått intrycket att Christer P velat skaffa sig ett alibi. I vapenfrågan återgav hovrätten Sigvard C:s vittnesmål i följande sammanhang.

Av förhöret med Sigvard C framgår att denne har förvarat ett flertal vapen i sin bostad, bl.a. två revolverar av märket Smith & Wesson. Christer P har vidgått att han känt till var Sigvard C förvarade sina vapen samt att Sigvard C vid ett tillfälle visade honom en tung revolver, vilken Christer P fick hålla i en kort stund. Enligt Sigvard C hade han vid tiden för mordet på Olof Palme bara en av revolverarna kvar. Den lånade han senare ut till Harri M. Av utredningen framgår att polisen har undersökt den revolvern och därvid funnit att den inte kan bindas till mordet på Olof Palme. Sigvard C minns inte vart den andra revolvern, som hade en pärlemorinfattning på kolven, hade tagit vägen. Sigvard C har inte sett några tecken på att någon olovligen berett sig tillträde till hans lägenhet den aktuella kvällen.

Sigvard C har omvittnat att han aldrig sett Christer P bära skjutvapen och att han tror att Christer P inte är intresserad av skjutvapen.

Resningsmaterialet. De fortsatta förhören med Sigvard C. Förhören med Sigvard C efter rättegångarna, som i sidor räknat är ungefär lika omfattande som det tidigare materialet, är nästan helt knutna till vapenfrågan. Förhören finns sammanfattade i den promemoria som Riksåklagaren upprättade inför sitt ställningstagande i resningsfrågan 1996. Därav framgår att Sigvard C lämnade skiftande och många gånger sinsemellan oförenliga uppgifter om vapen. Om man utgår från

vad som var klarlagt redan dessförinnan, dvs. att det cirkulerade vapen och även magnumrevolver hos Sigvard C och i kretsen kring denne, tillförde förhören inte särskilt mycket. De framstår mer som en dokumentation av ett idogt spaningsarbete, bedrivet i förhoppningen att få upp ett spår efter mordvapnet. Något sådant spår hade PU dock uppenbarligen ännu inte fått upp.

I ett hänseende kom emellertid Sigvard C att lämna en helt ny uppgift av intresse. I ett förhör den 6 december 1991 uppgav han till synes plötsligt att han "inom sig" hade en minnesbild av att han hösten/vintern före mordet gett Christer P en revolver, en Smith & Wesson .357, som Christer P skulle använda för att skjuta salut på en väns födelsedag. Det var troligt att Christer P även fått med sig ammunition. Sigvard C sade sig inte ha fått tillbaka vapnet. Uppgiften skall ses bl.a. mot bakgrund av att Sigvard C många gånger förr hade fått frågan om han gett Christer P ett vapen och alltid svarat nej. – Den nya uppgiften föranledde PU att göra en förteckning över de personer i Christer P:s närhet som hade födelsedag vid den tid som kunde vara aktuell. Förteckningen upptar 16 namn. Någon ytterligare utredningsåtgärd finns inte dokumenterad.

Nästa förhör dröjde exakt fyra år, dvs. till den 6 december 1995. Sigvard C hade nu fått cancer, var döende och sade sig inte vilja ta med sig några hemligheter i graven. Han upprepade, med något större detaljrikedom, uppgifterna från det föregående förhöret. Det hölls ytterligare två förhör, varav ett spelades in på video, där Sigvard C vidhöll, att han gett Christer P en magnumrevolver före mordet och att han aldrig fått den tillbaka. I det sista förhöret sade Solveig Riberdahl till Sigvard C att det vore väldigt bra om han kunde redogöra för varför han inte berättat om de här sakerna när han hördes i domstolarna. Sigvard C svarade så här:

Ja, jag tycker själv att det är, undrar samma sak själv, varför jag inte gjorde det då. När det idag framstår så tydligt för mig hur det hela gick till liksom, i stort i alla fall. Och då, men att jag kanske tyckte då att det hade ju inte då med Christer P att göra, jag vet inte vad jag kan ha haft för att, inte ville dra upp onödigt mycket, samtidigt tänkte jag för min egen del också, som att det är så, då tyckte jag kanske det framstod som jävla angivare vet du, någonting sånt där.

Detta det fyrtiotredje och sista förhöret med Sigvard C slutar med ett replikskifte mellan denne och Anders Helin:

Helin: Slutligen Sigge, det är elakt, jag vet och det är tjatigt också, men är det inte på det här viset att du ställde upp för Christer tidigare i domstolarna?

Sigvard C: Nej, jag har inte ställt upp. I domstolarna?

Helin: Ja.

Sigvard C: Nej, det har jag inte.

Helin: Och förteg det här med vapnet.

Sigvard C: Du menar så, just vid rättegången?

Helin: Ja

Sigvard C: Ja, alltså jag kanske hade den chansen att jag ville ju inte delge allt då va, så att jag, jag skulle liksom behöva, ja, bli . . .

Helin: Du ville inte ange honom?

Sigvard C: Nja, jag kunde ju inte ange, jag har ju inte, vet ju inte att, om han?

Helin: Det var ju huvudfrågan i målet, varifrån fick, skulle Christer P i så fall ha fått vapnet ifrån och du satt ju inne med svaret, eller hur?

Sigvard C: Ja, men det hade jag nog inte själv. Var jag inte själv medveten om, tror jag, att jag låg inne med det.

Helin: Jo, vi har väl varit med både du och jag så pass länge nu så nog har jag väl rätt, du ställde upp för Christer?

Sigvard C: Nej.

Helin: Det gjorde du inte?

Sigvard C: Nej, det gjorde jag inte. Inte medvetet.

I samband med de förhör som hölls med Sigvard C under dennes sjukdom, begärde PU in ett utlåtande från Radiumhemmet. Man ville veta om den behandling med cellgifter, morfin m.m., som Sigvard C fick under denna tid, påverkade hans tillstånd i allmänhet och minnet i synnerhet. Det fanns enligt den läkare som undertecknade utlåtandet inte skäl att tro att Sigvard C:s minnesfunktioner skulle vara påverkade, men han reserverade sig för att psykologisk eller psykiatrisk expertis kunde behöva anlitas. – Sigvard C avled den 5 mars 1996.

De nya uppgifterna från Sigvard C beaktades när Riksåklagaren tog ställning i resningsfrågan i december 1996. I den ovan nämnda promemorian noterade Solveig Riberdahl med hänvisning till juridisk doktrin bl.a. att

När någon som tidigare hörts i målet vill ändra sina uppgifter måste man i bedömningen väga in att samma person lämnat olika uppgifter vid skilda tillfällen och i skilda stadier. Den tidsrymd som förflutit måste också beaktas.

Riksåklagaren ansåg som framgått inte att den nya bevisningen, där uppgifterna från Sigvard C ingick, sannolikt skulle ha lett till att Christer P hade fällts till ansvar om de förelegat vid den ursprungliga prövningen. I promemorian noterades också att resning till men för en tilltalad skall göras inom ett år från det att i detta fall Riksåklagaren fått kännedom om det förhållande som resningsansökan grundas på. Det kunde enligt promemorian ifrågasättas om inte de uppgifter Sigvard C lämnat om att han gett Christer P en revolver före mordet, kommit Riksåklagaren till del redan 1991, dvs. för mer än ett år sedan. I så fall vore fristen för att begära resning med stöd av dessa uppgifter redan försutten.

Förhören med Sigvard C *åberopades i resningsansökan* till stöd för att Christer P hade tillgång till ammunition och vapen av det slag som användes vid mordet på Olof Palme samt till stöd för att Christer P var lättpåverkad och stod under inflytande av Lars T.

Gary M

Gary M var vid tiden för mordet tio år gammal. Han uppgav i förhör i november 1997 följande. Som pojke hade han relativt ofta brukat uppehålla sig i Christer P:s lägenhet. Christer P bjöd på saft och kakor samt berättade en del om var man kunde snatta, hur man då skulle bete sig m.m. Han beskrev ett särskilt tillfälle när han hade kommit till lägenheten. Christer P hade varit kraftigt påtänd, som Gary M förstod saken numera. På köksbordet låg en revolver. Gary M visade intresse för den och blev då först åthutad av Christer P, men fick sedan titta på revolvern och hålla i den. Han kunde beskriva vapnet relativt detaljerat. Den hade "rulle"; Gary M var numera väl förtrogen med skillnaden mellan revolver och pistol och han var säker på att det vapen han sett den gången var en revolver. Piplängden uppskattade han till 15-20 cm. Han karakteriserade vapnet som av "magnum-modell".

Att få hålla i revolvern beskrev han som en stor upplevelse. Vid det nu aktuella tillfället hade Gary M varit ensam hos Christer P. Han uppgav att det var före mordet på Olof Palme. Han grundade detta på att det inträffade ungefär ett år innan han flyttade från Rotebro, vilket han sade sig ha gjort hösten 1986 eller vårvintern 1987.

Det hade även hänt vid andra tillfällen att han sett ytterligare vapen hos Christer P och han lämnade även uppgifter om dessa tillfällen.

Av förhöret framgår att Gary M då han hörts 1989 lämnat oriktiga uppgifter. Han hade sagt att han sett ett gevär hemma hos Christer P. Detta vapen hade han dock, enligt vad han nu uppgav, sett på ett annat ställe. Han hade vidare sagt att han dagen efter mordet sett Christer P

med en röd ros och att denne då skulle ha sagt att han skjutit Olof Palme. Även den uppgiften var, sade han nu, felaktig. Anledningen till hans beteende var att han vid detta tillfälle hade blivit omhändertagen av polis och då ville göra sig litet märkvärdig för att bli frisläppt.

Gary M åberopades i resningsansökan ("R"), till styrkande av att Christer P hade tillgång till vapen av det slag som användes vid mordet.

Annie F

Annie F, som förekommer på flera ställen i förundersökningsmaterialet, hördes av PU på nytt i oktober 1997. Hon sade sig ha sett en "vilda västern-pistol" hemma hos Sigvard C. Hon uppgav även att hon en gång träffat Christer P tillsammans med Sigvard C. Hon hördes även per telefon senare samma dag, då hon tillfrågades om sin syster (Eva F, jfr ovan).

Annie F åberopades inte i resningsansökan.

Kjell F

Förhören med Kjell F, som hölls 1990-1993, synes framför allt ha syftat till att belysa vapenfrågan. Kjell F konfronterades bl.a. med uppgifter från Sigvard C, om att denne hade givit ett magnumvapen till Kjell F, något som Kjell F bestämt tillbakavisade. Han medgav däremot att Sigvard C under hösten 1985 visat honom ett vapen på vinden i den fastighet där Lena Å vid tillfället bodde.

De i resningsmaterialet intagna förhören med Kjell F åberopades inte i resningsansökan. Ett äldre förhör med Kjell F från januari 1989 åberopades däremot till stöd för att Christer P var lättpåverkad och såg upp till Lars T.

6.2.4 Utredning avseende Christer P:s relation till "bombmannen"

Översikt

Sex av de i resningsansökan åberopade vittnesmålen avsåg Christer P:s relation till "bombmannen", dvs. Lars T. Det gäller uppgifterna från Per S samt vittnena Agneta A och Inga J samt Anette B, Gunilla R (redovisade nedan) och Sigvard C (se ovan). Allmänt gäller att Christer P:s bekantskap med Lars T är nämnd på många ställen i materialet.

Mest substans vad beträffar själva relationen finns i det material som genererats i det uppslag där Per S hörts.

Per S

Allmänt om relationen Christer P – Lars T. Inför åtalet mot Christer P hördes Lars T, mer känd som ”bombmannen”. Lars T begick under åttiotalet ett antal bombdåd riktade mot myndigheter och myndighetsföreträdare. Brotten resulterade i flera dödsfall och Lars T dömdes 1985 till livstids fängelse. Lars T och Christer P var bekanta; de hade träffats då de samtidigt suttit i fängelse i början av åttiotalet och blivit vänner.

Vid utredningen mot Christer P fanns en hypotes om att han kunde ha begått mordet på Olof Palme i samråd med eller under påverkan av Lars T eller att denne i vart fall kunde ha något slags kännedom om Christer P:s eventuella delaktighet i mordet.²⁹ Som framgått ovan hade även Sigvard C, i oktober 1988, gjort PU uppmärksam på denna möjlighet. I bakgrunden låg vetskapen dels om vänskapen mellan de två, dels att de brott Lars T begått hade haft karaktär av hämnd mot myndigheterna. Misstankarna om Lars T:s myndighetshat hade stärkts då han under vad som skulle bli den sista rättegången mot honom beslogs med att anteckna domstolsledamöternas bilnummer, när hovrätten höll syn på Lars T:s fastighet. Det fanns alltså skäl att fråga sig om Lars T kunde ha något med mordet på statsministern att göra. Att han inte kunde ha utfört det själv stod klart, eftersom han satt i fängelse då det begicks. Det hade emellertid allmänt antagits att Lars T vid de brott han misstänkts för skulle ha använt sig av något ”redskap”, t.ex. för att placera ut bomber.

Resningsmaterialet. Lars T hördes den 20 mars 1989, förhöret finns intaget i såväl förundersökningsprotokollet som i det material Riksåklagaren ingav i samband med resningsansökningen. Det hölls på Norrköpingsanstalten, där Lars T då var fånge. Närvarande vid förhöret var Lars T:s advokat, Per S. Det är ett ingående förhör, som behandlar bekantskapen mellan Lars T och Christer P samt vad Lars T kände till om Christer P. Några frågor med bäring på Lars T:s egen eventuella kännedom om statsministermordet synes inte ha ställts.

²⁹ I samband med Christer P:s gripande förekom spekulationer i pressen kring ”bombmannens” bekantskap med Christer P. I materialet återges innehållet i en artikel i SvD den 28 december 1988, där det sägs att ”bombmannen” skulle ha kännedom om Christer P:s tillgång till vapen. I artikeln uttalar sig även Per S.

Av det nu ingivna materialet framgår att Lars T hördes av PU den 16 februari 1993. Han uppgav då bl.a. att han inte hade något som helst med Christer P:s eventuella inblandning i mordet att göra.

Frågan om Lars T:s roll aktualiserades åter då Per S den 29 november 1996 kom in med en skrivelse till riksåklagaren Klas Bergenstrand. I skrivelsen förklarade sig Per S ha "full kännedom om vem som mördade Olof Palme, vem som beordrade mordet, när och var det planerades, även var vapnet kom ifrån" m.m. I anledning av detta begärde Per S att få bli hörd av PU. Det fanns dock en hake, enligt Per S. Det var att den kunskap han besatt hade anförtrotts honom av "den s.k. bombmannen för vilken jag var offentlig försvarare". Per S ansåg det emellertid oklart i vad mån informationen omfattades av tystnadsplikt och avslutade brevet på följande sätt:

Jag vill nu veta om advokatens tystnadsplikt förhindrar mig att berätta vad jag anförtrotts. Prästens tystnadsplikt är ovillkorlig men jag vet inte hur det är i mitt fall. Jag överlämnar nu detta problem till Dig som landets riksåklagare. Även om det kan vara negativt för mig som brottmålsadvokat att röja – om det nu lagligen är tillåtet – vad jag fått veta, så anser jag ändå att nationens ännu oläkta sår efter mordet på Olof Palme går före allt annat.

Av materialet framgår inte om Per S fick något svar på sin förfrågan.³⁰ Den 9 december inkom han i alla händelser med en den 6 december daterad skrivelse med detaljerad information kring Lars T och det denne skall ha uppgivit.³¹

³⁰ Av tjänsteanteckningar hos RÅ framgår att Solveig Riberdahl den 4 december diskuterat saken med justitiekanslern Hans Regner och den 9 december med generalsekreteraren i Sveriges Advokatsamfund Lars Bentelius, men inte att något besked givits till Per S. Av tjänsteanteckningarna synes närmast framgå att det inte var möjligt för någon annan än advokaten själv att bedöma tystnadspliktens räckvidd. – Se vidare nästa not.

³¹ På fråga har förundersökningsledningen uppgivit att Per S var angelägen om att lämna sina uppgifter. Han inväntade inte något svar på den fråga han ställt om sin tystnadsplikt, utan inkom i stället med sin nu nämnda skrivelse. I skrivelsen återkommer Per S i och för sig till sekretessfrågan. Per S skriver att han nu valt att vända sig till RÅ och berätta vad han vet. Samtidigt vill han att RÅ skall ta ställning till om han har rätt att till polis och i vittnesförhör inför domstol upprepa de uppgifter han i skrivelsen lämnat till RÅ "eller om det först krävs att domstol genom särskilt beslut häver eventuell tystnadsplikt. I väntan på dessa avgöranden får vad jag nu avslöjat inte röjas". – Enligt förundersökningsledningen verkade Per S ha varit av den uppfattningen att han utan att bryta sin tystnadsplikt kunde lämna uppgifter till Riksåklagaren och att en domstol senare i en eventuell rättegång skulle kunna lösa honom från tystnadsplikten.

Innehållet i skrivelsen föranledde PU att den 19 december 1996 hålla ett ingående förhör med Per S. Ett andra ingående förhör på samma tema hölls med Per S nio månader senare, i september 1997. Av de två förhören tillsammans med de ovan omtalade till Riksåklagaren ingivna skrivelserna framgår att Per S i huvudsak avgivit följande berättelse.

Per S hade tidigt fått klart för sig att Lars T ansåg sig veta att Christer P begått mordet. I samband med mordet hade Lars T "spontan" uppgivit att fel person hade blivit skjuten, det skulle ha varit kungen först. Lars T beklagade att "Christer haft så bråttom". Dessutom skulle Olof Palme inte ha mördats innan domen mot Lars T vunnit laga kraft (Lars T dömdes i hovrätten i december 1985; HD avslog ansökan om prövningstillstånd i april 1986, då domen alltså vann laga kraft). "Det kom", enligt Per S, "som en chock för Lars T att Palme dog innan det var slutgiltigt kört i bombmålet". Per S hade frågat Lars T om detta innebar att det hade funnits en överenskommelse mellan Lars T och Christer P, vilket Lars T skall ha besvarat med ett "nja" och att det som inträffat rörde sig om "missriktad hjälpverksamhet". På annat ställe uppgav Per S att det var relativt snart efter mordet som Lars T

började ... tala om att det var Christer P som hade utfört det här och att det var på hans uppdrag och han berättade om den här överenskommelsen de hade om hämnden. Det skedde redan 1986, att han började prata om det.

Det kan tilläggas att Per S 1986 väl kände till Christer P. Bl.a. hade Christer P på Lars T:s begäran hörts som "karaktärsvittne" i bombmålet.

Vid ett senare tillfälle, i november 1990, då Lars T hade friats i det s.k. brevbombsmålet efter att ha beviljats resning, sade Lars T till Per S, att om han inte hade fällts i den första rättegången skulle Olof Palme ha levt nu, vilket Per S uppfattade som ännu ett tecken på att mordet hade utförts på uppdrag av Lars T.

Långt senare, hösten 1992, hade den då cancersjuka Lars T sökt upp Per S och sagt sig vilja berätta vad han visste om bl.a. mordet på Olof Palme, men också om de bombdåd han begått. Lars T hade därvid anförtrott sig till Per S på vissa villkor. Per S kom i det sammanhanget att tala om ett "testamente"; kapitelrubriker till ett sådant upprättades. Något annat än muntliga uppgifter fick Per S i princip dock inte; Lars T avled våren 1993 utan att saken hade fullföljts.

De uppgifter som Lars T i detta skede lämnade var, enligt Per S, i huvudsak följande.

Lars T och Christer P hade träffats på Kumlafängelset. Christer P hade därvid kommit att fungera som lite av livvakt åt Lars T. Lars T ansåg sig oskyldigt dömd och var hatiskt inställd. Hans hat gällde särskilt den åklagare som drivit målet mot honom. Denne hade enligt Lars T inlett ett förhållande med Lars T:s sambo medan Lars T satt fängslad. Lars T och Christer P ingick ”en helig ed” om hämnd. Den bestod av två överenskommelser. För det första skulle man hämnas på den nämnde åklagaren. För det andra skulle kungen och statsministern mördas som hämnd för att Lars T dömts oskyldig. (Ibland framstår det som den andra hämnden skall ha överenskommits senare och ha varit villkorad av att Lars T skulle gripas och dömas för de senare bombdåden.)

Lars T frigavs hösten 1981. Tillsammans med en Hannu H och Harri M (identisk med Harri S, se nedan) planerade han sin första hämnd. Sommaren 1982 sprängdes åklagarens villa; en vän till åklagarens dotter dog. Bomben hade tillverkats av Lars T och ställts ut av Hannu H. 1983 utfördes liknande bombdåd på motsvarande sätt i skattehuset i Stockholm respektive kronofogdemyndigheten i Nacka.

Under den tid dessa dåd begicks satt Christer P fortfarande i fängelse (även om han enligt vad som synes framgå av utredningsmaterialet tycks ha befunnit sig utanför anstalt vid just de tillfällen då bombdåden inträffade). Efter det att även Christer P hade avtjänat sitt straff träffades denne och Lars T igen. Lars T var rädd för Hannu H. Christer P kom därför åter att fungera som livvakt åt Lars T. Därvid hade Christer P skaffat ett vapen från Sigvard C. Lars T hade varit med – väntat i bilen – när Christer P hämtat vapnet, som kallades för ”silverkillern” på grund av sitt blanka utseende. Vapnet skulle användas dels i livvaktssyfte, dels i den planerade hämnden. Det var detta vapen som sedan kom att användas vid mordet, alternativt var det ett vapen av samma typ som detta. Per S visste inte vad det var för ett vapen, det hade aldrig sagts.³² Hannu H sprängdes till döds i sitt hem i december 1983. Lars T misstänktes för att ligga bakom, men åtalades aldrig. Lars T hade dock erkänt för Per S att han var ansvarig för Hannu H:s död. Kort efter den händelsen sökte polisen Lars T i dennes bostad på Ingarö. Christer P fanns då hos Lars T; han hade bott där en tid. I samband med att polisen kom försvann Christer P ut i skogen för att gömma vapnet, alternativt hade han gömt det tidigare.

Under den följande tiden var Lars T frihetsberövad i olika omgångar. Av Per S:s berättelse att döma träffades Lars T och Christer P inte så mycket längre. Däremot hade de en viss korrespondens. De hade kommit överens om vissa kodord. T.ex. skulle brev inledas ”vän

³² Enligt resningsansökan skall Per S ha uppgivit att det var en revolver.

och broder” och avslutas på samma sätt. Det var tecken på lojalitet och obruten vänskap. Även andra ”koder” av det slaget nämndes.

Stödbevisning. Kontroll av uppgifterna. Lars T dömdes i mars 1985 i tingsrätten till livstids fängelse. Från den tiden var han frihetsberövad fram till sin död. Per S kom in som försvarsadvokat vid hovrättsförhandlingen hösten 1985; Lars T och Per S synes inte ha haft med varandra att göra tidigare.

Flera saker i Per S:s berättelse bekräftas eller vinner visst stöd av annat material. Uppgifterna om Hannu H och bombdåden är väl förenliga med kända fakta. Christer P:s och Lars T:s vänskap från fängelset och senare är omvitnad. En av Lars T:s söner bekräftade i förhör att Christer P ofta besökte Lars T i bostaden på Ingarö och att han fungerade som något slags livvakt. Uppgiften att Christer P gömt något i trädgården återfinns även i annan utredning.³³ Att Christer P och Lars T tillsammans besökte Sigvard C vid den tidpunkt som kan ha varit aktuell vinner stöd i spaningsanteckningar hos polisen.

Per S gav in en del skriftligt material som ger visst om än svårbedömt stöd för uppgifterna om ett planerat ”testamente”. Hos Lars T beslagtagna korrespondens ger belägg för vänskapen mellan Lars T och Christer P och visst stöd för att det som Per S kallat kodord förekommit, även om det kanske lika gärna skulle kunna vara frågan en jargong Christer P och Lars T emellan. Korrespondensen belägger även den fortsatta kontakten efter det att Christer P hade frihetsberövats; möjligen kan det te sig som om relationen successivt avtog i intensitet. Det kan tilläggas att inget i skriftväxlingen ger något för den utomstående uttydligt belägg för eller tecken på att Lars T skulle ha ägt kännedom om den eventuella roll Christer P haft vid statsministermordet.

Hur mordet närmare skall ha förberetts och planlagts från Lars T:s och Christer P:s sida framstår som oklart i Per S:s berättelse. I sitt första brev till Riksåklagaren angav Per S som framgått ovan att han hade full kännedom om när och var mordet planerades. Någon redogörelse för en sådan planering finns inte i det senare ingivna materialet eller i förhören. Det sammantagna intrycket av de uppgifter Per S sedan

³³ Polisen dokumenterade ingripandet mot Lars T på Ingarö. Det framgår att Christer P smet ut och gömde något. Christer P uppgav som förklaring att han hade gömt sitt pass för att polisen inte skulle kunna identifiera honom – han hade försuttit att enligt kallelse infinna sig på ett fängelse för avtjänande av ett utdömt straff och sade sig därför vilja undgå upptäckt. Av dokumentationen framgår dock att Christer P aldrig försökte dölja sin identitet för poliserna, varav de inblandade polismännen synes ha dragit slutsatsen att Christer P hade haft något annat ärende i skogen än att gömma ett pass.

lämnat är att han tycks ha syftat på de mer allmänna planer på hämnd som Lars T och Christer P skall ha diskuterat under den gemensamma anstaltsvistelsen och under hösten 1983, men att han inte hade anförtrots något om planering av mordet på Olof Palme.

I det skriftliga materialet och i det första förhöret säger Per S överhuvudtaget inget om planläggningen och får heller inga frågor om den saken. Däremot sades det allmänt att Lars T skulle ha "beordrat" mordet och att "silverkillern" anskaffades bl.a. för att användas för hämnd mot Olof Palme. I förhöret i september 1997, som alltså ägde rum efter det att Per S:s uppgifter hade ifrågasatts i den offentliga debatten – bl.a. just beträffande hur en gemensam planläggning skulle ha varit möjlig och mot bakgrund av att mordet, därest det begåtts av Christer P, inte ter sig som en planlagd handling – fick Per S frågor om planläggningen. Han svarade med uppgifter om kodord i korrespondensen och att mordet hade planerats på Ingarö hösten 1983, dvs. drygt två år innan det begicks. Han angav också att det i (det tilltänkta) "testamentet" skulle stå "exakt hur det hade gått till". På fråga om det i testamentet skulle stå saker som Per S aldrig hade fått veta svarade Per S nekande och att

han (Lars T) förklarade för mig ---, varför det hade blivit så här och det var att, att Christer P fick chansen att skjuta Palme. Det var alltså inte planlagt att det skulle ske på den här platsen och den här kvällen, utan det var slumpen som gjorde att han var utanför Sigvard C:s bostad.

Mot slutet av förhöret uppgav Per S att

Christer P fullföljde den överenskommelsen dom hade från december 1983, men gjorde det slumpvis i fel ordning och sen att han inte fullföljde har med hans knarkande att göra. Blev inte kapabel. Det är så jag ser det.

I massmedia hade efter det första förhöret framkommit uppgifter om att Lars T för Per S skulle ha angivit var mordvapnet hade kastats. I det senare förhöret konfronterades Per S med ett uttalande han hade gjort i TV i mars 1997, där han enligt förhørsledaren skall ha sagt, att Lars T hade ritat ut var vapnet är kastat efter en berättelse av mördaren. Förhørsledaren frågade om det fanns en sådan karta. I sitt svar hänvisade Per S till en tidningsartikel, som Lars T sänt honom. I artikeln skall det ha stått att vapnet var kastat vid Klarabergsbron eller kanalen, i närheten av Centralen. Detta hade Lars T strukit för, men Per S visste inte riktigt vad Lars T menat med detta. Senare i förhöret uppgav Per S att det enligt hans egen uppfattning var Christer P som berättat för Lars T att vapnet var kastat just där. Detta var dock inte något som Lars T hade sagt till Per S, utan det var Per S:s egen hypotes eller slutsats. Att

Per S skulle ha lämnat uppgifter om någon skiss eller karta med angivande av platsen där vapnet kastats, avfärdade Per S som ”spekulationer från media”.³⁴

I ett av förhören uppgav Per S att han haft samvetskval över den kunskap han bar på och att han därför hade bett att få träffa Anders Helin och Jörgen Almblad, under den tid då rättegången mot Christer P pågick. Det framgår inte tydligt vad han därvid sagt och det följs i förhöret inte upp på annat sätt än med frågan om detta innebar att Per S redan när Christer P greps visste att denne låg bakom mordet, något Per S bekräftade (jfr nedan under *Sammanfattande anmärkningar*). Förundersökningsledningen har på fråga om detta sagt att Per S:s uppgift om att han informerat Helin och Almblad om sina misstankar inte kontrollerats inom ramen för utredningen.³⁵

Av intresse ur förhören är vidare vissa upplysningar Per S lämnade om sitt eget förhållande till Lars T. Han inledde det första förhöret med att berätta att Lars T var en dubbelnatur och att han själv hade blivit manipulerad av denne, vilket han fann lite genant. Han återkom till att Lars T ofta hade ”dubbla budskap” i det han sade eller skrev; det kunde därför vara svårtolkat. Enligt Per S kände sig Lars T sviken av Christer P. Denne hade bl.a. lovat att följa rättegångarna mot Lars T men inte levt upp till detta.

Det bör slutligen nämnas att Per S förekommer som uppgiftslämnare även i andra avsnitt i PU. Se kapitel 5, *Avsnitt HF – ”Scientologi-*

³⁴ Förhørsledaren tog även upp andra uppgifter från media om vad Per S skall ha uppgivit. I en artikel i Göteborgs-Posten den 20 mars 1997 skulle Per S ha tillfrågats om när ordern att Olof Palme skulle mördas gått ut och citerar som svar från Per S ”det var strax före jul 1985 och detta genom kodade meddelanden från Kumla”. Detta kommenterar Per S i förhöret som ”helt fel”. Enligt ett TT-meddelande skulle Per S ha sagt ”av allt material är det bara en liten del som överlämnats till Palmeutredarna. Jag har lämnat över det som jag tyckte var viktigast”. Detta kommenterar Per S så, att det som har med den aktuella saken att göra, det är redovisat för polisen. Enligt Östersundsposten den 27 september 1997 skulle Per S ha sagt ”nu lägger jag locket på, men jag har flera tunga grejer kvar i det här fallet”. På fråga om vad som avses uppgav Per S att det enda han vid den tidpunkten hade kvar var ett brev från Christer P till Lars T som han numera gett in.

³⁵ Sedan kommissionen vid en utfrågning våren 1999 rest frågan har förundersökningsledningen kontrollerat saken med Jörgen Almblad, som inte hade haft någon kontakt med Per S av det slag denne berättade om. Almblad hade därvid påmint om att relationen mellan Lars T och Christer P fanns med i bilden oavsett Per S:s uppgifter. Innebörden av detta är att Per S:s uppgift inte tidigare kontrollerades och att den vid den kontroll som numera gjorts inte kunnat bekräftas.

kyrkan”, där Per S i april 1986 i ett uppslag lämnade uppgifter, som pekade mot att Scientologikyrcan skulle kunna ligga bakom mordet.

Per S:s uppgifter *åberopades i resningsansökan* ”till styrkande av att Christer P enligt egen uppfattning hade motiv för att begå brottet och att han hade tillgång till ammunition och vapen”.

Agneta A

Agneta A hade umgåtts med Christer P på åttiotalet. Agneta A tillfrågades om en uppgift att Christer P skulle ha skjutit skarpt mot hennes lägenhetsdörr 1985. Hon avvisade uppgiften som grundlös.

Agneta A mindes mordnatten väl. Hon satt uppe och väntade på sin pojkvän; han skulle komma sent. Hon hörde under tiden om mordet på radio och sade sig då ha tänkt, att ”det måste vara Christer P som har skjutit Olof Palme, det kan inte vara någon annan”. Skälet till att hon tänkte så var att ”han är ju så tokig så han är kapabel att göra detta”. När hennes pojkvän kom vid femtiden på morgonen sade hon till honom att hon misstänkte att det var Christer P som begått mordet.

Hon hade även sagt till pojkvännen, att är det inte Christer P så är det någon inom polisen. På fråga varför hon trodde det, skall hon ha svarat att hon inte visste det men att allting var så konstigt.

På fråga varför hon misstänkte Christer P berättade hon om Christer P:s vänskap med Lars T, som han kallade ”Bombis” och såg upp till. ”Bombis” sysslade med omstörtande verksamhet och detta imponerade på Christer P. Christer P beundrade även Baader-Meinhof-ligan. Lars T hade visat Christer P förtroende. Christer P hade för henne berättat att det i Lars T:s villa fanns en ”bunker”, dit Christer P hade tillträde, och där det fanns ett vapen. Hon visste dock inte vad det var för ett vapen.

Det framgick att hennes bekantskap med Christer P hade inkluderat narkotika och bruk av våld, bl.a. skulle Christer P en gång ha blivit knivskuren hemma hos henne. På fråga om hon sett Christer P inneha skjutvapen uppgav hon att hon aldrig hade gjort det. Däremot hade hon sett honom inneha yxor, knivar, en bajonett och en machete. Vapnen gömde Christer P på de mest konstiga ställen i hennes lägenhet. Hon berättade vidare om hans ”stirrande psykopatblick”; hade man en gång sett den glömde man den inte.

Agneta A *åberopades i resningsansökan* (”N”) till styrkande av att Christer P stod under inflytande av Lars T och att han hade tillgång till vapen.

Inga J

Inga J träffade Christer P 1971. Hon arbetade på Karsuddens sjukhus, där Christer P var intagen. De levde tillsammans fram till mitten av sjuttioalet. De upprätthöll även därefter en viss kontakt. Christer P besökte henne ibland.

Det finns flera förhör med Inga J intagna i det ursprungliga förundersökningsmaterialet. Det första förhöret ägde rum den 24 november 1988. Inga J lämnade då uppgifter om förhållandet till Christer P, om att hon hyst vissa opreciserade misstankar om att han kunde ha haft med mordet att göra och att Christer P berättat om att han kände "bombmannen". Hon uppgav då att hon senast hade träffat Christer P sommaren 1985 eller 1986. Vid ett senare förhör var hon säker på att ha träffat honom påsken 1986. Ytterligare förhör och samtal med Inga J förekom under förundersökningen. De tog sikte på Inga J:s kännedom om Christer P:s person och karaktär.

Det framgår att hon senast hade haft kontakt med Christer P sommaren 1992, då de hade talats vid i telefon. Inga J lämnade ytterligare uppgifter om Christer P:s relation till Lars T. Christer P hade berättat för Inga J att han vid ett tillfälle gömt ett vapen under en sten på en plats där han tillsammans med Lars T hade haft någon form av skjutövningar i en källare eller liknande.

Inga J åberopades i resningsansökan till styrkande av att Christer P hade tillgång till vapen.

6.2.5 Utredning avseende uttalanden av Christer P som tyder på att denne begått mordet

Översikt

Sex av de i resningsansökan åberopade vittnesmålen avsåg uttalanden av Christer P som kunde tyda på att denne begått mordet. Det gällde vittnena Jesper S, Gunilla R, Anette B, Esko H och Juan P. Till denna grupp kan även Ingegärd P räknas.

Jesper S

Av uppslaget framgår följande. Jesper S tog kontakt med PU hösten 1997. Han kände Christer P. De hade först träffats i Vasaparken i början av nittiotalet och därefter lärt känna varandra närmare när de bägge genomgick rättspsykiatrisk utredning. Detta var 1992 eller 1993. De hade sedan umgått. De hade talat mycket om mordet och Jesper S

hade även försökt förmedla en intervju med Christer P till Aftonbladet. Christer P hade emellertid velat ha betalt. Detta accepterade tidningen inte. Jesper S hade då erbjudit dem intervjun gratis, men Aftonbladet tackade nej även till detta.

Vid ett tillfälle, när de gemensamt hade tagit amfetamin och så småningom nattetid kommit att sitta tillsammans på en parkbänk utanför Christer P:s lägenhet i Sollentuna, hade Jesper S frågat Christer P hur det kändes att vara misstänkt för mordet. Christer P hade svarat: "Den som beställde mordet, mördaren och jag vet hur det gick till". Ingen annan var med vid detta tillfälle. Jesper S redogjorde även för andra saker Christer P sagt som kunde tolkas som att denne var inblandad. Han ansåg emellertid inte att Christer P för honom erkänt mordet.

Enligt Jesper S talade Christer P i koder. Som exempel berättade han att Christer P en gång stått och kissat i Vasaparken och tillkallat Jesper S. Han hade pekat på pölen och sagt: "Titta Jesper, det är mycket vatten". Med detta hade Christer P enligt Jesper S velat antyda att vapnet ligger i vattnet. Jesper S lämnade även andra uppgifter av anekdotisk karaktär om Christer P.

Erinrad om en anteckning i spaningsuppslaget, om att Christer P sagt, att det var tur att det inte var spärrvakter som kände igen mig som jobbade den natten, påminde sig Jesper S ett tillfälle när de besökt en restaurang i Sundbyberg. En person hade sagt till Christer P, att han inte trodde att det var denne som mördat Olof Palme. Christer P hade då uttalat något om, att det var tur att det inte var samma spärrvakter som det brukade vara. Det var något han slängde ur sig, enligt Jesper S. Christer P var vid tillfället ordentligt full.

Tillfrågad uppgav sig Jesper S aldrig ha sett Christer P med skjutvapen.

Jesper S återkom till PU med ytterligare upplysningar angående en person som kallades "Svarten". Denne hade enligt Jesper S framträtt i TV med uttalanden om Christer P. Jesper S sade sig kunna förmedla kontakt med "Svarten", men han synes ej ha återkommit i saken.

Jesper S *åberopades i resningsansökan* ("O"), till styrkande av att Christer P uppgivit att han begått mordet.

Gunilla R

I ett anonymt telefonsamtal i mars 1996 till PU uppgav en kvinna bl.a. att Christer P till henne sagt att han begått mordet. Kvinnan identifierades som Gunilla R. Hon hördes sedan om de uppgifter Christer P lämnat till henne.

Gunilla R lämnade två uppgifter av särskilt intresse för utredningen. Dels sade hon att Christer P tre till fyra veckor före mordet uppgivit att han avsåg att mörda Olof Palme. I det sammanhanget hade han även visat ett skjutvapen, som han hade i sin lägenhet. Dels sade hon att Christer P efter mordet, i april 1986, uppgivit att han skjutit Olof Palme. I ingendera sammanhanget förekom några ytterligare upplysningar kring hur mordet skulle begås respektive hur det hade begåtts och Gunilla R hade inte heller ställt frågor om detta. Vid bägge tillfällena hade hon varit ensam med Christer P och ingen annan hade således sett och hört detsamma som hon.

När Gunilla R första gången hörde av sig till PU i mars 1996, ringde hon som framgått anonymt. Uppgiftsmottagaren har därvid antecknat att Gunilla R "verkade vara lite påverkad". Samtalet finns inspelat och utskrivet. Gunilla R lämnade vid detta tillfälle just nämnda uppgifter. Uppgiften att Christer P någon månad före mordet, i sin bostad, visat henne ett vapen och uppgivit att han skulle mörda Olof Palme vidhöll Gunilla R i alla förhör. Den andra uppgiften, att Christer P efter mordet, i april 1986, skulle ha berättat för henne att han utfört mordet, tog Gunilla R tillbaka i senare förhör, för att sedan ändra sig igen och upprepa vad hon först sagt. Beträffande den andra uppgiften sade hon först att hon fått den i Christer P:s lägenhet och senare att hon fått höra den när de träffats i Sollentuna Centrum.

Gunilla R fick medverka vid en vapenkonfrontation. Hon fick då se tio skjutvapen, fem pistoler och fem revolverar (fyra av dem av "magnum"-typ). Syftet var att hon skulle ange om något av dem påminde om det vapen hon sett hos Christer P 1986. Hon uteslöt ganska bestämt samtliga pistoler och Colt-revolvern. Av magnumvapnen stannade hon så småningom för en Smith & Wesson .357 med 6 tums pipa. (Detta vapen skilde sig från övriga revolverar bl.a. genom att den hade längre pipa.)

Vid vallning i området kring Christer P:s dåvarande bostad kunde Gunilla R inte peka ut i vilken fastighet Christer P bott, än mindre i vilken lägenhet, även om hon fann husen med loftgångar något bekanta.

Gunilla R uppgav sig endast ha träffat Christer P vid dessa två tillfällen, förutom att hon hejat på honom någon eller några gånger. Tillfrågad om skälet till att hon tagit tillbaka och lämnat olika besked hade att göra med rädsla för Christer P, svarade hon jakande. Av förhören framgår att Gunilla R uppgivit att hon från en bensinmack på en ort där hon en tid bodde, fått höra att Christer P varit där och frågat efter henne. Vid tillfället skulle Christer P även ha stulit varor. Gunilla R:s uppgifter på denna punkt hade PU vid samtal med personal på den angivna bensinstationen inte kunnat få bekräftade.

Gunilla R *åberopades i resningsansökan* ("Q") till styrkande av att Christer P hade tillgång till vapen samt till styrkande av att Christer P uppgivit dels att han hade för avsikt att skjuta Olof Palme, dels att han begått mordet.

Ingegärd P

Ingegärd P, som var pensionerad sedan 1990, inkom i april 1994 med följande uppgifter om Christer P. Hon arbetade 1986 vid ett sjukhem för lätt mentalsjuka i Sollentuna. Det hände att sjukhemmet fick besök av personer som inte hade lov att vistas i lokalerna; man misstänkte dem för att vilja stjäla. Christer P var en av dessa personer. Hon hade flera gånger fått avvisa honom från sjukhemmet. I sådana sammanhang uttryckte han sig hotfullt och uttalade sig aggressivt om Olof Palme. Ingegärd P:s iakttagelser hänförde sig till tiden före mordet. Hon hade även iakttagit honom på andra platser, såsom på Stockholms Central och i Stockholms centrum i övrigt samt på pendeltåget mot Sollentuna. Även vid dessa tillfällen hade det förekommit att han uttryckt aggression mot Olof Palme och socialdemokratin, bl.a. skulle han vid ett tillfälle ha sagt att "den här jävla Palme skall vi skjuta".

När Christer P förekom i media i samband med den rättsliga processen mot honom, hade hon känt igen honom som den man hon sett på sjukhemmet och på andra ställen.

Beträffande iakttagelsen på sjukhemmet hänvisade Ingegärd P till en kollega som skulle kunna bekräfta hennes uppgifter. Kollegan, Gun P, hördes i maj 1994. Hon uppgav allmänt att det förekommit misstankar om att obehöriga bilar rörde sig på sjukhusområdet. Vid ett tillfälle när hon hade arbetat tillsammans med Ingegärd P, hade en främmande person kommit in i sjukhemsbyggnaden. De följde efter mannen, som Gun P endast såg bakifrån. Mannen lämnade byggnaden, varvid endast Ingegärd P fortsatte efter. Efter en stund kom Ingegärd P tillbaka, till synes utan att ha talat med mannen eller på annat sätt fått klarhet i hans ärende. Detta inträffade 1982 eller 1983. Ingegärd P hade efter mordet på Olof Palme sagt till Gun P att den man hon följde efter var Christer P samt berättat att hon stött på denne även vid andra tillfällen och att han då skulle ha sagt något om Olof Palme. Gun P själv kunde inte bekräfta att det var Christer P som de hade sett, eftersom hon bara såg mannen bakifrån.

Ingegärd P *åberopades i resningsansökan* ("S"), till styrkande av att Christer P sagt att han skulle skjuta Olof Palme.

Anette B

Anette B var bekant med Christer P. Förhören med Anette B syftade till att utröna om han för henne berättat något kring mordet, om hon sett vapen hos honom, hans relation till Lars T samt om hennes kännedom om hans person.

En stor del av materialet rörande Anette B upptas av förundersökningsmaterial från 1991 avseende brottsutredningen mot Christer P efter det att denne misshandlat Anette B. Av det materialet framgår att Anette B från början av 1991 umgicks med Christer P. Hon blev sedan svårt misshandlad av denne vid upprepade tillfällen. Christer P dömdes sedermera för detta till ett längre fängelsestraff. De behöll dock en viss kontakt. Under de många förhören uppgav Anette B så småningom att Christer P för henne vid två tillfällen gjort uttalanden av innebörden att han skulle ha begått mordet på Olof Palme. Han hade dock aldrig berättat om några närmare detaljer. Beträffande mordkvällen hade han inte sagt annat än att han var i stan den aktuella kvällen och att han somnade på tåget hem och åkte förbi Rotebro. Han hade vidare uppgivit att han inte skulle kunna dömas, eftersom man aldrig skulle kunna hitta vapnet. Uppgifterna hade lämnats på tu man hand. Anette B hade aldrig sett något skjutvapen hos Christer P, men däremot en kniv.

Anette B uppgav vidare att Christer P varit mycket fäst vid den s.k. bombmannen. Han hade även för henne berättat, att han hjälpt denne att ställa ut en väska i Nacka, vilket hade resulterat i en explosion.

Hon fick vidare frågor om "Hugo". Bakgrunden var att det i utredningen och även i förhören med Anette B framkommit uppgifter om att Christer P ibland talade om sig själv i tredje person, under namnet "Hugo". Innebörden tycks härvid ha varit att Christer P kunde hänvisa till att det var "Hugo", som gjort saker Christer P inte ville kännas vid, t.ex. i samband med att han blivit arg. Det förekom likaledes uppgifter om att Christer P ibland kallade sig själv "mördaren Hugo". Anette B bekräftade detta språkbruk. Hon sade också att Christer P var något av en "Dr Jekyll och Mr Hyde"-typ, dvs. att han kunde vara som olika personer.

Anette B *åberopades i resningsansökan ("T")*, till styrkande av att Christer P uppgivit att han begått mordet.

Esko H

Rättsläkaren Lars L berättade i september 1996 för PU om en fånge som sökt upp honom och uppgivit att han visste vem som mördat Olof Palme: Christer P hade erkänt brottet inför Lars L:s sagesman.

Personen identifierades sedermera som Esko H. Esko H hördes av PU i juni 1997. Han hade en kortare tid – knappt två veckor, såvitt framgick av uppgifter från kriminalvårdsstyrelsen – vistats på samma anstalt som Christer P. En dag när de var ensamma och Christer P narkotikapåverkad sade denne till Esko H, att han mördat Olof Palme. Esko H frågade Christer P varför han berättade detta. Christer P sade att han måste lätta sitt samvete. Christer P undrade också varför Esko H inte frågat honom om mordet på Olof Palme, eftersom alla andra gjorde det. När Christer P berättade att han begått mordet hade han skrattat något och dragit på mungiporna. Christer P var vid tillfället narkotikapåverkad.

När förhørsledaren en dag senare ringde till Esko H för att delge denne förhöret, tog Esko H tillbaka det han sagt. Han hade ”tyvärr ljugit”. Varför han gjort så kunde han inte förklara. Förhørsledaren ställde sig tveksam till Esko H:s nya inställning, vilket denne uppgav sig förstå. Samtidigt sade Esko H att han inte ville ha något mer med det hela att göra, utan glömma det.

Esko H *åberopades i resningsansökan* (”U”) till styrkande av att Christer P uppgivit att han begått mordet.

Juan P

Juan P synes först ha hört av sig till en kvällstidning, varefter han kom att höras av PU i oktober 1997. Juan P hade 1993 suttit häktad. På häktet satt även Christer P, som Juan P kände igen. Vid ett tillfälle, när Juan P och Christer P var ensamma på rastgården, hade Juan P frågat hur det kändes att vara misstänkt för statsministermordet. Christer P hade svarat ”jag kan säga rakt till dig, att jag dödade Palme och inte bara till dig, utan till hela jävla världen för i alla fall dom jävla åklagarna kan inte ta upp fallet mot mig”. Juan P hade blivit litet ställd av detta svar och inte ställt några följdfrågor. Han hade också blivit litet rädd för Christer P, som sagt detta med stor inlevelse och som Juan P hade uppfattat det, sanningsenligt. De kom inte att tala mer om mordet.

En kontroll bekräftade att Juan P och Christer P suttit samtidigt på det aktuella häktet.

Juan P *åberopades i resningsansökan* (”V”), till styrkande av att Christer P uppgivit att han begått mordet.

Övrigt

Utredningen i denna del omfattade förhör med ytterligare sex personer. De hade olika slags kunskap om Christer P:s person. De synes inte

tillföra utredningen något som är av intresse att redovisa. Inget av dessa vittnen åberopades i resningsansökan.

6.2.6 Övriga delar av resningsmaterialet

Lennart H

Lennart H hördes vid tre tillfällen under en tidsrymd av drygt två månader kring julen 1990. Förhören hölls på Kronobergshäktet, där Lennart H var intagen. Han var bekant med Christer P sedan 1983. Han lämnade en hel del uppgifter om Christer P:s person.

Av intresse är en uppgift om Ulf Sp (jfr ovan). Ulf Sp skall för Lennart H ha berättat, att Christer P tvingat honom att ljuga om Christer P:s hemkomsttid på mordkvällen. Den uppgift Ulf Sp först lämnat (dvs. att Christer P kom hem vid ett-tiden) var den rätta. Det hade varit bråk mellan Ulf Sp och Christer P om detta.

Uppslaget innehåller inget förhör med Ulf Sp själv eller någon annan dokumentation över hur man sökt följa upp Lennart H:s uppgifter.

Lennart H åberopades i resningsansökan ("M") till styrkande av att Christer P:s uppgifter om när han kom hem på mordnatten är osanna.

Thomas B m.fl.

Bakgrunden till förhören var att fem ungdomar enligt vad som uppgavs i massmedia i januari 1997 skulle ha varit ögonvittnen till mordet. Dessa vittnen var okända för polisen.

Personerna i fråga identifierades och kallades omgående till förhör, som hölls redan dagarna efter publiceringen av de nämnda tidningsuppgifterna. Förhören gick ut på att utröna huruvida de fem personerna hade bevittnat mordet och om någon av dem i så fall sett gärningsmannen. Det entydiga resultatet av förhören är att de fem personerna, som då alla var i tjugoårsåldern, samtliga uppgav sig ha passerat mordplatsen i en bil samtidigt som skotten föll, men att ingen av dem hade sett någon gärningsman. Däremot hade flera av dem sett en man sträcka armarna i luften och sedan falla till marken. De hade goda möjligheter att iakttä detta, eftersom de såg händelsen framifrån. De befann sig i en bil på väg norrut, vid ett trafikljus 20-35 meter från mordplatsen. De hade först trott att det var fråga om någon berusad person, men sedan sett att blod rann ut på gatan och då förstått att något allvarligt hänt. Eftersom de haft hög ljudnivå från bilens stereoanläggning inne i bilen hade de inte hört några skott och associerade

därför inte till skottlossning. Någon i bilen hade velat stanna, medan någon annan tyckt att det såg otäckt ut. Eftersom flera andra personer redan skyndat till ansåg de sig inte kunna göra någon nytta. En taxibil hade svängt upp framför dem och blockerat körfältet; föraren i ungdomarnas bil fick lov att ta sig ut i vänsterfilen för att komma förbi. De hade alla dagen efter förstått vad de bevittnat, men gjort bedömningen, att eftersom de inte ansett sig ha iakttagit något av värde, behövde de inte höra av sig till polisen.

Samtliga pressades hårt i frågan om de verkligen inte sett någon som kunde vara gärningsmannen, men svaren var entydiga, det hade ingen av dem gjort.

Ungdomarna åberopades inte i resningsansökan.

Göran S

Det finns fyra förhör med Göran S i förundersökningsprotokollet. De hölls alla under 1989. Göran S var kamrat till Christer P. De hade umgåtts mycket under sjuttioalet. Han kände Christer P väl och berättade utförligt om dennes person och leverne. Av intresse var bl.a. det han uppgav om de personrån som han hade begått i samråd med Christer P. De gick till så att de tillsammans närmade sig någon narkotikaförsäljare och lockade denne att gå lite avsides, under förevändning av att polisen fanns i närheten eller liknande. Väl avsides visade Christer P sin bajonett, varvid Göran S plockade av narkotikaförsäljaren narkotika och pengar. Dessa rån, som de utförde mer eller mindre dagligen, ägde rum i kvarteren kring det s.k. Alltinget på Tunnelgatan. Efter rånen flydde de ofta upp för Tunnelgatstrapporna, sedan ner David Bagares gata och till höger på Regeringsgatan fram till de trappor som leder ned mot Kungsgatan. Väl på Kungsgatan sökte de sig till Centralstationen för att ta tåget till Sollentuna och den av Christer P disponerade ”sommarkåk”, som de där bodde i.

Göran S hördes inte i rättegångarna.

I resningsmaterialet finns två nya förhör med Göran S, hållna i januari 1990 och juni 1992. Förhören tar sikte på de flyktvägar Göran S och Christer P brukade använda, varvid Göran S upprepade de uppgifter han tidigare hade lämnat. Han upprepade även en annan uppgift han hade lämnat tidigare, nämligen att Christer P brukade ha olika typer av våldsvapen utplacerade strategiskt, mellan Stockholm och Sollentuna, som det heter i protokollet. Göran S kunde inte ange något specifikt sådant gömställe. Göran S ville dock särskilt tillägga, att han aldrig hade sett Christer P med något skjutvapen.

Av materialet som helhet framgår att Göran S nästan helt avbröt sina kontakter med Christer P sedan denne vid ett tillfälle lagt beslag på en till Göran S ställd utbetalningsavi och löst in denna genom att förfalska Göran S:s namnteckning. Detta var någon gång kring 1976, ungefär vid den tid då huset i Sollentuna blev föremål för indrivningsåtgärder och sedermera gick Christer P ur händerna.

Göran S *åberopades inte i resningsansökan*. Däremot förutskickade Riksåklagaren att han avsåg att kalla Göran S vid en eventuell ny rättegång, till styrkande av att gärningsmannens flyktväg sammanfaller med den väg som Christer P många gånger tagit då han flytt från en brottsplats i samma område.

Harri S

Harri S (identisk med Harri M, jfr ovan) var en person i kretsarna kring Christer P, Sigvard C m fl. Harri S arbetade några år på åttiotalet som journalist. I den egenskapen blev han bekant med Lars T. Han var väl bekant med Christer P, bl.a. genom att de suttit intagna på samma fångvårdsanstalter. Det finns ett antal förhör med Harri S i förundersökningen. Han var åberopad som vittne i rättegångarna, där han hördes om Christer P:s person och leverne.

I resningsmaterialet finns fyra förhör med Harri S, två från 1990 och två från 1997. De första två förhören rör bl.a. vapenfrågan, medan de andra två förhören, som är mycket utförliga, spänner över snart sagt hela brottsutredningen mot Christer P. De senare innehåller en hel del information, vars halt dock synes ytterst svårbedömd. Harri S framförde hypotesen att Christer P visserligen begått mordet, men tagit miste på person, i det han skulle ha avsett att mörda Sigvard C. Bakgrunden skulle vara att Christer P hade förskingrat ett parti narkotika för Sigvard C och fruktade dennes hämnd, vilken han på detta sätt skulle ha sökt förekomma. I andra delar av förhören uteslöt Harri S att Christer P kunde vara mördaren, eftersom Harri S sade sig känna Christer P så väl, att han i så fall skulle ha märkt detta på dennes beteende.

I de senare förhören gav Harri S en motbild till de uppgifter som lämnats av Per S. Harri S ifrågasatte att Lars T skulle ha anförtrott sig åt Per S och ansåg att flera av de uppgifter som Per S uppgivit komma från Lars T var uppenbart felaktiga, det gällde bl.a. uppgifterna om honom själv (han uppgav sig t.ex. aldrig ha suttit i fängelse tillsammans med Lars T). Harri S lämnade samtidigt uppgifter om relationen mellan Christer P och Lars T som ger samma bild som den Per S:s uppgifter och annan utredning pekar mot. Han bekräftade således deras vänskap

och "livvaktsförhållandet". Däremot uteslöt han att Lars T:s påverkan på Christer P skulle ha kunnat förmå Christer P att begå mordet.

Harri S åberopades i resningsansökan till styrkande av att Christer P var lättpåverkad och stod under inflytande av Lars T, att Christer P:s uppgifter om vad han gjorde under kvällen är osanna samt att Christer P enligt egen uppfattning hade motiv för att begå brottet.

Övrigt

Ytterligare nio hörda personer förekommer i materialet. Vad som där framkommer är inte av intresse att redovisa här. Inget av dessa vittnesmål åberopades i resningsansökan.

6.2.7 Sammanfattande anmärkningar

Brottsmisstankarna mot Christer P har bedömts i rättegångarna 1989 och i resningsförfarandet 1997-98. Det är till ingen del vår uppgift eller strävan att tillföra några bedömningar i den delen. Däremot är det vår uppgift att, som det heter i våra direktiv, redovisa "värderingar och bedömningar" beträffande brottsutredningen som helhet. Uppslaget Christer P är det helt dominerande i utredningen sedan 1988. Det har prioriterats mycket högt under nästan hela den tid vi är satta att granska. Att redovisa bedömningar och värderingar av utredningsarbetet utan att beakta denna del av utredningen och vad den givit för resultat är inte möjligt. Vi för i detta avsnitt därför en diskussion kring de resultat som utredningen i denna del lett till. Utgångspunkten är att resningsmaterialet sammanfattar utredningen från 1990 och fram till resningsansökan. Det vi i första hand diskuterar är om utredningen kan sägas ha förts framåt sedan Svea hovrätts prövning.

Utredningen avseende iakttagelser av Christer P under mordkvällen

Allmänt om uppgifternas utredningsvärde

Alla iakttagelser av Christer P på mordkvällen har stort utredningsvärde, bl.a. mot bakgrund av att det har konstaterats av Svea hovrätt att de uppgifter Christer P själv lämnat om sina förehavanden är oriktiga. Generellt gäller att värdet av iakttagelserna ökar ju närmare mordplatsen och ju närmare tidpunkten för mordet de gjorts. Vad gäller iakttagelser som inte gjorts på mordplatsen eller som gjorts vid annan

tidpunkt har sådana som kan kopplas till makarna Palmes kända rörelser under kvällen störst intresse. Iakttagelser som innebär att Christer P:s egna uppgifter inte stämmer har naturligtvis ett värde, men det minskas av att den saken redan befunnits belagd. Naturligtvis är även eventuella iakttagelser av Christer P i samband med skjutvapen av intresse.

Tidigare – fram till och med rättegångarna – kända uppgifter om iakttagelser av Christer P är vittnena Lars E och Roger Ö vid biografen Grand, vittnet Ljubisa N vid gatuköket på Sveavägen samt Lisbeth Palme på mordplatsen.

Bedömningen av senare rapporterade iakttagelser måste delvis göras mot bakgrund av dessa tidigare kända iakttagelser. Tillförlitligheten i en sedan tidigare känd iakttagelse kan påverkas av en senare iakttagelse, om denna kan betraktas som säker. Ett säkert utpekande av Christer P i mordplatsens närhet vid tidpunkten för mordet skulle, med beaktande av vad som i övrigt är känt, minska sannolikheten för att den man Lisbeth Palme iakttagit är en annan än den hon själv utpekade. Detta gäller naturligtvis under den förutsättningen, att iakttagelsen i tid och rum är sådan att den kan fogas in i vad som är känt om hur mördaren kan ha rört sig före och efter mordet.

Det sagda innebär att, näst iakttagelser av gärningsmannen på mordplatsen, har observationer på Sveavägen strax före mordet och på Tunnelgatan-Malmskillnadsgatan-David Bagares gata strax efter mordet störst värde.

Trovärdighet och tillförlitlighet. Några allmänna utgångspunkter

Vår utgångspunkt är att vittnesuppgifter, som inkommer i en utredning av detta slag först mer än tio år efter brottet och lika lång eller i varje fall mycket lång tid efter det att vittnet insett den centrala betydelsen av sin iakttagelse, måste bedömas med stor försiktighet. Lika rimligt som det är att anta att uppgifter som kommer fram på brottsplatsen i anslutning till brottet är korrekta, lika rimligt är det att anta att motsvarande uppgifter som kommer fram efter tio år är mindre tillförlitliga. Dels beror det på den tid som gått, med den påverkan det har på minnet och möjligheten att kontrollera sådant som hänt för länge sedan. Dels beror det på att den som framträder först efter lång tid i praktiken bär på en förklaringsbörda. Till den som anmäler sig direkt finns det ingen omedelbar anledning att ställa frågan ”och varför skulle vi tro på det då?”, men det finns det all anledning att göra till den som dyker upp efter lång tid, i synnerhet om berättelsen bygger på allmänt kända fakta.

Den första fråga som måste redas ut i fall av det slag som nu är aktuella är alltså varför uppgiftslämnaren dröjt så länge med att träda fram. Om denna fråga inte kan ges ett åtminstone någorlunda tillfredsställande svar, bör den inledande tveksamheten till de lämnade uppgifterna öka ytterligare. Utredningen måste därefter inriktas på att finna kontrollpunkter i det uppgiftslämnaren sagt. Det bästa är därvid om det finns omständigheter som inte är allmänt kända, mot vilka uppgifterna och uppgiftslämnaren kan testas. I en så känd utredning som denna och efter så lång tid är dessa möjligheter många gånger små. En annan möjlighet är att söka efter kontrollerbara element i den berättelse som uppgiftslämnaren redovisat, eller att söka förmå denne att lämna upplysningar som låter sig kontrolleras. Är inte heller detta möjligt återstår endast en ren bedömning av uppgiftslämnarens trovärdighet. Eftersom en sådan typiskt sett är mycket svår att göra bör man undvika att använda en bedömning av det slaget som enda stödben.

Vi vill vidare erinra om och något uppehålla oss vid de vittnen Christer P åberopade vid rättegångarna och vid domstolarnas bedömning av dessa. Det föreligger nämligen vissa likheter mellan dessa vittnen och några av de uppgiftslämnare som förekommer i denna del av resningsmaterialet.

Christer P åberopade vittnena Algot Å och Enar H som bägge uppgav att de på mordkvällen hade gjort iakttagelser som i praktiken innebar att Christer P hade alibi för mordet. Algot Å uppgav sig ha sett Christer P vid Märsta station vid 23.20-tiden. Enar H uppgav sig på väg från Kung Hans väg i Sollentuna till Rotebro station ha mött Christer P ungefär kl 23.45-23.50. Bägge väntade ett knappt halvår efter det att Christer P häktats innan de trädde fram med sina uppgifter. – Beträffande Algot Å noterade hovrätten att hans tidsangivelser var ungefärliga och att han gav intryck av att vilja anpassa sin berättelse så att den skulle stämma med andra uppgifter om skeendet. Vad som framför allt rubbade tilltron till hans berättelse var emellertid, enligt hovrätten, att han inte underrättat polisen eller Christer P:s försvarare tidigare, när det stått klart för honom att han kunde ge Christer P alibi. – Enar H:s berättelse var enligt hovrätten ”i många avseenden egendomlig”. Det som emellertid mest rubbade tilltron till hans utsaga var att han inte tidigare trätt fram för att ge Christer P, som han kände väl, alibi, förrän denne suttit häktad ett halvår. Som förklaring till detta dröjsmål hade han uppgivit att han själv haft stora problem, bestående i kontroverser med polismästaren i Säffle och en reporter vid Säffle tidning angående ett föreläggande att förse hans hund med munkorg. Denna förklaring fann hovrätten osannolik. – Hovrätten ansåg att Algot Å:s och Enar H:s uppgifter var så otillförlitliga att de inte kunde ge stöd åt Christer P:s

påståande om att han befunnit sig på hemväg via Märsta vid tidpunkten för mordet.

Trots att de uppgifter som dessa vittnen lämnade inte direkt kunde vederläggas – vittnena stod fast vid sin uppfattning om vad de sett och när – ansåg sig hovrätten alltså kunna bortse från dem.

Hovrätten fäste sig särskilt vid två saker. För det första att själva iakttagelserna var gamla, dvs. tre år. Sådana uppgifter skulle allmänt sett bedömas med ”stor försiktighet”. För det andra att vittnena inte hört av sig direkt när de insett att deras iakttagelser var av betydelse; de hade bägge dröjt ungefär ett halvår efter det att det blivit känt att Christer P gripits som misstänkt. Hovrätten synes ha menat att dröjsmålet i sig är suspekt och påverkar trovärdigheten i lämnade uppgifter.

Det finns naturligtvis stora olikheter mellan dessa vittnesmål och de uppgifter som nu diskuteras. Men det finns också likheter – på centrala punkter. Det gäller i bägge fallen gamla iakttagelser (i resningsmaterialet betydligt äldre än dem hovrätten yttrade sig över). Och uppgiftslämnarna har inte heller i de nu aktuella fallen angivit någon tillfredsställande förklaring till varför de inte hört av sig tidigare än de kom att göra.³⁶ Några av uppgiftslämnarna – Bertil B och Lennart G samt i viss mån Benny P – hör dessutom till en grupp av personer som, i likhet med Algot Å och Enar H, typiskt sett tillmäts en något nedsatt tilltro i domstolssammanhang.

Vi har ansett att det funnits skäl att påminna om dessa vittnesmål och deras bedömning när värdet av de nya utsagor som redovisats i detta avsnitt diskuteras. Det kan inte komma ifråga att väga de uppgifter och uppgiftslämnare, som framkommer till stöd för brottsmisstankarna, på annat sätt än de som verkar i motsatt riktning.

Till de riktlinjer för bedömningen av sent inkomna vittnesuppgifter som kan utläsas ur hovrättsdomen kan läggas de överväganden Högsta domstolen redovisade vid sin bedömning av bevisvärdet i Bertil B:s och Christer K:s utsagor.³⁷

³⁶ Det kan hävdas att incitamentet för att träda fram för att undsätta en oskyldig är starkare än att bistå polisen i att lagföra en skyldig och att det som hovrätten alltså framhöll som det viktigaste skälet mot att sätta tilltro till uppgifterna, dvs. att Algot Å och Enar H inte trätt fram tidigare, inte har samma bärkraft beträffande de uppgifter som nu är aktuella att bedöma. Detta kan möjligen vara fallet i kretsen av vanekriminella, men knappast för människor i allmänhet, i synnerhet inte när det gäller ett statsministermord. Att omständigheterna inte är helt jämförbara står dock klart.

³⁷ Christer K och Bertil B var i Högsta domstolens beslut benämnda på samma sätt som i resningsansökan. Här liksom i de följande citaten har förekommande personer benämnts på det sätt som i övrigt sker i betänkandet.

När uppgifter som åberopas i ett resningsärende har lämnats lång tid efter den händelse som bevisningen avser, är en viktig faktor vid bedömningen av deras betydelse vilken förklaring som kan finnas för dröjsmålet med uppgiftslämnandet. Både Christer K och Bertil B har förklarat att de inte velat lämna uppgifter tidigare av rädsla för att de och deras anhöriga skulle råka illa ut. Även om den förklaringen i och för sig är rimlig, måste den dock te sig som mindre övertygande med tanke på den tid som gått efter mordet och förhållandena i övrigt. Åtminstone i samband med rättegången i hovrätten måste det ha funnits möjlighet för dem att utan nämnvärd risk ge sig till känna. Något tillräckligt gott skäl att vänta ända till 1997 med uppgiftslämnandet kan knappast ha funnits.

De nu aktuella uppgifterna

Vittnet *Lennart G:s* observation av Christer P vid Dekorima först då han passerar denne, sedan då han vänder sig om och ser denne stående bakom någon som ligger på trottoaren, betyder ju att det praktiskt taget finns ett ögonvittne till mordet som känner igen och kan identifiera gärningsmannen. Att dessa uppgifter, om de skulle vara riktiga, vore helt avgörande för utredningen, är uppenbart. Ytterligare bevisning vore i princip överflödig. – *Lennart G:s* övriga observationer har mindre värde. Det har redan av Svea hovrätt bedömts föreligga en betydande sannolikhet för att Christer P befann sig vid Grand kring kl 23 och att denne befann sig i mordkvarteren under kvällen i övrigt är ostridigt.

Lennart G:s uppgifter kan emellertid inte bedömas som tillförlitliga. Hans berättelse är i det mesta en återspeglning av de sedan tidigare mycket väl kända brottsmisstankarna mot Christer P. Vore uppgifterna riktiga, skulle *Lennart G* ha hållit inne med sin kunskap många år, trots att han redan den 1 mars 1986 hade förstått vem som begått mordet. Han har inte presenterat någon rimlig förklaring till varför han i så fall inte på något sätt försökt förmedla sin kunskap till polisen i ett tidigare skede. När han hördes i februari 1989 uppgav han sig ha kört förbi mordplatsen och hört två smällar, men sade ingenting om Christer P, som han uppgav sig inte ens veta vem det var. Hans hänvisning till att han skulle ha invigt sin advokat i vad han visste motsägs av denne. Det finns vidare ingenting i hans berättelse om mordkvällen som låter sig verifieras – det kan inte ens tillförlitligen visas att han befann sig i Stockholm denna kväll. PU har i vart fall inledningsvis inte ansett att uppgifterna om hur han färdats i bilen förbi mordplatsen är förenliga med vad som i övrigt är känt beträffande där iakttagna fordon m.m. *Lennart G:s* berättelse är vidare osannolik såväl i sig som i enskildheter, t.ex. att han trodde sig ha blivit beskuten från långt håll av

Christer P. Till detta kommer att Lennart G har lämnat olika och delvis motstridiga uppgifter i de förhör som hållits med honom. Han är hårt kriminellt belastad och har bedömts vara i behov av sluten psykiatrisk vård. I den mån avseende skall fästas vid Lennart G:s egna uppgifter var han enligt dessa drogpåverkad under sin svarttaxikörning på mordkvällen. – Den tillförlitlighets- och trovärdighetsbedömning detta leder till torde vara densamma som gjordes av PU, då Lennart G först inkom med sina uppgifter och hördes sent på hösten 1989. Det hade varit fullt möjligt för Riksåklagaren att, om Lennart G:s uppgifter hade bedömts som tillförlitliga, överklaga hovrättsdomen och inför en rättegång i HD slutföra utredningen avseende Lennart G. Att så inte skedde bär syn för sägen.

Beträffande Lennart G kan slutligen noteras att även RÅ uttryckte tvekan. Det är ovanligt att man från åklagarsidan redovisar en hypotetisk inställning till sanningshalten i de uppgifter som åberopas. I sin sammanfattning av resningsansökan uttalade RÅ emellertid följande om Lennart G:s uppgifter att denne sett Christer P utanför Dekorima och sedan hört två skott: ”Om dessa uppgifter är riktiga och vinner tilltro, utgör de enligt min mening ensamma en avgörande pusselbit. ...” (kursivering här). Detta kan tolkas så att RÅ, utan att göra en slutlig prövning för egen del, överlät avgörandet till Högsta domstolen.

Sakinnehållet i de uppgifter som har redovisats av *Benny P, Christer K och Bertil B* har likaledes ett mycket högt utredningsvärde. En säker identifikation av Christer P ovanför trapporna just efter mordet skulle innebära att tillförlitligheten i Lisbeth Palmes utpekande ökade markant. Även detta skulle i praktiken göra annan vittnesbevisning mer eller mindre överflödig.

Det första problemet med dessa observationer är att alla inte kan vara riktiga. De skall dessutom kunna förenas med vad som tidigare utretts rörande vittnena Lars J:s och Yvonne N:s iakttagelser. HD har i sitt resningsbeslut konstaterat att Christer K:s och Bertil B:s berättelser i några avseenden stämde mindre väl överens (Benny P åberopades inte av Riksåklagaren):

Christer K har inte sett någon som kunde vara Bertil B på David Bagares gata. Bertil B å sin sida borde ha lagt märke till bilen som stannat alldeles framför Christer P och till att denne i sin tur hejdat sig mitt på gatan. Också deras uppgifter om beklädnad på huvud och händer skiljer sig åt liksom beträffande frågan om mannen hade något i händerna.

HD konstaterade även att inte heller uppgifterna från Yvonne N och Lars J gick ihop med åtminstone Bertil B:s berättelse. (Riksåklagaren synes för sin del ha varit av den uppfattningen att de nya och gamla uppgifterna gick ihop, se resningsansökan s. 28 och 33.)

Från utredningssynpunkt torde det vara viktigt att arbeta såväl med ett "mikro-" som ett "makroperspektiv", dvs. att dels utreda de respektive vittnenas iakttagelser för sig, dels försöka ställa dem samman till en helhet. Stämmer inte helheten måste det bero på brister i delarna. Helhetsperspektivet saknas nu helt i dokumentationen. Det har t.ex. inte gjorts någon rekonstruktion med bägge de nya vittnena tillsammans – något som borde ha kunnat leda till värdefulla insikter – än mindre har det gjorts någon rekonstruktion med alla fyra vittnena. I brist på utredning av det slaget återstår endast att bedöma utsagorna var och en för sig.

Beträffande de tre här aktuella uppgiftslämnarna kan konstateras att deras vittnesberättelser inte innehåller något som kan kontrolleras mot information som inte är allmänt känd. Man är i stället hänvisad till att försöka kontrollera utsagorna som sådana. Detta har i den här utredningen gjorts med viss framgång när det gäller *Benny P:s* berättelse. Han uppgav själv att han fått parkeringsböter den aktuella kvällen. Han pekade även med stor bestämdhet ut en tunnelbaneuppgång som han skulle ha använt vid en viss tidpunkt. Bägge sakerna kunde kontrolleras, varvid det visade sig att Benny P:s uppgifter inte stämde. Beträffande parkeringen ändrade Benny P sedan sin berättelse; han hade glömt att han först parkerat på ett annat ställe än där han fick böterna. Det ledde dock över till en annan utsaga, om förhållandena i kvarteren femton till trettio minuter efter mordet, som ter sig mindre sannolik. Den sammantagna slutsatsen av detta är att Benny P:s uppgifter inte är tillförlitliga.

Benny P:s berättelse innehöll även andra kontrollpunkter, bl.a. kunde man med hjälp av hans uppgifter säkerställa att han faktiskt uppehöll sig i mordkvarteren "rätt kväll" och, ungefär, vid "rätt tidpunkt", vilket visar vikten av att finna så många kontrollpunkter som möjligt.

Vad gäller *Bertil B:s* berättelse innehöll den inga kontrollpunkter av detta slag.³⁸ Ingen kunde styrka att han farit till Stockholm, att han varit där eller att han kommit hem därifrån tidigt på morgonen den första

³⁸ Det finns en kontrollpunkt, nämligen vittnet Yvonne N:s utsaga. Vid en jämförelse framgår att det Bertil B uppgav stämmer illa med det Yvonne N, som hördes omedelbart i anslutning till mordet, uppgav. Yvonne N har heller inte lämnat uppgift om någon som skulle kunna vara Bertil B. Denne har å sin sida inte heller uppgivit sig ha sett någon som skulle kunna vara Yvonne N. Någon rekonstruktion i syfte att klargöra i vad mån berättelserna kan förenas har som framgått inte utförts.

mars 1986. Han hade inte köpt något³⁹ eller gjort något som kunde användas som belägg för att han befunnit sig i huvudstaden denna kväll. Inte heller hans egen berättelse innehöll någon iakttagelse eller reflektion som kunde knytas ihop med rätt tidpunkt och rätt plats. Det går inte att göra en ”logisk” kontroll av berättelsen, eftersom han inte uppgav något egentligt syfte med sin resa, annat än att han velat koppla av. Att han vid den aktuella tidpunkten överhuvudtaget varit på den plats där han säger sig ha mött Christer P stödjer han själv bara på att han just dessförinnan tittade på klockan, som var 23.25, och att han kom ihåg detta i sin tur eftersom dagen efter var den dag han fick veta att Olof Palme mördats dagen dessförinnan.

Bertil B:s berättelse måste därför bedömas med stor försiktighet; tillförlitligheten i hans utsaga låter sig i praktiken inte mätas. Det som återstår är att diskutera om hans utsaga är trovärdig.

Till stöd för detta skulle uppgifterna från hans bröder kunna anföras. Enligt den ene brodern hade Bertil B en gång sagt att han visste vem som begått mordet. Detta hade brodern emellertid inte själv tagit riktigt på allvar. Vad han i övrigt allmänt uppgav om Bertil B:s redlighet saknar i sammanhanget utredningsvärde. Brodern Hans E:s uppgifter är i sig av större intresse. De stödjer Bertil B:s uppgift om att han skulle ha varit i Stockholm och antyder att han där skulle ha upplevt något med anknytning till mordet. Något starkt stöd utgör de dock inte, med tanke på de uppgifter som lämnats av andra i utredningen. Uppgifterna som talar mot att Bertil B överhuvudtaget kunnat företa en resa som den han berättat om, synes i det sammanhanget ha viss tyngd. Den förra hustrun, dottern och den ene brodern höll för uteslutet respektive betvivlade att Bertil B vid denna tid haft hälsan för ett sådant företag. Utan att bedöma Bertil B:s allmänna trovärdighet kan vi av materialet konstatera att den allvarligt sattes i fråga från flera håll. Det betyder att den som vill visa att Bertil B:s uppgifter i detta sammanhang är trovärdiga, har en rejäl uppförsbacke framför sig. Till detta kommer de egendomliga ”rekonstruktioner” som Bertil B företog med sin dåvarande hustru, vilka i brist på annan rimlig förklaring inte kan uteslutas ha tillkommit som ett led i ett fabricerande av en utsaga. Mot Bertil B:s trovärdighet i sammanhanget talar slutligen hans aningen rättshaveristiska förhållningssätt under utredningen, liksom att han 1994 lämnade uppgifter i ett annat uppslag (se kapitel 5, ”*Alf E*” – *avsnitt DA*) utan att då nämna vad han, enligt vad han numera uppgav, redan då skulle ha känt till beträffande Christer P.

³⁹ Bertil B uppgav sig ha köpt en jacka i Stockholm. Sedan PU visat intresse för detta gjorde Bertil B till synes stora ansträngningar för att reda ut var han kunde ha köpt den. Det ledde dock inte till något kontrollerbart resultat.

Utgångspunkten vid bedömandet av *Christer K:s* uppgifter liknar dem som gällde för Bertil B. Christer K:s berättelse ter sig i jämförelse dock mera hållfast. Den är i princip fri från de egendomligheter som präglar bl.a. Lennart G:s och Bertil B:s utsagor. En skillnad i hans berättelse jämfört med Lennart G:s och Bertil B:s är vidare att han faktiskt presenterat ett visst belägg för att händelsen inträffade vid denna tid; hans förra fru bekräftade att det var just denna helg som hon var bortrest.

De vittnen som hördes för bedömandet av Christer K:s trovärdighet gav samstämmiga uppgifter, som talar mot att han skulle ha hittat på eller förstorat sin berättelse.

Även om det i och för sig också finns uppgifter som kan förringa tilltron till Christer K, framstår hans utsaga ändå som av intresse för utredningen. Det hade enligt vår mening varit av värde att få den ytterligare prövad i förhållande till vittnet Yvonne N:s berättelse. Åberopas Christer K:s uppgifter jämte Bertil B:s synes resultatet dock bli ett mer allmänt tvivel om det sammantagna värdet av utredningen i denna del.

När det gäller *Eva F:s* berättelse uttalade sig HD om bevisvärdet i uppgifterna att hon sett Christer P utanför Sigvard C:s bostad och biografen Grand vid 21-tiden på mordkvällen:

Även om dessa uppgifter stärker påståendet att Christer P sett makarna Palme besöka biografen, har de knappast sådan betydelse att de ensamma kan tillmätas någon större vikt för resningsfrågan. Christer P har visserligen förnekat att han varit på dessa ställen vid det tillfället, med det är knappast någon avgörande omständighet för skuldfrågan att Christer P motbevisas i denna del. Han kan ju även som oskyldig ha anledning att vilja undanhålla det förhållandet att han haft tillfälle i tid och rum att begå brotten.

Uppgifterna i sig tillför med andra ord inget i den centrala frågan om Christer P begått mordet eller inte.

Från utredningssynpunkt ligger berättelsens värde framför allt i utpekandet av Christer P utanför biografen Grand. Det skulle föra saken framåt om det kunde styrkas att Christer P var utanför Grand strax före starten av den bioföreställning makarna Palme bevistade. Det ger stöd för det huvudscenario utredningen arbetat med sedan rättegångarna. Men det är samtidigt på denna punkt som osäkerheten i de lämnade uppgifterna ter sig som störst. Det finns till att börja med ingen hållfast tidsangivelse i hennes egen berättelse; det kan inte ens beläggas att hon befann sig i Stockholm denna kväll. Dessutom framstår det i *Eva F:s* redogörelse som oklart varför mannen hon såg skulle ha begett sig just till biografen Grand för att söka Sigvard C.

Allmänt sett gäller att Eva F:s berättelse måste ifrågasättas på den grunden att den avgivits först efter mer än tio år. Hennes förklaring till att hon inte lämnat uppgifter tidigare äger i och för sig viss rimlighet. Flera personer i hennes närhet var inblandade i utredningen. Hon torde själv ha tillhört de kretsar där det inte alltid är naturligt att samarbeta med polisen och rättsväsendet i övrigt. Till skillnad från andra uppgiftslämnare i detta avsnitt kan hon inte heller sägas ha suttit inne med så avgörande uppgifter, att det behöver framstå som så konstigt att hon inte meddelade sig med polisen.

Det finns inte mycket i hennes berättelse som går att kontrollera, annat än att hon bodde hemma vid tidpunkten och att hennes far verkar minnas att hon var hemma morgonen efter mordet. Man skulle kunna tänka sig att de narkotikaspanare, som hade uppsikt över Sigvard C:s lägenhet hade sett händelsen och noterat den. Huruvida detta är kontrollerat framgår inte av materialet, men det torde inte ha skett.

Pierre B:s berättelse om iakttagelsen av Christer P på pizzerian Venezia på Sveavägen har sakligt sett begränsat utredningsvärde i rådande utredningsläge. Att Christer P inte lämnat sanningsenliga uppgifter om vad han gjorde på mordkvällen är klarlagt och konstaterat av Svea hovrätt. Christer P har själv medgett att han befann sig i de aktuella kvarteren. Därvid tillför inte Pierre B:s uppgifter särskilt mycket. Från utredningssynpunkt skulle de däremot kunna vara en hjälp vid försöken att fastställa hur Christer P rört sig den aktuella kvällen. Uppgifterna får dock anses osäkra, bl.a. med tanke på att Pierre B:s uppgifter om Christer P inte till någon del vunnit stöd hos andra hörda personer, som också befann sig på restaurangen den aktuella kvällen, och på att han väntat så länge med att gå till polisen.

Vissa övriga uppgifter om iakttagelser av Christer P på mordkvällen kommer från personer som haft tillfälle att vid konfrontationer peka ut Christer P innan denne blivit allmänt känd som misstänkt för statsministermordet. Det gäller bl.a. för *Leif L*.

De nya uppgifterna från Leif L bedömdes inte av majoriteten i HD. Den skiljaktige ledamoten bedömde Leif L:s uppgifter på följande sätt:

Leif L:s identifiering får visst stöd av vad dennes hustru berättat om makens reaktioner efteråt men motsägs av uppgifter som Jan A lämnat och som avser Leif L:s möjlighet att iaktta gärningsmannen. (---) Leif L:s uppgivna motiv till att han dröjt med att lämna de nu åberopade uppgifterna är av samma slag som Christer K:s och Bertil B:s och framstår inte som mer övertygande än deras förklaringar. Hans nya berättelse saknar därför tillräckligt bevisvärde för att det skall anses sannolikt att utgången skulle ha blivit en annan i hovrätten, om han avgett samma berättelse där.

Ett utpekande av Christer P på mordplatsen från Leif L:s sida är naturligtvis av stort intresse. Oavsett trovärdigheten, måste emellertid tillförlitligheten ifrågasättas. Går det, på det avstånd från mordplatsen som Leif L befann sig, som förare av en bil under gång, med de ljusförhållanden som rådde (bl.a. motljuset från Dekorima) och under omständigheterna i övrigt att identifiera gärningsmannen? Leif L har i och för sig inte grundat sin identifiering på iakttagelser av mannens ansikte, utan mer på en helhetsbild, där mannens sätt att röra sig haft en avgörande betydelse. Den frågan, dvs. om Christer P kunde identifieras med ledning av sitt rörelsemönster, diskuterades av Svea hovrätt, bl.a. utifrån Leif L:s vittnesmål i hovrätten:

Av den av åklagaren åberopade videoinspelningen av Christer P:s rörelsemönster framgår visserligen att denne har en speciell gångstil men det kan inte anses utrett att Christer P:s sätt att röra sig är så karakteristiskt att vittnenas iakttagelser kan läggas till grund för en identifiering.

Även om hovrätten här hänförde sig till vad som var utrett i målet är det svårt att se hur saken skulle kunna utredas mer eller på annat sätt. Slutsatsen torde i alla händelser vara att en säker identifikation av Christer P på brottsplatsen inte kan grundas enbart på dennes sätt att röra sig.

Även om det emellertid inte är unikt eller tillräckligt karakteristiskt för att utesluta andra personer torde beskrivningar av ett rörelsemönster som är förenliga med Christer P:s sätt att röra sig vara av intresse. En beskrivning av gärningsmannen som stämmer med Christer P, kan ha värde även om den i och för sig kan stämma även på andra (ju färre den kan antas stämma på, desto större värde). Uppgifter av den innebörden måste i någon mån kunna anses minska sannolikheten för att Lisbeth Palme misstagit sig när hon pekat ut Christer P som den man hon iakttog på mordplatsen. Iakttagelser av det slag Leif L gjort har således utredningsvärde, även om de på grund av bristande tillförlitlighet inte kan läggas till grund för en säker identifiering.

Beträffande de uppgifter Leif L numera lämnade måste till att börja med noteras att han, när han pressats i förhör, tvekat om säkerheten i sin identifiering och då återkommit till att han inte sett mannens ansikte tillräckligt väl. Det kan ifrågasättas om det egentligen föreligger någon identifiering av Christer P från Leif L:s sida; saken kan lika gärna tolkas som att Leif L ansåg det mycket sannolikt att det var Christer P han hade sett, dvs. det är fråga om en bedömning från hans sida och inte om ett igenkännande från minnet.

Tillförlitligheten hos den som först säger sig inte kunna peka ut en person vid en konfrontation, men långt senare uppger sig säker på att

vederbörande är rätt man, är vidare låg. Det krävs en god förklaring till ett sådant beteende. Någon sådan förklaring föreligger inte för Leif L:s del. Han har anfört flera skäl – att han känt misstro mot polisen och att han känt sig hotad, men även att han varit osäker på själva identifieringen. Det är psykologiskt helt godtagbara skäl, men i förening med att han väntade så länge med att anmäla sin uppfattning och att han vände sig till massmedia med sitt ”utpekande”, förstärker de närmast otillförlitligheten i själva utpekandet. Tillförlitligheten i Leif L:s uppgifter bör vidare ställas mot det Jan A uppgav, se nedan.

Uppgifterna från den siste uppgiftslämnaren i avsnittet, *Jan A*, bedömdes inte heller av majoriteten i HD. Den skiljaktige ledamoten bedömde Jan A:s uppgifter på samma sätt som han hade bedömt Leif L:s uppgifter, dvs. de saknade tillräckligt bevisvärde. Han tillade att Jan A:s identifiering inte var lika säker som Leif L:s.

Jan A hade alltså inte själv identifierat Christer P. Förhören med honom synes ha syftat till kontroll och uppföljning av Leif L:s nya uppgifter. De upplysningar han därvid kom att lämna om sina egna reaktioner inför spaningsfilmen av Christer P ledde uppenbarligen till att hans uppgifter bedömdes som en form av identifikation av Christer P på mordplatsen, varför de redovisades i ett eget uppslag. Med tanke på att Jan A själv i förhöret inte ville sträcka sig längre än till att rörelsemönstret hos mannen på mordplatsen påminde om Christer P kan hans uppgifter inte betecknas som ett utpekande överhuvudtaget.

Men Jan A:s uppgifter om likheten i rörelsemönster mellan mannen på mordplatsen och Christer P är naturligtvis av intresse. De hör därvid till kategorin upplysningar från mordplatsen som låter sig förenas med antagandet att Christer P är gärningsman, samtidigt som de inte utesluter att det även kan vara någon annan. Det bör noteras att den uppgivna likheten i rörelsemönstret inte motsvaras av någon beskrivning av mannens rörelsemönster i tidigare förhör med Jan A. Detta försvagar värdet av det vaga igenkännande som han nu gav uttryck för. Av intresse i det sammanhanget är även Jan A:s tidigare bekantskap med Christer P och tämligen bestämda uppfattning om dennes karaktär. Det synes vara först då han ser filmen och vet att det är Christer P – som han alltså känner till och inte tycks vara förvånad över att få se i detta sammanhang – som minnesbilden av hur mannen på mordplatsen rörde sig kommer för honom. Som identifikation betraktad är Jan A:s utsaga därmed av osäkert värde.

Jan A:s uppgifter angående Leif L:s identifiering av Christer P är däremot entydiga; Leif L hade enligt Jan A inte gjort och inte heller haft praktisk möjlighet att göra tillräckliga iakttagelser för att kunna identifiera gärningsmannen. Jan A:s uppgifter motsägs av att Leif L:s hustru uppgivit att hennes man från första kvällen haft samma klara

bild av händelseförloppet på mordplatsen. Oavsett om Jan A därvid har rätt i sin uppfattning avseende Leif L eller inte, förringar det han berättar det rättsliga värdet av Leif L:s ”utpekande”. Om Jan A lämnade samma uppgifter vid en eventuell rättegång, skulle detta i praktiken kunna radera ut bevisvärdet i ett utpekande från Leif L:s sida (jfr det skiljaktiga justitierådets bedömning av Leif L:s uppgifter ovan).

Inga Å, som observerade en som hon uppfattade det avvikande man på biografen Grand före nioföreställningen av Bröderna Mozart, kände vid en konfrontation inte igen Christer P. Efter tingsrättsdomen kände hon på ett ”spaningsfoto” i tidningen igen Christer P som den man hon sett på bion. Uppgiften som sådan, att Christer P skulle ha befunnit sig inne på biografen vid denna tidpunkt, är av visst intresse. I princip gäller dock här detsamma som för Eva F:s iakttagelse, dvs. att den har ett begränsat värde. Tillförlitligheten i uppgiften måste anses låg. Det är en uppenbar svaghet att utpekandet inte kom förrän i samband med att tingsrätten fällt Christer P till ansvar och tidningarna allmänt publicerat bilder av denne. Visserligen uppgav *Inga Å* att det fanns skäl att tro att ”spaningsfotot” var mer likt Christer P som denne såg ut 1986 än konfrontationsvideon, som ju visade Christer P som denne såg ut i slutet av 1988. Oavsett hur det förhåller sig med detta är resultatet av de uppgifter *Inga Å* sammantaget lämnat att hon inte med någon grad av tillförlitlighet kunnat identifiera Christer P som den man hon såg på Grand.

Hace G:s uppgifter om att Christer P var på Oxen omkring kl 21 har begränsat värde. Att Christer P var på Oxen är ostridigt. Det eventuella utredningsvärdet i uppgifterna ligger i om klockslaget kan fastställas. Därvid är *Hace G:s* uppgifter dock alltför osäkra och otillförlitliga.

En sammanfattande bedömning

Med en viss förenkling kan det sammantagna utredningsvärdet av de uppgifter som framkommit beskrivas på följande sätt, utifrån vad som framgår av dokumentationen i resningsmaterialet.

Inga Å:s, *Hace C:s*, *Lennart G:s*, *Pierre B:s*, *Benny P:s* och *Bertil B:s* uppgifter är så otillförlitliga att de inte kan läggas till grund för några slutsatser alls. Det är även svårt att se att det skulle finnas något ytterligare bearbetningsbart beträffande dessa uppgiftslämnare och ut-sagor. Det skulle i så fall vara om man direkt tog sikte på att vederlägga utsagorna, i syfte att ”rensa bort” det som inte är hållbart, något PU i andra sammanhang ibland gjort och även här i viss mån inriktade sig på när det gällde *Benny P*.

Uppgifterna från Leif L tyder på att denne faktiskt kan ha sett Christer P på mordplatsen, men de är på flera sätt osäkra. Även Jan A:s uppgifter tyder på att denne kan ha sett Christer P på mordplatsen, men hans uppgifter är än mer osäkra. Med tanke på att Leif L och Jan A har olika bilder av vad de var för sig och tillsammans kan ha sett är det av intresse att notera att de bägge lämnat uppgifter som tyder på att de kan ha sett en och samma person, Christer P.

Kärnan i Eva F:s berättelse innefattar en bekräftelse på att Christer P befann sig i trakterna kring Grand tidigare på mordkvällen och en indikation på att detta kan ha varit vid 21-tiden. Uppgifternas tillförlitlighet är dock osäker, framför allt på grund av den långa tid som gått och hennes dröjsmål med att delge polisen informationen. Om berättelsen tas för god utgör den likväl, på sätt HD framhållit, inget bevis till stöd för att Christer P begått mordet. Däremot ger den stöd för huvudscenariot beträffande Christer P.

Christer K:s utsaga är av dokumentationen att döma mer trovärdig och mindre otillförlitlig än Lennart G:s, Benny P:s och Bertil B:s och den kan inte avfärdas på samma sätt. Det synes finnas goda skäl att bearbeta den ytterligare i syfte att finna kontrollpunkter för dess riktighet. Innan den typen av kontroller gjorts är värdet dock osäkert.

Vad gäller helhetsperspektivet har vi redan efterlyst ett sådant och en utifrån det perspektivet utförd kontroll av vilka iakttagelser som låter förena sig med varandra och vilka som utesluter varandra.

Utredningen avseende Christer P:s tillgång till vapen

Allmänt

Den till Christer P knutna utredningen om vapen har rört sig trevande, långt från konkreta spår efter själva mordvapnet. De uppgifter PU därvid intresserat sig för kan delas in i förekomsten av vapen hos Sigvard C och uttalanden från personer som uppger sig ha sett Christer P med vapen. Dessa bör i sin tur ställas mot uppgifter om att Christer P inte har setts med, använt eller intresserat sig för skjutvapen.

Vapen hos Sigvard C

Beträffande förekomsten av vapen hos Sigvard C klarlades i rättegångarna mot Christer P att det cirkulerade vapen hos Sigvard C och i kretsarna kring denne. Den fortsatta utredningen 1990-1997 ledde, med ett undantag, inte till något resultat i denna del. Uppgifterna från t.ex.

Annie F, Eva F och Kjell F innebär i detta hänseende inte annat än vad som redan var känt, dvs. att det förekom vapen hos Sigvard C.

Undantaget är "salutvapnet", dvs. Sigvard C:s uppgift från 1991 och i de sista förhören om att han vid ett tillfälle sent 1985 eller i början av 1986 givit Christer P en magnumrevolver för att denne skulle kunna skjuta salut för en god vän som hade födelsedag. Den uppgiften har naturligtvis ett värde; hade den t.ex. kommit fram i rättegångarna skulle Christer P ha kunnat konfronteras med den, vilket i sin tur hade kunnat leda vidare. Men det bör kanske påpekas att även om denna uppgift skulle kunna beläggas innebär den i så fall inte mer än ett bevis för att Christer P vid ett tillfälle lånat en revolver. Det är fortfarande ett gott stycke kvar att visa vad det var för revolver och om det var den som kom till användning vid mordet.⁴⁰

Allmänt om Sigvard C:s uppgifter

Som framgått av redovisningen av de sista förhören med Sigvard C framförde särskilt Anders Helin hypotesen att Sigvard C medvetet hade förtigit "salutvapnets" existens vid förhören i domstolarna och att skälet skulle ha varit att denne "ställde upp för Christer". Det kan tyckas sannolikt att det var så, åtminstone om man utgår från att den uppgift om "salutvapnet" som Sigvard C sedermera kom att lämna är riktig. Den underliggande föreställningen synes dessutom vara, att eftersom Sigvard C skyddade Christer P skall allting han sagt ses som något som han "måste" säga, varvid det alltså skulle kunna tolkas extensivt till Christer P:s nackdel. I förlängningen ligger kanske också tanken, att om Sigvard C skyddade Christer P, så måste det ha varit för att han visste att denne var skyldig.

Det är emellertid inte självklart att man vid tolkningen av materialet kan utgå från att Sigvard C och kretsarna kring denne "ställde upp" för Christer P, vilket följande sammanställning av en del uppgifter Sigvard C lämnade under resans gång visar.

De uppgifter Sigvard C och övriga vittnen i kretsen kring Oxen lämnade spräckte det alibi Christer P åberopat. Christer P hade uppgivit

⁴⁰ Man kan fråga sig om Sigvard C:s uppgift om "salutvapnet" kan förenas med uppgiften att Christer P med Lars T väntande i bilen skall ha hämtat ett "livvaktsvapen" hos Sigvard C. Det synes dock förutsätta att Sigvard C angivit fel tidpunkt; senhösten/vintern 1985-86 satt Lars T häktad. "Livvaktsvapnet" måste alltså ha hämtats tidigare. Enligt det justitieråd i HD som kom att bedöma Sigvard C:s uppgifter, var det "av allt att döma" fråga om olika vapen, en slutsats som han synes ha grundat på att revolverarnas utseende beskrivits på olika sätt.

att han uppehållit sig på Oxen större delen av kvällen och bl.a. åberopat att han hjälpt Sigvard C och en annan person att upprätta en fullmakt. Dessa uppgifter bekräftades inte av Sigvard C, som i domstolarna dessutom lämnade flera för Christer P besvärande uppgifter, t.ex. att Christer P sagt att han mordkvällen väntat utanför Tegnérgatan 16, att han bara stannat på Oxen en kortare stund, att han försökt påverka Sigvard C att lämna felaktiga uppgifter och att han brukade bära en halvlång, blå jacka. Till detta kommer att Sigvard C redan i oktober 1988 hade vänt sig till polisen med tipset att Christer P stämde in på beskrivningen av "Grandmannen" och samtidigt pekat på att Christer P kunde ha uppehållit sig i området. Vid det tillfället förde Sigvard C också fram den tanke som kom att bli PU:s hypotes kring Christer P:s eventuella motiv, dvs. att denne "var i händerna" på Lars T. Sammantaget utgör detta en substantiell och för Christer P påtagligt besvärande information som Sigvard C inte borde ha lämnat om hans ärende varit att hjälpa Christer P undan misstankar.

Bilden är dock inte entydig. Vid ett tillfälle kan Sigvard C synas ha "hjälpt" Christer P. Det var vid det besök han gjorde hos polisen i augusti 1986, då hans agerande kan tolkas som syftande till att avleda polisens intresse för Christer P. Detta kan ses mot bakgrund av att det har framkommit att Christer P före detta tillfälle hade varit i kontakt med Sigvard C för att be denne bekräfta den tidsuppgift som Christer P själv lämnat om när han gick från Oxen på mordkvällen.

Även i vapenfrågan lämnade Sigvard C från Christer P:s synpunkt i någon mån besvärande uppgifter. Kontentan i den delen var emellertid att det förvisso fanns vapen hos Sigvard C och att det i kretsarna cirkulerade samma typ av vapen som det som använts vid mordet, men att Sigvard C aldrig försett Christer P med någon revolver och att han heller aldrig sett Christer P med skjutvapen.

Sammantaget är Sigvard C:s allmänna trovärdighet emellertid så låg att någon säker kunskap inte låter sig utläsas av det han uppgivit i vapenfrågan. Detta hindrar inte att utredningsvärdet kan vara relativt högt i Sigvard C:s uppgift om "salutvapnet"; i den i stort sett resultatlösa vapenutredningen kan det framstå som ett litet genombrott att Sigvard C mot slutet "erkände" att han förmedlat vapen till Christer P.

Uppgifter om vapen hos Christer P

Gary M och Gunilla R har berättat att de sett vapen hemma hos Christer P. För uppgifternas trovärdighet talar bl.a. att de synes avse vapen av samma typ. Det är fullt möjligt att uppgifterna är riktiga, ingenting talar direkt emot detta. Uppgifterna är dock i bägge fallen mycket gamla och

ingen av uppgiftslämnarna är uppenbart trovärdig. Uppgifterna synes dock ha ett visst utredningsvärde.

Uppgifter om att Christer P inte använder eller innehar skjutvapen

Svea hovrätt konstaterade att utredningen vid den tiden närmast tydde på att Christer P inte var intresserad av skjutvapen. Bakgrunden var att ett flertal vittnen uppgivit just detta. Resningsmaterialet ger här samma övergripande bild som den Svea hovrätt fick; flertalet som tillfrågats om Christer P:s intresse för skjutvapen, har uppgivit att de aldrig sett honom bära eller använda sådana.

En sammanfattande bedömning av utredningsläget avseende Christer P:s tillgång till vapen

Utredningen visade redan 1989 att Christer P i och för sig knappast skulle ha haft några svårigheter att få tillgång till ett vapen av den typ som kom till användning vid mordet. Den fortsatta utredningen har lett till en obestyrkt uppgift om att Christer P genom Sigvard C skulle ha kommit i besittning av en magnumrevolver en tid före mordet. I övrigt är utredningsläget såvitt framgår av dokumentationen i stort sett oförändrat sedan rättegångarna. De uppgifter som dokumenterats angående personer som hos Christer P iakttagit vapen har ett begränsat värde och får kanske ses som ett försök från PU:s sida att vederlägga hovrättens uttalande att Christer P inte verkade intressera sig för skjutvapen. Huruvida Christer P intresserade sig för skjutvapen eller inte är dock inte av större intresse för brottsmisstanken mot honom än huruvida han vid något annat tillfälle än mordkvällen kan visas ha haft tillgång till ett skjutvapen. Den samlade bedömningen av utredningen i denna del är att den rört sig i ett område långt från det som i slutändan skulle behöva ledas i bevis. HD uttalade sig efter sin prövning av materialet i kategoriska ordalag:

Även om andra vittnen (än Lars T, vår anm.) nu har lämnat uppgifter om Christer P:s innehav av olika skjutvapen, saknas dock varje som helst utredning som visar att han den 28 februari 1986 faktiskt hade en magnumrevolver med vilken han kunde skjuta makarna Palme.

Utredningen avseende Christer P:s relation till "bombmannen"

Uppslaget Per S

HD framhöll i sitt resningsbeslut att värdet av uppgifter härrörande från Lars T måste bedömas med extra stor försiktighet, eftersom han är avliden och inte kan utfrågas i en rättegång. Härutöver bedömde HD det bevismässiga värdet av Per S:s uppgifter på följande sätt:

Det som Per S uppgett utgör uppgifter i andra hand och delvis tolkningar av vad Lars T sagt och kan ha menat. Det kan alls inte uteslutas att Lars T haft ett intresse av att inför Per S och eftervärlden oriktigt göra gällande att han legat bakom mordet på Olof Palme. Eftersom han vetat att han inte hade lång tid kvar att leva och för övrigt redan avtjänade ett livstidsstraff har han själv inte riskerat något. Det nyss citerade brevet talar visserligen för riktigheten i Per S:s uppgifter angående Lars T men utgör inte i sig något starkare bevis för Christer P:s skuld. Det s.k. testamente som Per S överlämnat till myndigheterna saknar större bevisvärde. Inte heller de uppgifter som andra personer lämnat och som skall belysa motivfrågan eller den övriga skriftliga bevisningen som åberopas i resningsärendet har någon större tyngd. Sammantaget är den nya bevisningen i denna del inte sådan att det är sannolikt att dess förebringande i hovrätten hade ändrat den friande domen.

När det gäller Per S:s uppgifters betydelse för mordutredningen är det till att börja med lätt att se att såväl Per S:s trovärdighet som tillförlitligheten i de uppgifter han lämnat kan ifrågasättas.

Per S:s agerande under vintern 1996-97 är inte ägnat att ställa hans trovärdighet utom tvivel. Han närmade sig Riksåklagaren med en förfrågan angående sin tystnadsplikt. Vid det tillfället får han anses ha utlovat mer än han sedermera visat sig kunna hålla avseende sina kunskaper om mordet. Utan att invänta något besked från Riksåklagaren i sekretessfrågan gav han in en utförlig redogörelse, som innefattade uppgifter som i vart fall när han fick dem måste varit omfattade av hans tystnadsplikt som advokat. Han har senare gått ut med liknande uppgifter i massmedia på ett sätt som återigen kom att ge sken av att han hade mer kunskap om saken än han visat sig besitta. Oavsett om medierna därvid skulle ha överdrivit och i något hänseende misstolkat honom eller inte, var denna publicitet något som han med sin erfarenhet som advokat och kännedom om ämnets art måste ha kunnat räkna med. Det förhåller sig vidare så att Per S av utredningsmaterialet att döma i åtminstone ett fall givit direkt vilseledande uppgifter när han framträtt i media (det gäller det i TV lämnade beskedet om att det skulle finnas en karta, där den plats där vapnet skulle ha kastats skulle vara utmärkt). Sammantaget ger detta mer intryck av en person som varit angelägen

om att framträda offentligt med viktiga uppgifter, än av någon som i beaktande av informationens från flera synpunkter – tystnadsplikten och utredningsintresset – mycket känsliga karaktär försökt lösa en intressekonflikt på ett ansvarsfullt sätt.

De redogörelser Per S givit i sina förhör är vidare av ett något plastiskt slag; de synes kunna omformas efter omständigheterna och de frågor som ställs. I fri framställning ger Per S:s skildringar ofta intryck av att innehålla betydligt mer substans än de visar sig göra då han ombeds konkretisera de uppgifter han grundar sig på. Ett tydligt exempel på det är när han uppgav sig veta hur mordet planlagts, att det beordrats av Lars T etc. Detta visade sig konkret inte bestå av mer än ett påstående om att Lars T och Christer P, vid en oklar tidpunkt flera år före mordet, talat om att under vissa angivna förutsättningar mörda statsministern. Flera av Per S:s utsagor innehåller en motsvarande spännvidd (t ex vad han förtäljt om mordvapnet, liksom om platsen där det skulle ha kastats).

Mot den angivna bakgrunden måste trovärdigheten i Per S:s uppgifter sättas i fråga. Även karaktären av en del uppgifter gör att de måste ifrågasättas. Per S uppgav sig hela tiden ha vetat vem som låg bakom mordet. Denna uppgift har han vidhållit. I det sista förhöret fick han av Jan Danielsson frågan:

Men vad du säger nu, det innebär, såvitt jag förstår, att när Christer P slutligen greps för mordet, då blev du inte förvånad, utan det hade du vetat hela tiden, att det var han som låg bakom?

Per S: Mm

Jan Danielsson: Är det rätt uppfattat?

Per S: Det är rätt uppfattat.

Uppgiften kan i och för sig vara med sanningen överensstämmande. Men vid värderingen av dess trovärdighet måste tas i beaktande vilken utomordentligt svår samvetskonflikt Per S i så fall befunnit sig i sedan 1986. Man måste fråga sig – inte minst med tanke på hur Per S agerade vintern 1996-97 och hans tidigare framträdanden i media angående ”bombmannen” och Christer P – om det är troligt att han helt önskat eller kunnat hålla inne med den sanning som i så fall hade anförtrotts honom, t.ex. i samband med att han som ombud för Lars T närvarade då denne hördes i förundersökningen mot Christer P i mars 1989. Självfallet måste man beakta att Per S även kan ha känt rädsla för dem han hade att göra med och det kan – återigen – naturligtvis inte uteslutas att det förhållit sig så som Per S sagt, men trovärdigheten i utsagan måste likväl från objektiv synpunkt ifrågasättas.

Till det sagda bör läggas att Per S i slutet av april 1986 lämnade uppgifter till mordutredningen som pekade i en såvitt man kan förstå helt annan riktning (se kapitel 5, *Avsnitt HF – "Scientologikyrkan"*).

Om Per S:s uppgifter skulle tas för goda måste deras tillförlitlighet bedömas. Per S har själv uppgivit att Lars T använde dubbla budskap och att han hade blivit manipulerad av denne. Det kan heller inte uteslutas att den dödssjuka Lars T inför eftervärlden velat få det att framstå som om han bidragit till statsministermordet, något som HD framhöll i sitt resningsbeslut. Jan Danielsson var inne på samma sak i förhöret med Per S, som i och för sig kategoriskt avvisade den hypotesen. Inte heller Lars T:s relation till Christer P verkar oproblematiserad från denna synpunkt. Vad Per S berättat i denna del pekar närmast på att Lars T såg sig som försmädd eller sviken av Christer P. Även detta kan i så fall ha inverkat på det Lars T sade till Per S.

Allt det sagda medför att Per S:s uppgifter måste bedömas med försiktighet. Samtidigt förhåller det sig som framgått så, att mycket av det Per S uppgivit ansluter till av polisen kända förhållanden, vilket ökar i vart fall dessa uppgifters tillförlitlighet. Den övergripande innebörden i Per S:s utsaga, att Lars T påverkat Christer P att begå mordet, har sedan länge funnits med i utredningen som en hypotes i motivediskussionen. Även om man skulle misstro åtskilligt av det Per S uppgivit, finns det inte något skäl att tro att hela berättelsen skulle vara grundlös; det finns alltför mycket av dokumentation i form av handlingar från Lars T och fakta i polisiärt material som stöder stommen i Per S:s berättelse för att man skulle ha anledning att hysa en sådan misstanke. Vad Per S uppgivit får därför anses ha gett ett tillskott till spekulativen om att Christer P, därest han skulle ha begått ett dåd av detta slag, skulle ha kunnat göra det som ett resultat av påverkan från eller samråd med Lars T. Det har därför funnits anledning att ta Per S:s berättelse på allvar och vidta åtgärder för att belägga eller falsifiera de uppgifter han framlagt.

Från utredningens synpunkt är Per S:s berättelse i övrigt problematisk i följande hänseende. Inom PU har man sedan länge bedömt hypotesen om en ensam gärningsman, som handlat på ingivelse, som den mest sannolika och styrt sina resurser därefter. Misstanken mot Christer P bygger alltsedan åtalet 1989 på att han begått brottet spontant, sedan han av en slump fått se Olof Palme vid biografen Grand. Per S:s berättelse, i vart fall sådan den såg ut inledningsvis, innebar däremot att mordet skulle ha varit planlagt. Det går inte ihop med PU:s syn, som alltså är att det med all sannolikhet inte var planlagt. Förhørsledarnas ointresse för att i vart fall i det första förhöret fördjupa sig i frågan om hur planläggningen enligt Per S skulle ha gått till kan ses i detta ljus.

Förutom vad som ovan sagts om trovärdighet och tillförlitlighet talar alltså det som är känt för att det svårligen kan ha gått till på det sätt som "den fulla versionen" av Per S:s berättelse innebär. I slutet av det senare förhöret frånföll ju för övrigt Per S i praktiken uppgiften att det skulle ha varit fråga om ett planerat brott.

Det som därmed kvarstår av den övergripande berättelse Per S lämnat är att Christer P skulle ha stått under stark påverkan av Lars T. Denna misstanke har man alltså länge hyst inom PU, men den får sägas ha i någon mån stärkts genom vad Per S numera uppgivit.

Utöver det sagda synes Per S:s uppgifter ge visst ytterligare stöd för att Christer P allmänt sett kan ha haft tillgång till vapen. Uppgiften att ett vapen hämtats hos Sigvard C på det sätt som Per S beskrivit framstår som fullt möjlig. I övrigt är att beakta att Lars T:s söner och ytterligare någon person tillfrågats om det funnits eller förekommit vapen på Ingarö-fastigheten, utan att detta lett utredningen framåt. Det har också gjorts omfattande men resultatlösa undersökningar på fastigheten.

Övriga uppgifter om relationen mellan Christer P och Lars T

Som framgått ovan i redogörelsen för de uppgifter Sigvard C lämnat framförde denne redan i oktober 1988 att Christer P stod under Lars T:s inflytande m m. Relationen mellan Christer P och Lars T är sedermera utomordentligt väl belagd, bl.a. genom de uppgifter Per S lämnat. Men även Agneta A, Inga J, Anette B, Harri S m.fl. har hörts om detta och alla givit ungefär samma allmänna bild.

En sammanfattande bedömning av uppgifternas utredningsvärde

Utredningen kring Christer P:s relation till Lars T m.m. har gett det entydiga resultatet att Christer P allmänt sett mycket väl kan ha låtit sig inspireras av Lars T:s väl belagda myndighetshat. Hypotesen att Christer P skulle ha kunnat låta ett sådant hat komma till utlopp i impulsiva gärningar, av den typ som statsministermordet skulle kunna vara ett resultat av, har så långt vunnit stöd. Själva hypotesen förutsätter emellertid något helt annat, nämligen att man vet att Christer P utfört detta dåd och söker en förklaring till varför han kan ha gjort det. Så länge detta inte belagts hänger resonemangen och i viss mån utredningen kring Lars T i luften. Relationen i sig bevisar ingenting. Det gör inte heller det allmänna inflytande som Lars T enligt många uppgifter haft över Christer P. Detta gäller i synnerhet om man som huvudhypotes har att mordet inte var planerat, utan att *modus operandi* var

slumpens verk. I så fall finns mycket litet utrymme för annat inflytande från Lars T:s sida än ett mycket allmänt sådant.

Med tanke på den relation Christer P och Lars T hade har det likväl varit befogat att undersöka den. I resningsansökan sägs att de uppgifter som Per S förmedlat från Lars T har gett den tänkta motivbilden tydligare konturer. Allmänt sett har kunskapen om Christer P:s och Lars T:s relation fördjupats samt inte minst dokumenterats. Utredningsinsatserna i denna del kan även ses mot bakgrund av att Svea hovrätt i sin friande dom ansåg att det måste "tillmätas betydelse att det inte visats, eller ens gjorts antagligt, att Christer P haft något motiv att mörda statsministern".

Utredningen avseende uttalanden av Christer P som tyder på att denne begått mordet

Det gemensamma för de uppgifter som kommit fram i denna del av utredningen är att de avser uttalanden som Christer P skall ha gjort, uttalanden av innebörd att han begått mordet eller på annat sätt gjort medgivanden som kan tolkas som att han är gärningsmannen.

Uppgifter av detta slag kan ha ett utredningsvärde. Så länge det, som hittills, endast rör sig om påståenden om enstaka uttalanden som skall ha gjorts "mellan fyra ögon", kan de dock knappast anses föra utredningen nämnvärt framåt.

Övriga delar av resningsmaterialet

Lennart H åberopades i resningsansökan till styrkande av att Christer P:s uppgift om när han kom hem på mornatten var felaktig. Enligt *Lennart H* skulle *Ulf Sp*, som befann sig i Christer P:s lägenhet vid tidpunkten, ha berättat för *Lennart H* att han vittnade falskt i denna fråga och att det var Christer P som hade tvingat honom till detta. Utredningsvärdet i detta är begränsat. Det är redan konstaterat att Christer P saknar alibi. Svea hovrätt ansåg även att Christer P:s förhållningssätt gav intryck av att han försökte skaffa sig alibi. HD har numera framhållit att Christer P "även som oskyldig" kan ha haft "anledning att vilja undanhålla det förhållandet att han haft tillfälle i tid och rum att begå brotten".

Tillförlitligheten i *Lennart H*:s uppgift är låg; typiskt sett skall den bevisning användas som ligger närmast det förhållande som skall styrkas. Den som därvid borde komma i fråga är *Ulf Sp*. Han är dock inte åberopad i sammanhanget.

Uppslaget med de fem ungdomarna – *Thomas B m.fl.* – är intressant bl.a. genom att det synes visa att det kan finnas okända intressanta vittnesmål oredovisade även mycket lång tid efter en så uppmärksam händelse som detta mord.

Ett par av vittnesmålen synes tillföra nya fakta. Det finns inga tidigare rapporterade iakttagelser som så detaljerat beskriver hur Olof Palme reagerade vid skottet och hur han föll till marken. Ny är ju även uppgiften att det inte skulle ha stått någon annan person nära makarna Palme; en av de hörda uppger sig till och med vara ”helt bergsäker på att det stod ingen precis, inte nära inpå i varje fall”.

Det sistnämnda illustrerar det problematiska med vittnen som anmäler sig så sent. Uppgiften om att det inte fanns någon i närheten är uppenbart felaktig. Det finns flera ögonvittnen som sett gärningsmannen på platsen. Det är vidare utrett att skottet avlossades på nära håll. Gärningsmannen sköt dessutom två skott och måste ha uppehållit sig i paret Palmes närhet efter det att Olof Palme fallit till marken. Den som sett Olof Palme falla, måste således också ha kunnat se gärningsmannen. Så här långt efteråt finns det ingen möjlighet att utreda hur det kommer sig att dessa nya vittnen likväl inte säger sig ha sett någon som kunde vara gärningsmannen. I den meningen framstår det de nu berättar som omöjligt att bearbeta från utredningens synpunkt. Slutsatsen kan synas vara att iakttagelser av detta slag är färskvaror, som måste tas om hand omgående, annars förlorar de med tiden sitt värde.

6.3 Sammanfattande anmärkningar om utredningsläget beträffande Christer P

Den bevisning som i rättegångarna åberopats mot Christer P kan delas in i följande avsnitt:⁴¹

- ◇ Alibi för Christer P
- ◇ Gärningsmannens närvaro vid Grand före och efter filmföreställningen
- ◇ Vägen från Grand till brottsplatsen
- ◇ Brottsplatsen
- ◇ Motiv
- ◇ Vapen

⁴¹ Jfr redovisningen i HD:s resningsbeslut.

Alibi för Christer P. Svea hovrätt fann att Christer P saknade alibi och att dennes beteende gav intryck av att han sökt skaffa sig ett sådant.

Resultatet av den fortsatta utredningen har inte lett till någon förändring av den bedömningen.

Gärningsmannens närvaro vid Grand. Svea hovrätt fann inte styrkt att Christer P befunnit sig vid Grand före bioföreställningen (omkring kl 21), men ansåg att det förelåg en betydande sannolikhet för att han befann sig där efter föreställningen (omkring kl 23).

Enligt uppgifter från det nya vittnet Eva F befann sig Christer P utanför Grand omkring kl 21. HD bedömde bevisvärdet i detta som begränsat. HD gjorde ingen bedömning av tillförlitligheten i uppgifterna.

Utöver Eva F har Lennart G lämnat uppgifter om Christer P vid Grand. Från dessa kan man enligt vår bedömning bortse.

Vägen från Grand till brottsplatsen. Vittnet Ljubisa N pekade ut Christer P som den man han sett följa efter makarna Palme när de passerade hans korvkiosk på Sveavägens västra sida, en bit söder om Grand. Svea hovrätt ansåg inte att någon säker slutsats kunde dras av Ljubisa N:s vittnesmål.

Ingen ny utredning har tillkommit i denna del.

Brottsplatsen. Lisbeth Palme pekade ut Christer P som den man hon iakttagit efter det att hon och Olof Palme hade blivit beskjutna. Svea hovrätt ansåg att det förelåg ett betydande utrymme för att hon kunde ha misstagit sig vid identifieringen. Från mordplatsen fanns inget annat utpekande av Christer P. Med anledning av vittnesuppgifter om gärningsmannens sätt att röra sig, uttalade hovrätten att det inte utretts att Christer P:s rörelsemönster var så karakteristiskt att det kunde läggas till grund för en identifiering.

Ett brottsplatsvittne, Leif L, anser sig numera med 95 procents säkerhet kunna identifiera Christer P som gärningsmannen. Ännu ett mordplatsvittne, Jan A, har uttalat att Christer P:s sätt att röra sig påminner om gärningsmannens. Lennart G har lämnat uppgifter även från mordplatsen. Det har vidare tillkommit tre nya vittnen – Benny P, Christer K och Bertil B – som säger sig ha mött Christer P ovanför Tunnelgatans trappor, i Malmskillnadsgatans närhet, strax efter mordet. HD har i sitt resningsbeslut bedömt att uppgifterna från vittnena Christer K och Bertil B inte var sådana att det är sannolikt att de skulle ha lett till en fällande dom mot Christer P, om uppgifterna varit kända vid hovrättens prövning. Endast en ledamot av HD tog ställning till uppgifterna från Leif L och Jan A. Han bedömde dessa uppgifter som alltför osäkra för att bevisningen skulle kunna anses ha tillförts något

avgörande nytt. Uppgifterna från Benny P bedömdes av RÅ inte som tillförlitliga; de återropades inte i resningsansökan.

Även från utredningssynpunkt måste samtliga nya uppgifter bedömas som osäkra. Från vissa, t.ex. Lennart G:s, kan man enligt vår mening helt bortse. Det går därför inte att ange någon bestämd syn på huruvida brottsmisstankarna mot Christer P i någon beaktansvärd grad påverkats av det som framkommit efter rättegången i Svea hovrätt.

Motiv. Enligt Svea hovrätt hade det inte visats eller ens gjorts antagligt att Christer P hade haft något motiv att mörda Olof Palme.

Den fortsatta utredningen har i denna del inriktats på Christer P:s relation till Lars T, med antagandet att denne på ett eller annat sätt skulle ha påverkat Christer P att begå mordet.

HD ansåg att den bevisning som i detta hänseende återropades i resningsärendet inte hade någon större tyngd och att det inte var sannolikt att dess förebringande i hovrätten skulle ha ändrat den friande domen.

Från utredningssynpunkt har bilden av Christer P:s och Lars T:s relation förtydligats en del. Det från PU:s synpunkt antagna motivet framstår dock inte som mer än en psykologisk hypotes.

Vapen. Enligt Svea hovrätt gav utredningen inte något konkret belägg för att Christer P mordkvällen hade tillgång till skjutvapen. Hovrätten framhöll att det inte fanns utredning om att han tidigare använt sig av handeldvapen och att det som framkommit närmast tydde på att han inte var intresserad av skjutvapen.

HD konstaterade i resningsbeslutet att det saknades ”varje som helst utredning som visar att Christer P den 28 februari 1986 faktiskt hade en magnumrevolver med vilken han kunde skjuta makarna Palme”.⁴²

Den fortsatta utredningen i vapenfrågan har i princip inte lett till annan kunskap än den som förelåg vid rättegångarna, dvs. att det hos Sigvard C eller i kretsarna kring denne fanns god tillgång till vapen samt att det för Christer P i och för sig inte skulle ha erbjudit några större svårigheter att skaffa fram ett vapen. Att Christer P skulle ha varit ointresserad av skjutvapen framstår dock mot bakgrund av senare tillkommen utredning som osäkert.

Denna del av utredningen har således inriktats på att identifiera ett vapen som Christer P skulle kunna ha haft tillgång till. Även den omvända och från utredningssynpunkt än mer angelägna frågan, näm-

⁴² Formuleringen är kategorisk och kan synas omfatta allt utredningsmaterial, således även de uppgifter från Sigvard C som HD:s majoritet inte beaktade i själva resningsprövningen. Det kan i alla händelser konstateras att den ledamot som bedömde även Sigvard C:s uppgifter gjorde samma bedömning med användande av samma formulering.

ligen att finna det vapen som faktiskt använts, har varit föremål för omfattande utredningsåtgärder. Dessa är inte redovisade i resningsansökan; de har inte lett till något konkret resultat.

Kärnan i de brottsmisstankar som förelegat mot Christer P synes därmed kunna sammanfattas i följande punkter.

1. Christer P har utpekats som gärningsman av Lisbeth Palme, ett utpekande som dock inte ansetts så tillförlitligt att det ensamt kan utgöra bevis för hans skuld.
2. Gärningsmannen har enligt vittnesuppgifter rört sig på ett sätt som i och för sig visar överensstämmelser med Christer P:s sätt att röra sig.
3. Christer P har utpekats som närvarande utanför biografen Grand omkring kl 23 på ett sätt som gjort att det vid domstolsprövningen bedömts som mycket sannolikt att han också befann sig där vid den tiden.
4. Christer P befann sig under mordkvällen i mordområdet, det har han själv vidgått och det stöds av annan utredning.
5. Christer P har inte alibi för mordet, men han har försökt skaffa sig ett sådant.

Endast punkt 1 utgör, om förhållandet skulle kunna styrkas, ett bevis i vedertagen mening (en omständighet av vilken man kan sluta sig till att han begått mordet). Resten utgör faktiska omständigheter som kan anses belagda med hög grad av sannolikhet och som i varierande utsträckning pekar mot att Christer P kan vara gärningsmannen, men som även kan förklaras på andra sätt.

Utöver detta finns en hel del från bevissynpunkt mer perifera omständigheter som synes ha haft inverkan på hur brottsmisstankarna mot Christer P värderats i olika sammanhang. Utredningen har omfattat undersökning av omständigheter av det slaget. Vad det rör sig om är bl.a. Christer P:s personlighet, psykiska status, umgänge och kriminella historia samt hans beteende efter mordet på Olof Palme.

Omständigheter av det slag som därvid intresserat PU har inget egentligt bevisvärde. Däremot har de ett utredningsvärde; det är av värde att veta om den person, mot vilken brottsmisstankar på annan grund föreligger, till sin karaktär, typ och historia skulle kunna tänkas ha begått ett brott som det som utreds. Därmed inte sagt att allt av detta slag bör göras till föremål för utredning. Beträffande Christer P torde PU:s intresse för hans person etc, delvis ha sin grund i det uttalande Svea hovrätt gjorde i sina slutöverväganden, om att det som hade ”framkommit om Christer P:s personlighet och livsföring – en förtids-

pensionär som missbrukat sprit och narkotika – talar snarast mot att han skulle begå ett brott som det nu aktuella”. Det är naturligt att utredare, som uppfattat detta ställningstagande från hovrättens sida som i sak tvivelaktigt, har inriktat sig på att belysa de omständigheter som domstolen härvid uttalade sig om. I alla händelser visar hovrättens uttalande att omständigheter av detta slag kan tillmätas betydelse också vid en rättslig prövning.

De uppgifter kring Christer P:s person m.m. som framkommit måste i vart fall numera anses peka i annan riktning än den hovrätten angav. Detta innefattar inget ställningstagande till hovrättens bedömning, som ju endast grundande sig på vad som framkommit under rättegången. Av intresse i det sammanhanget är att Riksåklagaren i resningsansökan tydligt markerade att målet, om resning beviljades, skulle drivas på ett annat sätt än 1989; av vad Riksåklagaren deklarerade framgår bl.a. att han till en eventuell ny rättegång avsåg att kalla vittnen till styrkande av omständigheter av det slag som nu diskuteras.

Betraktar man ”kärnan” i brottsmisstankarna mot Christer P tillsammans med uppgifterna om hans person m.m. är det tydligt att den utredning som bedrivits till styrkande av att han i och för sig skulle vara kapabel att begå mordet utgör den fylligare delen. Situationen är därmed den att det finns en del ”mjukdata” som kan anföras till stöd för att Christer P kan vara gärningsman, samtidigt som det saknas bevisning till styrkande av hans skuld.

*

Utredningen mot Christer P har genom åren dragit stora resurser. Vid bedömningen av rimligheten häri måste beaktas att den lett till att brottsmisstankarna mot Christer P successivt stärkts, särskilt genom målsägandens utpekande. Mellan 1989 och 1997 är skillnaden i misstankarnas styrka i och för sig inte påfallande. Vad som därvid även bör beaktas är att brottsmisstankarna heller aldrig har försvagats. Vår bedömning, som måste utgå från det förhållandet att det enligt svensk rätt är möjligt att driva en brottsutredning vidare även mot den som frikänts för brottet, är att det ända sedan mordet och alltfört har funnits och finns skäl att vidta varje laglig utredningsåtgärd som kan kasta ytterligare ljus över misstankarna mot Christer P. Det ligger i sakens natur att många sådana åtgärder inte har lett någon vart och att en del av dem i efterhand kan verka mindre ändamålsenliga; med den bedömning vi gör ter det sig därför inte meningsfullt eller rättvist att anlägga synpunkter på alla de enskilda åtgärder som vidtagits.

7 Gärningsmannaprofilen

Kapitlets innehåll

Detta kapitel beskriver arbetet med den s.k. gärningsmannaprofilen (GMP), inklusive de åtgärder den föranledde.

Det finns flera skäl till att vi ägnar så jämförelsevis stort utrymme åt GMP. Ett är att den GMP som upprättats på många sätt är klagörande för den som vill få något av en helhetsbild av mordutredningens resultat; bl.a. därför redovisar vi stora delar in extenso. Ett annat skäl är att angreppssättet för oss tett sig intressant. Det finns anledning att illustrera detta och att resa frågan varför ett analysarbete av detta slag färdigställdes först åtta år efter mordet. Ett tredje skäl är att GMP-projektet tilldragit sig stor uppmärksamhet och föranlett en hel del spekulationer i den allmänna debatten. I det sammanhanget har det även, också från polisiärt håll, riktats kritik mot såväl produkten som mot metoden som sådan. Vår redovisning syftar här till att bredda och fördjupa underlaget för den diskussionen, som är angelägen och har räckvidd bortom denna utredning.

Den första delen av kapitlet ägnas åt GMP-metoden och åt den GMP som upprättats i denna mordutredning. Vi har själva granskat GMP, bl.a. genom RRV-experterna, men också genom att anlita amerikansk expertis, som fått yttra sig över en översättning, som vi låtit göra. Vi redovisar dessa synpunkter och försöker under rubriken *Sammanfattande anmärkningar* även att bidra till diskussionen genom egna iakttagelser och reflektioner.

I den andra delen av kapitlet redogör vi för de åtgärder Palmeutredningen enligt vad som uppgivits vidtagit som ett resultat av GMP-arbetet. Vi återger bl.a. i komprimerad form den s.k. kontrollista som uppfördes över personer som eventuellt kunde stämma in på GMP, en lista som i blyxtbelysning ger en illustration till en avgränsad del av utredningsarbetets omfattning och förgreningar. Ett antal GMP-relaterade uppslag som varit av större intresse för brottsutredningen redovisas mer utförligt. Hanteringen av vissa av dem diskuteras under rubriken *Sammanfattande anmärkningar*, sist i kapitlets andra del.

Personnamn på "kontrollistan" är ersatta med NN. De personer som förekommer på flera ställen är benämnda GA, GB, GC, etc.

7.1 Gärningsmannaprofilen i utredningen av mordet på Olof Palme

7.1.1 Om metoden

PU har, som nedan närmare skall redovisas, till stöd för utredningsarbetet låtit utarbeta en s.k. gärningsmannaprofil ("GMP"). I polisens (kriminalunderrättelsetjänsten) material beskrivs GMP-metoden på följande sätt.¹

En GMP kan definieras som "ett polisiärt spaningsinstrument bestående av en demografisk, social och beteendemässig beskrivning av mest sannolika gärningsman till ett brott".² Till grund för en GMP ligger bl.a. en brottsanalys, definierad som "en systematisk analys av all tillgänglig information om en brottsplats och offret för brottet samt iakttagelser av gärningsmannen med syfte att beteendemässigt rekonstruera brottet, dess förspel och efterspel med avsikt att kunna klassificera brottet, att klarlägga dess motiv och att kunna beskriva en GMP".³

I mer allmänna termer brukar man ibland beskriva en GMP som en "psykologisk fantombild". En vanlig fantombild bygger på vittnesuppgifter av en förövares utseende. Om man sammanställer ett vittnes signalementsuppgifter kan man konstruera en bild på grundval av dessa uppgifter sammantagna; ju fler och ju entydigare uppgifter, desto tydligare bild. På ett i någon mån motsvarande sätt kan man sammanställa de psykologiska och beteendemässiga data som kan utläsas kring en brottslig gärning och sammanställa dessa till en bild – "profil" – av hur gärningsmannen kan tänkas vara och fungera som människa.

I kriminalunderrättelsetjänstens material ges följande beskrivning av hur en GMP förhåller sig till traditionellt kriminalpolisiärt arbete.⁴

Poliser ställer sig alltid frågan: Vem har gjort detta brott? Svaret formuleras ofta i allmänna termer och man använder sig av sin erfarenhet för att skapa en bild av gärningsmannen. I många fall är detta en tillräckligt effektiv metod för att komma till en lösning. Det finns gott om polisiära spårhundar med god näsa för kriminellas beteende och närmast intuitiv kunskap om var den specifika förövaren finns att söka. Den arbetsuppgift

¹ Ulf Åsgård, Om brottsanalys och gärningsmannaprofiler (augusti 1995), s. 3; skriften gavs in i samband med att Ulf Åsgård och Jan Olsson för den tidigare Palmekommissionen i augusti 1995 presenterade den gärningsmannaprofil de utarbetat på PU:s uppdrag.

² A.a.s. 3.

³ A.st.

⁴ A.st.

man har – att snabbt gripa gärningsmannen – är dock ofta så pressande att man tvingas hoppa från tuva till tuva i ett ibland allt mer desperat sökande efter en gäckande skugga. I sådana situationer kan det finnas ett värde i att mer eftertänksamt utföra en analys baserad på systematiserad kunskap om brott, brottslingar och det aktuella brottet. Då kan man få ett mer fullständigt scenario för brottet.

En GMP är således inte ett redskap i ett akut, inledande skede av ett spaningsarbete utan ett sätt att systematiskt, metodiskt och delvis förutsättningslöst göra det som kriminalpoliserna alltid har gjort och alltid måste göra:⁵

I inledningen påpekades att poliserna alltid frågar sig vilken sorts människa som begått ett brott och i enlighet med det har man under århundradena funnit olika arbetsmetoder och tekniker för att finna svaret på frågan. Detta har i huvudsak varit ett framgångsrikt sätt att arbeta. De metoder som presenteras här utgör egentligen bara kompletteringar till en fungerande polisiär metodik i det att beteendevetarkunskaper tillförs och systematiken i arbetsmetoden förbättras. Erfarenhetsmässigt leder detta till en effektivisering av polisarbetet.

Den ”psykologiska fantombilden”, dvs. GMP, är uppenbarligen mer komplicerad att teckna än en vanlig fantombild. Liknelsen haltar därför och förväntningarna på precisionen i de antaganden som görs i en GMP kan lätt bli för stora om man uppfattar liknelser av det här slaget alltför bokstavligen. I polisens material tonas förväntningarna ned:⁶

Den massmediala skildringen av profileringsmetoden har tyvärr såväl i Sverige som utomlands gett en romantiserad bild med överdrifter av dess betydelse och underdånig behandling av dess utövare. I själva verket är det en omständlig metod att försöka komma till rätta med svårlösta brott varvid inslagen av heroism lyser med sin frånvaro.

I samband med att viss kritik mot metoden redovisas heter det vidare:⁷

De som beställt profiler måste veta att profilen är en sannolik approximation i syfte att fokusera utredningen. Utan att förringa kritiken bör det ändå framhållas att profilmakande snarare är en konst än en vetenskap som medför organisatoriska fördelar som många polisorganisationer i världen redan upptäckt.

⁵ A.a.s. 5.

⁶ A.st.

⁷ A.a.s. 15.

GMP-metoden beskrivs i allmänna ordalag på följande sätt.⁸

Metoden bygger på antagandet att allt vi människor gör i livet utförs i överensstämmelse med vår personlighet som i varierande grad uttrycker ett självständigt agerande. Tvångsmässiga personer brukar sällan ha oordning på sina skrivbord eller sätta på sig ostrukna skjortor. Psykopatiska personer har sällan varma och varaktiga relationer. Schizoida personer är per definition inte sällskapliga. Avvikande personer begår ibland brott som ångestlösning, för att förverkliga sina fantasier, av inre tvång och av många andra skäl. När de begår sina brott genomför de dem på ett sätt som är bekvämt för dem och i överensstämmelse med deras behov och driftsliv.

Med relevant information om handlingssätt och tillräcklig vaksamhet är det således möjligt att sluta sig till vilken typ av person som utfört en viss kriminell handling på just det sätt som den utförts på. Därav följer ett antal sannolika förhållanden om var och hur gärningsmannen bor och hur han framlever sitt liv samt andra sociala och demografiska förhållanden.

Metoden har utvecklats under senare delen av nittonhundratalet i USA, som ett medel vid efterspaning av gärningsmän som upprepar sina brott (seriebrottslingar). Metoden uppvisar flera exempel på mycket lyckade insatser, men också på fall där profilen visat sig helt felaktig.

I Sverige brukar den s.k. lasermannens slutliga gripande, efter det att denne begått ett stort antal attentat mot invandrare, anföras som ett första och lyckat exempel på metodens användbarhet. Polisens spaningar hade den gången på annat sätt väckt intresset för den person som sedermera dömdes, bl.a. fanns denne med i en krets personer som disponerat en bil av en typ som hade använts vid flera av brotten. Vid en förfrågan från de utredande polismännen om den misstänkte stämde överens med profilen blev svaret ”i högsta grad jakande”.⁹ Spaningsinsatserna koncentrerades därefter mot denne och ledde så småningom till ett gripande. Exemplet anses illustrera några kännetecken för metoden. Den löste inte brottet men medförde att utredningen effektiviserades. ”Lasermannen” hade sannolikt gripits förr eller senare ändå, men profilen underströk vikten av att koncentrera utredningen mot honom.¹⁰ – Det bör tilläggas att denna beskrivning inte är okontroversiell. En lika vanlig uppfattning synes vara att fallet med lasermannen i praktiken redan var löst när gärningsmannaprofilen kom in i bilden.

En helt grundläggande förutsättning för GMP-metoden är att den utförs utan hänsyn till och helt utan sidoblickar mot eventuella misstänkta individer. Det kan illustreras med betydelsen av ett fingeravtryck

⁸ A.a.s. 4.

⁹ A.a.s. 10.

¹⁰ A.st.

på brottsplatsen. Medan den vanliga brottsutredaren söker individen bakom avtrycket är den informationen från GMP-synpunkt utan relevans. Däremot är det från den synpunkten av intresse att gärningsmannen avsatt ett fingeravtryck, eftersom det kan säga något om hur han agerat, att han varit oförsiktig etc. Att information om eventuella misstänkta exkluderas ger analysen ett bestående värde, som gör den till ett slags basanalys, till vilken utredningen efter att ha uttömt ett visst "spår" kan återvända. I polisens material talas om att utgångssituationen på det sättet "kan konserveras under lång tid".¹¹

Det är inte bara så att den som utarbetar en GMP inte använder data om eventuella misstänkta, det är av stor betydelse att han eller hon är avskuren från sådan kunskap. "All information om misstänkta kommer ... omedvetet att leda analysen i riktning mot en liknande person", heter det i polisens material.¹² (En profil som utarbetas med kunskap om en huvudmisstänkt person synes i det hänseendet kunna liknas vid ett vittnes utpekande av en person, vilken för vittnet redan är känd som misstänkt. Utpekandet saknar naturligtvis inte intresse, men har inte alls samma informationsvärde som ett utpekande i en klassisk konfrontation.)

Beträffande förutsättningarna för ett framgångsrikt användande av GMP-metoden sägs att det aktuella brottet bör ha "något inslag av psykopatologi".¹³ I och för sig sägs alla brott kunna analyseras med metoden, men det är inte alltid som den är effektiv. Brott med ekonomiska motiv sägs t.ex. lämpa sig illa, eftersom "önskan att utöka sin förmögenhet --- är så allmänt spridd att tillräckligt diskriminerande beskrivningar inte kan åstadkommas".¹⁴ I praktiken anges metoden lämpa sig för mord, sexualmord, våldtäkter och eldsanläggningar. Ibland kan även utpressningsbrott analyseras, om det föreligger muntlig eller skriftlig kommunikation som kan bedömas.

Metoden har utvecklats vid utredningar av seriebrott. Mot den bakgrunden kan det synas som den typen av brott lämpar sig bäst för metoden. Det är dock enligt polisens material en missuppfattning att endast sådana brott kan göras till föremål för GMP. Det är visserligen så att seriebrott alstrar stora material, som kan öka säkerheten i bedömningarna. Men även enstaka brott innehåller "i allmänhet så mycket utslag av beteende att motiv, valstrategier och personlighet kan beskrivas".¹⁵ Det avgörande för metodens användbarhet synes med andra

¹¹ A.a.s. 11.

¹² A.st.

¹³ A.st.

¹⁴ A.st.

¹⁵ A.st.

ord vara den mängd information som kan utläsas, inte om det i och för sig är fråga om en eller flera brottsliga gärningar.

Den redogörelse ur vilken här citerats är relativt utförlig och återhållsam. Likväl synes metoden som den beskrivs i det svenska materialet vara omgiven av viss mystik och en del hemlighetsmakeri.¹⁶

Den som möjligen saknar en närmare beskrivning av metodernas essens bör besinna att metoden är polisiär och att kriminellt tänkande personer har en stark benägenhet att studera och kartlägga polisens metoder i syfte att raffinera sitt eget beteende i avsikt att vilseleda och undkomma rättvisan. En mer detaljerad beskrivning kan därför inte offentliggöras.

GMP-metoden i sammanfattning

Som vi förstått polisens material och övrig information vi inhämtat rörande det GMP-arbete som svensk polis bedriver karakteriseras det bl.a. av följande.

- ◇ GMP-arbete bygger på beprövade polisiära arbets- och tänkesätt
- ◇ GMP används för att systematisera information om ett brott som inte kunnat lösas snabbt
- ◇ En GMP är ett spaningsredskap för att effektivisera och underlätta prioriteringar i utredningsarbetet
- ◇ En GMP är inget bevismedel och kan inte användas som stöd för ett åtal i domstolen, eftersom en GMP aldrig bevisar något om en viss individ
- ◇ Den som utarbetar en GMP skall ej ha information om eventuella misstänkta
- ◇ För att en GMP skall bli användbar bör brottet innehålla något inslag av psykopatologi
- ◇ Mord, sexualbrott och eldsanläggningar är brott där en GMP typiskt sett är användbar
- ◇ GMP-metoden kan användas även då det inte rör sig om seriebrott, så länge gärningen och gärningsmannen avsatt tillräckligt med relevant information
- ◇ Ju mer information som brottet och gärningsmannen avsatt, desto mer precis kan en GMP bli
- ◇ En GMP är inte en vetenskaplig produkt

¹⁶ A.a.s. 16 f.

7.1.2 Palmeutredningens gärningsmannaprofil

Allmänt

Kriminalkommissarien Jan Olsson och psykiatrikern med dr Ulf Åsgård fick i juni 1993 PU:s uppdrag att utarbeta en GMP i utredningen av mordet på Olof Palme. GMP-arbete var vid denna tidpunkt ingen helt etablerad arbetsform i Sverige; ett antal GMP hade dock utarbetats och Olsson/Åsgård hade varit engagerade i flera av dessa.

I en promemoria från juli 1993, ur vilken ett utdrag finns intaget i den slutliga GMP-dokumentationen¹⁷, beskrev Ulf Åsgård förutsättningarna för arbetet. Han ansåg allmänt att förutsättningarna för att utarbeta en GMP i detta ärende var goda, men varnade för vissa svårigheter. En var att utgångsmaterialet enligt Ulf Åsgård syntes magert, något han dock inte ansåg sig kunna ha en säker uppfattning om förrän han tagit del av det. Ett större problem var den information såväl han som Jan Olsson redan besatt om mordutredningen.¹⁸

Den största svårigheten torde dock ligga i den mängd information som vi har om misstänkta. Det gäller självfallet främst den person som en gång lagförts för mordet. I sedvanligt GMP-arbete är en grundregel, som tidigare påpekats, att man inte tar del av information om misstänkta eftersom det vanligen leder till påverkan antingen så att profilen anpassas till denna person eller att den fjärras från honom.

Åsgård uppfattade dock dessa svårigheter som delvis överkomliga. Han föreslog att erfarna specialister från FBI i sinom tid skulle få ta del av och bedöma den utarbetade profilen.

Arbetet inleddes. Enligt vad som sägs i den slutliga GMP diskuterades resultaten av arbetet i januari 1994 med amerikansk polis vid FBI:s Behavioral Science Unit. Därefter kunde en mer precis gärningsmannaprofil formuleras. Denna presenterades i sin tur för hela PU i februari 1994. Ytterligare bearbetningar följde och den slutliga GMP var klar i maj 1994.

GMP omfattar i originalversionen 116 sidor, exklusive bilagor. Härav utgör själva ”profilen” mindre än tio sidor. Rapporten innehåller en relativt utförlig översikt över själva metoden, använt material och tidigare attentat (mot statsmän och andra prominenta personer). Därefter följer redovisningar av kunskap om offret och kriminaltekniska

¹⁷ Jan Olsson och Ulf Åsgård, Mordet på Olof Palme. Brottanalys. Gärningsmannaprofil (citeras GMP), s. 132.

¹⁸ GMP s. 132.

fakta, inklusive en ”rekonstruktion” av morddagen och Olof Palmes agenda månaderna före mordet. I angivna delar utgör rapporten en sammanfattande redovisning av centrala delar av utredningen. På grundval av det sålunda sammanställda materialet formulerades vissa hypoteser (vi återkommer till dessa strax).

Delar av det som sålunda framkommer i de första två tredjedelarna av GMP redovisas i annan form på annan plats i vårt betänkande. GMP:s rekonstruktion av särskilt mordkvällen är mycket detaljerad och det saknas anledning att göra en motsvarande redovisning här. GMP:s redogörelse för kända fakta om offret innefattar även omnämmandet av vissa ”spår”, under rubriker som ”Bofors-Indien affären”; ”Iran-Irak”, ”Baresic” och ”Ubåtsfrågan”. Även ”Palmehatet” och ”Harvardaffären” berörs. Det rör sig genomgående om ytterst kortfattade beskrivningar.

Från denna inledande del har vi allmänt och från våra utgångspunkter noterat följande.

Författarna konstaterar att ”detta ärende är ett eldorado för den som är intresserad av vittnespsykologiska frågeställningar”, att mycket av informationen är utan värde för utredningen men att den ställt till en hel del problem. Författarna hade därvid gjort följande iakttagelser.¹⁹

1. En del vittnen lägger till viktiga fakta vid senare förhör, som aldrig nämnts i samband med första förhöret.
2. En del vittnen anpassar uppenbarligen sin information vid senare förhör till information, som de fått från annat håll.
3. En del vittnen beskriver intressanta förhållanden, men deras berättelse motsägs, helt eller delvis, av information från andra, som skildrar samma förlopp.
4. En del vittnen lämnar information som är uppenbart eller nästan uppenbart fantastisk.

Ett antal förhållanden anfördes som var för sig eller i kombination kunde förklara förekomsten av den otillförlitliga information (”förmentala fakta”) som på detta sätt influerats i utredningen:

- ◇ S.k. pseudominnen: ”under inverkan av andra informationskällor vävs en berättelse av förment självupplevda händelser kring en lite kärna av sanning och verklighet”.
- ◇ Vittnens önskan att hjälpa polisen att lösa brottet, som leder till anpasslighet av de egna upplevelserna.
- ◇ Mytomani och besläktade beteenden

¹⁹ GMP s. 23.

- ◇ Vittnens önskan att komma nära en historisk och sensationell händelse
- ◇ Influens från rapporteringen i media och från vänner, arbetskamrater etc.
- ◇ Vittnen har påverkats av journalister som talat med dem, vilket i sin tur har påverkat vittnenas utsagor
- ◇ Psykisk sjukdom och instabilitet, allt från ordinära krisreaktioner till kronisk schizofreni
- ◇ Girighet till följd av belöningen

Författarna konstaterar att det i några få fall förekommit att uppgiftslämnare återkommit till PU och medgett att de lämnat otillförlitliga eller direkt falska uppgifter samt konstaterar att detta krävt mod och självövervinning – ”möjligen borde fler ha visat sådant civilkurage”.

Materialets kvalitet ansågs tillräckligt god för att kunna användas i en brottsanalys. I några avseenden fanns det dock brister, av i och för sig inte avgörande betydelse, men som det i flertalet fall numera inte fanns möjlighet att åtgärda:²⁰

- Samtliga besökare av den filmföreställning paret Palme bevistade har förhörts. Däremot saknas det förhör med flertalet besökare av andra föreställningar på Grand. Mötet mellan offer och gärningsman eller konspiratör kan ju ha skett på eller invid biografen. Med stor sannolikhet förföljdes Palme från biografen. Alla iakttagelser från detta område är bl.a. därför av stort intresse.
- Paret Palmes ekonomiska situation är inte tillräckligt belyst. Det saknas helt en redovisning av de ekonomiska omständigheterna före och efter brottet. Ingenting i den övriga informationen tyder dock på att det finns något i de ekonomiska omständigheterna som skulle kunna förklara brottet.
- Redovisningen av de, vid mordtillfället, aktuella sekreta diskussioner som Olof Palme förde ter sig ofullständig eller inte slutligt utvärderad. Det är förståeligt att det är så och det är inte sannolikt att gåtans svar finns i detta avsnitt men fullständig säkerhet är svår att uppnå. Detta diskuteras vidare på s. 73.²¹

²⁰ GMP s. 24 f. En del av det som här sägs har berörts och citerats även på andra ställen i vårt betänkande.

²¹ Under rubriken ”Professionella motiv” på s. 73 återfinns den diskussion detta syftar på: ”Även när det gäller de professionella motiven står en mordutredning rörande en prominent person inför stora svårigheter. Betydande politiker, statsmän, till vilken kategori Olof Palme tveklöst hörde, har dagligen sekreta kontakter och deltar mycket ofta i händelseförlopp, som är helt eller delvis dolda

- En rekonstruktion av brottet, med hjälp av offrens kläder, hade sannolikt varit till viss hjälp. En sådan rekonstruktion skall ske men då rapporten slutligen sammanställdes var den ännu inte genomförd. (Det är numera gjort, vår anm.)
- I påtagligt många förhör med vittnen har inte vittnenas egen klädsel, karakteristika i övrigt och ofta inte heller deras eget beteende redovisats. Denna brist försvårar påtagligt möjligheterna att särskilja de olika aktörerna i ett förlopp, vilket delvis är en förutsättning för en rekonstruktion av brottet och dess preludier.
- Lisbeth Palmes bakgrund och personliga förhållanden är ofullständigt belysta.
- Det har inte genomförts någon rättsmedicinsk undersökning av Lisbeth Palme. Fotografier av hennes kläder och information från rättsläkarna, har i viss mån kompenserat denna brist.
- En samtidshistorisk analys av det som kallats palmehatet och en mätning av dess utpräglingsgrad under Palmes sista levnadsår hade varit av stort värde för att närmare förstå vad som eventuellt styrte eller motiverat en gärningsman. (---)

Avsnittet om andra attentat avslutas med en jämförelse mellan dessa attentat och mordet på Olof Palme. Den lyder:²²

Flera skillnader framkommer när man jämför mordet på Olof Palme med mord på andra prominenser.

- Det är ovanligt att attentat utförs utan att det finns något skydd av offret.
- Det är ovanligt att attentat sker så sent på kvällen.
- Det är ovanligt att offrets hustru attackeras även om hon är närvarande.

för omgivningen och allmänheten. Detta innebär självfallet inte nödvändigtvis att sådana kontakter skulle vara tvivelaktiga, tvärtom är de sannolikt ofta förutsättningen för framgång i diskussioner om framtida avtal och andra förbindelser mellan stater, organisationer och företag. Men om arten av sådana kontakter, i efterhand, skall kartläggas i det goda syftet att kartlägga bakgrunden till ett mord, kan det väl tänkas att flera potentiella uppgiftslämnare väger riskerna med att avslöja sin information mot värdet av att mordet klaras upp, särskilt om de med viss grad av sannolikhet känner sig säkra på att deras information saknar värde. Återigen, som i fallet med den privata informationen, finns risken att den som inte har helhetsperspektivet underlåter att lämna väsentlig information. – En politiker av Olof Palmes betydelse är dessutom inblandad i ett så stort antal händelser av öppen karaktär, där meningar går isär om värdet och nyttan av hans eget handlande att det blir svårt att värdera i vilken mån ett motiv skulle kunna finnas i det ena eller andra händelseförloppet.”

²² GMP s. 36 f.

- Det är ovanligt att det inte finns ett lätt identifierbart motiv till mordet.

Till följd av dessa ovanliga förhållanden tillkommer därför några andra förhållanden som karakteriserar mordet på Olof Palme.

- Gärningsmannen har kommit ovanligt nära sitt offer.
- Gärningsmannen har getts möjlighet att skjuta den person, som befann sig närmast offret.
- Gärningsmannen har kunnat fly från platsen.
- Attentatet har därför blivit ett spaningsmord.

De fyra hypoteser som föregick själva brottsanalysen och gärningsmannaprofilen formulerades på följande sätt.²³

1. Olof Palme sköts av en gärningsman, som agerade på andras uppdrag och som under hela brottets planering och genomförande hade hjälp av andra.
2. Olof Palme sköts av en gärningsman, som agerade på andras initiativ och som under kartläggning hade hjälp av andra men som under genomförandet var ensam.²⁴
3. Olof Palme sköts av en gärningsman som agerade på eget initiativ och som genomförde brottet ensam motiverad av ett djupgående hat mot Palme och därför att han sökt rikta uppmärksamheten mot sig själv genom att döda en prominent person t.ex. Olof Palme.
4. Olof Palme sköts av en gärningsman som antingen
 - a) agerade helt ensam, men haft uppdrag av andra eller
 - b) tillsammans med andra agerade kring biografen Grand.

Idén att mörda Palme skulle ha uppstått sedan någon medagerande erfarit att Palme befann sig på biografen.²⁵

Härutöver finns naturligtvis ett stort antal teoretiskt tänkbara hypoteser, t.ex. möjligheten av arrangerat självmord, som faller på orimligheter långt innan de utsatts för en seriös prövning.

I vårt analysarbete har vi i första hand prövat alternativ 3 mot de övriga, som samtliga utgör konspirationer av olika storlek och grad av sofistikerad. Vi har således undersökt förutsättningarna för de olika alternativen

²³ GMP s. 76 f.

²⁴ Till denna hypotes är fogat kommentaren: ”I detta fall, såväl som i föregående fall, skulle motivet finnas i förhållanden som är av ytterst hemlig natur och som endast en mycket begränsad krets känner till.”

²⁵ Till denna hypotes är fogat kommentaren: ”Motiven i fall 4 a och 4 b skulle antingen vara av sekret natur eller bero av palmehatet eller annat mer specifikt skäl, innebärande stark opposition mot Palme i någon sakfråga”.

noggrant och därefter letat igenom materialet efter information som skulle visa att dessa förutsättningar även haft motsvarighet i verkligheten.

Själva gärningsmannaprofilen och den brottsanalys på vilken denna grundats återges i följande avsnitt, som alltså består av utdrag ur GMP.

Utdrag ur GMP²⁶

Analys

Analysen av materialet syftar till att pröva de hypoteser som ställdes upp i föregående avsnitt. Den grundläggande frågan är om man i materialet kan finna tecken på att mordet genomförts av en gruppering av gärningsmän eller inte. Detta avsnitt kommer att beröra denna frågeställning ur ett antal olika synpunkter. Det rör de tidsmässiga förutsättningarna, de personella och materiella kraven, de motivmässiga förutsättningarna, de beteendemässiga och psykologiska förutsättningarna och fynden respektive avsaknaden av fynd i utredningens olika avsnitt. Analysen av de olika hypoteserna redovisas separat men till följd av att det rör sig om komplicerade sammanhang och delvis likartade förutsättningar är viss överlappning oundviklig.

Sammanfattning av grundläggande fakta

Med utgångspunkt i den tidigare redovisningen anser vi att man kan fastslå följande:

- Möjligheten att makarna Palme skulle gå på bio diskuterades första gången på Lisbeth Palmes arbetsplats under eftermiddagen.
- Den biograf som då diskuterades var Spegeln på Birger Jarlsgatan.
- Tanken att makarna möjligen skulle gå på Grand diskuterades första gången i telefonsamtal mellan Lisbeth Palme, från hennes arbetsplats, och hennes sons flickvän, som befann sig i sitt hem, vid 17-tiden.
- Olof Palmes första kontakt med bioplanerna var då han kom hem vid 18.30-tiden.
- När Palme diskuterade bioplanerna med sin son, i ett telefonsamtal strax därefter, nämndes bägge eventualiteterna Spegeln och Grand, men intet bestämdes.

²⁶ Utdrag ur GMP (Jan Olsson och Ulf Åsgård, Mordet på Olof Palme. Brottsanalys. Gärningsmannaprofil) s. 77-110, avsnitten ”Analys” och ”Gärningsmannaprofil”, samt s. 115-116, ”Slutsatser” och ”Rekommendationer”. Det mellanliggande avsnittet ”Utvärdering av analysen”, som berör samarbetet med FBI, tas upp senare.

Utdrag ur GMP (forts.)

- Under detta telefonsamtal berättade sonen att han redan köpt biljetter till Grands 21.15-föreställning, som han trodde började kl 21.
- Beslutet att makarna skulle gå på Grand fattades före kl 20 under en diskussion dem emellan.
- Detta beslut delgavs ingen utöver att Aspling, i telefonsamtal med Olof Palme, i anslutning till att makarna var på väg att gå, fick veta att de skulle gå på bio, utan närmare specifikation.
- Varken Lisbeth Palmes arbetsplats eller makarnas hem har varit elektroniskt övervakade.

Slutsatsen av detta är att vem eller vilka som än mördade Olof Palme antingen förföljde honom från hemmet eller träffade på honom någonstans mellan hemmet och biografen Grand, alternativt att man träffade på Palme först efter filmens slut. Vidare kan det slås fast att man inte kan ha planerat att mörda Palme vid biografen eller i dess närhet, före det att Palme kom dit.

Prövning av konspirationshypoteser

I denna prövning delas analysen upp i enlighet med konspirationens faser --- .

Motivationsfasen

Vid tiden för mordet fanns det inte några specifika hot riktade mot Olof Palme. Inte heller förelåg förhållanden av sekret natur, kända av Palmes omgivning, som föranledde någon att reflektera över att Palme befann sig i en potentiellt farofylld situation. Konklusionen av detta är att om det fanns ett sådant specifikt motiv var det bara Palme själv som kände till det, utöver dem som i så fall konspirerade mot hans liv.

Detta utesluter inte att det kan ha funnits mer allmänna motiv sprungna ur terroriströrelser. Vid tiden för mordet fanns inte någon känd svensk terrororganisation, men aktiva och sympatisörer till flera utländska terroriströrelser var bosatta i landet. Vidare kan man naturligtvis tänka sig ospecifika motiv med rötter i det, som vi sammanfattat i begreppet palmehatet. Sådana motiv kan ha inspirerat en eller annan inhemsk gruppering av udda slag. En sådan gruppering kan även ha knutit utländska kontakter med meningsfränder eller organisationer med sammanfallande intressen.

Utdrag ur GMP (forts.)

Således är det i och för sig tänkbart att en konspiration kan ha iscensatt mordet och alla eventualiteter från statsunderstödd terrorism över mer idealistiska terroristgrupperingar till mindre professionella, i varje fall mindre erfarna, nationella grupperingar måste tas med i beräkningarna. Dessutom kan man inte helt utesluta möjligheten av en konspiration organiserad av ett utländskt underrättelse- eller säkerhetsorgan.

Vi har tidigare konstaterat att, om en konspiration agerat, har de lyckats dölja motivet väl. Bland de många nämnda motiven finns inte något som ser ut att vara riktigt rimligt. Vid förhören med Palmes regeringsmedlemmar är det påfallande hur svårt de har att komma på ett rimligt motiv. Däremot nämner flera eventualiteten av ren terrorism knuten till EAP, PKK, RAF eller det man benämnt Ustasja. Även om det inte varit möjligt att se motivet direkt efter mordet, borde den avsedda effekten nu ha blivit synlig. Ingenting i den allmänna debatten antyder att Palmes död haft specifika följder, som kan förklara hans död.

Kartläggningsfasen

Det kan förutsättas att sammansvärjningar som haft stöd av erfarna eller professionella personer inom området, använt sofistikerade metoder i alla faser, fram till undanskaffandet av bevis. Det är således möjligt att man inte skulle upptäcka spår av en sådan organisation. I de övriga fallen bör man däremot kunna räkna med att i ett eller flera avsnitt av utredningen finna tecken på bristande professionalism i en eller flera faser.

Förutsättningar för kartläggning

Man kan jämföra kartläggning inför ett mord med motsvarande arbete inför en kidnappning. Vid en sådan jämförelse framkommer att uppgifterna delvis är olika. Kidnapparligan måste vara ännu mer förberedd eftersom man har för avsikt att ta offret levande. När man till exempel studerar Kröcherligans förberedelse för kidnappningen av Anna-Greta Leijon eller kidnappningen av en Exxon-direktör för några år sedan, i USA, är det påfallande hur lång tid man ägnade åt förberedelser. I Exxon-fallet rörde det sig om minst fyra månaders förberedelser. Man försenades också av att Exxon-direktören inte var hemma vid tillfällena då man hade förberett kidnappningen. Totalt sett rör det sig om närmare fem månader innan man kunde genomföra attacken. Det var endast två personer som agerade, en tidigare säker-

Utdrag ur GMP (forts.)

hetschef och dennes hustru. I kartläggningen av Leijon deltog betydligt fler personer.

Den tyska stadsgerillan RAF ägnade sig såväl åt kidnappningar som direkt dödande attacker. I bägge situationerna tog det veckor till månader innan man slog till och ett halvdussin personer var engagerade vid varje tillfälle. Vid attacken mot Herrhausen hade man grävt ned den elektriska ledningen till bomben sex veckor innan man slog till. Man ägnade visserligen parallell uppmärksamhet åt flera offer, vilket försvårar bedömningen av hur lång tid det tog i de enskilda fallen. Vid attentatet mot Letelier --- engagerades kontraktmördaren Townley nära tre månader innan. Denna tid användes för att rekrytera ytterligare två gärningsmän och åt att kartlägga offret.

Slutsatsen är att, även om det är skilda uppgifter att kidnappa och döda direkt så finns det ändå uppenbara likheter och det tar lång tid att kartlägga och förbereda en attack av något slag. Det innebär att man i detta fall borde gå långt bak i tiden för att upptäcka eventuella förberedelser till attentatet.

Ett övervakningsarbete av Palme bör rimligen ha varit ett svårt arbete eftersom det var tämligen kallt under veckorna och månaderna före mordet. Väntan i kall väderlek, för att fastställa Palmes rutiner, torde ha praktiskt försvårat kartläggningen. I den situationen vore övervakning inomhus att föredra. Det finns några få lägenheter kring Palmes bostadshus som skulle lämpa sig för övervakningsändamål. Ingen av dem har använts i detta syfte. Det finns ett antal kaféer och butiker på ömse sidor om Västerlånggatan, som skulle kunna tjäna delvis samma syfte. Det finns inga rapporter som antyder att de använts på detta sätt.

Västerlånggatan kröker sig från norr mot öster. För att ha en god överblick över intressanta rörelser i eller invid Palmes port behöver man vistas nära. Det medför att en person inte räcker för att hålla porten eller lägenhetsfönstren under uppsikt. En ensam övervakare skulle tilldra sig t ex butiksägarnas uppmärksamhet. Under den kalla årstiden är det dessutom ganska vanligt att gatan är tämligen folktom, vilket ökar svårigheterna att övervaka obemärkt.

Baksidan av Västerlånggatan 31 är lättare att övervaka än framsidan eftersom man inte uppmärksammas lika lätt, till följd av det färre antalet människor, som rör sig där. Framsidan har förstås den fördelen att man kan röra sig fram och tillbaka i folkströmmen utan att bli uppmärksammas så mycket. Det finns inga informationer om misstänkta personer från baksidan av fastigheten.

Utdrag ur GMP (forts.)

En betydande komplikation vid kartläggning av Palme är möjligheten att livvakterna kan ha varit sysselsatta med skyddspaning, vilket medför att man för att väcka minsta uppmärksamhet, måste variera antalet kartläggare och deras beteende.

Bristen på tecken på övervakning

Såvitt vi kunnat utreda så finns de inga substantiella informationer från tiden september -85 fram till februari -86 som skulle tyda på en övervakning. Det finns inte någon anmälan från allmänheten, registrerad före mordet, rörande anmärkningsvärda förhållanden kring Palmes bostad.

Från redovisningen av livvakternas rapporter finns inga indikationer på att något avvikande eller misstänkt pågick kring Palme vid tiden för mordet eller tiden närmast dessförinnan. Av spaningsrapporter från SÄK framgår att en känd representant för PKK sågs vid två tillfällen i Gamla Stan under 1985. Vid ett av dessa tillfällen promenerade han förbi Palmes bostad. Man kan svårligen tro att denne, den mest öppne representanten för organisationen, skulle utnyttjas för något så viktigt som allmän kartläggning av förhållandena i Gamla Stan eller specifik kartläggning av Olof Palme.

Efter mordet har ett knappt hundratal personer lämnat information om iakttagelser de gjort av ensamma män eller grupperingar av män, övervägande bestående av två män, som av en eller annan anledning tilldragit sig uppgiftlämnarnas uppmärksamhet. Den större delen av dessa iakttagelser har gjorts på Västerlånggatan medan ingen rör iakttagelser från baksidan av Palmes bostad. Många av iakttagelserna är av ospecifik natur. Ett smärre antal har kunnat förklaras. Det gäller särskilt observationer alldeles intill Palmes port av några olika personer, som visat sig vara några polacker, engagerade i ett ombyggnadsarbete i en butik i ett hus mitt emot Västerlånggatan 31. Ingen iakttagelse har gjorts, som uppenbart pekar på ett mystiskt beteende med bäring på mordet. Det finns visserligen ett antal observationer av flera män och vid ett tillfälle även en kvinna, som under varierande tid stått och tittat på Palmes bostadshus. Det förefaller väl klumpigt om detta beteende skulle vara del i en konspirations kartläggning.

Från Rosenbad eller dess omgivning finns inga rapporter om mystiska personer eller händelser varken före eller efter mordet.

De två väktare, som arbetade med reguljärt nattvaktsarbete i området kring makarna Palmes bostad, var i tjänst 26 av februari månads 27 första nätter. Natten till 9 februari arbetade en tredje väktare. Ingen av

Utdrag ur GMP (forts.)

de två, som huvudsakligen skötte detta distrikt har noterat något anmärkningsvärt. Av övriga kategorier som arbetat i området som poliser, trafikvakter, brevbärare, budchaufförer, sopåkare, tidningsbud, taxichaufförer, trafikvakter, reparatörer och installatörer vid elverket, vattenverket m fl, har en del förhörts. Förutom en sopåkare, har ingen lämnat information om iakttagelser i trakten, som kan ha med mordet att göra. Sopåkaren lämnar en, allteftersom utvecklad berättelse om en person, som uppehållit sig i trapphuset till Palmes bostad en morgon utan att kunna förklara sig. Det kan inte rimligen röra sig om en medlem av en professionell konspiration. Däremot kan en mer oerfaren person med dolda avsikter möjligen bete sig så. Å andra sidan fanns en läkarmottagning i huset som delvis tycks ha dragit till sig märkliga personligheter.

Varken Olof eller Lisbeth Palme har gett upplysningar om att de känt sig förföljda på väg till eller från arbetet. När det gäller Olof Palme behöver det inte betyda mycket eftersom det beskrivs att han var disträ och att han, kanske för att skydda sig mot integritetskränkningar, betedde sig skyggt när han gick ensam.

Bedömning

En professionell övervakning av Palmes bostad borde egentligen inte märkas alls. Det skall, om den är utförd professionellt, inte finnas någon systematik om en eller flera personer i materialet. Således kan det vara svårt att bedöma om det verkligen har funnits en övervakning av Palmes bostad vid en genomgång av materialet. En mindre professionell övervakning borde rimligen ha uppmärksammats på olika sätt. Således är det så att om en omärklig övervakning har skett så ligger en professionell konspiration bakom.

Om nu övervakningen inleddes i så nära anslutning till mordet att ingen upprepad observation kunnat göras är det i sig ett argument mot en professionell konspiration. Man slår inte rimligen till den första dagen av sin övervakning. Skälet till det är att man oftast har en särskild enhet av mördare, ett, *hit team*, som kallas in när övervakningen är slutförd.

Vår konklusion av dessa fakta är att en professionell konspiration kan ha utfört en kartläggning av Olof Palme men att det förefaller mindre sannolikt. Det är än mindre sannolikt att en mindre erfaren gruppering skulle ha klarat kartläggning utan att väcka uppmärksamhet.

Utdrag ur GMP (forts.)

Förfiningsfasen

I denna fas analyseras all information man fått fram under kartläggningsfasen. För en sammansvärjning torde det då ha stått klart att Palme mycket ofta rörde sig utan livvakter i området kring bostaden.

Livvakternas uppträdande - att köra fram Palme till apotekshörnan och vänta endast några minuter innan de for igen - skulle ha kunnat uppfattas som en indikation på att andra skötte övervakningen av området och då sannolikt från någon lägenhet. Det skulle möjligen ha avhållit från att försöka döda Palme i hans lägenhet, vilket annars torde ha varit mycket lätt. Kartläggningen bör rimligen ha avslöjat att dörren till fastigheten egentligen bara behövde en rejäl knuff för att öppnas.

Det mest sannolika scenariot för en kartläggande grupp, med någorlunda rimlig grad av professionalism, vore att försöka döda Palme på väg hem en sen eftermiddag eller kväll. Man kunde lätt ha väntat ut honom längs hans vanliga väg. Även ett försök en morgon bedöms ha varit realistiskt. Visserligen torde det då röra sig något fler människor i området men detta behöver inte vara en avgörande nackdel. Den största svårigheten med Gamla Stan, som plats för ett attentat, är att hela stadsdelen kan spärras av relativt lätt. Det torde dock räcka med två flyktbilar, utplacerade strategiskt i förhållande till en förutbestämd plats för beskjutning, för att överkomma detta problem. Det alternativ som nu eventuellt användes, att vänta ut Palme en sen fredagkväll inför eventualiteten att han skulle bege sig till en mer lämplig plats, synes ligga bortom fantasins gränser och mänsklig förmåga till förutsägelse. I detta sammanhang är det restaurangbesök som makarna Palme gjorde två dagar före mordet, intressant. En professionell liga hade haft ett flertal tillfällen dessförinnan att slå till, när Palme rörde sig utan livvakter, men gjorde det inte. Här öppnade sig nu ytterligare ett gyllene tillfälle, som man inte tog till vara. Detta är även ett argument mot att en professionell organisation ligger bakom detta brott.

Genomförandefasen

Till denna fas räknar vi all aktivitet runt Palme av en konspiration från det att han lämnade Rosenbad strax före 18.30.

*Utdrag ur GMP (forts.)**Gamla Stan*

Under denna fas måste en konspiration ha haft en eller flera personer på plats i Gamla Stan. Samband kan ha upprätthållits med walkie-talkies med lång räckvidd, för att kunna diskutera den senare uppkomna situationen, men det kan ju lika väl ha skett per telefon i automater eller butiker. Att Palme skulle gå på bio kunde inte förutsägas, varför walkie-talkie är enda alternativet för att lämna meddelanden om att han kommit hem, om inte kartläggaren/na bara hade uppgift att rapportera Palmes rörelser dagen därpå, till ledarna för gruppen. Således är walkie-talkie inte ett obligat krav. Det finns en iakttagelse av en person med radiokommunikationsapparat i ett prång nära Palmes bostad vid 19.30-tiden. Den gjordes av två personer i ett sällskap på fyra. Beskrivningen av situationen i sin helhet bedöms dock som irrelevant.

När makarna Palme lämnade sin lägenhet hade Olof Palme varit hemma i över två timmar. Man kan fråga sig vad en kartläggare hade för uppgift vid den tidpunkten. Det hör till de relativa ovanligheterna, bland personer i Palmes ålder och ställning, att man går ut så sent på kvällen. Nöjena är främst tillkomna för yngre publik. Bjudningsmiddagar börjar inte så sent. Kvällspromenader tar man vanligen inte om man kommit hem så sent kalla februarikvällar Kartläggarens enda realistiska uppgift skulle således ha varit att kontrollera när Palme släckte i lägenheten för natten. Detta ter sig minst sagt långsökt. Vi uppfattar detta förhållande som ett av de avgörande i bedömningen av när mötet mellan en presumtiv gärningsman och Palme skedde. Med stöd, bl a av denna tankegång, är det vår uppfattning att det skedde betydligt senare än vid Palmes port.

En konspiration kan inte rimligen kalkylera med att målet skall röra sig utanför Gamla Stan en fredagkväll utan livvakter. Om man mot förmodan skulle ha varit kvar vid bostaden och kunnat förfölja Palme så kan man ju inte ha vetat vart han skulle ta vägen. Situationen är totalt sett svårplanerad men början av händelseförloppet är uppenbart: Målet rör sig utan livvakter i ett område där flyktmöjligheterna är välkända. Det är ju sannolikt här man har haft för avsikt att gå till attack om man genomfört en övervakning. Ändå ingriper man inte och går till attack i Gamla Stan under promenaden ner mot tunnelbanestationen. Man kan fråga sig varför. Det enda rimliga svaret är att den övervakare man hade på plats inte var beväpnad och att flyktfordonen inte fanns uppställda. Annars är ju mörka gränder i ett relativt folktomt område ett perfekt ställe att gå till attack. Här borde man också ha väntat på makarna när de skulle komma hem efter biobesöket

Utdrag ur GMP (forts.)

och använt väntetiden till att beväpna sig, ställa upp flyktbilar och vidta andra nödvändiga åtgärder.

Under den första delen av Palmes promenad till tunnelbanestationen observerades han och hustrun av fyra personer. En av dem har angivit att hon sett en man stå några meter in i Ignatiigränd - en kort bit från Västerlånggatan 31. Förutom vad vi anfört tidigare, är den placeringen av en övervakare olycklig eftersom hotell Lord Nelson har stora perspektivfönster mot Ignatiigränd genom vilka receptionisterna har sin huvudsakliga utsikt. Där bör man således inte stå om man önskar förbli anonym och smälta in i miljön. Tjänstgörande receptionist har heller inte observerat någon person under längre tid eller vid flera tillfällen.

Att ta reda på vart paret Palme var på väg sedan de gått ned Yxsmedsgränd bjuder på vissa svårigheter. Det finns inga tecken på att man följt efter samma väg varken nära eller på avstånd. Det vore förvånande om så varit fallet eftersom man kan röra sig längs parallella gränder och i bästa fall småningom kunna gå före paret Palme. Inte heller sådana iakttagelser finns. Det innebär förstås inte att paret inte kunde ha förföljts. Det förefaller dock som om det varit få personer som rört sig i området vid denna tid.

Om man gått före Palme måste man i biljetthallen chansa på att Palmes skall åka mot centrum eftersom tiden för att ändra sig var kort. Tiden från det att Palme kom till tunneln under Munkbroleden till det att tåget gick mot city är högst två minuter. De stod på perrongen högst en minut. Om någon gick efter dem vet vi att vederbörande måste ha väntat någonstans eftersom inte någon passerade spärren inom 5-20 sekunder efter paret Palme.

Tunnelbaneresan

I trappan upp till perrongen stod en man innanför dörrarna. Han kan ha stått där för kylans skull, liksom de personer som stod mittemot honom gjorde, eller för att han inte ville bli sedd av paret Palme. Den mest rimliga slutsatsen är dock att han befann sig där av legala skäl.

Denne man kan heller inte vara identisk med den person som angetts ha rusat in i tunnelbanevagnen just innan dörrarna stängdes. Skälen är att berättelsen om honom går ut på att han fick sittplats. Minst en annan person fick gå till en annan dörr för att över huvud komma in i vagnen. Den personen måste rimligen ha kommit före den inspringande mannen.

Utdrag ur GMP (forts.)

Att obemärkt smälta in bland de andra passagerarna på perrongen i Gamla Stan bedöms inte ha varit något större problem. Visserligen är en mängd personer identifierade på perrongen och deras rörelser i fortsättningen har utretts. Men det finns visst utrymme för en eller flera oidentifierade. Flertalet av de som är identifierade för i samma vagn som Palme. En förföljare kan naturligtvis och bör kanske ha åkt med en annan vagn. I det sammanhanget är det viktigt att notera att Palme lättare kunde övervakas från vagnen framför eftersom det mellan den vagn han för i och vagnen där bakom inte fanns glas utan istället två förarhytter, som man ju inte kan se genom. Om förföljaren åkte i vagnen bakom Palmes var han tvungen att exponera sig vid varje station under sin övervakning av Palme. Sådana iakttagelser har inte rapporterats.

Vid ankomsten till Rådmanngatan rörde sig makarna Palme kortvarigt mot fel uppgång. När de kommit till rätt uppgång uppstod osäkerhet om vilken utgång de skulle ta. Beroende på förföljarens position vid dessa tillfällen finns det ändå viss risk för att han tvingats gå förbi dem. Uppgifterna från de två män som gick efter paret Palme på stationen talar starkt för att ingen person gick efter dem vilket skulle kunna tolkas som att förföljaren redan passerat eller för att det faktiskt inte fanns någon sådan person.

Invid biografen Grand

Under den korta promenaden till Grand sågs paret av flera personer, som inte såg någon efter Palmes. Av de två männen som gick efter dem i momenten före tvingades den ene gå förbi dem i samband med deras osäkerhet om vilken utgång de skulle välja och den andre hade gått över till andra sidan Sveavägen. En förföljare av paret kunde naturligtvis lätt ha gjort sammalunda.

Vid framkomsten till Grand höll salongen på att tömmas på personer, som sett föregående föreställning av "Bröderna Mozart". Det var ännu mer än 25 minuter till filmen skulle börja men flera hade, i likhet med Mårten Palme, missuppfattat tiden för filmens början. Därutöver började två andra filmer kl 21 med sammanlagt 62 åskådare. Fler än 300 personer torde därför ha rört sig kring entrén vid tidpunkten för Palmes ankomst dit och till det att han köpt biljett. Denna folksamling torde ha varit lätt att dölja sig i.

Under detta skede bör en förföljare bara haft till uppgift att försöka finna ut vilken film Palme skulle gå på. Med ledning av att Palme inte gick in före kl 21 torde det ha varit lätt att med hjälp av skyltar och anslag utanför entrén sluta sig till att det var "Bröderna Mozart" och

Utdrag ur GMP (forts.)

att den filmen sannolikt varade knappt två timmar, eftersom föregående föreställning hade börjat kl 19.00.

Bedömning av lämpligheten av attentat efter biobesöket. Kunskapen att Palme befann sig på biografen kan lätt ha kommunicerats till ledningen för sammansvärjningen. Man bör därvid ha övervägt hur paret skulle agera efter filmen, varvid följande möjligheter kan tänkas:

- De skulle gå tillbaka till tunnelbanestation Rådmanngatan tillsammans med flera andra biobesökare.
- De skulle hämtas i bil av livvakterna.
- De skulle skjutas i bil av någon bekant.
- De skulle ta taxi från Grand.
- De skulle ta bussen från busstationen framför ABF-huset.
- De skulle promenera in på någon av tvärgatorna åt väster eller öster.
- De skulle promenera mot Kungsgatan.

I jämförelse med det redan, för sammansvärjningen kända förhållandena, kan dessa alternativ inte ha tett sig mer lockande än att gå till attack i Gamla Stan. Med tanke på det borde man möjligen ha lämnat sin obeväpnade kontrollör av situationen för att han skulle fortsätta att kartlägga Palmes mönster och konstatera hans handlingssätt, som ett led i kartläggningen. Möjligen bör man ha övervägt alternativet att fara till Palmes bostad och vänta in honom där, där ju förhållanden var kända och risken för ett större antal vittnen kunde ha minimerats.

Det alternativ, som de facto inträffade: Paret Palme stannade en stund, medan allt folket skingrades och därefter, på en glesbefolkad Sveavägen, gå mot city ter sig som, inte bara det minst sannolika utan kanske ett av de mest osannolika alternativen. Det är över huvud taget svårt att förutsäga så många alternativ som de ovan nämnda, som naturligtvis delvis är likartade men ändå innehåller olika sätt att komma ifrån platsen. Psykologin talar för att man inte har kunnat förutsäga den situation som faktiskt uppstod, denna konspiration har inte insett svårigheterna att genomföra ett mord i anslutning till att offret går på bio mitt inne i en storstad och inte heller de bättre förutsättningarna att genomföra det i Gamla Stan. Det är en antydning att man inte kartlagt möjligheterna att genomföra mordet där.

Den opportunistiska komplottens problem. För en opportunistisk sammansvärjning ter sig läget något annorlunda. Om man inte ens sett hur Palme kommit till biografen är alla alternativ ungefär lika sanno-

Utdrag ur GMP (forts.)

lika. Dock bör det ha varit svårt att konstatera huruvida Palme hade livvakter omkring sig vilket troligen skulle bli första invändningen för de mest inflytelserika i en opportunistisk konspiration och en vidare planläggning skulle inte ha kommit till stånd. Man bör vidare ha avrått från en operation i cityområdet en fredagkväll med ett otal polisbilar i rörelse på ett helt oförutsägbart sätt.

Om man nu ändå bestämt sig för att agera ter det sig mer sannolikt att man kunnat konstatera att Palme kommit utan livvakter till Grand och att man satsat på alternativet att han skulle promenera från biografen, i någon riktning. Vår bedömning är dock att det är relativt osannolikt att man skulle dra igång en organisation för att satsa på möjligheten att Palme skulle promenera hela vägen hem sent en kall februarikväll, medan ett försök att genomföra attentatet under en promenad till en T-banestation inte kan avfärdas. Det krävs dock en närmast osannolik brist på omdöme hos en grupp personer om just detta skulle uppfattas som bästa möjligheten att skjuta honom. Fördelar och nackdelar med att mörda Palme måste övervägas under en längre tid, även bland vildhjärnor, och skulle därför hellre leda till försök till kartläggning snarare än att bara rusa åstad. Den mentala förberedelse tiden för en grupp bör rimligen vara längre än en dryg timme.

Hypotesen om den opportunistiska konspirationen får därför ringa stöd i denna del av analysen.

Under filmföreställningen

Efter att kontakt etablerats med ledningen för konspirationen bör en planering ha gått ut på att Palme skulle gå tillbaka mot Rådmansgatan efter föreställningen. Om man nu bedömt det värt försöket borde en eller två flyktbilar ha placerats ut på ömse sidor om Sveavägen i riktning norrut från Grand. Därutöver möjligen, som reserv ett par bilar, ett eller flera kvarter från Sveavägen. De agerande personerna bör ha varit minst fyra. Någon övre gräns kan inte anges men fler än 6 personer verkar orimligt många. De agerande bör ha bidat sin tid inomhus någonstans och transporterat sig till biografens omgivningar fram mot 22.30 - 22.45.

En viktig uppgift under filmföreställningen bör ha varit att rekognoscera biografens utgångar. Reservutgången mot Tegnérsgatan, som regelmässigt användes, är inte lätt att hitta, om man inte varit på biografen. En beväpnad konspiratör bör ha haft till uppgift att bevaka den utgången.

Utdrag ur GMP (forts.)

I närområdet till biografen har inga misstänkta bilar rapporterats, med rimlig anknytning till mordet, varken i området norrut eller åt något annat håll. Det innebär självfallet inte att ovanstående scenario inte genomförts, det kan ju ha skett diskret.

Efter filmföreställningen

Den utpekade gärningsmannen bör ha instruerats att hålla sig i närheten av biografen. För att vara säker på att komma efter Palme bör han ha uppehållit sig söder om biografentrén. Nu inträffar flera av de många oförutsägbara händelserna. Strax före den föreställning Palme bevistade slutade föreställningen av "Gå och Se", som rätteligen borde ha slutat senare. Filmprojektorer visar sig dock ha varierande hastighet, vilket gör det svårt att beräkna sluttider för en visning. Ett knappt 40-tal personer strömmade ut från biografen. Det torde ha föranlett ökad uppmärksamhet hos gärningsmannen in spe. Kanske rörde han sig mot entrén. Under denna period måste han även ha riktat sin uppmärksamhet mot vittnet Lars E:s eleganta bil, som flera biobesökare trodde var en livvaktbil som skulle hämta Palme. Den tanken bör rimligen även ha slagit den tänkte gärningsmannen i en konspiration. Strax efter kommer de ca 200 besökarna av "Bröderna Mozart" ut och Palme drog sig några tiotal meter söderut utan att visa minsta intresse för den eleganta bilen.

Nu slår han i stället sällskap med ett yngre par (sonen Mårten och hans fästmö) och ställer sig framför bokhandelns skyltfönster. I detta moment torde gärningsmannen ha lugnats ytterligare i sin eventuella tro att Palme skulle hämtas i den eleganta bilen, men komplikationen att det nu blivit fyra personer i Palmes sällskap bör ha ökat oron inför hur uppgiften att mörda Palme skulle skötas. Dessutom skringras folk relativt snabbt utanför biografen medan Palme står kvar och pratar. Det bör ha blivit svårt att obemärkt finnas kvar. En professionell mördare bör i detta läge ha rört sig från området och skaffat sig bättre och mer anonym överblick, t ex på andra sidan Sveavägen eller åtminstone bort mot eller andra sidan av Kammakargatan. En ytterligare osäkerhet bör ha uppstått, om i vilken riktning Palme skulle gå. Om han kan tänkas gå åt ett annat håll än man planerat bör detta ha ökat oron. Gärningsmannen in spe måste blint lita på att hans medkonspiratörer i så fall agerar genom att snabbt omgruppera flyktfordonen, om det inte kan ske så att han ser det.

Det som, vid en ytlig betraktelse, i efterhand ter sig så enkelt - att bara följa efter och skjuta - innehåller en rad komplicerande moment som en professionell eller semiprofessionell konspiration kan ha haft bety-

Utdrag ur GMP (forts.)

dande svårigheter att lösa. Det bedöms inte rimligt att även gärningsmannen haft en walkie-talkie eller annan radiokommunikation öppen under denna fas, med tanke på risken för att det skall uppmärksammas av personer i närheten. Radiokommunikation med öronmussla är naturligtvis tänkbar men ändå opraktisk och löser inte hans behov att kunna kommunicera utan att det uppmärksammas. Det finns heller inga iakttagelser av människor som radiokommunicerar i detta kritiska skede av operationen, varken i detta eller något annat område.

Sveavägen

Från Grand till mordplatsen är det ca 330 m och det tar drygt fem minuter att promenera i maklig takt. När paret Palme börjar promenaden fortsätter de Sveavägen söderut. Ett lämpligt avstånd att förfölja på kunde vara 25-50 m, för att inte väcka uppmärksamhet. När ett tillräckligt folkomt ställe bjuder sig tar det inte många sekunder att nå fram till offret. Dessutom är det ett oeftergivligt krav att i detta skede försöka fastställa om det inte finns några livvakter i närheten. Av vittnesuppgifter att döma har förföljandet skett på betydligt närmare avstånd vilket i sig bedöms utgöra tecken på bristande professionalism, men det kan även bero på kunskap om att det inte fanns livvakter kring Palme. Kunskaper som man fått genom att förfölja honom före biobesöket.

Det är först när paret Palme korsat Sveavägen som det är tämligen säkert att det inte finns några livvakter kring dem och ett närmande kan ske. Paret stannar direkt när de kommit över på andra sidan Sveavägen och tittar i SARI-butikens skyltfönster. I detta läge måste gärningsmannen bestämma om han skall skjuta eller inte. Av flera skäl bestämmer han sig för att avstå. Den mest sannolika förklaringen är att det rör sig människor i närheten. Men eftersom han följt efter så nära tvingas han passera paret Palme.

Den fortsatta promenaden längs Sveavägens östra sida är ofullständigt känd. Endast ett vittne, Nicola F, har sett paret Palme under denna del. Hans uppfattning är att han såg dem vid La Carteriebutiken i kvarteret mellan Adolf Fredriks Kyrkogata och Tunnelgatan. Han såg att en person gick efter dem, längst ut på trottoaren. Det innebär att gärningsmannen måste ha väntat in paret någonstans eftersom de stod en stund vid SARI-butiken. Trottoaren är mycket bred men att stanna upp och vänta ökar risken för att dra uppmärksamhet till sig.

Enligt Lisbeth Palme stannade man vid ytterligare något butiksfönster. I detta läge tvingas gärningsmannen passera Palme och ett rimligt val i den situationen är att gå en rejäl bit framför dem och

Utdrag ur GMP (forts.)

invänta vid en lämplig plats. Fråga uppkommer nu om det inte fanns risk att paret Palme i alla fall skulle ta taxi eller tunnelbana vid Kungsgatan. I så fall börjar möjligheterna snabbt rinna ut för gärningsmannen och det första tillfället blir vid Tunnelgatan, som ger rimlig chans att springa in på en sidogata efter skotten. Efter denna korsning finns inte så många lämpliga möjligheter, om ens någon. Svaret på frågan varför mordet inträffade där det faktiskt gjorde är således troligen att det var den enda plats det kunde ske på. Utan att lägga orsaksdimension i påståendet blir det således så att offrets beteende avgör valet av den plats där mordet skall äga rum, vilket i sig kan vara ett tecken på bristande professionalism hos gärningsmannen, som ju sannolikt helst vill agera på en förvald plats. Denna bedömning ändras inte i grunden om man tänker sig att gärningsmannen gick över Sveavägen betydligt längre söderut.

Mordet

Av vittnet Inge M:s berättelse synes framgå att mördaren kom före paret Palme till Dekorimabutiken. Av flera andra vittnesmål framgår att det minuterna före mordet inte fanns någon som stod där. Gärningsmannen kan ha hunnit se runt hörnet in på Tunnelgatan och sett byggfuttarna stå där och bedömt dem som en fördel, med den möjlighet till osedd flykt som de erbjöd. Dessutom kunde inte en bil ta upp jakten på honom.

Det kan ha rört sig om högst 30 sekunder innan paret Palme kom fram till Dekorimabutiken. Den slutliga bedömning gärningsmannen gjort i detta läge bör ha innefattat följande komponenter:

- Vittnet Anders B kommer gående alldeles bakom paret Palme.
- Trafiken på Sveavägen har just stannat och det finns tre bilar på västra sidan och minst två på östra sidan om Sveavägen.
- Paret går mycket nära varandra, eventuellt i armkrok.
- Paret Palme kan komma att se honom innan de går förbi.

Uppenbarligen ansåg sig gärningsmannen kunna bortse från Anders B. Denne beskrivs visserligen ha varit berusad men han raglade inte. Framför allt bilarna med direkt överblick över korsningen bör ha uppfattats som faromoment. Att paret gick så nära varandra bör ha uppfattats som en komplikation eftersom en konfrontation av något slag med Lisbeth Palme kunde förväntas.

Av Anders B:s och Inge M:s vittnesmål tycks framgå att gärningsmannen lade sin vänstra hand på Palmes axel innan han sköt. Detta

Utdrag ur GMP (forts.)

kan ha skett för att stabilisera målet men också för att skjuta Palme ifrån sig för att på det sättet minimera att Palme vände sig om eller skulle göra motstånd. Skottet mot Palme har träffat i den ovanligt kraftigt markerade midsömmen på hans rock, som torde ha utgjort ett gott riktmärke vid beskjutningen. Det behöver således inte ha varit ett avgjort tecken på professionalism att skjuta så mitt i prick.

De tekniska undersökningarna synes visa att gärningsmannen efter skottet mot Palme måste ha vridit sin hand mot höger för att kunna träffa Lisbeth Palme med det andra skottet. Eftersom han då släppt taget om den fallande Palme är det vår bedömning att han skjutit mot henne för att döda henne. Direkt efter skotten vände sig Lisbeth Palme mot gärningsmannen och skrek: - Nej, vad gör du? I det momentet stoppade gärningsmannen på sig vapnet, backade ett steg och vände sig därefter om mot öster och begav sig lunkande, senare springande, från platsen. En professionell mördare bör rimligen ha hunnit eliminera det besvärliga vittnet. Men det skall även tas med i beräkningen att just i första skjutögonblicket började bilarna röra på sig och det kan ha uppfattats som ett större hot. Det är en märkvärdig brist på professionalism att gärningsmannen stoppar på sig vapnet så tidigt när han kan komma att behöva det som allra mest - nämligen för att skydda sig själv under flykten. Om man beaktar att ingångshålet i Lisbeth Palmes kappa ligger i samma horisontella nivå som den tvärgående sömmen är det rimligt att anta att gm haft för avsikt att träffa henne, mitt i ryggen, som han gjorde med Olof Palme. Orsaken till att det inte blev så är sannolikt att Lisbeth Palme vände sig om mot sin vänstra sida till följd av knallen från första skottet och att hon drogs med i makens fall mot gatan. Samtidigt fördröjdes gärningsmannens avfiring av att han antingen spände hanen för hand eller använde sig av double-action funktionen.

Flykten

Flykten bör rimligen ha skett i riktning mot ett upphämtande fordon. Detta fordon måste således ha stått öster om Johannesgatan. De vittnesuppgifter som beskriver mördarens flykt talar för att han sågs gående på Snickarbacken i riktning mot Birger Jarlsgatan. Om ett fordon fanns i närheten borde han då kanske ha sprungit mot det i visshet om att han skulle kunna komma ur situationen. Men han gick fortfarande och skylde sitt ansikte med handen. Detta talar emot att ett flyktfordon fanns i närheten. Var skulle det då ha stått? En professionell liga borde ha haft ett flyktfordon mycket nära mordplatsen, helst alldeles intill för att kunna ta sig ur situationen så snabbt som möjligt. De förändrade förutsättningarna måste ha tvingat dem att föra

Utdrag ur GMP (forts.)

flyktfordonen fram och tillbaka längs gatorna en bit från det heta området från Regeringsgatan och västerut. De gator som i första hand kommer ifråga är Birger Jarlsgatan och Karlavägen. Ett sådant agerande ökar risken inte bara för gärningsmannen utan även för övriga sammansvurna, som tvingas vänta i bil utan att veta om mördaren var förföljd, i värsta fall av beväpnade poliser. Det uppkommer även svårigheter att på optimalt sätt nå den andra flyktbilen, som rimligen bör ha stått uppställd någonstans.

Kommunikation mellan gärningsmännen

Utöver visuell kontakt, som kan vara väl så effektiv i många skeden, kan det förutsättas att en konstellation som här är fråga om bör ha haft tillgång till radiokommunikation. I första hand bör det ha varit nödvändigt under kvällen 28 februari för att kommunicera mellan bilar. I tidigare skeden för att kunna kommunicera snabbt vid eventuella förföljanden. Kommersiellt tillgängliga mobiltelefoner var vid tiden för mordet alldeles för otympliga att bära på medan utbudet av apparater för direkt radiokommunikation var stort. Således kan det antas att man i materialet skall finna beskrivningar av personer med sådana apparater. (---)

Det finns 40 observationer av män bärande på eller talande i walkietalkies eller motsvarande. Kategorin *annan plats* utgörs uteslutande av närområdet till Sveavägen eller Grand med de mest avlägsna observationerna vid Gallerian respektive Norra Bantorget.

Observationer före 28/2 utanför Gamla Stan kan inte saklöst avföras från diskussionen eftersom det socialdemokratiska partihögkvarteret ligger mittemot biografen Grand och kan tänkas ha ingått i en övervakningsoperation. Däremot synes observationer där eller kring Sveavägen under den 28:e februari före det att paret Palme lämnade hemmet kunna läggas åt sidan eftersom det var okänt, t o m för paret Palme själva, att de skulle befinna sig där under kvällen. Därmed återstår endast två observationer som bägge kunnat förklaras.

Av de sex observationerna efter mordet torde, på samma grunder, de två observationerna i Gamla Stan kunna avföras från diskussionen. Av de återstående har några kunnat förklaras efter kontroll med väktarbolag, spaningsrotlar hos polisen och med andra användare av radiokommunikationsapparater. I det resterande materialet fäster man sig vid avsaknaden av observationer i tunnelbanan under färden mot biografen - ett skede där man verkligen kan ha haft behov av kommunikation. Vidare är det påfallande att det inte finns några observa-

Utdrag ur GMP (forts.)

tioner i området norr om Grand där man kunnat förvänta sig dylik aktivitet. De återstående observationerna har noggrant analyserats. Ingen av dem kan passas in i ett rimligt scenario. Orsaken härtill har varit att de tidsmässigt är orimliga eller för att de skett på en plats som inte rimligen varit aktuell i sammanhanget. (---)

De mest intressanta iakttagelserna av män med walkie-talkie görs vid 21-tiden, mellan 21-23 och slutligen i nära anslutning till mordet. Flertalet av dessa iakttagelser görs på Sveavägens västra sida och endast en av dem nära biografen, de andra tre mitt emot mordplatsen. Om man antar att en konspiration, försedd med walkie-talkie-apparater, bestämt sig för att utföra mordet så behöver de samband för att kunna dirigera gärningsman och flyktbilar. De måste ha flera bilar i området. En bil avsedd för gärningsmannen med en chaufför och minst en bil till för övriga deltagare i konspirationen. Walkie-talkie ger en möjlighet till avstånd mellan alla inblandade personer. När Olof Palme stannade vid bokhandeln behövde medlemmarna i konspirationen meddela detta. Konspirationens medlemmar bör ha befunnit sig i närområdet av biografen och norr därom i detta läge.

När Olof och Lisbeth Palme börjar sin promenad söderut måste aktörerna finna nya positioner och i varje fall måste chaufförerna informeras. Gärningsmannen kan informeras via walkie-talkie att en lämplig plats är närmaste gathörn. Detta innebär att gärningsmannen måste ha ett head-set eller en öronmussla. Det finns inga iakttagelser av knastrande röster kring gärningsmannen och beskrivningen av honom talar inte för att han haft något i öronen eller för att han själv talat i walkie-talkie. Inte någon av de män, som beskrivs ha befunnit sig runt biografen Grand har angetts ha varit försedd med walkie-talkie. Inte någon av de män som beskrivs ha haft en walkie-talkie överensstämmer signalementsmässigt med någon som beskrivs ha befunnit sig vid Grand.

Konspirationens medlemmar i övrigt dirigeras också söderut, liksom flyktbilarna. Eventuella andra gärningsmän dirigeras till gathörn på ömse sidor av Sveavägen. En tänkbar sådan hörna är Tunnelgatan/Sveavägens västra korsning. Ur sammansvärjningens synpunkt bör den sidan ha varit lika intressant som den östra delen av korsningen. Det vill säga, man borde ha kunnat förvänta sig en man utan walkie-talkie men försedd med vapen i denna hörna. Den iakttagelse som gjorts av en man där har skett från en passerande bil. Iakttagelsen har dock inte verifierats av personer som stod i bankomatkö.

Utdrag ur GMP (forts.)

Enligt ett anonymt brevskrivande vittne, den så kallade Skelleftehamnsmannen, fanns det en walkie-talkieförsedd man vid Olofsgatan. Man kan undra vilken uppgift han skulle ha haft. Såvitt vi kunnat utröna finns det ingen begriplig uppgift för denna person. På andra sidan, det vill säga den östra sidan av Sveavägen, fanns det ingen man med walkie-talkie. Allmänt sett kan man ju undra varför man skulle hålla sig med en huvudgärningsman och en eller flera tilläggs-personer. Vi kan inte se något rimligt skäl till detta. Slutsatsen av detta är att gärningsmannen agerar självständigt och de informationer som finns om walkie-talkies, beskriver fantasier eller slumpmässigt närvarande poliser, väktare och andra med legala skäl att använda radioapparater.

Denna analys synes således tala för att en tänkt konspiration arbetat utan att i något skede avslöja att man använt radiokommunikation. Det skulle i så fall innebära att man arbetat ytterst professionellt, vilket starkt kontrasterar mot hur mordet faktiskt gick till i slutskedet.

Sammanfattning av genomförandefasen

Vår bedömning är att gärningsmannens beteende under genomförandefasen talar emot att han skulle vara av särskild och professionell beskaffenhet vilket man borde förvänta av en professionell eller semi-professionell konspiration. Vidare synes de taktiska bedömningar som gjorts tyda på betydande brister, vilket visas i flera faser av genomförandet.

Överskyningen

Förutom de självklara momenten att skydda och gömma gärningsmannen, alternativt transportera ut honom ur landet, tillkommer ett stort antal åtgärder för att skaffa undan all bevisning i form av hyreskontrakt, kvitton, och en mängd andra lämningar efter en större operation. För detta krävs personella resurser och dessutom personer som inte har hela bilden klar för sig före mordet men som naturligtvis efter det kan ha fått aningar om vad som pågått. Inte någon person med sådan kunskap har hört av sig till utredningen vare sig direkt eller indirekt.

Belöningen har lockat till sig ett större antal lycksökare, som kommit med oanvändbar information. Belöningen är dock tillräckligt stor för att locka personer med reella kunskaper. Villkoren för utbetalning bedöms vara goda för en tipslämnare. Belöningen har dock inte producerat

Utdrag ur GMP (forts.)

ett enda användbart tips. Slutsatsen, i detta skede av analysen, är att det talar emot att en konspiration skulle ha agerat. I vilket fall kan den, om den finns, endast bestå av ett fåtal personer.

Under natten efter mordet ringde en tysktalande person till en svensk diplomat i Bonn och sade att RAF begått mordet. Förutom att detta gravt avviker från RAF:s modus när det gäller att ta på sig ansvaret för ett dåd kan anföras att diplomaten just flyttat och att hans nummer inte fanns i telefonkatalogen. Huvudintrycket är att detta är desinformation sprungen ur andra omständigheter.

Ingen annan information i materialet talar heller för att någon organisation på allvar tagit på sig ansvaret för mordet. Detta talar emot att en terroristiskt konspiration skulle ha agerat.

När det gäller frågan om huruvida en konspiration verkligen skulle framträda eller inte efter mordet och ta på sig ansvaret, bör man dock betänka att en konspiration kan ha räknat med en mer blandad reaktion på mordet och att de i grund och botten haft för avsikt att träda fram. Man kan ha övervärderat vikten av det primitiva palmehatet. Den reaktion som mordet utlöste var ju tämligen ensartad. Bedömare och talesmän i de flesta läger var entydigt avståndstagande. Denna reaktion visade för en eventuell konspiration att man gjort en kolossal felbedömning av värdet av Palmes död och att man därför valde att inte framträda. Motsvarande valhänthet borde i så fall även präglade genomförandet i alla andra faser.

Under de närmaste dagarna efter mordet inledde man på säkerhetspolisen mängder av undersökningar av potentiella och reella fiender till Olof Palme. Man gjorde inga relevanta fynd och inte heller fanns det några rykten i svang. Flera säkerhetstjänster ägnade tid och resurser över hela världen, åt att undersöka om det fanns något substantiellt bakom mordet på Olof Palme. Man fann ingenting. Man kan därför säga att budskapet i Olof Palmes död är okänt för världens säkerhetstjänster.

Ensamagerande gärningsman - del av konspiration

För denna eventualitet gäller i huvudsak det tidigare resonemanget. Det är först i det avgörande exekutionsstadiet som en ensamagerande gärningsman lämnas åt sitt öde. Det har förekommit vid ett flertal tillfällen i attentatshistorien. För att det skall vara möjligt att agera så bör den inhyrde mördaren vara en professionell person med stor potential att klara av uppdraget. En fördel med detta arrangemang är förstås att kopplingen till den underliggande konspirationen kan minimeras. En

Utdrag ur GMP (forts.)

sådan gärningsman kan således förväntas agera ytterst diskret i alla faser av sitt uppdrag. Det har tidigare påpekats att den aktuella gärningsmannen inte synes besitta de egenskaper som krävs. Det talar starkt emot att mördaren skulle ha varit lejd. Detta resonemang utvecklas i följande avsnitt där hypotesen om ensam gärningsman prövas närmare.

Konklusion

Denna genomgång av materialet synes oss på följande punkter tala emot att en konspiration agerat i mordet på Olof Palme.

- Bristen på information om motiv.
- Den uteblivna effekten av mordet.
- Bristen på tecken på kartläggning och övervakning samt de praktiska svårigheterna att genomföra kartläggning under den kalla årstiden.
- Att ingen gruppering påtagit sig ansvar vare sig direkt eller indirekt.
- Bristen på professionalism hos gärningsmannen.
- Bristen på taktisk förmåga i den postulerade gruppen.

För alternativet opportunistisk konspiration gäller ytterligare några förhållanden som talar emot en sådan konstellation. Dessa förhållanden är till dels även giltiga för en kartläggande konspiration.

- Det uppkommer ett antal svåra överväganden av betydelse för om man skall gå till attack eller inte, efter att man fått informationen att Palme befann sig på biografen Grand. Risken för att Palme hade livvakter med sig.
 - Risken att han skulle hämtas av livvakter.
 - Risken för polisfordon i närheten under genomförande och flykt
- Det mest sannolika alternativet torde ha varit att Palme skulle gå eller färdas med en mängd andra människor vilket avsevärt skulle försvåra möjligheten att komma åt honom.
- En grupp människor, som är villiga att så plötsligt ta stora risker är psykologiskt osannolik.
- En grupp som varit så enkelt motiverad torde snarare ha satt igång en kartläggning långt tidigare och borde då ha kunnat avslöjas i materialet till följd av sin brist på professionalism.

Utdrag ur GMP (forts.)

Prövning av hypotesen om ensamagerande gärningsman

I föregående avsnitt prövades hypoteser om samverkande gärningsmän. Vår analys synes visa att den möjligheten har en låg sannolikhet. Därmed återstår endast möjligheten av en ensamt agerande gärningsman. I det föregående avsnittet nämndes möjligheten av en ensamagerande gärningsman men som är del av en kartläggande konspiration. Eftersom denna möjlighet är så intimt förknippad med en konspirationsteori avser vi inte att pröva den vidare. I prövningen av hypotesen om den ensamagerande torde framgå att gärningsmannen saknar de egenskaper som förväntas av en lejd mördare.

Mötet mellan offer och gärningsman

Den ensamagerande gärningsmannen kan ha kartlagt och övervakat Palme genom vandringar kring Rosenbad och kring statsministerns bostad. I kontrast till den mer determinerade konspirationen kan han ha uppehållit sig kring Palmes bostad i många timmar, ofta förgäves, men denna kväll öppnar sig plötsligt en möjlighet. Liksom när det gällde konspirationen är detta alternativ dock osannolikt eftersom det saknas information om övervakare vid bostaden eller förföljare till tunnelbanestationen. Den ensamagerande kan förutsättas vara mindre förslagen och förutseende varför möjligheten att upptäcka honom bör ha varit större.

Motsvarande resonemang kan föras kring ett slumpmässigt möte mellan offer och gärningsman under färden till biografen. Det finns inga säkra tecken på att Palme förföljdes.

Vid biografen Grand, i den stund Palme anländer dit, observeras dock en person som under en stund uppehåller sig framför entrén. Han tycks stå på tå och stirra in i foajén just när Palme går in och småningom ställer sig i biljettkön. Utöver att detta beteende kan ha implikation i detta ärende finns det minst två andra tänkbara förklaringar. Personen i fråga kan ha varit på bion och kommit ifrån anhöriga eller bekanta, som han tittar efter. Det kan också röra sig om en legitim nyfikenhet på Palme, som vederbörande kanske aldrig sett i levande livet. Ingen av förklaringarna kan uteslutas men om man kopplar ihop signalementet för denna person med andra observationer framkommer betydande likheter med den person som sköt Palme.

Vi har i tabellform sammanfattat alla dessa observationer (---). Ett flertal observationer har gjorts, som kan röra en och samma person och i fortsättningen kommer vi att referera till dessa observationer.

Utdrag ur GMP (forts.)

För enkelhetens skull refererar vi då till begreppet gärningsman, i fullt medvetande om att alla beskrivningar inte nödvändigtvis rör en och samma person. Dock menar vi bestämt att dessa beskrivningar inte rör två eller tre olika och samverkande gärningsmän.

I frånvaron av annan information och med hänsyn till att det förefaller ytterst osannolikt att gärningsmannen träffade på Palme först efter filmföreställningen ter det sig således sannolikt att mötet mellan offer och gärningsman skedde när Palme kom till biografen.

Agerande vid biografen före filmen

Sedan gärningsmannen konstaterat att Palme gått in på biografen kan tanken snabbt ha runnit upp i honom att söka kontakt med Palme eller döda honom. Till den ändan stannar gm kvar på platsen och ser efter vilken film Palme skall besöka. Möjligen blir han så upphetsad av situationen att han tidigt lever sig in i rollen som attentatsman att han på ett påfallande sätt stryker längs husväggarna och rör sig bort mot busshållplatsen sedan Palme kommit ut på gatan efter att ha köpt biljetter. Möjligen kan han därvid ha konstaterat att Palme talade under längre tid med ett yngre par (sonen Mårten och hans fästmö). Detta kan ha stört gärningsmannen men troligen har han inte varit beväpnad och inte heller klar med beslutet att gå till attack eftersom det torde ha funnits möjlighet att attackera Palme sedan denne kommit ut på gatan efter biljettköpet.

Agerande under föreställningen

Under det att Palme bevistade filmföreställningen måste gm ha, åtminstone preliminärt, beslutat sig för att försöka sig på att skjuta Palme och under den tiden ha försett sig med vapnet. Alternativt, om han redan var beväpnad, söka värme under de två timmarna fram till filmens slut. I bägge fallen finns inte anledning för honom att uppehålla sig kring biografen och man kan därför inte veta vilket av dem som faktiskt gäller. Det saknas i vilket fall anledning för honom att uppehålla sig invid biografen eftersom Palme med säkerhet skulle befinna sig där de närmaste ca två timmarna.

Om vapnet levererades till gärningsmannen efter klockan 21 mordkvällen så vet leverantören sannolikt vem som mördade Olof Palme. Eftersom han riskerar att bli fälld för t ex medhjälp till mord eller olaga vapeninnehav är det, i viss mån, förståeligt att han inte hört av sig själv. Men, sett i ljuset av belöningens storlek och svårigheterna

Utdrag ur GMP (forts.)

att bevisa medhjälp till mord, kombinerat med svårigheterna att få fram ett vapen med så kort varsel, är det därför mer sannolikt att gärningsmannen disponerat vapnet en tid och inte fått det levererat under kvällen. En alternativ möjlighet skulle vara att gärningsmannen obemärkt lånat vapnet och sedan återställt det. Den eventualiteten ter sig dock osannolik eftersom återställandet bör ha skett i mycket nära anslutning till lånet. Gärningsmannen bör då ha varit sysselsatt med andra ting, som att fly undan och skaffa alibi.

Under föreställningens gång finns ett antal beskrivningar av män som uppehållit sig kring biografen, den första av dem vid 22.10. Flertalet av dessa rör uppgifter om två män. I något fall ensamma män, som dock signalementsmässigt inte överensstämmer med gm. Om dessa män skulle ha med mordet att göra skulle de således vara del av en konspiration. Men varför skulle de uppehålla sig där? Vid vilken tid filmen slutade kunde man lätt ha tagit reda på. Med tanke på det uppdrag man skulle utföra torde det vara bäst att hålla sig undan så länge som möjligt och inte onödigtvis exponera sig vid biografen. Man kan därför svårligen förstå vad deras uppgift skulle kunna vara i det fortsatta scenariot, om de uppehöll sig där. En komlott torde ha varit i större behov av transportörer än av vakter i detta skede.

Från 22.50 görs ett antal observationer av den person vi bedömt vara gärningsmannen därför att hans beteende inte är kongruent med uppträdandet hos personer med legala ärenden i området.

Han har varit borta från området under drygt 1.5 timme. Det ter sig naturligt att komma tillbaka i god tid - här således ca en kvart innan filmen skulle sluta. Han kan behöva på plats inom sig repetera sin tanke eller planering. Efter att ha uppehållit sig på östra sidan av Sveavägen närmar han sig biografen vid 23-tiden. Strax därefter slutade en annan film och ett knappt 40-tal personer strömmade ut från biografen. Detta kan inte ha förutsatts av gärningsmannen och det är påfallande hur han, när alla besökare, utom två unga kvinnor, kommit ut går fram till entrédörrarna och stirrar in genom glasrutorna. Det verkar som att han inte haft riktigt klart för sig vilken film Palme faktiskt gått på. Han går fram för att se om Palme är kvar i foajén. Därefter uppehåller han sig ytterligare några minuter alldeles utanför entrén. Han vankar fram och tillbaka. Detta skulle i och för sig kunna vara samma beteende som en bekant till någon som bevistade föreställningen skulle kunna uppvisa men det finns inte beskrivet att någon med detta utseende hämtade någon vid biografen.

*Utdrag ur GMP (forts.)**Bedömning*

Gm agerar påfallande och utan rimligt hänsynstagande till möjligheten att han skall kunna observeras. Detta expositionsbeteende torde inte höra till en professionell mördares beteende. Gm ger intryck av bristande tålmod i det att han går fram till entrén när det tilltänkta offret inte kommit ut som förväntat. Inte heller detta hör till den välinformerade mördarens beteende.

Agerande efter föreställningen

Den därpå följande observationen av gm görs vid möbelaffärens fönster i samband med att Olof Palme påbörjar sin promenad mot city. Det är inte sannolikt att han kunnat höra vad Palmes sagt och även om han gjorde det torde det inte påverka det fortsatta förloppet, eftersom det finns många alternativa vägar till Gamla Stan. Däremot torde det vara ovedersägligt att han såg hela sällskapet stå och samtala en stund. Det är anmärkningsvärt att han påbörjar förföljandet av paret Palme i så nära anslutning till att sällskapet bröt upp i två riktningar och dessutom före det att Märten Palme och hans fästmö passerat honom.

Gärningsmannen följer efter, till en början på knappa 20 meters avstånd, men efter en 150 m lång promenad beskrivs det att han befann sig endast 10 m efter paret Palme. Under denna promenad är det sannolikt att man mött ett gäng ungdomar som kan ha föranlett gm att vänta ytterligare en stund med att skjuta. Efter att Palmes korsat Sveavägen kort efter att de passerat korvkiosken vid Adolf Fredriks Kyrkogata blir det nödvändigt för gm att passera dem, annars måste han vänta bakom dem vilket torde ha blivit alltför påfallande.

I detta läge bör det dock ha stått klart för gm att Palme inte hade några livvakter. Man kan undra varför han inte gick till attack då. Av utredningsmaterialet framgår att det troligen fanns flera personer i närheten som gick i bägge riktningarna vid platsen varav flera var tämligen unga och kan ha uppfattats som potentiella ingripare. Flyktmöjligheterna vid SARI-butiken bör dock ha bedömts vara bättre än vad de varit på motsatta sidan av Sveavägen. Möjligen kan det förhållandet att Palme stod vid ett stort skyltfönster ha avhållit gärningsmannen med den risk för spegelbilder som kan finnas. Slutligen kan förloppet ha varit så snabbt att gm inte hunnit överväga möjligheterna utan tvingats passera paret Palme.

Det har tidigare påpekats att det fortsatta förloppet under promenaden fram till mordplatsen är ofullständigt känt och delvis fyllt av motsäg-

Utdrag ur GMP (forts.)

elsefulla uppgifter. Vittnet Nicola F, som säger sig ha mött Palme vid La Carteriebutiken, har sett en man på några meters avstånd men ute vid trottoarkanten. När han senare hör skotten vänder han sig om och säger att mannen som förföljde Palme hoppade in och ut ur porten vid Dekorimabutiken. Det beteendet han beskriver är vittnet Anders B:s beteende och beskrivningen av förföljaren bär delvis drag av Anders B. När Nicola F vände sig om strax efter skotten befann han sig mer än 200 m från mordplatsen och torde ha haft svårigheter att se och urskilja de olika aktörerna. Det finns således en betydande möjlighet att Nicola F kan ha haft svårigheter att såväl i verkligheten, som i sitt minne särskilja de olika delarna i förloppet.

Av vittnet Inge M:s uppgifter framgår att gm stod bredvid butiksentrén vid Dekorima under någon tid. Således måste han någonstans ha passerat paret Palme. Om Nicola F:s vittnesmål är riktigt torde det ha skett i samband med att paret Palme stannade vid ytterligare någon butik, utöver SARI-butiken. Lisbeth Palme minns inte om de stannade vid något ytterligare skyltfönster. Däremot framgår att paret gick långsamt och det torde räcka för gm att passera dem. Hans beteende vid mordet talar dock för att han inte önskade ögonkontakt med offret, utan att han hela tiden haft intention att utföra mordet bakifrån. Därför talar det mesta för att han inte gick förbi Palme för att han önskade det, utan för att han tvingades göra det.

Agerande vid mordplatsen

Vid mordplatsen hade gärningsmannen god uppsikt över paret Palmes förehavanden och om det fanns personer på väg mot den plats där han stod. Genom att titta söderut kunde han stund för stund bedöma lämpligheten av en attack. Däremot kunde han inte från sin position se trafikljusens omslag men han kunde förstås se trafikens rörelser. Strax innan Palme gick förbi honom torde ljusen ha slagit om till rött och trafiken stannat. Rakt fram, ur gärningsmannens synvinkel, stod tre bilar, varav två i ytterfilen, närmast honom. Vid trafikljuset söder om mordplatsen stod ävenledes tre bilar. Bakom paret Palme gick vittnet Anders B. Gm torde ha sett Anders B under någon stund innan dess och bedömde honom uppenbarligen inte som ett hinder.

Tämligen omedelbart efter att Palme passerat gm gick den senare upp bakom Palme och tog med sin vänstra hand på Palmes axel vilket kan ha gjorts för att skjuta Palme framåt eller för att hålla honom stabilt. Direkt därefter höjde gm revolvern och sköt. I det ögonblicket hade bilförarna fått grönt ljus och bilarna började röra sig. Palme torde momentant ha fallit framåt varvid gm kan ha följt med ett kort ögon-

Utdrag ur GMP (forts.)

blick, liksom Lisbeth Palme. I den rörelsen och under det att han tog ett steg bakåt vände han revolvern mot fru Palme. Sedan han gjort det stoppade han på sig revolvern, tog ytterligare ett steg bakåt. Därefter syntes han tveka något varefter han började springa Tunnelgatan västerut.

Såvitt Lisbeth Palme kan påminna sig sade gärningsmannen ingenting men två vittnen har hört henne säga något, som en av dem minns som:
- Nej, men vad gör du?! Detta torde ha skett efter det andra skottet.

Bedömning

Det förefaller obetänkt att så snabbt stoppa på sig vapnet, som skulle ha kunnat användas mot eventuella angripare. Det kan knappast tänkas att gm trodde sig ha skadat Lisbeth Palme tillräckligt effektivt eftersom hon skrek obehindrat och inte föll samman. Därför ter det sig märkligt att han inte försökt sig på att skjuta ett eller flera ytterligare skott. Även om Palme föll framåt direkt torde en mer professionell gärningsman ha skjutit ytterligare ett eller annat skott, företrädesvis i huvudet, för att vara säker på att han verkligen lyckats. Bilarnas rörelser mot mordplatsen kan även delvis ha hindrat honom från att skjuta fler gånger. Tendensen till kvardröjande kan naturligtvis tolkas som att gm övervägde vad han skulle göra men eftersom han redan stoppat på sig vapnet är det mer sannolikt att han helt enkelt blev något förvirrad över vad han åstadkommit.

Det andra skottet. Skottet som träffade Lisbeth Palme är delvis svårt att bedöma eftersom det saknas närmare beskrivning av hur det gick till. Av de tekniska undersökningarna framgår dock att riktningen för den första respektive andra kulan skiljer sig mer än 20°. Vidare framgår det att skotten avlossades med mycket kort intervall. Det mest sannolika är därför att gärningsmannen, eftersom han inte rörde sig bakåt efter första skottet, riktat vapnet mot Lisbeth Palme och avlossat ett skott i syfte att skada henne. I linje med vad som senare anförs om motiven att döda Olof Palme är det sannolikt att gm velat döda även henne motiverat av att hon var associerad med sin make, det förhatliga objektet.

Flykten

När gm passerat Luntmakargatan valde han att springa uppför trapporna. Han kunde ha valt rulltrappan som går parallellt med trapporna.

Utdrag ur GMP (forts.)

Att han inte gjorde det kan bero på att rulltrappan stod stilla eftersom den stängs av automatiskt om den inte används frekvent. Gärningsmannen kan ha trott att den inte fungerade alls varvid det skulle ha blivit mer ansträngande, eftersom trappstegen är högre. Å andra sidan beskrivs det att han tog minst två trappsteg i taget, den väg han sprang. Även den kraftiga belysningen i rulltrappan liksom att han kanske inte kände till den alls, kan förklara att han inte tog den snabbaste vägen upp till Malmskillnadsgatan. Han hade inte lång tid på sig att fatta beslut om vägval.

Under språgmarschen upp mot Malmskillnadsgatan observerades gm av en person, som såg honom stanna en kort stund uppe på krönet av trappan, möjligen för att pusta ut en stund men också för att se om någon följde efter. Han fortsatte att springa under det att han hantlade en liten väska med en dragkedja som han drog i. Det ter sig mest sannolikt att han redan då flyttade revolvern från en ficka till denna väska. Däremot förefaller det osannolikt att han skulle förvara en radiokommunikationsapparat på ett så krångligt sätt.

I denna fas borde en gärningsman som har medhjälpare ha god anledning att kommunicera via radio för att få flyktbilen till en lämplig plats.

Det naturliga valet för den fortsatta flykten är att fortsätta gatan rakt fram för att nå Birger Jarlsgatan och snabbt glida in i gatubilden. Istället viker gärningsmannen av, välbetänt i och för sig eftersom han då inte kunde observeras under längre tid av förföljare. Han viker av norrut. Det sannolika är att han avviker mot trakter han känner bättre än andra, mot hemmet eller annan välbekant plats.

När han rundade hörnet David Bagares Gata - Regeringsgatan gick två personer framför honom och den ena av dem halkade till varvid gm sprang på henne. Hon blev uppretad och kastade något skällsord efter honom. Han svarade inte, fortsatte springa och försvann ur deras åsyn. Detta beteende är kongruent med en person som verkligen har bråttom och behöver inte betyda att han inte förstod skällsordet. Sedan han vikit ned Snickarbacken torde han ha anledning att lugna ned takten antingen till följd av viss utmattnings eller för att inte väcka uppmärksamhet.

Bedömning

Även i denna fas visar gm att han inte är tränad för uppgiften. Han tycks stoppa undan sitt vapen så att det blir oåtkomligt. Hans klädsel verkar opraktisk, vilket tyder på brist på förutseende. Hans kondition

Utdrag ur GMP (forts.)

tycks inte räcka för en rejäl språngmarsch och fortfarande 2-3 minuter efter mordet väcker han uppmärksamhet genom att försöka dölja sitt utseende. Gärningsmannens val av flyktväg antyder lokalkännedom.

Konklusion

Vid en analys av händelseförloppet framkommer:

- Det finns inga tecken på en elektronisk övervakning av hemmet eller arbetsplatserna.
- Det finns inga tecken på direkt bevakning av Palme.
- Det är osäkert, men inte sannolikt att en kartläggning förekommit.
- Det är inte sannolikt att det försiggått ett efterföljande från Gamla Stan.
- Det är osäkert, men inte sannolikt att någon följt efter i tunnelbanan.
- Med viss sannolikhet är det troligt att något efterföljande från Rådmanngatans T-banestation till biografen Grand inte har skett.
- Någon bevakning vid Grand har inte skett före det att Olof Palme kom dit.
- Någon bevakning under föreställningen tycks inte heller ha skett medan det däremot finns sådana tecken strax innan föreställningen slutade.
- Det är helt klart att det föreligger ett efterföljande från biografen till mordplatsen, att en gärningsman ensam flytt iväg från mordplatsen och att ingen annan flytt iväg i någon annan riktning i närheten av mordplatsen.
- Ingen organisation har påtagit sig ansvaret för mordet, på ett övertygande sätt.
- Belöningen har inte lockat någon att skvallra eller ange någon på ett övertygande sätt.
- Det finns inga underrättelseorganisationer som har någon information av värde om mordet.
- Mordet har inte haft en iakttagbar effekt, som skulle kunna förklara en konspirations motiv.

De prövningar huvudhypoteserna utsatts för har visat att den professionella konspirationen, med flera gärningsmän eller en lejd mördare, liksom den opportunistiska komplotten inte kan fås att passa in i de mönster som rekonstruktionen och analysen genererat. Genom uteslutningsmetodik och genom att betrakta den faktiske gärningsmannens beteende kan man sluta sig till att han varit ensamagerande.

Utdrag ur GMP (forts.)

Genom en serie beteende visar gärningsmannen att det brott han gjort är tillkommet under improviserade former hos en person som fått en möjlighet att agera spontant snarare än en välplanerad akt hos en erfaren person uppbackad av andra.

Klassifikation av brottet

I den forskning kring brottsplatser och brottslingar, som utförts främst vid FBI har en praktisk uppdelning framkommit, nämligen vad vi, i Sverige, kallat *organiserat* respektive *kaotiskt* brott. Denna klassifikation har sitt ursprung i sexualmord men har kunnat användas även vid annan brottslighet där eventuella sexuella moment, i varje fall inte varit helt uppenbara. Självfallna modifieringar måste göras men i allt väsentligt visar sig dessa två typer av brott begås av två olika typer av gärningsmän.

Mordet på Olof Palme, sett i sin helhet, synes väsentligen kaotiskt. Tecken på detta är:

- Brottet är inte planerat utan spontant.
- Gärningsmannen har ett expositionsbeteende vid biografen.
- Gärningsmannen har ett högriskbeteende genom att inte ta större hänsyn till människor omkring, bilar och eventuella civila poliser i samband med beskjutningen.
- Det förekommer ingen konversation före beskjutningen.
- Genomförandet är oklart genom att Lisbeth Palme beskjuts men inte dödas.
- Gärningsmannen förefaller lätt förvirrad omedelbart efter det att han skjutit.
- Brottet är i sig till synes motivlöst.

Det finns dock några drag av organiserat brott.

- Gärningsmannens tålmod att vänta två timmar efter mötet med offret.
- Gärningsmannen visar sin avsikt mycket sent i förloppet.

Gärningsmannaprofil

Med konklusionen och klassifikationen av brottet som bas, är de möjligt att närmare beskriva gärningsmannens karakteristiska. Av olika skäl finns det anledning tro att denne person inte ändras i väsentliga avseenden efter att han mördat Olof Palme. Hans karakteristiska är

Utdrag ur GMP (forts.)

därför väsentligen desamma nu, som de var vid tiden för mordet. I den mån det skulle kunna vara annorledes markeras det särskilt.

Under den tid som gått sedan vi lämnade ett utkast till profil i februari i år har reanalys av materialet medfört smärre förändringar och modifieringar av profilen. (---)

Gärningsmannen

Det har tidigare konstaterats att detta brott väsentligen är kaotiskt, vilket medför att gärningsmannen i huvudsak har kaotiska drag, som kan beskrivas i generella termer varav följer en serie sannolika omständigheter.

Generella drag

Det rör sig om en personlighetsstörd, svensk man utan större förmåga till logisk resonemang i pressade situationer och som hellre låter känslorna styra handlandet. Han är en driftstyrd person, som därmed har svårigheter i interaktionen med andra människor. En sådan person har vanligen en bakgrund kantad av diverse misslyckanden och dessa förhållanden i kombination ger hans aktuella liv en speciell kontur av kantighet, rigiditet och originella levnadsomständigheter.

Personlighet

Den närmare arten av personlighetsstörning låter sig inte, som tidigare påpekats, beskrivas närmare. Ett brott av denna typ begås dock vanligen av personer med psykopatiska drag. Gärningsmannen är således en intolerant, illojal och hänsynslös person som styrs av impulser, hugskott och infall. Därmed finns ett drag av rastlöshet och bristande uthållighet, som visar sig på många livets områden. En konsekvens av den störda personligheten är svårigheter att relatera till andra och upprätthålla vänskaps- och andra relationer. I grund och botten är personen rädd för konfrontation men han drar sig inte för att söka den om det skulle kunna tjäna hans syften. Det finns ett betydande förakt för andra och förakt för svaghet, som tar sig uttryck i fördomsfullhet och tendens till snara omdömen om andra. Omdömen, som till sin karaktär är rigida och bristfälligt nyanserade. Ytligt sett kan han säkert framstå som självsäker genom sin självhävdelse men i andra avseenden framstår han som uppblåst och oäkta, vilket avspeglar en brist på inre kompass.

Utdrag ur GMP (forts.)

Levnadsvanor

Den störda personligheten för med sig att gärningsmannen lever ett liv fattigt på omväxling och utan större ambitioner. Han trivs bäst i sin ensamhet men ägnar sig inte åt krävande hobbies. Hans liv kan, för omgivningen, te sig händelsefattigt och tråkigt. Han är politiskt ointresserad men det finns troligen ett betydande hat mot samhället och dess representanter, som har sin grund i hans egna svårigheter i livet. Gärningsmannen är troligen därför inte medlem av föreningar eller samfund men kan naturligtvis sympatisera med eller intressera sig för organisationer eller tankesystem med originell eller avvikande framtoning. Även om mötet med Palme var slumpmässigt är det möjligt att gärningsmannen kan ha kartlagt Palme eller andra prominenta personer under till synes planlöst vandrande kring deras bostäder och arbetsplatser. Gärningsmannen synes ha viss vana vid skjutvapen. Det mest sannolika är att han fullgjort, åtminstone en del av värnplikten, som ju ger vana vid skjutvapen. Han kan även ha skaffat sig vana på egen hand på avlägsna orter men det är även tänkbart att han då och då besökt en skjutbana vilket medför att han kan vara känd där. Med tanke på gärningsmannens hantering av vapnet synes det ha särskilt värde för honom. Det avspeglar möjligen ett större vapenintresse, som i så fall torde vara känt för delar av hans omgivning.

Fysiska karakteristika

Gärningsmannens fysiska karakteristika framgår av vittnesuppgifter, men kan även härledas från analysen av materialet. Det framgår därvid att han är ca 180 cm lång och är relativt kraftigt byggd. Han är högerhänt. Han förefaller inte vara vältränad.

Ålder

Brott av detta slag begås oftast av män under 30 år men med tanke på det motiv som ligger närmast tillhands, ett utpräglat palmehat, är det sannolikt att gm är äldre än 30. För att ett hat mot en person skall bli så utpräglat torde de kräva att man levt under Palmes era och gradvis byggt upp en aversion mot personen Olof Palme. De vittnen, som sett gärningsmannen synes till övervägande del ha uppfattat honom vara kring 40 år. Det förefaller vara rimligt men man bör tänka på möjligheten att en ensamvarg kan se betydligt äldre ut än sin kronologiska ålder. Det innebär att gärningsmannen är född tidigast 1938 och senast 1958 men mest sannolikt under 40-talet.

Utdrag ur GMP (forts.)

Familjär bakgrund

Kaotiska brottslingar har ofta en kaotisk bakgrund där f f a fadern och relationen till honom präglat det fortsatta livet. De svårigheter som funnits kring fadern behöver dock inte ha visat sig i att han, i sin tur, är eller varit känd för myndigheter. Men han kan ha haft alkoholproblem och äktenskapet mellan föräldrarna kan ha haft andra påfrestningar som t ex misshandel. Gärningsmannens kontakt med föräldrarna, om de över huvud finns i livet, är troligen minimal. Av väsentligen okänd anledning är kaotiska brottslingar ofta födda sent i en syskonskara.

Eget familjeliv

Gärningsmannen umgås sannolikt endast sporadiskt med kvinnor och bor och lever ensam. Han har troligen inga barn.

Utbildning

Det mest sannolika är att gärningsmannen är lågutbildad, i varje fall har han inte genomgått högskolestudier. Det är vidare troligt att han inte har någon avancerad yrkesutbildning.

Arbete

Till följd av utbildningsnivån har gärningsmannen, om han inte är långtidsarbetslös, ett okvalificerat arbete i vilket arbetsuppgifterna inte innebär vidlyftigare kontakter med andra människor. Sannolikt har han bytt arbeten många gånger. Med tanke på arten av hans personlighetsstörning är det inte sannolikt att han arbetat längre tid i arbete som innebär djupare kontakter med andra människor, f f a inte vårdarbete.

Ekonomi

Av ovan angivna förhållanden följer att gärningsmannen lever på en låg ekonomisk nivå där utrymme för t ex egen bil torde vara begränsat. Troligen bör han i en hyresrätt med relativt låg hyra med därav följande bostadsstandard.

Utdrag ur GMP (forts.)

Psykiatrisk sjukvård

Den typ av störning gärningsmannen troligen har brukar vanligen inte leda till kontakter med den psykiatriska vården, i varje fall inte under frivilliga former. Tillståndet påverkas inte i väsentlig mån av mediciner och psykoterapi brukar endast kunna åstadkomma marginella förändringar. Således är det inte troligt att gärningsmannen har eller har haft psykiatriska vårdkontakter.

Annan sjukvård

I beskrivningarna av gärningsmannen anges att han rört sig klumpigt och möjligen haltat något. Det finns således en möjlighet att han haft eller har en rygg-, höft-, knä- eller fotledsåkomma som kan ha föranlett vård såväl akut vid ett skadetillfälle som i öppenvård för uppföljning eller eventuell sjukgymnastisk behandling. Viss konsumtion av smärtstillande läkemedel kan därför ha förekommit.

I detta sammanhang kan det även kommenteras att gärningsmannen troligen har ett synfel. När han syns vid biografen, strax innan Palme kommer ut, har gm glasögon. Under förföljandet på Sveavägen, mordet och flykten har han inte glasögonen på sig. I profilen från februari anges orsaken härtill vara att gm skulle ha ett ålderssynfel, men grundligare analys visar att han lika gärna, eller hellre, skulle kunna vara närsynt, vilket möjligen skulle kunna förklara varför han följer efter paret Palme så nära, att han tar tag i Palme och varför han tvekar en kort stund innan han bestämmer sig för att springa från mordplatsen. Kanske för att han utan glasögon inte får den totala överblicken över situationen.

Missbruk

Det är naturligtvis inte ovanligt att personer av den halt som här beskrivs är missbrukare - och då vanligen av alkohol eller amfetamin. Således kan även gärningsmannen vara missbrukare men totaliteten i bedömningen av detta talar inte för att han skulle kunna vara gravt eller ens måttligt nedgången av missbruk och att ett eventuellt amfetaminmissbruk vid tiden för mordet inte kan ha varit nämnvärt intensivt. Detsamma torde gälla för alkoholmissbruk. Skälen härtill är att amfetaminmissbrukare har en betydligt starkare traktan efter drogen än möjligheten att få utföra denna typ av brott. I ett påverkat tillstånd torde omdömet grumlas så kraftigt att det torde ha gett mer pregnanta utslag i beteendet än vad man faktiskt kan konstatera. Viss alkohol-

Utdrag ur GMP (forts.)

påverkan kan tänkas vid mordtillfället men det finns intet som stöder tanken att gärningsmannen varit rejält påverkad. Inte heller alkohol-abstinens vid tillfället är sannolik eftersom det medför en rad fysiska symtom som förhindrar genomförandet av ett brott på detta sätt.

Men även om nu gärningsmannen vid tiden för brottet inte kan ha varit avancerad missbrukare kan han ha varit det tidigare och under åren som gått sedan dess. Den påfrestning som det inneburit att tidvis vara osäker om polisen varit honom på spåren eller inte kan ha orsakat oro som han kan ha dämpat främst med alkohol eller lugnande tabletter. Sådant missbruk kan ha lett till vårdkontakter vid alkohol- eller narkomanvårdsmottagningar. Missbruk av heroin är osannolikt.

Tidigare brottslighet

Gärningsmannens personlighet kan ha lett till svårare relationsstörningar, varvid olaga hot eller misshandel kan ha blivit följden av hans oförmåga att hantera frustrationer och kränkningar. Eftersom sådana problem i första hand kan tänkas ha uppstått med främmande personer är det sannolikt att alla eller de allra flesta av sådana tillfällen polisanmälts och att han åtalats för flertalet av dem. Eventuella fängelsestraff för sådan brottslighet kan ha gett honom kontakter med kriminella som kan ha vidareutvecklats efter avtjänat straff. Det är därför tänkbart att han kan ha varit inblandad i annan brottslighet, främst då egendomsbrottslighet.

Kontakter med myndigheter

Det mest troliga är att gärningsmannen har aversion mot myndigheter och auktoriteter varav följer att han sannolikt undviker att upprätthålla kontakter med myndighetspersoner. Till följd av personlighetsstörningen och förmodade besvärliga ekonomiska omständigheter är det dock tänkbart att han tvingats ta kontakter med socialtjänsten i olika livets skiften. Det är även tänkbart att han är förtidspensionerad.

Uppehållsort

En iakttagelse rörande kaotiska brottslingar är att de inte transporterar sig långa sträckor i samband med sina brott. De bor, arbetar eller tillbringar en myckenhet av sin fritid i närheten av brottsplatsen. De tar tillfällen i flykten och utför sina brott i områden där de känner sig

Utdrag ur GMP (forts.)

hemma. Med tanke på tidpunkten för brottet och gärningsmannens karakteristika i övrigt är det därför sannolikt att han bor eller arbetar i området kring biografen Grand, eller vistas ofta där av andra skäl. Med tanke på områdets struktur är det inte sannolikt att en eventuell bostad finns särskilt långt söder om området utan fastmer åt norr, öster och väster. Kaotiska brottslingar har ofta sin bostad mycket nära brottsplatsen, kanske endast några hundra meter, men upp till 1 à 2 km är tänkbart.

Motiv till brottet

Det mest troliga är att det rör sig om ett personligt motiv, men inte med privat inslag. Palmehatet med alla sina olika facetter påverkade säkert ett stort antal människor med bristande urskillningsförmåga, benägenhet för primitivt tänkande och för aggressiva, projektiva försvarsmekanismer. Ett resultat av detta, för flera av dem, kan ha varit att Olof Palme kom att representera något ont i deras liv och att han fått kreera rollen av syndabock i förklaringen av deras tillkortakommanden. Palme kan, för några få av dem, ha blivit så förhatlig att de kan tänkas ha umgåtts med planer att döda honom. För en av dem blev dessa fantasier möjliga att realisera.

I samband med mord är det relativt vanligt att man finner utlösande orsaker, som inte är relaterade till offret. Det kan röra relationsproblem med mer eller mindre närstående personer, ofta flickvänner. Det kan även röra motgångar vad gäller ekonomi och arbete. I utvärderingen av potentiellt misstänkta kan det därför vara av värde att söka efter sådana händelser.

Uppträdande efter gärningen

Initialt förelåg sannolikt en rädsla för att bli gripen till följd av den enorma uppmärksamhet som brottet fick. Eventuellt kan denna rädsla ha lett till ånger och eventuellt självmord, men det är mindre sannolikt. Så småningom har gärningsmannen uppnått allt större säkerhet i takt med att utredningen tidigt kantrade och massmedias rapportering endast rörde konspirationer. I samband med den enorma uppståndelsen och problemen efter brottet torde gärningsmannen ha haft rent triumfatoriska upplevelser när den ena ministern efter den andra tvingades avgå, liksom den ena polischefen efter den andra. Utan att han direkt behövt ange det egna gärningsmannskapet bör de här händelserna ha kommenterats av gärningsmannen. Här har han nämligen haft chans att lätta litet på det inre trycket utan att behöva avslöja sig.

Utdrag ur GMP (forts.)

Så småningom kan en känsla av ensamhet ha uppstått till följd av en önskan att inte avslöja sig, parad med en bubblande oro inför att vara den som gjort det som han trott att många människor kanske önskat. Så småningom kan en känsla av besvikelse och tomhet ha uppstått, efter den definitiva förlusten av hatobjektet. Det innebär ju att det inte längre finns ett objekt att rikta hatkänslorna mot.

Under förutsättning att gärningsmannen inte är identisk med Christer P torde han vid tiden för rättegången mot denne ha upplevt en påfallande grad av säkerhet och triumf. Den varierande emotionella temperaturen hos gärningsmannen torde ha medfört svårigheter att hålla inne med kunskaper om hur mordet genomfördes. Det krävs en påtaglig styrka för att hålla inne med detta. Således är gärningsmannen en mycket störd person, ja, rent av kallhamrad. Det rör sig sannolikt om en utpräglad psykopat.

Infiltration

Även om omständigheterna från tid till annan kan ha gett honom en känsla av osårbarhet, att han inte skulle kunna gripas kan det ändå ha funnits en känsla av osäkerhet, som kan ha lett gärningsmannen till att infiltrera utredningen. Det kan ha skett på olika sätt:

- Han kan ha kommit med eget vittnesmål eller allmän information och i samband med det försökt skaffa information om utredningens läge.
- Han kan ha lämnat direkt vilseledande information i ett försök att rikta utredningens fokus åt annat håll.
- Han kan under täckmantel av journalist eller särskilt intresserad medborgare ha försökt få ut information från utredningen på helt legal väg.
- Han kan ha förlett eller förmått andra att lämna vilseledande information.

Intresse för utredningen

Kaotiska brottslingar brukar vanligen inte följa den massmediala redovisningen av sina brott. Detta fall är dock speciellt eftersom det under långa perioder varit så osedvanligt mycket skrivelser. Det ter sig därför rimligt att denne gärningsman samlat på sig mer tidningsklipp än vad folk i gemen gjort. Därutöver kan det bland hans tillhörigheter finnas artiklar om Palme och bilder från tiden före hans död.

Utdrag ur GMP (forts.)

Hantering av bevismaterial

I första hand rör det vapnet, ammunitionen och de kläder han bar vid mordtillfället. Om han inte visste det förut torde han tidigt ha fått klart för sig det intresse man visat den s k 33-åringens kläder, varför man kan anta att han senast då gjort sig av med kläderna eller i varje fall rengjort dem noggrant med upprepade tvättar. Ammunitionen kan han lätt ha gjort sig av med. Vapnet däremot torde representera ett så stort affektions- eller fetischistiskt värde att han svårligen kan ha gjort sig av med det definitivt. Däremot är det väl sannolikt att han gömt det på en plats som han skulle kunna återvända till. Det mest sannolika därvidlag är att han gömt det på en plats som har särskild betydelse i hans liv, exempelvis bostadens biutrymmen, undanskymd plats på arbetet, någonstans i området kring ett landställe eller på en plats, som har någon symbolisk betydelse för honom, t ex vid barn-domshemmet. Det förefaller inte troligt att han skrivit dagbok, i varje fall har han inte i den skrivit ned vad han varit med om som berör mordet.

Risken för återkomst

Den typ av person som gm representerar råkar naturligtvis även fortsättningsvis ut för situationer som han inte klarar med mindre än att han tillgriper våld. Detta behöver dock inte alls drabba lika blint och oförutsägbart som vid mordet av Palme utan fastmer drabba anhöriga eller bekanta. Detta innebär att gm under åren efter mordet av Palme kan ha lagförts för andra våldsbrott, inklusive mord. (---)

Slutsatser

Efter denna genomgång av materialet och redovisningen av hur vi analyserat det anser vi att man kan dra följande slutsatser:

- Mordet genomfördes inte av en konspiration av gärningsmän
- Mordet genomfördes av en ensamagerande gärningsman, som träffade på Olof Palme vid biografen Grand.
- Det finns inte något uppenbart motiv till mordet.
- Efter analys av brottet och de olika aktörernas beteende är det möjligt att beskriva en gärningsmannaprofil, som kan användas för att snäva in det omfattande materialet rörande potentiellt misstänkta. Profilen beskriver en personlighetsstörd man, motive-rad att begå brottet till följd av palmehatet.

Utdrag ur GMP (forts.)

Rekommendationer

Vi vill avslutningsvis anföra några synpunkter på framtida arbetsuppgifter, som har samband med vår analys och den profil som genererats.

- Massmediala strategier kan behöva utvecklas, i syfte att få gärningsmannen att infiltrera utredningen.
- Ur effektivitetssynpunkt kan en grundlig utvärdering av potentiellt misstänkta, inklusive psykiatrisk värdering, vara av värde.
- Reevaluering av tidigare misstänkta, med tillägg av psykiatrisk värdering kan vara nödvändig i ett senare skede.
- Bevakning, spaning mot Palmes grav och mordplatsen vid tillfällena, när det kan antas ha intresse för gärningsmannen att vistas där, kan vara av värde.
- Noggrann utvärdering av alla personer som närmat sig Lisbeth Palme på ett irreguljärt sätt, särskilt efter mordet, kan leda fram till gärningsmannen.
- Det kan vara nödvändigt att utveckla strategier att söka gärningsmannen med tanke på möjligheten att han inte skulle finnas nämnd i utredningsmaterialet.

RRV-experternas genomgång och bedömning av GMP

I RRV-experternas genomgång av utredningsmaterialet ingick som ett senare led en granskning av GMP.

I rapporten konstaterades allmänt att GMP intar en central ställning i mordutredningen. Den utgör den enda heltäckande sammanställningen av utredningsmaterialet. Den skulle enligt uppgift vara avstämd med såväl åklagare, PU och säkerhetspolisen, varvid ”en betydande enighet nåtts om våra (GMP-författarnas) slutsatser”. I sammanhanget noterade RRV-experterna även att GMP hade utvärderats i samarbete med FBI.

RRV:s utredare bedömde det som värdefullt att PU låtit genomföra en GMP-undersökning trots de begränsningar som förelåg. GMP kunde komma att visa sig ha ett värde vid försöken att klara upp mordet, framför allt genom att fokusera utredningen på hypotesen om en ensam gärningsman som handlat utan föregående planering. I det hänseendet bedömdes GMP även kunna ge råg i ryggen åt utredarna. RRV-experterna hade i och för sig invändningar mot flera av de bedömningar som låg till grund för GMP:s slutsatser, men ansåg att GMP egentligen borde betraktas som ett strukturerat sätt att hålla samman det som varit PU:s huvudscenario. Innebörden av detta är att analysen av hypotesen

om den ensamme gärningsmannen bedömdes vara väl utförd, men att resonemangen angående övriga hypotesers jämförelsevis lägre halt för den skull inte alltid övertygade.

I sin kritiska analys inriktade sig RRV-experterna på det stöd som i GMP anfördes för att utesluta andra scenarier, framför allt möjligheten av en konspiration.

De huvudreflektioner som redovisades hade dock en vidare syftning. Enligt RRV-experterna verkade GMP ha ”påverkats mycket av möjligheten av Christer P som gärningsman”. Det framstod som om GMP på flera punkter hade garderat sig för att täcka in just denne som förövare. Till stöd anfördes följande citat ur GMP, vilka alla föreföll som ”klippta ur Christer P:s personakt”:

”Det är även tänkbart att han är förtidspensionerad.”

”varvid olaga hot eller misshandel kan ha blivit följden av hans oförmåga att hantera frustrationer och kränkningar”

”vanligen inte leda till kontakter med den psykiatriska vården, i varje fall inte under frivilliga former”

”att ett eventuellt amfetaminmissbruk vid tiden för mordet inte kan ha varit nämnvärt intensivt. Detsamma torde gälla för alkoholmissbruk.”

RRV-experterna hade i sammanhanget påpekat att en konstruktör av en gärningsmannaprofil omöjligen kan frigöra sig från särdrag hos kända misstänkta. De pekade på risken för att konstruktörerna kunde frestas att gardera sig för att inte behöva ”stå med lång näsa” om gärningsmannen skulle vara identisk med en sådan känd misstänkt gärningsman.

En andra övergripande synpunkt var att ”en gärningsmannaprofil inte bör konstrueras utifrån en enstaka händelse med så magert underlag som i detta fall”. Det behövdes mer specifika särdrag i det enskilda brottet eller flera händelser med likartat mönster.

Dessa två brister i förhållande till det ideala utgångsläget inför ett GMP-arbete, som ju var väl kända och diskuterade även i den utarbetade GMP, utgjorde dock inte ett sådant hinder mot metodens användande att man hade bort avstå helt, enligt RRV-experterna. Det alternativet hade varit sämre.

I enskildheter och med sikte på det som i GMP anfördes för att utesluta en konspiration noterade RRV-experterna bl.a. följande.

GMP:s slutsatser att en konspiration måste engagera mycket folk (från tre till fyra upp till ett dussin) och ta mycket tid i anspråk var överdrivna och grundade på förhållanden i andra länder. RRV-experterna pekade på att Olof Palme ofta rörde sig ute utan livvakter och att

hans personskydd i största allmänhet var dåligt, varför planeringsbehoven inte hade behövt vara så stora.

Beträffande jämförelsen med andra attentat restes två invändningar. Den första gällde GMP:s slutsats att det skulle vara ovanligt att det inte finns ett lätt identifierbart motiv till brottet. Detta grundade sig "sannolikt på det tankefelet att vi i nästan samtliga av de redovisade fallen i efterhand vet av vem attentatet utfördes och varför". Det fanns på samma sätt skäl att tro att vi skulle få veta motivet till mordet på Olof Palme om det klaras upp. Den andra invändningen var att den enligt RRV-experterna viktigaste skillnaden mellan detta attentat och andra – om man godtar hypotesen att det rört sig om en ensam gärningsman – utgjordes av att gärningsman och offer möttes av en slump, dvs. att gärningsmannen drygt två timmar innan skotten föll inte hade några planer på att utföra mordet på den plats och vid den tid det kom att begås. Detta uppseendeväckande förhållande borde ha tagits upp och analyserats i GMP, enligt RRV-experternas mening.

RRV-experterna var kritiska till GMP:s sätt att bedöma frågor kring huruvida mordet utförts på ett professionellt sätt och av en professionell gärningsman. Det fanns skäl att beakta att attentatet, om det utförts av en professionell gärningsman, resultatmässigt närmast är perfekt genomfört; vederbörande är ännu icke avslöjad. GMP arbetade i detta hänseende väl mycket med stereotyper och försökte bagatellisera tecken som kunde tyda på professionalism, t.ex. när skottets – från gärningssynpunkt perfekta – placering förklaras med att gärningsmannen skulle ha siktat på rockens ryggsöm. Exemplet James Earl Ray – Martin Luther Kings mördare – anfördes av RRV-utredarna. Denne är den ende kände lejde politiske mördaren av toppolitiker i USA:s moderna historia. Men som "hit man" betedde han sig inte alls "professionellt". Det var således en felsyn att tro, att den som är lejd i en konspiration måste bete sig på ett kompetent sätt.

RRV-experterna lyfte i detta sammanhang fram några exempel ur GMP och kommenterade dem:

GMP: "Det är en märkvärdig brist på professionalism att gärningsmannen stoppar på sig vapnet så tidigt när han kan komma att behöva det som allra mest – nämligen för att skydda sig själv under flykten."
RRV-experternas kommentar: "Vi tolkar inte detta på samma sätt. Gärningsmannen kan snabbt få fram vapnet vid behov oavsett om han haft hölster eller ej. Att däremot komma rusande med en revolver i högsta hugg fram till trappan och uppför denna skulle vara oprofessionellt. Det behövs inte och ökar bara komplikationerna. Den erforderliga tiden för att frigöra vapnet vid eventuellt behov torde röra sig om någon sekund."

GMP: (om gärningsmannens beteende under flykten) ”Även i denna fas visar gärningsmannen att han inte är tränad för uppgiften. Han tycks stoppa undan sitt vapen så att det blir oåtkomligt. Hans klädsel verkar opraktisk, vilket tyder på brist på förutseende. Hans kondition tycks inte räcka för en rejäl språngmarsch och fortfarande 2-3 minuter efter mordet väcker han uppmärksamhet genom att försöka dölja sitt utseende. Gärningsmannens val av flyktväg antyder lokalkännedom.” *RRV-experterna* invände att det saknades grund för påståendena att gärningsmannen var olämpligt klädd och otillräckligt tränad, att inget tydde på att vapnet skulle varit oåtkomligt, att det förhållandet att han inte sprang för fullt skall jämföras med den uppmärksamhet detta hade väckt och att lokalkännedomen kunde förklaras av att gärningsmannen ”läst av” området under biobesöket. Beträffande gärningsmannens eventuella försök att dölja sitt ansikte, ansåg *RRV-experterna* att detta i så fall borde vägas mot alternativet, dvs. att visa sig. *RRV-experterna* sammanfattade sin syn i denna del så här:

Vi har svårt att i sekvensen från Grand till mordplatsen, flykten och sedermera undanhållandet finna klara och entydiga tecken på bristande professionalism. Fakta i målet talar närmast i motsatt riktning. Vidare har gärningsmannaprofilen själv givit högsta betyg åt professionalismen i eventuella sekvenser som föregick Grand. Har det rört sig om en planläggning och övervakning före mordet så har detta skett mycket professionellt, förutsatt att det inte är PKK – då finns det vissa mindre brister.

Slutsatsen i *GMP* att mordet inte haft några effekter (som skulle kunna förklara en konspiration) ifrågasattes av *RRV-experterna*, som menade att det skett en markant förändring av både svensk inrikes- och utrikespolitik efter Olof Palmes död. Detta kunde bl.a. avläsas i den offentliga debatten kring tioårsdagen efter mordet. De ställde sig även tvekande inför hur ”effekten” av ett mord med politisk motivbild skulle kunna avläsas, gjorde jämförelsen med mordet på Martin Luther King och ställde frågan ”vad blev ’effekten’ av mordet på honom?”.

I en avslutande diskussion tog *RRV-experterna* upp *GMP*:s uppdelning i organiserade och kaotiska brott, en uppdelning som de uppfattade som en hörnpelare i *GMP*-analysen. Klassifikationen används enligt *GMP* vid sexualmord men även vid andra brott. I *GMP* bedöms mordet på Olof Palme som i huvudsak kaotiskt, som tecken på detta framhölls bl.a. att ingen konversation förekommit före beskjutningen. *RRV-experterna* invände:

Vi ställer oss lite frågande inför denna analogidragning mellan ett statsministermord och ett sexualbrott framför allt med tanke på hur fakta i målet sedan tolkas. Vad avser att det inte förekom någon konversation mellan gärningsmannen och Lisbeth och Olof Palme före beskjutningen och att

detta skulle tolkas som ett tecken på att kaotiskt brott så visar det vanskligheten i denna analogi. Skulle gärningsmannen i stället ha tilltalat Olof Palme före avlossandet av kulan så skulle väl ändå detta vara ett tydligare tecken på ett kaotiskt brott. Det fyller ingen som helst vettig funktion i sammanhanget att "tala ut" först. Det kan inte rimligen jämföras med en sexualbrottsling som ger sig på sitt offer utan närmare presentation? Vi ser tvärtom detta som ett tecken på ett organiserat och rationellt brott.

Expertgranskning

GMP-metoden har utvecklats i USA. Den ingår i en utredningstradition som idag förvaltas av FBI. Det var dit PU vände sig under arbetet med GMP för en avstämning av de preliminära resultat Ulf Åsgård och Jan Olsson kommit till. Kommissionen har låtit översätta GMP till engelska och givit dels den nämnda avdelningen vid FBI, dels en erfaren f.d. utredare vid FBI, Robert Ressler, tillfälle att studera materialet och komma med synpunkter på det. I samband med detta har företrädare för kommissionen även ställt frågor kring metoden som sådan.

FBI

Enligt vad som framgår i GMP besökte Ulf Åsgård och Jan Olsson tillsammans med Hans Ölvebro FBI National Academy (Quantico, Virginia) under tre dagar i januari 1994. Gruppen sammanträffade med utredare från det som då kallades Behavioral Science Unit. Enligt redogörelsen i GMP presenterade gruppen ärendet muntligt, men överlämnade också en skriftlig sammanfattning, baserad på sammanfattningen i förundersökningsprotokollet gällande åtalet mot Christer P. Enligt redogörelsen kom FBI:s företrädare i hög grad fram till samma slutsatser som de som sedan redovisades i själva GMP. En del av det som framfördes från FBI har dock uppenbarligen flutit in i GMP, varför det är svårt för läsaren att veta vad som fanns i det material som presenterades för FBI och vad som numera finns där som en följd av dessa diskussioner. Resultatet av diskussionerna sammanfattas på följande sätt i GMP under rubriken "Sammanfattning och värdering".²⁷

I allt väsentligt tycks --- vår analys och bedömning ha bekräftats i dessa kontakter. Den därav följande gärningsmannaprofilen modifierades något under diskussionerna men på den punkten (det framgår inte vad som här avses, vår anm.) var enigheten betydande. Man kan nu fråga sig om detta

²⁷ GMP s. 113 f.

resultat beror på hur vi presenterade ärendet för FBI-personalen. Frågan diskuterades med dem. Deras bedömning var att det är osannolikt att vi skulle kunna vilseleda dem så gravt. Vidare byggde de sin analys i än högre grad än vi kunnat göra på gärningsmannens faktiska beteende under de sista minuterna före skotten. I det avsnittet finns få kontroversiella punkter. I anslutning till presentationen av ärendet ställdes en hel del frågor vilket innebär att man för sin analys fick det material man önskade. Vi bedömer på dessa grunder att den bedömning FBI:s analytiker gjorde med stor sannolikhet speglar reella förhållanden. Den analys som presenteras i denna rapport kan därmed anses stå på solid grund.

FBI-gruppen gav enligt GMP vidare vissa rekommendationer. I den mån gärningsmannen inte redan infiltrerat utredningen på något sätt kunde man försöka förmå denne att göra det ”antingen genom att störa honom med förhör i omgivningen eller med massmediala strategier”. Eftersom mordplatsen, graven och Olof Palmes hem kunde vara av intresse för gärningsmannen i samband med årsdagar borde dessa platser bevakas vid de tillfällena.

Granskningskommissionen gjorde ett motsvarande besök vid samma enhet i oktober 1998 (National Center for the Analysis of Violent Crime, NVAVC; den aktuella enheten heter Critical Incident Response Group).²⁸ Kontakten etablerades med hjälp av UD och den svenska ambassaden i Washington. Den engelska versionen av GMP tillställdes FBI i förväg tillsammans med önskemålet, att det vore en fördel om någon av dem som varit med vid PU:s besök 1994 kunde närvara. Det visade sig att endast en av de utredare som medverkade 1994 fortfarande arbetade kvar.²⁹

Att döma av de frågor som ställdes och även av vad som uttryckligen sades hade inte samtliga närvarande studerat GMP närmare. Någon granskning av själva GMP kan FBI därför inte sägas ha gjort för kommissionens räkning. Indirekt framgick vidare att FBI:s företrädare helst undvek att säga något som kunde tolkas som kritik av vad de svenska kollegorna utfört.

Diskussionerna med FBI-gruppen kom främst att beröra GMP-metoden som sådan och det arbete som numera bedrivs vid enheten, de centrala delarna av mordet på Olof Palme samt vissa förslag på möjliga utredningsåtgärder. Därutöver framgick dock av vad som sades från Steve Mardigans sida, att den presentation av ärendet som gjordes av

²⁸ Granskningskommissionen representerades av Lars Eric Ericsson, Hans-Gunnar Axberger och Petra Lundh.

²⁹ FBI kom under diskussionerna att representeras av Chief W. Hagmaier, Supervisory Special Agent Steve Mardigian (som var den kvarvarande utredare som varit med 1994) och Supervisory Special Agent James McNamara.

oss, inklusive svar på ställda frågor, inte avvek från vad som sagts vid besöket 1994. Allmänt ansåg Mardigian vidare att GMP väl verkade återspegla det som berördes vid dessa diskussioner.³⁰

Av diskussionen kring metoden som sådan kan följande slutsatser dras. "Profiling", som är den vardagliga engelska termen för GMP-metoden, synes inte betraktas som en skarpt avgränsad metod att användas endast under vissa särskilda betingelser. I stället betecknar den allmänt analyser som utgår från en gärningsmans beteende, spåren på brottsplatsen och kunskap om offret. Kärnan är själva angreppssättet där man sammanställer fakta som avser annat än gärningsmannens identitet. Det sistnämnda synes ursprungligen sprunget ur nödvändighet; metoden har utvecklats i fall där man inte har några spår efter en viss individ, varför man i stället söker efter vilken typ av person som kan ha utfört gärningen.

Det finns enligt FBI-gruppen inget som hindrar att "profiling" används i samband med ett enskilt brott, dvs. det behöver inte vara fråga om "seriebrott", inte heller behöver det vara fråga om sexualbrott. Enheten tog ofta fram profiler i samband med "vanliga" mord. Det avgörande är om brottet lämnat tillräckligt med spår att analysera. Ett statsministermord skiljer sig i den bemärkelsen inte från andra brott där det kan vara aktuellt att teckna en profil.

Frågan om den information som föreligger från brottsplatsen i mordfallet Olof Palme är tillräcklig för en profil besvarades bestämt jakande. FBI-gruppen ansåg att det fanns mycket tolkningsbar information även om man bara begränsade sig till vad som skett på själva mordplatsen (jfr motsvarande uppgift i GMP:s ovan citerade sammanfattning från PU:s besök vid FBI).

Av FBI-enhetens informationsmaterial över den egna verksamheten framgår att det ligger i sakens natur att "profiling" används i sammanhang där det inte finns en misstänkt – rubriken är "Profiles of Unknown Offenders". Det är alltså också så metoden vuxit fram. Frågan om man, som i mordfallet Olof Palme, kan göra en gärningsmannaprofil i ett läge där man redan har en huvudmisstänkt, som inte har kunnat avföras, är mot den bakgrunden något retorisk, vilket framgick när den ställdes till FBI-gruppen. Å ena sidan synes det vara rätt självklart att den inte används i ett sådant fall – det finns ju redan en misstänkt att inrikta sig på. Å andra sidan förlorar det analytiska angreppssätt som utnyttjas vid "profiling" inte sin mening bara för att det finns en

³⁰ Ingenting av det som framfördes från FBI:s sida pekade mot att redogörelsen i GMP för de diskussioner som fördes 1994 skulle vara oriktig; någon detaljerad genomgång av detta gjordes dock inte och det var inte heller syftet med kommissionens kontakter med FBI att följa upp vad som förevarit 1994.

misstänkt, men det kommer då in i utredningsarbetet på ett annat sätt. Efter viss diskussion besvarades saken därför slutligen med att det är en fråga om semantik om metoden kan användas när det finns en misstänkt eller inte. Men i princip gör inte FBI profiler i sådana situationer, i stället används "personality assessment", dvs. man jämför information från brottsplatsen m.m. med den misstänktes personlighet och livsföring, vilket kan vara av värde vid bedömandet av om man tror sig ha rätt person eller inte. I grunden blir det alltså en fråga om att bedöma huruvida den misstänkte till sin typ överensstämmer med den typ av gärningsman som spåren på brottsplatsen m.m. pekar mot.

Överhuvudtaget underströk FBI-gruppen att det angreppssätt som används vid "profilning" har flera användningsområden. FBI syntes i det hänseendet vara på väg bort från de mer traditionella profiler som den i mordfallet Olof Palme – dvs. själva profilen – är ett exempel på. Bl.a. sade man sig i princip inte längre författa skriftliga profiler.

Beträffande mordet intresserade sig FBI-utredarna i stort sett enbart för vad som inträffade på själva mordplatsen; de ansåg som nämnts att mycket gick att utläsa av detta. Fakta pekade därvid entydigt mot en s.k. "disorganized" gärningsman som agerat ensam. Argument för detta var: valet av vapen, valet av plats, skottets placering, att Lisbeth Palme inte dödats och gärningsmannens beteende i övrigt på mordplatsen. FBI-gruppen delade därför helt uppfattningen i GMP att gärningen i detta fall inte kan vara ett resultat av en professionell (yrkesmässigt utförd) operation. – Vad som i dessa delar anfördes från FBI-gruppen överensstämde med den analys som gjordes av Robert Ressler; denne utvecklade dock analysen mer, varför vi här hänvisar till redogörelsen för dennes synpunkter.

FBI-gruppen framförde en del förslag på utredningsåtgärder som skulle ha kunnat vidtas i USA, men som skulle vara kontroversiella i Sverige (t.ex. att personer i den huvudmisstänktes närhet skulle kunna övertalas att bära mikrofon vid umgänget med denne, för att om möjligt dokumentera uttalanden som skulle kunna vara av värde i utredningen). Eftersom GMP:s rekommendation om att utveckla "massmediala strategier" uppgetts komma från FBI tillfrågades gruppen om detta, bl.a. ställdes frågan om det kunde inkludera användandet av falsk information till medierna för att på det sättet påverka gärningsmannen. Direkt falsk information användes enligt FBI-gruppen inte. Däremot kunde mer spekulativa uppgifter spridas till medierna i syfte att nå något utredningsresultat. Att använda felaktiga uppgifter kunde vara en kontraproduktiv strategi om den genomskådades av gärningsmannen, som då kunde känna sig lugnad och inte alls bli satt under den press som åtgärden syftat till. Beträffande massmediala strategier anfördes som alternativ möjligheten att låta personer med insikt i "profilning" och

liknande verksamhet i radio eller television diskutera brottet ("round table discussion") med utgångspunkt från vad man vet från brottsplatsen m.m. Det skulle kunna göra allmänheten mer vaksam på vilken typ av person som kan ha begått brottet, hur han kan ha betett sig innan han begick det och efter etc. Det var gruppens erfarenhet att spridande av sådan kunskap kunde leda till att värdefulla tips kom in från allmänheten. Gruppen påpekade också att mediala strategier som visat sig framgångsrika ofta inriktats på att påverka eventuella uppgiftslämnarens empati med offren, snarare än att vädja till deras pliktkänsla.

Robert Ressler

Robert Ressler är född 1937 och har arbetat större delen av sitt yrkesverksamma liv vid FBI, där han varit med om att bygga upp den beteendevetenskapligt inriktade verksamhet där bl.a. "profilning" ingår. Ressler's kunskaper grundar sig bl.a. på ett stort antal intervjuer, ca 100, som han i FBI:s regi gjort eller låtit göra med personer som dömts för mycket grova våldsbrott. Intervjuerna gjordes när personerna satt i fängelse och inriktades på individernas personliga historia, hur de fungerat som brottslingar, hur de själva upplevt sina gärningar etc. ("get as close as possible to the reality of the offenders"). Syftet var att inom FBI bygga upp en kunskap som kunde användas vid efterspanandet av våldsbrottslingar och den uppenbara hypotesen var att det finns mönster och beteenden som upprepas samt att våldsbrottslingar i viss mån kan klassificeras.

Robert Ressler har numera lämnat FBI och driver en privat verksamhet inom sin specialitet ("Forensic Behavioral Services"). Han har skrivit ett flertal böcker. Där finns redogörelser för de intervjuer han genomfört, fallstudier av olika slag och viss teoribildning kring "brottsklassificering" (Crime Classification). Några av Ressler's böcker är återopade som referenser i GMP. Han synes anlita över stora delar av världen i samband med ouppklarad våldsbrottslighet. Ressler synes med andra ord vara en oomstridd expert på just "profilning".

Granskningskommissionen sammanträffade med Ressler i oktober 1998.³¹ Ressler hade dessförinnan fått sig tillsänd den engelska versionen av GMP. Kontakten med Ressler hade etablerats med hjälp av UD och den svenska ambassaden i Washington. Vid mötet framgick att Ressler hade viss tidigare kunskap om mordet genom svenska journalister, som intervjuat honom. Han hade sett ett svenskt tv-program i vilket det bl.a. fanns en "rekonstruktion" av makarna Palmes promenad

³¹ Kommissionen representerades av samma personer som ovan.

från Grand till mordplatsen och händelserna på mordplatsen (denna gav dock enligt Ressler samma bild av händelserna som den som framkommer i GMP). Han hade, enligt egen utsago och att döma av de frågor han ställde, ingen kännedom om Christer P:s person. Det framhölls för Ressler att vi förväntade oss att hans synpunkter skulle gälla enbart GMP och fakta sådana de är presenterade i GMP. Därutöver ställde han frågor som vi besvarade utifrån fakta sådana de är kända och sådana de är presenterade i detta betänkande. – Ressler har inte varit anlitad av den svenska polisen och har alltså inte haft något med GMP att göra före sitt uppdrag åt kommissionen.

Resslers synpunkter på själva GMP är här nedtecknade så som de framfördes och uppfattades av oss under den diskussion som fördes. Vårt intresse var framför allt inriktat på de synpunkter Ressler hade att framföra på GMP, inte vilken alternativ profil han själv skulle ha kommit fram till. Dessa två saker kan emellertid inte hållas isär helt och hållet. Det bör därför understrykas att framställningen nedan inte kan läsas så att enligt Ressler torde gärningsmannen ha de eller de egenskaperna, dvs. som en av Ressler tecknad profil. För det första har kommissionens företrädare inte haft kompetens att ta upp och återge Resslers synpunkter i det hänseendet. För det andra var detta inte syftet med uppdraget till Ressler. Syftet var att få perspektiv på det som sägs i GMP och en allmän uppfattning om dess kvalitet, bedömd av en företrädare för den kriminalpolisiära skola som den svenska GMP:s författare hänvisat till och använt som förebild.

Allmänt om GMP-arbete; organiserade och oorganiserade brott. Ressler hänvisade till de skrifter han författat.³² Den grundläggande distinktionen i profileringsarbete är den mellan organiserade och oorganiserade brott.³³ På vidstående sida finns en tabell över karakteris-

³² Se Ressler, Burgess och Douglas, *Sexual Homicide. Patterns and motives*, Lexington Books, New York 1988, Douglas, Burgess, Burgess och Ressler, *Crime Classification Manual*, Lexington Books, New York 1992, Ressler & Shachtman, *Whoever Fights Monsters*, St. Martin's Press, New York 1993 och Ressler & Shachtman, *I Have Lived Inside the Monster*, St. Martin's Press, New York 1998.

³³ De engelska termerna är *organized* och *disorganized*. I GMP används termerna organiserat respektive kaotiskt. Att detta syftar på samma begrepp framgår av att i den av GMP-författarna sanktionerade översättningen av GMP används *disorganized* som översättning till kaotiskt. Det är emellertid svårt att se något skäl till varför det engelska ursprungsbegreppet *disorganized* på svenska skall översättas till kaotiskt. Kaotiskt är ju närmast synonymt med extremt oorganiserat och överdriver därmed begreppets innebörd. Det gäller i synnerhet som distinktionen mellan begreppen är glidande. Det framhålls ofta i litteraturen kring "profiling" att brott och brottslingar sällan är renodlat organi-

tika som hänförs till respektive kategori. Den bör läsas med beaktande av att ”profilning” inte är en vetenskap och att de kriterier som uppställs aldrig är avsedda som annat än ”tumregler”.³⁴

Metoden. Det finns enligt Ressler inget som hindrar att ”profilning” används i samband med ett enskilt brott, dvs. det behöver inte vara fråga om ”seriebrott”, inte heller behöver det vara fråga om sexualbrott. Det avgörande är om brottet lämnat tillräckligt med spår att analysera. Ett statsministermord skiljer sig i den bemärkelsen inte från andra brott där det kan vara aktuellt att teckna en profil. Ressler bedömning var här alltså identisk med den som gjordes av FBI-gruppen.

Frågan om den information som föreligger från brottsplatsen i mordfallet Olof Palme är tillräcklig för en profil besvarades även av Ressler bestämt jakande. Också han ansåg att det fanns mycket tolkningsbar information inte minst från själva mordplatsen.

På frågan om en profil kan konstrueras när det redan finns en misstänkt i utredningen svarade Ressler, att det i sådana fall alltid finns en risk att profilen följer det scenario som redan etablerats i utredningen. Det är därför viktigt att den som gör profilen avskärmar sig från information om den misstänkte. Det var så FBI gjorde sina profiler, enligt Ressler; man undanbad sig all information från den lokala polismyndigheten som gällde misstänkta individer. Risken för påverkan av vad som är känt om enskilda misstänkta är enligt Ressler ett mycket gott skäl för att använda någon utomstående för att göra profileringsarbetet. På frågan om det var helt oförenligt med metoden att den som gör profilen har god kunskap om den misstänkte svarade Ressler, att det i och för sig var möjligt att göra en profil även på det sättet. Han ansåg dock att det var lite som att ”spänna kärran för hästen”, men visst, det var möjligt. Han framhöll dock att det var riskfyllt, eftersom profilen skulle kunna påverkas eller kunna beskyllas för att vara påverkad. Även Ressler förde i detta sammanhang fram alternativet ”personality assessment”. En sådan besvarar frågan ”Är den person vi misstänker en realistisk gärningsman?” utifrån det man vet från brottsplatsen etc.

serade eller oorganiserade (se t.ex. Douglas, Burgess, Burgess och Ressler, *Crime Classification Manual*, 1997, s. 9). Det förefaller då rimligare att spara ”kaotiskt” till just extrema fall av oorganiserade brott och brottslingar. Vi använder därför termen oorganiserad som översättning till *disorganized*.

³⁴ Se Ressler & Shachtman, *Whoever Fights Monsters*, St. Martin's Press, New York 1992, Kapitel 6 ”Organized and Disorganized Crimes” s. 128-151.

<i>Crime Scene Differences between Organized and Disorganized Murderers</i>	
Organized	<i>Disorganized</i>
Offense planned	<i>Spontaneous offense</i>
Victim a targeted stranger	<i>Victim or location known</i>
Personalizes victim	<i>Depersonalizes victim</i>
Controlled conversation	<i>Minimal conversation</i>
Crime scene reflects overall control	<i>Crime scene random and sloppy</i>
Demands submissive victim	<i>Sudden violence to victim</i>
Restraints used	<i>Minimal use of restraints</i>
Aggressive acts prior to death	<i>Sexual acts after death</i>
Body hidden	<i>Body left in view</i>
Weapon/evidence absent	<i>Evidence/weapon often present</i>
Transports victim or body	<i>Body left at death scene</i>

<i>Profile Characteristics of Organized and Disorganized Murderers</i>	
Organized	<i>Disorganized</i>
Good intelligence	<i>Average intelligence</i>
Socially competent	<i>Socially immature</i>
Skilled work preferred	<i>Poor work history</i>
Sexually competent	<i>Sexually incompetent</i>
High birth order status	<i>Minimal birth order status</i>
Father's work stable	<i>Father's work unstable</i>
Inconsistent childhood discipline	<i>Harsh discipline in childhood</i>
Controlled mood during crime	<i>Anxious mood during crime</i>
Use of alcohol with crime	<i>Minimal use of alcohol</i>
Precipitating situational stress	<i>Minimal situational stress</i>
Living with partner	<i>Living alone</i>
Mobility, with car in good condition	<i>Lives/works near crime scene</i>
Follows crime in news media	<i>Minimal interest in news media</i>
May change jobs or leave town	<i>Minimal change in life-style</i>

Citerat från: Ressler, Burgess och Douglas, Sexual Homicide. Patterns and motives, New York 1988, s. 122 f.

Ressler tillfrågades om hur man bör förfara med osäker information vid arbetet med en profil. Han svarade att det är viktigt att inte spekulera, eftersom det gör profilen osäker. I princip rekommenderade han att man rensar bort allt som inte kan slås fast som fakta. Det är i och för sig möjligt att göra olika profiler utifrån olika scenarier, men Ressler skulle för egen del inte göra det, utan ansåg att det var profilskaparens uppgift att ta fram *en* profil, motsvarande den mest sannolika gärningsmannen mot bakgrund av kända fakta. Ställd inför upplysningen att vissa av de fakta som använts i GMP, t.ex. att gärningsmannen skulle ha lagt sin hand på offrets axel före skottet och att han skulle ha "stoppat undan" vapnet redan på brottsplatsen, torde få betraktas som antaganden snarare än belagda fakta, uttalade han att dessa uppgifter enligt hans mening bara hade perifer betydelse och att han inte kunde se någon vits med att använda dem alls, om de var osäkra. Själv hänförde han omständigheter av detta slag, dvs. påståenden som inte säkert kan beläggas, till vad han kallade "red flags", som man bör sortera bort ur materialet innan man gör en profil. Ressler påtalade för egen del några uppgifter av det slaget. Bl.a. vände han sig mot GMP:s resonemang om gärningsmannens eventuella synproblem, som han fann spekulativa.

Ressler tillfrågades om det skulle ha varit möjligt för honom eller några av FBI:s utredare att själv ha åkt till Stockholm samt studerat fakta i ärendet och upprättat en profil som alternativ till att profilen, som nu blev fallet, gjordes av svensk polis. Det skulle förvisso ha varit möjligt enligt Ressler; han ansåg att de svenska utredarna hade kunnat vinna en hel del tid på det sättet. För egen del hade han haft flera uppdrag för Scotland Yard, men också för polismyndigheter i Japan, Mexico och Sydafrika. Han ansåg inte att språk och kultur skulle ha utgjort något hinder i detta fall, som han betecknade som "not all that complicated" (inte särskilt komplicerat) från profilsynpunkt. Inklusiv faktainhämtning, uppskattade han att arbetet skulle ha tagit mindre än en vecka.

Ressler betonade i det sammanhanget att en profil bara är en liten del av en brottsutredning; den är ett redskap bland många. Den är särskilt värdefull för att fokusera utredningen på realistiska gärningsmän. Ressler framhöll även allmänt att en profil i detta fall skulle ha gjort störst nytta på ett tidigt stadium i denna utredning, eftersom den hade kunnat underlätta utredningsarbetets inriktning och sortera bort uppslag, som med tanke på fakta från brottsplatsen m.m. är osannolika. I den bemärkelsen trodde Ressler att en profil skulle ha kunnat "jaga iväg en del spöken". Som exempel på en personlighetstyp som man med stöd av en tidig profil hade kunnat eftersöka via förfrågningar, nämnde han medelålders män, som kunde ha iakttagits vid upprepade tillfällen i området, på kaféer eller liknande, alltid ensamma, kanske

med ytterkläder, eftersom gärningsmannen kan misstänkas ha haft för vana att bära sitt vapen med sig under lång tid före mordet.

Allmänna synpunkter på GMP. Ressler ansåg att rapporten som helhet var en godtagbar, genomarbetad produkt – ”basically OK”, som dock led av en uppenbar brist på sofistikation (”obvious lack of sophistication”). Det positiva grundomdömet gällde även själva profilen, om man beaktade att den var något av ett ”förstlingsverk”, dvs. att författarna, som de själva angivit, inte hade någon längre erfarenhet av metoden. Det sistnämnda märktes enligt Ressler. Som exempel pekade han på att faktorer som är relevanta vid vissa sexualmord använts trots att de enligt Resslers mening var irrelevanta vid detta brott. Detta gällde anmärkningen i GMP att det inte förekom någon konversation mellan gärningsman och offer före angreppet. Iakttagelsen är relevant för sexualbrott, där den indikerar oorganiserad gärningsman, men här saknar den relevans (fler exempel finns nedan under *Avvikelser*). I den meningen tyckte han att författarna hade ”klippt och klistrat” en del; de hade använt redskap som de inte riktigt behärskade. Han ansåg sig också med stor säkerhet kunna spåra inflytande från den FBI-grupp, som besöktes 1994, t.ex. avseende rekommendationen att bevaka mordplatsen och graven i samband med årsdagar, något Ressler själv ansåg bortkastat i detta fall (se nedan). Sammantaget ansåg Ressler att redogörelsen för fallet och analysen var förtjänstfulla samt att de övergripande slutsatserna var helt riktiga, men att en del av de argument som anfördes var felaktiga.

Slutsatser. Ressler delade helt slutsatsen att mordet på Olof Palme inte kan vara resultatet av en professionell (yrkesmässigt utförd) konspiration; terrorister och utländska underrättelsetjänster kunde man helt bortse från i detta sammanhang. Skälen för detta angav han i fyra punkter.

1. Valet av vapen (och ammunition). En magnumrevolver med sextums pipa skulle aldrig användas i ett professionellt sammanhang (”totally out of context of anything an organized group would use”). Skälet till detta var den uppmärksamhet ett vapen av detta slag drar till sig främst på grund av ljudet³⁵ men även på grund av

³⁵ Ressler noterade att Lisbeth Palme inte hört något skottljud i sin närhet. Detta var enligt Ressler ett känt fenomen, som även hade ett namn: ”auditory exclusion”. Det förekommer nämligen att personer som varit med om skottlossning under stress rapporterar att de med säkerhet inte hört något ljud. Det gäller även polismän. Ressler uppgav sig även ha upplevt detta själv, då han en gång av misstag avfyrat ett vapen: han såg hålet i väggen och kände krutröken men hörde aldrig något skott.

sin storlek. Det finns små pistoler, som kan användas med ljud-dämpare, som är minst lika effektiva. Att mitt inne i en stad, med de ekoeffekter som uppstår bland höga hus, använda en revolver, som dessutom tillsammans med den aktuella ammunitionen har en extra hög ljudeffekt, är inget som en professionell gärningsman skulle välja. – Ammunitionen förbryllade Ressler. Kulor av detta slag kan gå rakt igenom flera människokroppar och behöver då inte göra så mycket mer skada än ett hål rätt igenom kroppen; med tur kan offret överleva. En mer genomtänkt planering skulle leda till att man använde ammunition som stannar i offrets kropp och expanderar/exploderar, vilket leder till en från gärningsmannens synpunkt säkrare effekt (i synnerhet om skottet riktas mot huvudet, se nästa punkt). – Beträffande ammunitionen konfronterades Ressler med argumentet att denna kan ha varit vald för att genomtränga en skottsäker väst, vilket i så fall skulle tyda på professionell förberedelse. Ressler ansåg inte att detta gick ihop; om gärningsmannen ville gardera sig mot denna eventualitet borde det ha lett till ett skott mot huvudet med annan ammunition. Sammanfattningsvis sade Ressler att vapenvalet (revolver, ljud, storlek) och ammunitionsvalet pekade på en amatör ("indicates amateur").

2. Skottets placering. En professionell gärningsman skulle ha placerat skottet i offrets bakhuvud. Tillsammans med en ändamålsenlig ammunition hade detta varit det enklaste och effektivaste sättet om syftet var att döda Olof Palme. Ressler konfronterades här med den bedömning som från rättsläkarhåll presenterats för kommissionen, nämligen att ett skott i den region som gärningsmannen valde, utgjorde ett optimalt sätt att döda en människa. Ressler höll med om att det kunde vara så, förutsatt att gärningsmannen visste exakt vad han gjorde, men ansåg att ett sådant förfarande var mycket riskabelt ("very iffy") från gärningsmannens synpunkt, eftersom det är lätt att missa.
3. Att Lisbeth Palme inte dödades. Gärningsmannen uppfattade att Lisbeth Palme såg honom men försäkrade sig ändå inte om att detta vittne röjdes ur vägen, vilket en professionell gärningsman skulle ha gjort; motsatsen vore alldeles för riskabel. Det hade varit lätt att skjuta Lisbeth Palme i huvudet när hon satt bredvid sin man och det hade varit rationellt från gärningsmannens synpunkt. – Om man skulle anta att skottet mot Olof Palme var perfekt, måste det skott som avlossades mot Lisbeth Palme betraktas som vårdslöst, vilket inte riktigt går ihop med ett professionellt agerande. – Ressler's intryck av beskrivningen var att gärningsmannen på grund av

spänningen i situationen ”klämde av” ett skott även mot Lisbeth Palme, men att detta till och med kan ha varit oavsiktligt. En ”disorganized killer” har inte en plan som sträcker sig bortom det som är hans huvudmål, utan är känslomässigt inriktad enbart på detta och tänker inte på upptäckt, rättegång osv. I detta fall var målet Olof Palme och när skottet mot denne var avlossat kan luften ha gått ur gärningsmannen (”at that point he had kind of blown his bubble”). ”Squeezing of another round would not be unlikely for a person like this in a state of excitement”, sammanfattade Ressler.

4. Valet av plats. Platsen var från gärningsmannens synpunkt högst olämplig, enligt Ressler, eftersom det fanns så mycket folk och bilar omkring. Visserligen hade platsen fördelar, som att bilar inte kan följa efter uppför Tunnelgatans trappor, men det uppvägde inte det faktum att många människor kunde iakttä händelsen, vilket de också gjorde. Ressler synes ha betraktat det som uteslutet att en professionell gärningsman skulle ha valt att agera under dessa omständigheter. Han ansåg för övrigt att flyktvägen endast till synes var idealisk, i själva verket var den mycket riskabel; gärningsmannen hade kunnat springa rakt in i någon. Att flykten lyckades berodde inte på skicklighet (”no skill involved”).

Dessa omständigheter sammantagna gjorde att gärningen enligt Ressler från gärningsmannens synpunkt var ett ”högriskbrott”, dvs. gärningsmannen riskerade både att misslyckas och att upptäckas. På de grunderna delade han helt uppfattningen i GMP att detta brott inte kan vara resultatet av en professionell operation. Diskussionsvis anförde Ressler även omständigheterna kring biografen Grand, med den osäkerhet som fanns kring hur makarna Palme skulle agera efter filmens slut m m, som stöd för att situationen var olämplig från en professionell mördares synpunkt. Allmänt framhöll Ressler att den som i organiserade former utför brott av detta slag strävar efter att agera under omständigheter och på platser som han själv kontrollerar och inte att, som i detta fall, vara helt utlämnad till av vad det tilltänkta offret företar sig. Ställd inför frågan om en person som mördar på uppdrag verkligen behöver uppträda professionellt, med tanke på exemplet James Earl Ray (som mördade Martin Luther King), svarade Ressler att det inte finns mycket erfarenhet av sådana mord. Själv trodde han inte på ”the hired amateur”; det är ingen mening med att betala pengar till en person som inte ens vet vad han bör använda för vapen. En grupp som anlitar en person som sedan agerar som Olof Palmes mördare måste vara ”disorganized in itself”, i så fall.

Även i övrigt anslöt sig Ressler till profilens slutsatser. På ett stort antal punkter redovisade han reflektioner som utvecklade det som sägs i GMP, ibland gjorde han också reservationer. I några hänseenden, varav de viktigaste tas upp under nästa punkt, tog han avstånd från GMP.

Avvikelser. Enligt Ressler är den person som profilen föreställer inte psykopat³⁶, utan snarare det Ressler ville kalla borderliner ("a borderline personality"). Graden av personlighetsstörning var med andra ord inte så kraftig som den framställdes i profilen. Det rör sig alltså om en gradskillnad, på en skala som börjar med individer som lider av personlighetsstörningar och slutar med de som är fullt ut psykotiska. Det beteende som gärningsmannen i detta fall företett är tillräckligt sofistikerat för att utesluta en psykopat ("there is too much intricate behavior for a psychotic in this case"), men förenligt med vad en "disorganized killer" är kapabel till. (Ett mer typiskt beteende för en psykopat hade enligt Ressler varit att skjuta Olof Palme i eller utanför biografens entré.)

Detta var Resslers grundläggande invändning, som han flera gånger återkom till, även om han framhöll att den inte hade så stor betydelse för "the overall assessment". En psykopat skulle enligt Ressler också vid 35-45 års ålder ha en dokumenterad historia av våld bakom sig, vilket Ressler inte trodde att denna person hade. Gärningsmannen kunde mycket väl ha haft andra bekymmer med rättsvårdande myndigheter, men inte en bakgrund som våldsbrottsling. I det sammanhanget kunde Ressler mycket väl tänka sig att gärningsmannen var vad han kallade en "auktoritetsmördare" ("authority-killer"), som livet igenom vänt sig mot auktoriteter som fadern, skolan, militären och arbetsgivare

³⁶ Den term som användes var "psychopath". Enligt Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language, som alltså avser den engelska som talas i USA, avses med "psychopathic personality" "a type of personality characterized by amoral and antisocial behavior, lack of ability to love or establish meaningful personal relationships, extreme egocentricity, failure to learn from experience, etc." – I GMP beskrivs gärningsmannen på flera ställen som "psykopat", t ex i själva profilen, GMP s 108, där det, utifrån ett antagande om att en annan gärningsman än Christer P haft förmågan att hålla inne med sina kunskaper under det rättsliga förfarandet mot denne, heter: "Således är gärningsmannen (i så fall, vår anm.) en mycket störd person, ja, rentav kallhamrad. Det rör sig sannolikt om en utpräglad psykopat." I den engelska översättningen lyder motsvarande passus: "This requires a great deal of strength which indicates that the assailant is a severely disturbed and callous person, probably a psychopath" (engelska versionen s. 119).

samt därigenom successivt byggt upp en fientlighet mot överheter av olika slag.

Han ansåg det vidare helt osannolikt att en person av den typ som beskrivs i profilen skulle vara narkotikamissbrukare och knappast heller alkoholmissbrukare. Individer av detta slag är enligt Ressler starkt introverta och skyr sociala kontakter. Narkotikamissbruk förutsätter, såvida narkotikan inte är extremt lättillgänglig i det samhälle där de lever, sociala kontakter och ett mer utåtriktat leverne. Det förhåller sig vidare så, att det karakteristiska för denna personlighetstyp är de tilltagande depressionerna, som alltmer övergår i paranoia. En paranoid person är rädd för att förlora kontrollen över sig själv och undviker därför droger, som har den effekten. Psykologiskt är det därför osannolikt att den person som profilen tecknar var missbrukare.

Den personlighetstyp som GMP beskriver, och som även Ressler såg som den sannolika ”profilen”, synes i allmänna ordalag kunna karakteriseras på följande sätt. Gärningsmannen har sannolikt haft relationssvårigheter hela livet, särskilt med auktoriteter av olika slag. I vuxen ålder formas tillvaron av hans misslyckanden. Han är inåtvänd, ensam och personlighetsstörd men inte psykotisk. Hans tillstånd tycks nära kopplat till att han misslyckats i livet, dvs. det har mer att göra med hans livsvillkor än med endogen psykisk sjukdom. Allt eftersom åren går, misslyckandena fortsätter och ingen lycka kommer hans väg blir han mer deprimerad. Depressionen djupnar och får paranoia inslag som växer till ren paranoia. När personer av denna typ begår våldsbrott är de 35-45 år gamla. I yngre år har de ännu inte haft tid att utveckla vad Ressler kallade ”that long term failure”, som skapar det tillstånd som statistiskt sett kulminerar kring 37 års ålder. Vid det laget, ”when they don’t see the end of the tunnel, don’t see any luck coming in their life”, har de blivit ”turned down so many times, that they become these odd-ball loners”. Han blir en inåtvänd grubblande person som funderar över saker som egentligen inte berör honom – ”he becomes the type that sits and broods over social issues that really don’t affect him”. I den meningen kan han ha ett känslomässigt intresse för politik och koppla samman sitt liv med sådant som i verkligheten inte har med hans situation att göra. Han kan t.ex. tänkas irritera sig på sådant som ”Harvard-affären”, ”ubåtarna” eller andra saker som diskuteras i medierna. – De två grundläggande personlighetsdrag som man kan förvänta sig hos gärningsmannen, utgående från beskrivningen i GMP, är enligt Ressler alltså depression och paranoia. Tillståndet har antagligen successivt förvärrats och fortsatt att förvärras efter mordet.

Personlighetstypen är sådan att gärningsmannen mycket väl har kunnat leva med detta utan att berätta det för någon, något som enligt Ressler inte skulle gälla för en psykopat, som förr eller senare skulle ha

röjt brottet för personer i sin omgivning. Att gärningsmannen begått självmord är en påtaglig möjlighet.

Ressler invände kategoriskt mot GMP:s slutsatser angående gärningsmannens beteende efter brottet ("post offense behavior"). Som sägs i GMP är det fråga om vad som där kallas en kaotisk, dvs. oorganiserad, brottsling och dessa brukar, som det står, "vanligen inte följa den massmediala redovisningen av sina brott" (GMP s. 108; i den engelska av författarna sanktionerade översättningen heter det: "are not usually interested in media reports about their crimes"). Detta är riktigt, enligt Ressler, som även höll med om att gärningsmannen i detta fall i och för sig kan ha sparat en del tidningsklipp om mordet. Däremot är det oförenligt med den personlighetstypen att aktivt infiltrera utredningen på det sättet som beskrivs i profilen, dvs. att gärningsmannen skulle ha försökt skaffa information om utredningsläget, försökt vilseleda polisen, uppträtt som journalist för att få ut uppgifter eller ha förmått andra att lämna uppgifter till polisen. Särskilt det sista står i direkt strid med den introverta personlighetstyp som profilen i övrigt tecknar. Enligt Resslers uppfattning var GMP:s antaganden i dessa delar påverkade av vad man vet om hur sexualbrottslingar som upprepar sina brott kan bete sig, men det hör inte hemma i detta sammanhang (det var ett av Resslers exempel på sådant som författarna hanterat utan tillräcklig kunskap). Till samma kategori förde Ressler rekommendationen att polisen borde övervaka mordplatsen och Olof Palmes grav i samband med "årsdagarna", eftersom gärningsmannen skulle kunna tänkas återvända dit i dessa sammanhang. Det fanns enligt Ressler ingen anledning att anta att gärningsmannen i detta fall skulle uppträda på det viset; det var något som förekom i andra kriminella sammanhang med andra typer av brottslingar än den som gärningsmannaprofilen avser ("totally inappropriate in a case like this").

Ressler hade vissa invändningar när det gällde gärningsmannens "motiv". I grunden saknas det motiv här. I stället rör det sig om vad Ressler kallade "personal cause". Han delade därför uppfattningen i GMP att det rör sig om ett personligt till skillnad från privat motiv. Det betyder att gärningsmannens "motiv" härrör från omständigheter i hans eget personliga liv. I GMP:s hypoteser talas om en gärningsman motiverad av ett djupgående hat mot Olof Palme.³⁷ Enligt Ressler borde det snarare röra sig om en fixering vid Olof Palme, eller irritation över denne ("Olof Palme represented what was irritating this guy in his life.") Ressler såg därvid Olof Palme som symbol – "syndabock" – för gärningsmannens egna tillkortakommanden och frustrationer i livet.

³⁷ Lydelsen i den engelska versionen av GMP: "driven by a profound hate of Olof Palme" (s. 84).

Därvid tillfrågad om det inte ligger en viss motsättning i det som sägs i omedelbar anslutning till detta uttalande i GMP, nämligen att gärningsmannen dels alltså skulle ha drivits av ett hat mot Olof Palme, dels skulle ha varit ute efter "att döda en prominent person t.ex. Olof Palme" (GMP s. 76), svarade Ressler jakande. Enligt Ressler var det det senare som var det korrekta, dvs. gärningsmannen skulle ha kunnat döda även någon annan känd person. Med hänvisning till amerikanska exempel menade Ressler att gärningsmän av detta slag inte heller alltid har behov av att framträda med sina dåd. – Det bör understrykas att Resslers kommentarer i denna del tog sin utgångspunkt i något som sägs i GMP:s hypoteser. Vad som sägs i själva profilen på denna punkt (under "Motiv", GMP s. 107) är väl förenligt med Resslers kommentarer. Det kan samtidigt noteras att det i GMP:s slutsatser åter talas om en "personlighetsstörd man, motiverad att begå brottet till följd av palmehatet" (GMP s. 115).

Övrigt. Ressler tillfrågades om han inte fann dådet slumpmässigt och om det var sannolikt att en person av det slag som profilen tecknar skulle agera på så kort varsel som det i så fall måste ha varit fråga om här, dvs. under förutsättning att gärningsmannen fick syn på Olof Palme vid Grand, antingen klockan 21 eller klockan 23, för att sedan skrida till verket. Ressler ansåg att man kunde dra vissa slutsatser av detta, bl.a. att gärningsmannen var väl förtrogen med området och bodde eller arbetade där. Det var vidare förenligt med personlighetstypen att begå ett "spontan" och "opportunistiskt" brott, som det uppenbarligen var fråga om. Han ansåg att det förhållandet att Olof Palme så ofta rörde sig fritt ute utan livvakter ökade sannolikheten för att ett "opportunistiskt" brott av det här slaget skulle kunna inträffa; det förtog något av slumpmässigheten i mötet. En person av det här slaget kan mentalt ha planerat att attackera en auktoritet av något slag, genom att ha genomlevt det i sin fantasi om och om igen. I den meningen kan mötet med Olof Palme ha utlöst en gärning som gärningsmannen i sitt sinne var förberedd att begå. I detta ligger även att någon annan än Olof Palme skulle ha kunnat bli offer i stället. – Ressler ansåg att mötet förvisso var slumpmässigt. Men det mest förvånande i detta fall var att gärningsmannen lyckades fly och komma undan; det gjorde detta till något av "århundradets brott" i Resslers ögon. Såg man till profilen och den person denna tecknar är det en utomordentligt osannolik händelse att gärningsmannen kom undan. Ressler tillfrågades om det inte i själva verket låg en motsättning i detta och svarade ja, det ligger verkligen en motsättning i det. Är det inte så, att om gärningsmannen passar in i profilen, då skulle han inte ha lyckats komma undan? Ställd inför den reflektionen svarade Ressler, att detta var riktigt, "but there is always

the element of luck". Han menade således att detta var en slump, och att det var en ännu mer osannolik händelse än att gärningsmannens och Olof Palmes vägar korsades – "sometimes things work when they shouldn't".

Ressler tillfrågades om GMP:s rekommendation att "massmediala strategier" borde utvecklas. Han visste inte vad författarna menade med detta. På frågan vad som i den vägen kunde förekomma i USA, svarade han att man kunde gå ut med falska uppgifter i medierna. T.ex. skulle man i ett fall som detta kunna upprätta ett brev med ett "erkännande" från en anonym person och be pressen publicera det. Detta skulle kunna provocera gärningsmannen att höra av sig i sin tur. Om det skedde fick utredningen något att gå på, kanske en handstil, poststämpel etc. Ressler framhöll dock att operationer av detta slag var känsliga. Om man samarbetade med medierna om det, fanns risken att de efter en tid skulle frångå samarbetet för att kunna skriva om det, vilket kan skada utredningen och polisen. Om man i stället "lurar" pressen att publicera falskt material, kan trovärdighetsproblem uppstå, i den mån saken avslöjas. Ressler synes inte ha velat rekommendera aktiviteter av detta slag, och ställde sig således också frågande till vad som egentligen avsågs i GMP.

7.1.3 Sammanfattande anmärkningar

Brottsanalysen och gärningsmannaprofilen

GMP består dels av den egentliga gärningsmannaprofilen, dels av en omfattande och delvis ingående dokumentation av hela ärendet, inklusive en brottsanalys. Enklare uttryckt rör det sig om en skriftlig analys av det centrala utredningsmaterialet. Så betraktad har GMP stora förtjänster. Det är ett gediget arbete, som ger en god introduktion till ärendet och som synes utgöra ett användbart underlag för prioriteringar och andra beslut inom utredningen. Det finns självfallet sådant som GMP täcker mindre väl, t.ex. motivbilderna kring de konspirationshypoteser som förekommit. Detta hänger dock i sin tur samman med att analysen i GMP, på väl redovisade grunder, resulterat i att mordet sannolikt begåtts av en ensam gärningsman.

Ett arbete av detta slag borde ha gjorts långt tidigare. Redan våren 1986, när det stod klart att utredningen antagligen skulle komma att bli långdragen, borde ett analysarbete av detta slag ha initierats. Vi ser det som en av de verkligt allvarliga bristerna i utredningsarbetet att så inte skedde. När det väl utfördes blev resultatet sådant, att man lätt kan se vilka förtjänster det skulle ha kunnat medföra, om det hade utförts i tid.

Vi finner det värt att notera i sammanhanget, att det tog bortåt ett år att genomföra detta arbete och att merparten av tiden torde ha ägnats åt att sammanställa brottsanalysen. Att det var en så omfattande arbetsuppgift att så lång tid efter mordet sammanställa en grundläggande analys av händelseförloppet m.m. säger något om hur arbetet tidigare hade bedrivits.

Att detta arbete kom att genomföras var alltså mycket värdefullt. Att det utfördes sent är en allvarlig brist, men självfallet bättre än om det aldrig hade gjorts överhuvudtaget.

För själva gärningsmannaprofilen gäller i princip detsamma som för produkten som helhet, med den modifikationen att GMP-metoden 1986 knappast var introducerad i Sverige. Befattningshavare och beslutsfattare kan inte utan vidare kritiseras för att ha underlåtit att använda ett redskap de inte känt till. En annan sak är vad man borde ha känt till; som vi nedan skall återkomma till finns det skäl att fråga sig varför svensk polis inte sökte internationell experthjälp även i analysarbetet, när man gjorde det i andra utredningsmoment.

Även om det finns anledning att se positivt på GMP-metoden medför det förhållandet att den ännu idag är tämligen oprövad i Sverige, att en del överväganden kring dess användande återstår att göra. Metoden förutsätter uppenbarligen stor erfarenhet och fallenhet hos dem som använder den; det är ingen "signalementsmaskin", som kan sättas i händerna på mindre erfarna utredare. Det finns också juridiska komplikationer som synes obeaktade. En gärningsmannaprofil är inte tänkt att visas för misstänkta, än mindre att företes i rättegång. Den är därmed inte tänkt att ingå i ett förundersökningsprotokoll, vilket det emellertid från rättslig synpunkt kan finnas argument för att den bör göra. Det skulle i sin tur typiskt sett kunna försvåra processföringen för åklagarsidan och kanske även kunna innefatta rättssäkerhetskomplikationer.

Tillvägagångssättet

Tanken på att utföra en gärningsmannaprofil kom alltså upp mer än sju år efter mordet (1993) och efter det att misstänkarna mot Christer P blivit väl kända för allmänheten. Det fanns vid denna tid få personer i Sverige som inte hade följt utredningen och rättegångarna, det gällde naturligtvis särskilt inom svensk polis. En traditionell gärningsmannaprofil skall emellertid utföras av någon som inte har information om misstänkta gärningsmän. Det uppkommande problemet identifierades omedelbart som en huvudsaklig svårighet, när Ulf Åsgård yttrade sig över möjligheten att upprätta en gärningsmannaprofil i detta ärende.

Problemet kom att hanteras så, att profilen visserligen konstruerades av personer med mycket god kännedom om Christer P:s person, men arbetet granskades i slutskedet av utländsk expertis. Granskningen gick till så, att de två som upprättat profilen tillsammans med spaningsledaren Hans Ölvebro, tillika den ansvarige för polisutredningen mot Christer P, muntligt föredrog ärendet och profilen för utredare vid FBI, som sedan avgav likaledes muntliga omdömen, synpunkter och rekommendationer, som sedermera i delar inarbetades eller omnämndes i GMP.

Detta var enligt vår mening en dålig lösning. I själva verket användes FBI snarast som rådgivare under arbetets gång, vilket inte var fel i och för sig, men det innebar inte en granskning, som kunde bota den identifierade svårigheten. Expertkonsulter av detta slag borde antingen ha tagits in från början, för att göra själva profilarbetet. Det synes, att döma av vad Robert Ressler uppgav för kommissionen, ha varit fullt möjligt. Eller också borde de ha fått yttra sig över en färdig, översatt produkt. Som saken nu genomfördes fick profilmörfattarna och spaningsledaren tillfälle att, under informella former, tillgodogöra sig expertsynpunkter, som de dels infogade i profilen, dels kunde använda bl.a. för att bedöma om deras egna slutsatser var hållbara. Detta hade naturligtvis ett stort värde och det löste problemet i så måtto att spaningsledaren fick underlag för att för egen del bedöma profilens värde. Men det löste inte det trovärdighetsproblem som kan sägas bestå i risken för att PU kommit att utforma en profil som stödde den egna huvudhypotesen och visade att ”man gjort rätt hela tiden”. I grunden är detta inte två skilda saker. När det gäller brottsanalyser och gärningsmannaprofiler innebär utredningsintresset att största möjliga objektivitet måste eftersträvas; det ger det bästa underlaget, och samtidigt den högsta trovärdigheten.

Enligt vår mening borde en grundligare analys av den svårighet, som Ulf Åsgård redan inledningsvis pekade på, ha lett till ett anlitage av utländsk expertis. Det var ju uppenbart att svensk polis saknade egentlig kompetens på detta område men att man väl kände till var kompetensen fanns. På samma sätt som utländsk expertis har anlåtats vid undersökningar av vapen, kläder och kulor, hade det tätt sig naturligt att även här anlita det bästa som fanns att tillgå. Det borde i vart fall ha gjorts sonderingar i den vägen. Den profil som utfördes kom nu att bli något bristfällig och, av Resslers synpunkter att döma, en aning amatörmässig. Det hade kunnat undvikas. Den stora förtjänsten med att anlita utländsk expertis hade emellertid legat i att profilen, i enlighet med grundläggande principer för GMP-arbete, hade kunnat utföras av någon som var avskärmd från kunskap om misstänkta gärningsmän.

Som det nu blev kom GMP att vidlådas av en misstanke om att resultatet "anpassats" till de huvudhypoteser som tidigare hade etablerats i utredningen (jfr de kommentarer om GMP av Hans Ölvebro som återges nedan). RRV-experterna pekade på enskildheter i GMP, som ger tydliga associationer till Christer P:s person; det framstod enligt dem som om GMP sökt gardera sig för möjligheten att denne är gärningsman. De exempel RRV-experterna lyfte fram, till vilka andra kan fogas, kan onekligen ge detta intryck.

Även en del av det som Robert Ressler pekade på som mindre förenligt med den personlighetstyp profilen tecknar, var sådant som skulle kunna ses som en "anpassning" till Christer P. Det gäller bedömningen att gärningsmannen skulle ha vägletts av ett hat mot Olof Palme. Det trodde Ressler som framgått inte, han talade i stället om en "fixering". Det gäller även bedömningen att gärningsmannen är psykopat, vilket Ressler direkt vände sig emot. En psykopat kan mycket väl ha ett förflutet med grova våldsbrott, som Christer P har, medan den typ profilen tecknar enligt Ressler inte kan antas ha en sådan bakgrund.

Risken för att den som gör en profil med kunskap om en misstänkt gärningsman omedvetet eller medvetet låter sig påverkas av denna kunskap synes därmed ha materialiserats eller i vart fall illustrerats i GMP. Detta gäller inte bara om profilen faktiskt blivit "partisk", utan även om den är alldeles korrekt. Vad som tydligt framgår är nämligen att värdet av GMP minskar på grund av profilmförfattarnas förhandskunskaper, och det gäller alldeles oavsett om det från profilsynpunkt förelegat saklig grund för de bedömningar som på detta sätt kan sägas associera särskilt till Christer P som person. I själva verket är detta ett lika stort problem i sammanhanget, dvs. risken att en alldeles riktig profil misstros på grund av att den som gjort profilen inte varit avskärmd från individkunskap som han inte bör ha. Oavsett om profilen i detta fall är resultatet av en medveten eller omedveten anpassning till utredningsarbetet i övrigt eller inte, illustrerar förfaringsättet alltså vikten av att inte utföra ett profilarbete på detta sätt, eftersom man då inte kan visa att man gjort vad man kunnat för att avskärma sig från påverkan.

Andra invändningar som förekommit mot lämpligheten av att upprätta en gärningsmannaprofil i detta fall är dels att metodens användbarhet skulle vara begränsad till sexualbrott och seriemord, dels att ett statsministermord inte lämpar sig för analys av detta slag. Ingenta invändningen synes vara generellt bärkraftig. Det avgörande för om det går att göra en profil eller inte är den information som finns tillgänglig. Enligt de upplysningar kommissionen inhämtat, och som redovisats ovan, är den information som föreligger beträffande mordet på Olof Palme fullt tillräcklig för att göra en profil. Det bör särskilt

noteras att den information som tillfrågade personer, såväl Robert Ressler som utredarna vid FBI, därvid beaktade i princip inskränkte sig till det som är känt – och okontroversiellt – från mordplatsen. Av GMP att döma gällde detsamma vid PU:s konsultationer med FBI under arbetet med GMP.

Arbetets resultat; den färdiga GMP

GMP:s huvudslutsats är att mordet på Olof Palme inte genomfördes av en konspiration av gärningsmän. Denna slutsats synes inte ha ifrågasatts av någon av de professionella bedömare som anlåtats av PU vid arbetet med GMP och den har inte heller ifrågasatts av de experter vi vänt oss till i vårt granskningsarbete. De personer med vilka kommissionen diskuterat GMP:s slutsats i denna del har varit helt samstämmiga på denna punkt; analys och argument framgår i redogörelsen för Robert Resslers redovisning för kommissionen.

RRV-experterna har pekat på svagheter i GMP:s argumentation när det gäller gärningsmannens brist på professionalism. Vi instämmer i dessa synpunkter; argumentationen i GMP är i dessa delar ibland svag. Vi ställer oss även frågande till en del enligt vår bedömning spekulativa antaganden i brottanalysen, t.ex. beträffande gärningsmannens beteende och beträffande flyktvägen. Det rör sig emellertid om omständigheter som inte är av betydelse för den grundläggande slutsatsen, t.ex. hur gärningsmannen hanterat vapnet efter gärningen och hur han betett sig under flykten. Som framgår av referatet av RRV-experternas genomgång finns det också klara tendenser till ”överargumentation” i GMP när det gäller den brist på professionalism som skall beläggas. I det hänseendet har GMP-författarna gjort sin uppgift svårare än den kanske behöver vara. Att helt utesluta möjligheten av en konspiration är t.ex. svårt, liksom att i snart sagt varje moment belägga att gärningsmannen agerat oprofessionellt, t.ex. när det gäller de två avlossade skotten. Det krävs emellertid heller inte för att nå den slutsats som GMP redovisar. Därvid räcker det med att analysera helheten av det som ägt rum på mordplatsen. En sådan analys talar så pass tydligt emot ett planlagt attentat, att man beträffande informationen i övrigt, som merendels är mer eller mindre osäker, kan inskränka sig till att söka efter fakta som talar emot denna slutsats. Det finns få fakta av det slaget.

Ett sådant faktum är naturligtvis det ovedersägliga förhållandet att gärningsmannen kom undan. Av intresse är här det som framkom vid kommissionens diskussion med Robert Ressler, nämligen att det är en mycket osannolik händelse att en gärningsman av det slag profilen

tecknar skulle kunna lyckas genomföra en flykt på det sätt gärningsmannen i detta fall gjorde. Ressler hänvisade här till slumpen, men medgav att det förhållandet att gärningsmannen undkom på det sätt han gjorde var något som i och för sig talade emot profilens riktighet. Detta kullkastar enligt vår mening inte den grundläggande slutsatsen, men en analys som i ett visst betydelsefullt avseende måste fyllas ut av slumpen som förklaringsfaktor är uppenbarligen inte utan svaghet.

GMP:s huvudslutsats är inte något som det krävs en gärningsmannaprofil eller ett GMP-arbete för att komma fram till. Den utfaller i stället som resultat av en visserligen komplex men ändå ordinär faktaanlys – eller ”brottsanalys” – och det är också så det är redovisat i GMP. Att slutsatsen faller ut så tydligt redan vid en ”vanlig” analys av tillgängliga fakta, understryker det vi framhållit tidigare, nämligen att en sådan dokumenterad analys kunde och borde ha gjorts mycket tidigare i utredningsarbetet.

Det faller utanför vårt kompetensområde att göra självständiga bedömningar av profileringsarbetets professionalism och själva profilens träffsäkerhet. Vi hänvisar i den delen till redogörelsen i det föregående för de synpunkter vi inhämtat, synpunkter som säkerligen tål att diskuteras och kompletteras.

Överhuvudtaget finns det skäl att säga ett varningens ord rörande en i GMP-metoden icke utbildad och förfaren persons möjlighet att göra bedömningar på detta område. Flera delar av GMP-metoden och dess tillämpning i enskilda fall präglas av en förförisk enkelhet, ytligt sett. Att dela in brott och människor i kategorier av organiserat och oorganiserat (kaotiskt) kan t.ex. te sig som något okomplicerat och för den intresserade lekmannen genomförbart. Ett studium av litteraturen kring ”profiling” visar att det inte alls är så enkelt, tvärtom, det kan ofta te sig som något gåtfullt, som i bästa fall kan begripas av den som själv länge sysslat med de svårt aparta mänskliga beteenden det alltsomoftast gäller. Det torde omvänt även vara lätt att bli överdrivet skeptisk, t.ex. till förutsägelser om var en helt okänd gärningsman kan antas bo, hur han ser ut, vad han har för hobbies, om han har syskon etc. Litteraturen i ämnet innehåller emellertid flera exempel på att ”profiler” av detta slag visat sig påfallande riktiga. Att rätt person med erfarenhet, intuition och metodologisk kunskap kan göra för spaningsarbetet värdefulla förutsägelser om en okänd gärningsmans person synes tydligt, men tyngdpunkten torde i hög grad ligga på det förstnämnda: ”rätt person”.

Att metoden, använd på rätt sätt, är värdefull ter sig för oss alltså tydligt. Vi anser det befogat att den kommit till användning i denna utredning, men i likhet med den grundläggande analysen hade det varit önskvärt att GMP-arbetet hade gjorts långt tidigare. I det sena skede projektet nu genomfördes har profilen i någon mån fått rollen av ett

”facit” i utredningen. Det är emellertid just den funktion en traditionell gärningsmannaprofil *inte* skall ha. En gängse gärningsmannaprofil tecknar den mest sannolike typen av gärningsman, som utredningen har att i första hand inrikta sina spaningar mot. Det är med andra ord ett prioriteringsredskap i en situation där det finns föga eller inget att gå på. När en eller flera misstänkta väl identifierats har profilen väsentligen spelat ut sin roll; utredningen övergår då till bedömning och insamling av vanlig bevisning. Själva profilen saknar bevisvärde.

Skälet till att en profil saknar bevisvärde är att den grundar sig på sannolikhetsbedömningar. Det förhåller sig därvid på samma sätt med gärningsmannaprofiler som med analyser grundade på statistik: de bevisar ingenting i det enskilda fallet. Att en misstänkt som typ framstår som aldrig så sannolik som gärningsman innebär inte att han också måste vara det; den faktiske gärningsmannen kan i det enskilda fallet som typ vara i princip hur osannolik som helst.

Att göra en profil i efterhand är därför, med Robert Ressler's uttryck, som att spänna kärran för hästen. Däremot kan man, som både Ressler och FBI-utredarna framhöll, göra motsvarande arbete i form av ”personality assessments”. Det innebär alltså att man testar den typ av information som används i GMP-arbete mot en viss misstänkt individ, för att bedöma sannolikheten av att han som typ motsvarar gärningsmannen. På grundval av resultatet kan polisen göra sina fortsatta prioriteringar – och kanske också få uppslag till spanings- och utredningsinsatser.

Till missförstånds undvikande vill vi avslutningsvis påpeka, att vi inte har kommit att hysa någon övertro till GMP-metoden eller de expertomdömen vi i sammanhanget återgivit. Som framgått anknyter GMP-metoden till det kriminalpolisiära yrkets traditioner. För dem som länge ägnat sig åt kriminalpolisarbete kan GMP-metoden säkerligen te sig som nytt vin i gamla läglar. Vi anser för vår del inte att vare sig den gärningsmannaprofil som utarbetats i detta ärende eller de anslutande omdömen om den som vi inhämtat ger någon säker kunskap om mordet. Vad vi emellertid finner positivt är den systematiska dokumentation av det analytiska arbetet som GMP-metoden introducerar. Vårt intryck är att den därvidlag fyller en funktion, som svensk polis har behov av.

7.2 Palmeutredningens åtgärder i anledning av GMP

7.2.1 Allmänt

Vid utfrågning inför den tidigare Palmekommissionen tillfrågades dåvarande spaningsledaren Hans Ölvebro om vilken betydelse GMP hade haft för spaningsarbetets inriktning. Han svarade på följande sätt.³⁸

Ja, på något sätt fick vi en bekräftelse då i spaningsledningen på att det vi själva hade trott hela tiden, efter att ha tagit del av materialet, det anser andra också. Därför kunde vi då så på något sätt officiellt säga, att nu tänker vi inte lägga ner något mer arbete på den här konspirationsbiten utan nu satsar vi alla våra resurser på det som vi tror är lösningen eller där lösningen finns.

Vid utfrågningen kommenterade Hans Ölvebro också det arbete PU utförde i anledning av GMP. Enligt Hans Ölvebro var det en person som omedelbart tilldrog sig PU:s intresse i anledning av GMP, nämligen GA (se p. 1 på GMP-kontrollistan nedan). Bakgrunden var de uppgifter som lämnats av FBI om att gärningsmannen skulle kunna tänkas ”infiltrera” utredningen genom att lämna tips och liknande. GA hade betett sig just så. PU inriktade sig därför på detta uppslag, vilket även ledde till uppmärksamhet kring GA i massmedia.

På fråga om hur många av dem som PU intresserat sig för i anledning av GMP som vid utfrågningstillfället (dvs. i september 1995) fortfarande var intressanta i utredningen svarade Hans Ölvebro att det i princip var en person, men att det även fanns ett antal andra där det kunde återstå kontrollåtgärder. Inga namn nämndes.

Hans Ölvebro fick vid detta tillfälle även frågan i vad mån GMP passade in på Christer P. Han svarade enligt följande.

Jag tror inte att vårt svenska GMP-folk tycker att han passar in riktigt så där direkt, men (han är) tänkbar. Men FBI anser ju att det är mycket troligt att det är så. När vi var där och drog den svenska brottsanalysen och profilen --- för FBI-folket, så sa dom ju att vi vet ju att det har varit en person som har varit mycket misstänkt och även åtalad och frikänd, kan ni inte berätta om honom. Och eftersom Janne Olsson och Ulf Åsgård inte hade tittat på detta så föll det på mig att berätta om detta. Och efter det så ansåg dom ju att det är mycket troligt att det är gärningsmannen. Men det är ju utifrån en ... jag var inte förberedd på något sätt, utan --- den

³⁸ Den tidigare Palmekommissionens utfrågning med Hans Ölvebro den 28 september 1985.

information jag lämnade fick jag alltså ta ur minnet, för vi hade ingen dokumentation med oss om honom.

På fråga vad det var i GMP som direkt kunde tala emot Christer P som gärningsman svarade Hans Ölvebro att dennes narkotika- och alkoholmissbruk inte riktigt stämde med de erfarenheter och de exempel man har i historien om den här typen av attentatsmän.

7.2.2 Åtgärdslista

I anledning av GMP beslöt PU att med denna som utgångspunkt försöka att såväl i utredningsmaterialet som på annat sätt hitta personer med egenskaper som överensstämde med profilen. För att åstadkomma detta upprättades inom spaningsledningen en åtgärdslista avseende sådant som skulle göras. Där angavs bl.a. följande.

- En inventering av från GMP-synpunkt tänkbara personer i PU-materialets avsnitt D, G och I, dvs. ”allmänna tips”, ”farliga personer” och ”vapen”. Denna inventering skulle, liksom övriga åtgärder, fokuseras på personer med anknytning till brottsplatsens närområde.
- Genom olika register skulle man försöka få fram uppgifter på ensamboende tänkbara personer inom mordplatsens närområde som inte redan förekom i PU. Därvid skulle kontakt tas med olika myndigheter såsom socialdistrikt 1 m.m.
- Genomgång av hotbrev (ca 100 uppslag) och ”tokbrev” och om möjligt en identifiering av anonyma brevskrivare. Motsvarande uppgifter, dvs. hot- och ”tokbrev” rörande Olof Palme skulle införskaffas från säkerhetspolisen.
- Genomgång och kompletterande bearbetning av de ca 95 personer som erkänt mordet.
- Utvidgade registerkontroller på tänkbara personer, innebärande t.ex. att civilstånd, släktingar, arbete, skolutbildning och vapenlicenser skulle kontrolleras.
- Kontroll med säkerhetsansvariga inom regeringskansliet och med socialdemokratiska partiets kansli om man där stött på personer som skulle kunna stämma in på gärningsmannaprofilen.
- Kontroll av personer som visat ett onormalt stort intresse för utredningen.

- Förhör med Olof Palmes livvakter för att inventera eventuella incidenter som inträffat i Olof Palmes närhet, få en beskrivning av hans vanor och försöka få fram iakttagelser av personer som brukade dyka upp i hans närhet eller vid hans olika framträdanden.
- En fortlöpande kontroll och uppföljning av insamlat bildmaterial från Olof Palmes olika möten.
- En granskning av Christer P i förhållande till GMP och då i första hand genom en kontroll av dagböckerna.
- Eventuellt en förnyad granskning av personer som haft permissioner eller varit försöksutskrivna från psykiatrisk klinik.

Utredningsåtgärderna ovan fördelades på olika enheter. Registerenheten fick t.ex. i uppgift att ta fram en lista på samtliga personer som erkänt mordet, att utifrån gärningsmannaprofilen försöka skapa en "synonymlista" som underlag för sökning i registrerat material och att försöka att skapa ett sökbegrepp för förändrat "efterbeteende". Förhörsenheten delades in i grupper där varje grupp fick i uppgift att gå igenom vissa avsnitt i PU-materialet från GMP-synpunkt. Även säkerhetspolisen engagerades, bl.a. med att försöka ta fram uppgifter på personer bosatta inom Stockholms tullar som fanns i säkerhetspolisens material och som kunde stämma in på GMP.

De nämnda utredningsåtgärderna genomfördes i huvudsak under våren 1994. Därefter lämnade respektive enhet in förteckningar över namn på tänkbara personer som aktualiserats. PU upprättade på grundval av detta två olika aktivitetslistor, en GMP-kontrollista och en GMP-objektlista. GMP-kontrollistan upptog alla tänkbara personer som hade aktualiserats och dessa blev sedan föremål för en särskild kontroll där överensstämmelsen mellan personen i fråga och gärningsmannaprofilen undersöktes. Personer som stämde väl in på gärningsmannaprofilen benämndes GMP-objekt och gjordes till föremål för fördjupad utredning. GMP-kontrollistan kom att uppta 86 punkter, med individer som kunde vara av intresse.³⁹ En del av dem var oidentifierade. Sex personer kom sedermera att bedömas som GMP-objekt.

I januari 1996 var 73 personer på kontrollistan bedömda och avförda ur utredningen. Av de återstående hade tre klassats som GMP-objekt. Därefter har ytterligare personer avförts från kontrollistan.

³⁹ En punkt upptog en större grupp, där de individerna gicks igenom och i förekommande fall fördes upp på listan. Listan innefattar även vissa dubbleringar.

7.2.3 Genomgång av GMP-kontrollistan

Kommissionen har gått igenom de uppslag som berör personer som fanns upptagna på den ursprungliga GMP-kontrollistan.⁴⁰ Personerna på listan och de uppgifter som förekommer om dem redovisas här i kort, komprimerad sammanfattning, som en illustration till utredningsarbetet. Där ej annat framgår har PU inte ansett sig ha skäl att gå vidare med uppslagen.⁴¹

1. Avvikande man som lämnat uppgifter till utredningen (GA). I april 1986 kontaktade GA polisen. Han berättade att han sett Olof och Lisbeth Palme på mordkvällen under deras promenad söderut på Sveavägen. I samband med det hade han, när han passerat Adolf Fredriks kyrka, hört något som gjort att han "hajade till". Han hade sett "en mörk gestalt som försvann" på kyrkogården. – GA hade därefter kontakt med utredningen vid ett par tillfällen. I ett förhör 1989 ändrade han sina uppgifter och berättade att han sett Grandmannen, efterföljandet och själva mordet. Han deltog vid en konfrontation där Christer P ingick men kunde inte peka ut någon. – GA bodde ensam i Stockholms innerstad relativt nära mordplatsen. Han var vid tiden för mordet sjukskriven. I förhör hade han uppgivit att han på mordkvällen haft en mörkblå täckjacka och stålbågade glasögon på sig. – PU höll ett nytt förhör med honom i mars 1994. Han var då arbetslös. GA berättade vid detta tillfälle spontant att tidigare uppgifter varit ett falsarium. Han hade ljugit för att själv hamna i centrum. Vid tiden för mordet satt han hemma och tittade på TV. Han berättade att han tidigare hade blivit dömd för att ha blottat sig.

2. Psykiskt störd person med anknytning till EAP. I februari 1989 inkom ett anonymt tips till PU enligt vilket NN, som var medlem i EAP, hade mördat Olof Palme. NN hade hörts i december 1991. Han uppgav då att han varken var eller hade varit medlem i EAP. Han mindes inte vad han gjort på kvällen då Olof Palme mördades. Han visste däremot att han kommit hem vid midnatt och att han fått veta nyheten genom en radioutsändning. NN var förtidspensionerad och bodde i en förort utanför Stockholm, ensam i den villa som föräldrarna haft. – En kvinnlig bekant till NN hördes i februari 1994. Hon uppgav att

⁴⁰ Uppgifterna är spridda på skilda uppslag; de uppslag som hörde till GMP-kontrollistan är alltså inte sammanförda. Materialet är beträffande många av personerna mycket omfattande. De "rubriker" som är satta i kursiv stil är våra.

⁴¹ De personer som förekommer på annan plats i vår redovisning är betecknade "GA", "GB", etc., medan de som inte förekommer på annan plats i vår redovisning betecknas "NN", "den utpekade mannen" eller liknande.

NN visade påtagliga personlighetsstörningar. Han var folkskygg, mycket aggressiv och oberäknelig. Vid tiden för mordet brukade han bära en mörkblå täckjacka och tjocka glasögon. I februari 1994 hördes också en polis som stoppat NN när denne var ute och sprang mitt i natten. Polis mannen bekräftade kvinnans uppfattning om personlighetsstörningar. Under en tid 1994 bedrevs viss spaning mot NN. I nya förhör med honom i mars 1994 medgav han att han haft visst samröre med EAP, dock inte vid tiden för mordet. Enligt kontroll med säkerhetspolisen var han inte känd där. I ärendet finns en av PU upprättad promemoria från mars 1994, där NN beskrivs som ”undfallen, klen och tafflig och föga företagsam”. Han bedöms ”sakna kurage för att utföra någon form av våldshandling och då icke minst bege sig till Stockholms City och föröva ett mord på öppen gata inför andras ögon”.

3. *Man iakttagen på mordplatsen årsdagen 1994 (GB)*. GB kom till PU:s kännedom genom den bevakning av mordplatsen och gravplatsen som skedde den 25-28 februari 1994. GB iaktogs då vid två tillfällen. Vid det första tillfället företogs personkontroll, varvid han identifierades och upplystes om att han skulle komma att kallas till förhör i PU. Vid det andra tillfället uppträdde han mycket underligt vid mordplatsen. – GB bodde vid tiden för mordet i en lägenhet i Gamla stan. – I ett förhör i maj 1994 uppgav GB att han tillfälligt arbetade på ett statligt ämbetsverk beläget nära mordplatsen och att han på väg till och från arbetet brukade passera i dess närhet. Han uppgav att han troligen hade varit hos vänner utanför staden under mordkvällen. Efter flera turer bekräftades dessa uppgifter (GB vägrade uppge namnen på de personer han besökt) av vännerna i maj 1996. – GB har bedömts vara ett s.k. GMP-objekt.

4. *Psykiskt störd man med arbetsplats i mordkvarteren*. I november 1988 tipsade en person PU om NN. Denne sades vara rättshaverist och skulle vid tiden för mordet ha arbetat på Sveavägen nära mordplatsen. Tipsaren uppgav att NN utseendemässigt var lik Christer P, att han var psykiskt sjuk och att han själv påstått att han varit på sitt tjänsterum på mordkvällen. I januari 1992 hördes NN. Han uppgav att han troligen hade varit ensam i hemmet i en förort vid tidpunkten för mordet. I februari 1992 inkom ett tips från en läkare som berättade att han hade en patient som hade bott eller arbetat i närheten av mordplatsen vid tiden för mordet. Patienten led av en särskild sorts schizofreni, vanlig hos attentatsmän vid denna typ av brott. Patienten hade viss vapenkunskap, var otroligt lik Christer P och hade en särskild gångstil som berodde på en hjärnskada. Patienten visade sig vara identisk med den hos PU tidigare kände NN. – NN hördes på nytt i september 1993. Han berättade då att han hade psykiska besvär, innebärande bl.a. obehags-

känslor vid folksamlingar. PU har även hört arbetsgivare och andra. Uppgifterna om att NN skulle vara rättshaverist har inte bekräftats.

5. *Psykiskt störd man boende i mordkvarteren.* Dagen efter mordet inkom ett tips från en person som den 24 februari hade stött på en flicka i en port på en gata nära Sveavägen i mordkvarteren. Flickan hade skrikit att en man i en av lägenheterna var tokig. Personen hade följt med flickan till lägenheten för att hämta hennes tillhörigheter och därvid träffat en man, NN, i 35-årsåldern som gjort ett förskräckligt intryck. Den 2 mars 1986 inkom ytterligare tips från flickans f.d. svärfar. Han berättade att NN var känd för våldshandlingar och bodde nära mordplatsen. – I september 1988 hördes flickan första gången. I mitten av november 1991 hördes NN. Han berättade att han hade psykiska problem. Han hörde röster och hade vistats på mentalsjukhus vid två tillfällen. På mordkvällen hade han varit på 21-föreställningen på biografen Sandrews på Kungsgatan. Han hade promenerat dit och därvid passerat utanför biografen Grand. Hem hade han åkt tunnelbana. Vid denna tid hade han mycket kontakt med ”rösterna”. De sade till honom att polisen skulle beskjuta honom. Han var därför rädd. Vidare berättade han att han var s.k. nattvandrare. Han kände sig motarbetad av svenska myndigheter. – I en promemoria, upprättad av PU i november 1991, uppges att NN vid tiden för mordet var efterlyst efter beslut om tvångsomhändertagande på grund av psykisk sjukdom då det kunde misstänkas att han var uppenbart farlig för annans personliga säkerhet. Han anträffades i sin bostad och fördes till sjukhus för vård. – I december 1991 hördes två läkare som behandlat honom. Den ene sade sig aldrig ha uppfattat mannen som farlig. Den andre sade att mannen i och för sig var farlig men att han inte trodde att denne var intressant för PU, framförallt eftersom han inte skulle vara kapabel att lämna platsen efter att ha begått en sådan gärning som att skjuta statsministern.

6. *”Privatspanare”.* NN är inom PU känd som ”privatspanare” och har troligen av detta skäl hamnat på listan. Han förekommer i en mängd uppslag, vari han ger olika råd till PU.

7. *Anonym brevskrivare som ett flertal gånger tillskrivit Olof Palme.* Vid en kontakt med den person i regeringskansliet som haft hand om Olof Palmes skriftväxling erinrade vederbörande sig i april 1986 en man som haft ett ”patologiskt” intresse för Olof Palme. Mannen hade i flera år skrivit brev till Olof Palme och under ett visst namn, här förkortat ”G”, framfört olika budskap. Det sista brevet kom i december 1985 och ”G” framförde där att han var glad för att ”Tage Erlander fått dö lycklig”. Flera uppföljningsförhör genomfördes och 1991 lyckades man identifiera ”G”. – Med anledning av GMP kontrollerades i maj

1995 de brev som "G" Skickat. Från regeringskansliet uppgavs därvid att han i breven varit positivt inställd till Olof Palme. "G" undersöktes även på annat sätt men eftersom inget av intresse framkom avfördes han.

8. *Avvikande man som uppgett sig vara ögonvittne till mordet.* NN kontaktade i december 1988 polisen och berättade att han varit tio meter från mordplatsen när mordet inträffade. Vid ett par förhör i januari 1989 hördes han detaljerat om sina iakttagelser. Han "vallades" på mordplatsen och vidhöll då att gärningsmannen försvunnit genom en bastant mur. Han berättade att han varit intagen på mentalsjukhus för psykiska problem. Vid ett besök hemma hos NN konstaterade polisen att han levde ensam i en vanskött lägenhet i en förort. – I mars 1994 gick PU igenom uppslaget på nytt och konstaterade att NN:s berättelse uppenbarligen var oriktig. Bedömningen var att han helt borde uteslutas som tänkbar gärningsman eftersom han var "för tokig och för nedgången".

9. *Man som lämnat uppgifter och sedan erkänt mordet.* I mars 1986 hörde en reporter av sig och berättade att hon samtalade med en man som hade uppgifter att lämna om Palmemordet. Reportern ville ha samtalet sparat. Ett år senare tog sammen man kontakt med Anna-Greta Leijon för att lämna vissa uppgifter om mordet. I anledning av denna kontakt uppsökte polisen honom. Därvid konstaterades att han var en "alkoholiserad stackare". Han berättade vid besöket att det var en av Olof Palmes söner som skjutit Olof Palme. Ytterligare ett tips om mannen inkom under 1987. I november 1987 tog han själv kontakt med PU och erkände att det var han som var mördaren. Vid ett förhör samma dag bröt han samman och sade att allt varit en "stor lögn". – Vid en registerslagning som gjordes senare fanns en notering om att mannen var psykiskt sjuk och dömd för våldsbrott.

10. *Psykiskt störd, numera avliden man som inför bekanta erkänt mordet.* I januari 1987 lämnade en f.d. arbetskamrat till NN ett tips om att NN, som varit intagen på psykiatrisk klinik och haft mycket vapen i sin lägenhet, hade varit i Stockholm vid tiden för mordet och där sålt en revolver till en namngiven person i Sollentuna. Vid ett senare förhör med den f.d. arbetskamraten uppgav denne att NN berättat för honom att det var han som mördat Olof Palme. Därefter hölls ett flertal förhör med NN, den f.d. arbetskamraten, NN:s dotter och andra bekanta till honom. Flera av de hörda personerna uppgav att NN ljög mycket. En läkare som haft NN som patient uppgav att denne hade en avvikande personlighet, att han var kronisk alkoholist och mytoman, men inte våldsam samt att det var osannolikt att han skulle kunna ha haft med

mordet att göra. Vid ett förhör i augusti 1987 erkände NN att allt han sagt till sin före arbetskamrat var lögn och att han bara velat göra sig märkvärdig och skoja lite. – NN avled av en hjärtinfarkt 1988. Därefter har PU kontrollerat den namngivne personen i Sollentuna, som visade sig inte existera.

11. Nynazist. I augusti 1988 lämnade en anonym person tips om en man som bodde på Östermalm och var medlem i en nynazistisk organisation. Mannen hördes därefter. Han förnekade att han var medlem i någon sådan organisation och uppgav att han på mordkvällen besökt en kamrat. Kamraten bekräftade uppgiften och berättade att den utpekade mannen hade lämnat honom vid kl 23.30. – I december 1994 gjordes slagningar på mannen och dennes kamrat. Inget av värde framkom.

12. Kuf på "fik" som erkänt mordet. I januari 1992 inkom ett tips från en person som besökt ett "fik" på Vanadisplan våren 1986. Där hade det suttit en man – en riktig kuf – och pratat rakt ut i luften. Mannen hade påstått att han mördat Olof Palme och att Olof Palme gjort något mot hans "grupp". – Uppgiftslämnaren och kafés ägarinna hördes men inga uppgifter som gjorde att mannen kunde identifieras framkom.

13. Granskning av 348 män. Denna punkt på GMP-kontrollistan avser inte en misstänkt individ utan en grupp. Under sommaren och hösten 1986 gjordes en kontroll av kriminella personer i visst område i Stockholms city. Området omfattade Gamla stan, Norrmalm och del av Vasastan. Efter tillstånd av Datainspektionen samkördes SPAR (statliga person- och adressregistret) och PBR (person- och belastningsregistret). Samkörningen resulterade i en lista på 500 personer. Av dessa plockades män dömda för mord, dråp, misshandel, olaga vapeninnehav, brott mot vapenlagen m.m. ut. Dessa uppgick till 348 st. Sammanställningen över de 348 männen registrerades i Palmebasen i april 1994. Därefter delades materialet upp på två områden, Gamla stan och City. Personer i City bearbetades sedan i parametrarna födda 1936-1956 och längd 170-190 cm. Efter denna bearbetning återstod 71 personer. Dessa granskades manuellt. Granskningen ledde till att endast en person återstod för vidare kontroll. Den personen återfinns under punkt 55.

14. Oidentifierad man som hotat kvinna med revolver. Dagen efter mordet hörde en kvinna av sig till polisen. Hon berättade att hon i mitten av februari promenerat på Birger Jarlsgatan i riktning mot Odengatan. Utanför Grekiska kyrkan stod en man som, när hon passerade, drog fram ett skjutvapen – troligen en revolver – vilket han riktade mot henne. – 1994 hölls ett nytt förhör med kvinnan. Inga uppgifter som ledde till att mannen kunde identifieras framkom.

15. *Palmefientlig man.* Dagen efter mordet hörde en person av sig till polisen och berättade att han samma dag blivit uppringd av en kvinna, som hade sagt att hennes bror, som var nynazist och medlem i EAP, yttrat att Olof Palme skulle röjas ur vägen. Påföljande dag hördes kvinnan. Hon berättade att hennes bror var ledare för ett litet parti och att han yttrat att han ville bli statsminister. Däremot var det, enligt kvinnan, inte riktigt att han sagt att Olof Palme skulle röjas ur vägen. Därefter inkom i mars och början av april 1986 ytterligare tips om kvinnans bror. Bl.a. hördes en person som uppgav att brodern i samband med en flyttning våren 1985 stulit ett vapen, som enligt senare uppgifter skulle vara ett gevär. Säkerhetspolisen konstaterade efter förfrågan att broderns engagemang i det aktuella partiet var känt. I en promemoria daterad den 28 mars 1986 uppgav en kriminalinspektör att han stött på den aktuella personen i ett tidigare sammanhang. Han drev då ett företag och var starkt Palmefientlig. Han var enligt kriminalinspektören mycket lång och kraftigt byggd. Den utpekade mannen hördes i april 1986. Han berättade att han och hustrun hade varit i utomlands vid tiden för mordet. I november 1987 inkom ytterligare tips om honom. En person uppgav att hon stött på mannen i september 1985. Han hade då yttrat ”vi skall ta kål på Palme”. Uppgiftslämnaren hade fått uppfattningen att detta skulle ske med våld.

16. *Psykiskt störd man boende i innerstaden, våldsbenägen m.m.* Strax efter mordet fick polisen ett tips från en anonym läkare som tipsade om en psykiskt sjuk man med motiv att mörda Olof Palme. Läkaren berättade om en patient som sökt psykiatrisk vård 1983. Patienten hade haft fantasier om våld och velat döda folk på stan. Han hade aggressioner mot staten. Enligt läkaren skulle han också ha innehaft vapen, vilket han blivit dömd för. En tid efter det att han sökt vård hade han strypt sin flickvän. Motivet för att döda Palme skulle, enligt läkaren, kunna vara att Olof Palme uttalat att han ville byta ut en svensk ambassadör med vilken NN var släkt. Förhör hölls därefter med NN och dennes moder. NN uppgav att han efter behandling var i mycket god balans. På fråga vad han gjorde mordkvällen uppgav han att han var ensam i sin lägenhet på Kungsholmen. Modern uppgav i förhör att sonen numera var lugn, balanserad och skötsam. Den omtalade ambassadören var, enligt modern, en släkting på långt håll. Kontakt togs även med en överläkare på Sätters sjukhus, varifrån NN var försöksutskrivnen vid tiden för mordet. Överläkaren berättade att han hade god kontakt med NN och att det aldrig slagit honom in att NN skulle kunna vara inblandad i mordet på Olof Palme. – Vid årsskiftet 1993/1994 hördes den anonyme läkaren på nytt. Han berättade bl.a. att patienten, som sannolikt hade någon form av personlighetsstörning,

1983 sagt att han skaffat vapen i avsikt att skjuta statsministern eller annan högt uppsatt person. Det som talade emot att NN skulle vara gärningsman var, enligt läkaren, att denne för det fall han var skyldig skulle velat få beundran för sin gärning, dvs. han skulle ha talat om saken. I maj 1995 förhöordes överläkaren på Sätters sjukhus på nytt.

17. Man som besökt gravplatsen den 28 februari 1994. I samband med den bevakning och spaning som bedrevs den 28 februari 1994 uppmärksammades en person som vid kl. 21.45 besökte gravplatsen. Personen berättade att han lagt blommor på graven. Han informerades om att det eventuellt kunde komma en kallelse till förhör inför PU. En registerslagning genomfördes.

18. Personbil som kört från mordplatsen den 28 februari 1994. I samband med ovannämnda bevakning/spaning togs registreringsnumret på en personbil som en person kört iväg i. Personen hade kommit ut från ett möte som hölls i ABF-huset med anledning av mordet på Olof Palme. Den person som var registrerad ägare till bilen blev därefter föremål för registerslagning.

19. Man som sagt sig vara bekant med Christer P. I februari 1994 inkom ett tips om NN. NN hade uppgivit sig ha tillgång till vapen och sagt att han hade arbetat tillsammans med Christer P. NN skulle också vara utseendemässigt lik Christer P och vid tiden för mordet ha haft en åkomma, som gjort att han släpade ena benet efter sig. En registerslagning genomfördes och ett fotografi införskaffades (till synes ingen likhet med Christer P).

20. Avvikande man iakttagen på mordplatsen årsdagen 1994. NN iaktogs den 28 februari 1994 i samband med den bevakning och spaning som bedrevs vid mordplatsen. Han observerades på förmiddagen stående i en port på Tunnelgatan 5. Han gick därefter bort till mordplatsen, tog upp något från marken, höjde armen mot himlen, tittade uppåt och höll någon form av "seans". NN efterföljdes från mordplatsen till en tunnelbanestation, där han identifierades efter att först ha vägrat lämna personuppgifter. Han luktade alkohol och yttrade "det är två som drömt, du vet, kod nummer 220".

21. Man som besökt gravplatsen på årsdagen 1994. NN observerades den 28 februari 1994 ca kl. 20.30 när han tillsammans med tre andra män besökte gravplatsen. Registreringsnumret på den bil som männen åkte i kontrollerades och bilen visade sig tillhöra NN. Efter registerslagning togs i augusti 1994 telefonkontakt med NN. Denne berättade att han och övriga män varit på föreläsning på Livrustkammaren och därefter beslutat sig för att besöka Olof Palmes grav.

22. *Man som iakttagits på Sveavägen.* Den 26 februari 1994 iaktogs i samband med spaning en man som stod i en portingång till höger om restaurang Sting på Sveavägen. Mannen kontrollerades och uppgav sig vara kock på restaurangen. Registerslagning företogs.

23. *Man som besökte mordplatsen på årsdagen 1994.* I samband med bevakningen av mordplatsen den 28 februari 1994 upptäcktes sent på kvällen en man ca 20-25 meter från mordplatsen. Mannen iakttog en ceremoni som de "privata Palmespanarna" höll. Efter ceremonin tog mannen tunnelbanan, varefter han promenerade till en innerstadsadress. Där kontrollerades han av polis. Mannen visade sig vara riksdagsman. Han uppgav att han känt Olof Palme relativt bra och att han därför velat besöka mordplatsen vid det klockslag då mordet begåtts. Registerslagning företogs.

24. *Avvikande man vid mordplatsen på årsdagen 1994.* Vid spaning den 28 februari 1994 observerades en man stående i korsningen Olofsgatan/Olof Palmes gata. Han talade med sig själv och verkade psykiskt störd. Mannen berättade att han varit på bio samma kväll som Olof Palme mördades. Genom "inre spaning" konstaterades att han var en enstöring, som tidigare gjort sig skyldig till bl.a. misshandel och våld mot tjänsteman. Vidare framkom att han hade vistats på mentalsjukhus och till vårdpersonal 1988 yttrat att han "på något sätt känt sig inblandad" i mordet på Olof Palme. – Utredningsmän besökte under våren 1994 flera gånger mannen i dennes bostad utanför Stockholm. Den 28 februari 1995 kom han in till polisen mitt i natten. Det framkom då att anledningen till att han känt sig inblandad i mordet var att han "fått en radiosändare inmonterad i sig" för att polisen skulle kunna följa honom. Vid bevakning av graven samma dag observerades mannen igen.

25. *Jugoslavisk man som tidigare dömts för dråpförsök (GC).* GC är en av de två personer som klassificerats som GMP-objekt och som fortfarande är aktuella i utredningen. Uppslaget redovisas nedan.

26. *Man som skrivit hotbrev.* I brev ställt till Justitiedepartementet i augusti 1988 begärde NN ersättning från svenska staten. Han uppgav att han på grund av "stark terrorism och ofördelaktig diskrimination" blivit svårt sjuk, varför han ville ha ersättning. Vidare ansåg han att Olof Palme "haft för mycket vänsterpolitik". NN avslutade med "Jag vill be att få hjälp av Er, för jag inte vill göra någon förnär i den nuvarande regeringen". Registerslagning företogs i mars 1994.

27. *Polisinformatör.* I september 1988 kontaktade en känd informatör PU. Han uppgav att han i en tidning läst att "Palmespanarna" var intresserade av en viss signatur. Informatören berättade att signaturen

stod för en firma som försålt såväl legal som illegal elektronisk utrustning och som efter en tid försatts i konkurs. – Genom inre spaning erhöles uppgifter om att den aktuella firman varit knuten till en viss person som förekom i 1977 års terroristutredning, där bl.a. Kröcherligan ingick. Vidare fick man fram att en annan person (upptagen som nr 28 på GMP-kontrollistan) efter konkursen hade hand om lagret av i första hand de komponenter som införts i landet illegalt. Den personen hade tidigare dömts till ett långvarigt fängelsestraff för grovt narkotikabrott och olaga vapeninnehav. Han hade även hörts i terroristutredningen och var misstänkt sympatisör till RAF. Personen i fråga var inneboende hos informatören, inte så långt från mordplatsen.

28. Se föregående punkt.

29. *Man som uppges ha uttalat sig hätskt om Olof Palme m.m.* I ett brev i december 1988 till Hans Ölvebro tipsade en anonym person om NN, som uttalat sig hätskt om Olof Palme, umgicks med skinheads och troligen bodde på Roslagsgatan. – Registerslagning företogs i februari 1989.

30. *Psykiskt sjuk man som erkänt att han begått mordet den 16 februari 1986.* I december 1988 uppsökte NN PU och framförde att det var han som skjutit Olof Palme. Detta skulle ha skett den 16 februari 1986. NN var svår att få kontakt med och efter en stund ville han inte vidkännas sitt erkännande utan sade sig ha fått en ”knäpp” när han gick till polisen. NN bad därefter att få bli körd till psykiatrisk akutmottagning. Vid ett besök hemma hos NN tillsammans med läkare kort därefter överlämnade en granne ett brev skrivet av NN. NN uttryckte i brevet att han var övervakad av ”SSI”, vilket en laserlampa bevisade. I mars 1989 hörde en syster till NN av sig och berättade att brodern varit intagen på psykiatrisk klinik en längre tid. Brodern levde som en enstöring sedan år tillbaka och kände sig förföljd av SSI/säkerhetspolisen. Han hade vid ett tillfälle försökt ta sitt liv. I ett avskedsbrev till systemen hade han skrivit att han inte hade ett dugg med mordet på Olof Palme att göra. Därefter hörde systemen av sig brevledes och berättade att hon förstätt att orsaken till broderns beteende var att han blivit trakasserad på den universitetsinstitution där han tidigare arbetat. – NN hördes på nytt av PU i oktober 1995. Han ville då inte säga någonting.

31. *Man som liknar Christer P och som vägrat medverka i utredningen.* I mars 1989 tipsade en kvinna om att hennes f.d. sambo kunde vara inblandad i mordet på Olof Palme. Sambon hade kommit hem först tidigt på morgonen efter mordet. Han hade då berättat att han suttit på en restaurang nära mordplatsen. Han var, enligt kvinnan, ”alldeles vit” och väldigt nervös. Ett par månader efter mordet blev han allt mer

konstig och aggressiv. Han började också att dricka alkohol. Kvinnan hade, när hon lämnade sitt tips, nyligen sett en bild på Christer P, som hon fann nästan identisk lik sin sambo. Han hade vid tiden för mordet en grön militärrock som gick nedanför stussen. Han hade före jul 1986 plastikerat näsan utan synbar orsak. Sambon var, enligt kvinnan, ca 180 cm lång, kraftigt byggd och hade en släpande gång. – I augusti 1989 hördes sambon. Han ville inte medverka vid förhör utan biträde, på grund av tidigare dåliga erfarenheter. Ett ombud meddelade därefter att mannen inte tänkte medverka vid något förhör. Chefsåklagaren Anders Helin beslöt i september att ärendet skulle vila eftersom en annan person stod under åtal för mordet, dvs. på grund av att målet mot Christer P pågick. I maj 1990 kallade PU på nytt sambon till förhör. Ombudet meddelade även denna gång att hans klient inte avsåg att medverka. Efter viss utredning förhördes i maj 1991 en person på ett storföretag, där mannen tidigare varit anställd. Denne person berättade sedermera att företaget under mordkvällen haft fest på restaurangen i ABF-huset på Sveavägen. Därefter hördes andra personer på företaget, men ingen kunde bekräfta att mannen varit festsdeltagare. – I maj 1995 skickade PU ett brev till mannen, där denne ombads att ta sitt tidigare beslut att inte medverka under omprövning. Han avhördes emellertid inte. I december 1995 tog Anders Helin på nytt del av ärendet. Han beslöt att det skulle läggas ad acta.

32. *Avser samma person som nr 25 (GC).*

33. *Uppgifter om påstådd högerextremist m.m.* I juli 1989 hörde en person av sig till PU och tipsade om NN, som hade hyrt en villa av uppgiftslämnaren. NN hade vid ett tillfälle under sommaren samma år sagt att han visste vem som mördade Olof Palme. NN hade, enligt uppgiftslämnaren, tillhört en högerextremistisk falang och hatat Olof Palme. Han var 179 cm lång, hade mörkt hår, mustasch, stirrande blick, släpande gång och hans beteende liknade en psykopats. – NN hördes i februari 1992. Han uppgav att han aldrig sagt att han visste vem som mördade Olof Palme. Inte heller hade han tillhört någon högerextremistisk falang. Vid tiden för mordet hade han varit hemma med sin f.d. sambo. F.d. sambon hördes därefter. Hon bekräftade att hon under aktuell tid bott ihop med NN men hon mindes inte vad de gjort mordkvällen. NN kunde, enligt henne, ”inte göra en fluga förnär”. – Uppgiftslämnaren hörde under 1994-95 av sig ytterligare ett par gånger.

34. *Man som ogillat Olof Palme.* En kvinna hörde i mars 1987 av sig till PU och uppgav att hon stött på en konstig man. Mannen hade sagt att han inte gillade Olof Palme. Han var 50-60 år, lång, smal, hade kort blå poplinjacka och rutig keps och ”sprang som en hind”. – Kvinnan

hördes på nytt 1996. Hon lämnade då helt andra uppgifter beträffande gärningsmannens ålder och signalement m.m.

35. *Oidentifierad man som mordkvällen spelat tvärflöjt på Adolf Fredriks kyrkogård.* Ett par dagar efter mordet inkom uppgifter om en man som på mordkvällen ca kl. 22.30 setts på en gångväg på Adolf Fredriks kyrkogård. Mannen hade varit klädd som en "lodis" och spelat tvärflöjt. En uppföljning gjordes 1988 men några uppgifter som möjliggjorde en identifiering av mannen framkom inte.

36. *Man boende i Vasastan.* I februari 1990 lämnade en anonym person ett meddelande på polisens tipstelefon. Tipset gällde NN, boende i Vasastan. Signalementet på NN stämde, enligt uppgiftslämnaren, väl överens med gärningsmannens. – NN hördes i december 1992. Han uppgav sig ha varit hemma på mordnatten. På fråga om sitt utseende berättade NN att han var 172 cm lång, hade cendréfärgat hår och alltid bar glasögon.

37. *"Privatspanare" som intresserat sig för Claes Palme.* En känd informatör kontaktade i april 1990 PU. Han hade några dagar tidigare observerat en man som färdades i en personbil med visst registreringsnummer. Mannen hade först "kollat in" dörren där Claes Palme (bror till Olof Palme) var bosatt. Därefter hade mannen via biografen Grand och socialdemokraternas lokaler på Sveavägen begivit sig till mordplatsen. Vid kontroll visade sig bilen ägas av ett bilföretag. Den hade tidigare brukats av NN. NN förhöordes i december 1990. Han bekräftade ovanstående uppgifter och uppgav sig vara "privatspanare". Han hade intresserat sig för Palmemordet och den aktuella dagen gått omkring och tittat lite. NN berättade vidare att han vid tiden för mordet befann sig i landsorten. – Vid ett tillfälle 1996 ringde NN till PU. Han var alkoholpåverkad och namngav en person boende i en förort såsom varande mördaren.

38. *Ensam man med uppgiven anknytning till Scientologikyrkan.* I maj 1990 lämnade en man ett tips om NN. Denne sades vara en hängiven anhängare av Scientologikyrkan. Vid uppföljningsförhör med uppgiftslämnaren berättade denne att NN gjorde ett förvirrat intryck och verkade vara "en ensling". Han hade en stirrande blick, korpulent kropp och framåtlutad gång. NN hade dessutom vid ett tillfälle suttit och borrar i ett handeldvapen, troligen en revolver. I december 1990 hördes NN. Han berättade att det vapen han borrar upp varit en startpistol. Polisen hade tagit vapnet i beslag och han hade senare dömts för olaga vapeninnehav. Mordkvällen hade NN varit hemma hos en kamrat.

39. *Ytterligare en "privatspanare"*. NN förekommer i många uppslag i PU. Han framför i dessa olika teorier om mordet.

40. *Mystisk man*. I oktober 1987 inkom en berusad kvinna till polis- huset. Hon uppgav att hon bodde granne med en man, som hon trodde kunde ha något med mordet att göra. Kvinnan hade tittat ut genom fönstret mornatten vid midnatt. Hon såg då grannen komma springande i en halvlång mörk rock. Han stannade vid några jordfyllda blom- lådor som stod vid gatan. Kvinnan ville inte lämna namnet på grannen, men uppgav att han arbetade som väktare i polishuset. Med ledning av kvinnans uppgifter kunde mannen identifieras. En registerslagning skedde under 1991.

41. *Psykiskt sjuk man som framfört hot till familjen Palme*. NN hade haft vissa kontakter med personer i familjen Palme och hade därvid framfört underliga hotelser. NN hade även under 1991 haft en del kon- takter med polisen. Han hade då uppträtt spänt och nervöst samt upp- givit att mordet på Olof Palme varit ett barmhärtighetsmord, planerat inom familjen. NN hade kort efter dessa händelser tagits in för läkarundersökning. Han var mycket sjuk och beslut fattades om slutna psykiatrisk vård.

42. *Kuf i Vasastan (GD)*. Redan dagen efter mordet inkom till polisen ett tips rörande en allmänt förvirrad – troligen psykiskt sjuk – man. Mannen brukade observeras i Vasastan, där han troligen bodde. Han var i 50-årsåldern, knappt 180 cm lång och bar en blå täckjacka och keps. Mannen hade vid flera tillfällen kommit i samspråk med upp- giftslämnaren och han hade då bl.a. uttryckt att "vi lever i ett fascist- samhälle". I mars 1993 hördes uppgiftslämnaren på nytt. Han uppgav därvid att mannen vid något tillfälle sagt att "den där jävla Olof Palme borde skjutas". Vidare berättade han att han då och då såg mannen. Han lovade att höra av sig vid nästa tillfälle. – I maj 1994 kontaktade uppgiftslämnaren PU. Han berättade att mannen just besökt en viss guldsmedsbutik och att han därefter promenerat till en viss adress där han för närvarande befann sig. Utredningsmän från PU ryckte ut och lyckades identifiera mannen som GD. Vid ett förhör sommaren 1994 uppgav GD att han varit sjukpensionerad sedan många år. Dagarna tillbringade han med att samla in tidningar och saker som var bra att ha. Enligt det protokoll som upprättats över förhöret var lägenheten belam- rad med tidningar och annat bråte, varför utredningsmännen fick krypa in i lägenheten. GD berättade att han var avlyssnad av säpo, KGB m.fl. Olof Palme hade han aldrig tyckt om. Mordkvällen hade han tillbringat i sin lägenhet. När han genom radioutsändning hade fått reda på att Olof Palme var skjuten bestämde han sig för att promenera till

Sabbatsbergs sjukhus för att konstatera om det var sant. – GD har bedömts vara ett s.k. GMP-objekt.

43. *Man lik fantombilden som stört Ingvar Carlsson.* I oktober 1991 fick polisen ett tips om en man som, enligt uppgiftslämnaren, var skrämmande aggressiv och mycket lik fantombilden. Mannen skulle ha stört Ingvar Carlsson under ett valtal och då omhändertagits av säkerhetspolisen. Uppgiftslämnaren överlämnade till PU två fotografier av mannen. Med ledning av fotografierna lyckades polisen identifiera mannen. Denne var känd hos säkerhetspolisen. Han hade en släkting som inte fått lämna det forna östblocket och han protesterade mot detta förhållande på olika sätt. Vid en registerslagning 1992 framkom att mannen varit psykiskt sjuk och därför intagen på mentalsjukhus. Vid ett förhör med honom samma år berättade han att han aldrig försökt ta kontakt med Olof Palme. Han kom inte ihåg vad han gjort under mordkvällen.

44. *Palmefientlig man som vägrat medverka i utredningen.* I februari 1992 inkom ett tips om en man, som bodde i närheten av mordplatsen. Han hade, enligt uppgiftslämnaren, hösten 1988 visat stor aggressivitet mot Olof Palme. Han skulle vara en god skytt och ha anordnat en ”champagnefest” på natten efter Olof Palmes död. Efter registerkontroll, då det konstaterades att mannen hade licens på tre gevär, kallades han till förhör under februari 1993. Mannen vägrade emellertid att medverka och hänvisade PU till sin advokat. Kammaråklagaren Per-Erik Larsson beslöt den 30 mars 1993 att det inte fanns skäl för att hämta mannen till förhör. Därefter har PU vid ett par tillfällen försökt få mannen att medverka vid ett förhör. Det har inte lyckats. – Under 1995 hördes uppgiftslämnaren på nytt och viss inre spaning genomfördes. Det visade sig att den utpekade mannen vid tiden för mordet bott på en annan adress än den först uppgivna, troligen på Östermalm.

45. *Psykiskt störd man som visat sig ha alibi.* I oktober 1987 tipsade en läkare om NN. Läkaren hade haft NN som patient. NN hade sedan hamnat på mentalsjukhus. Enligt läkaren var NN mytoman och rätts-haverist. Därefter kom flera brev från samme läkare. Brevens innehåll samt det faktum att läkaren vid ett tillfälle begärde att hos regeringen få ut den belöning som utlysts till den som kunde lösa mordet tydde på att läkaren själv hade psykiska problem. NN hördes 1990. Han uppgav att han mordkvällen varit hemma hos sin sambo och sina fyra barn. Sambon bekräftade dessa uppgifter. – I februari 1992 hörde en man av sig till PU och tipsade om en bekant, sedermera identifierad som NN. NN hade hatat Olof Palme och uppgiftslämnaren hade uppfattningen att NN var kapabel att utföra våldshandlingar. Han var i 50-årsåldern,

haltade, var lik fantombilden, hade en blå täckjacka av äldre modell och hade varit i city mordkvällen. Enligt uppgiftslämnaren skulle NN bo i ett förråd i en förort. Efter kontakt med polisen i den aktuella förorten identifierades mannen, som då alltså visade sig vara den man som redan kontrollerats.

46. *Ensamstående förtidspensionär.* NN aktualiserades i PU i november 1989 då en berusad kvinna i ett telefontips uppgav att denne hade sagt att han skulle organisera någonting som skulle få stora rubriker. – Efter en registerslagning i januari 1996 hördes NN. Han var förtidspensionerad och ensamstående. Han var tidigare straffad för rån, misshandel m.m. men sade sig aldrig ha haft skjutvapen. Han hade aldrig sagt att han skulle organisera någonting. Mordkvällen mindes han inte vad han hade gjort.

47. *Psykiskt störd man som betecknats som farlig.* NN aktualiserades i PU som ett resultat av gärningsmannaprofilen. I en promemoria upprättad av PU i mars 1994 berättas om hur en läkare på en akutmottagning för psykiskt sjuka 1981 anmälde till våldsdrottningen i Stockholm att han hyste allvarlig oro för en patient, NN, som uttalat sig hotfullt om en viss polisman. NN hade berättat att han några år tidigare blivit stoppad av polismannen när han i berusat tillstånd körde bil och han påstod sig därefter ha blivit misshandlad. NN hade sagt till läkaren att han skulle skjuta polismannen som hämnd. Han hade för detta ändamål införskaffat ett vapen. Med ledning av läkarens uppgifter hade husrannsakan skett hemma hos NN, varvid ett avsågat hagelgevär och ammunition hittats. Under förhör med honom hade han vidhållit sina hotelser. NN dömdes för hot mot tjänsteman och olaga vapeninnehav till två månaders fängelse. Under 1990 upprepade NN sina hotelser mot polismannen men åtalades inte. I promemorian betecknas NN som farlig. Han var ogift, levde under oordnade förhållanden och stämde väl in på gärningsmannaprofilen. – I december 1995 hölls ett förhör med NN. Han uppgav att han varit hos en kamrat vid tidpunkten för mordet. Kamraten hördes därefter. Denne mindes inte om NN varit hemma hos honom vid ifrågavarande tidpunkt.

48. *Schizofren man.* Ett par dagar efter mordet inkom ett tips om en person, som beskrevs som "ensamvarg". Personen stämde, enligt uppgiftslämnaren, väl in på gärningsmannens signalement. Han var vapenintresserad, hade velat bli militär men bedömts vara olämplig och brukade skicka brev till statsråd. Enligt uppgiftslämnaren var mannen "psykopatisk på något vis". En tid efter tipset besökte polisen den utpekade mannen, som bodde hemma hos sina föräldrar. Föräldrarna

berättade att sonen led av schizofreni. Enligt utredningsmännen som hörde honom var han ”inte spänstig utan plufsig och slapp”.

49. *Man som hotat att döda Olof Palme.* Under de första dagarna efter mordet inkom tre olika tips om NN. Denne skulle ha fått sin son omhändertagen av myndigheterna och nyligen ha förlorat vårdnaden. Han skulle vara mycket hatisk mot det svenska rättssystemet och vid flera tillfällen ha uttalat att han skulle döda Olof Palme. NN hördes tidigt i utredningen. Han avfördes efter några veckor då det visade sig att han hade alibi för mordet. Vid tidpunkten i fråga hade han pratat i telefon med en kvinna i en ideell organisation. Kvinnan bekräftade detta.

50. *Psykiskt sjuk man som uppträtt konstigt i samband med mordet (GE).* I september 1988 kontaktade en polisman från södra Sverige PU. Polismannen hade varit på en semesterresa utomlands och då träffat på en person som under mordkvällen fått ett konstigt samtal från en arbetskollega. I februari 1994 erhöll PU en promemoria upprättad av säkerhetspolisen i Luleå. En man hade vänt sig till säkerhetspolisen och uppgett att hans svåger hade värdefulla upplysningar angående Palmemordet. Svågern visade sig vara identisk med den person som den semestrande polismannen träffat. Enligt uppgiftslämnaren hade svågern och den f.d. svägerskan sålt sin lägenhet i Stockholm till en person som var bekant med Olof Palme. Under mordkvällen hade svågern blivit uppringd av en kollega, GE, som frågat efter telefonnumret till Olof Palmes bekant. GE hade tidigare pratat om Olof Palmes ”svek”. Han hade varit föremål för mentalvård. Vid en registerslagning i mars 1994 framkom också att GE tidigare hade dömts för bl.a. försök till dråp till slutet psykiatrisk vård. – Svågern, dvs. mannen som tagit emot samtalet från GE, hördes och bekräftade ovanstående uppgifter. GE hade, enligt mannen, låtit förvirrad vid telefonsamtalet under mordkvällen. När mannen fick kännedom om statsministermordet hade han blivit orolig och ringt upp GE:s f.d. sambo. Hon hade tagit reda på att GE tillbringat mornatten hos en person som bodde ett kvarter från biografen Grand. – GE:s broder hördes därefter. Han berättade att GE tidigt haft alkoholproblem som utvecklats till manodepression och att han varit i mycket dåligt skick vid tiden för mordet, varför han tagits in för vård några dagar därefter. Brodern uppgav också att GE förutom en kortare period 1992, under hela sitt vuxna liv haft helskägg. – GE är en av de sex personer som har bedömts vara ett s.k. GMP-objekt.

51. *Kriminell och psykiskt störd man med utpräglad Palmehat (GF).* GF har bedömts vara ett GMP-objekt. Uppslaget redovisas nedan.

52. *Revolverägare som satt i fängelse vid tidpunkten för mordet.* Kort tid efter mordet inkom flera tips om en man som skulle vara innehavare av flera revolverar, hölster och walkie-talkie. Vid en registerslagning 1992 framkom att mannen 1985 hade dömts till fängelse för rattfylleri. Mannen förhördes och uppgav att han avtjänat fängelsestraffet vid tiden för mordet. Uppgiften kontrollerades och bekräftades av personal på ifrågavarande anstalt.

53. *Ful och farlig man.* Ett drygt dygn efter mordet inkom ett anonymt tips om NN. Denne sades vara "ful och farlig" och "ha rätt signalement". I oktober 1990 gjordes en registerslagning varav framgick att NN hade dömts för misshandel och olaga vapeninnehav. Det olaga vapeninnehavet visade sig vid en kontroll avse ett armborst.

54. *Tipsare som var lik Christer P.* I april 1986 uppsökte en känd "f.d. gangster" polisen för att lämna tips om en annan person som skulle ha en revolver .357 Magnum i sitt bankfack. Personen skulle vara medlem i Nordiska Rikspartiet och ha berättat att han visste att mördaren efter mordet gömt sig på vinden i Johannes kyrka. Han skulle där ha glömt kvar två bärbara kommunikationsradioapparater. Med anledning av tipset genomsökte polisen kyrkans vind utan resultat. – I april 1995 tipsade en person som varit hemma hos uppgiftslämnaren PU om denne. Uppgiftslämnaren hade haft skottsäkert glas i lägenheten och han hade berättat att glaset skulle klara "en 357". Enligt dessa uppgifter var den förste uppgiftslämnaren "otroligt lik Christer P".

55. *Butiksägare vid Grand.* NN hittades vid den granskning av 348 män som tas upp under nr 13 ovan. Han innehade en butik nära biografen Grand. Vid kontroll visade det sig att man från butikens fönster inte hade uppsikt över biografen.

56. *Man som bodde ganska nära mordplatsen.* I mars 1994 inkom ett tips om en person som skulle ha varit boende ganska nära mordplatsen. Uppgiftslämnaren, som endast kände till mannens förnamn, uppgav att denne i omgångar vistats på mentalsjukhus och var en sjukpensionerad enstöring med aversion mot myndigheter i allmänhet och mot Olof Palme i synnerhet. Mannen identifierades som NN och förhördes. Han berättade att han var manodepressiv och led av ledgångsreumatism. Under mordkvällen var han ensam hemma i lägenheten. Efter TV:ns slut vid ca kl. 23.00 tog han en promenad runt kvarteret. På morgonen hade han blivit uppringd av sin särbo som berättat om mordet. Han hade tyckt bra om Olof Palme och aldrig innehaft vapen. – Polisen hörde därefter NN:s särbo. Kvinnan uppgav att NN led av reumatism, som vid denna tid varit särskilt svår. Han skulle därför, enligt kvinnan,

aldrig ha kunnat springa. Hon uppgav också att NN varit en stor beundrare av Olof Palme och att polisen måste vara fullständigt fel ute.

57. Detta uppslag är identiskt med det som tas upp ovan under nr 32, dvs. samma som nr 25 (GC).

58. *Kontroll av TV-program med minnesgudstjänst för Alva Myrdal.* Dagen efter mordet ringde en person och berättade att hans fru gjort en observation på TV under minnesgudstjänsten för Alva Myrdal. Frun hade sett en man som stod och iakttog Olof Palme. Uppgiftslämnaren föreslog att polisen skulle titta på TV-programmet. Ingen ytterligare dokumentation föreligger.

59. *Man med hatisk inställning till samhället.* Dagen efter mordet hörde en person av sig till polisen och tipsade om en man. Uppgiftslämnaren hade under 1983 besökt mannen i dennes dåvarande hem utanför Stockholm. Mannen hade då varit mycket hatiskt inställd till samhället.

60. *Vapenintresserad man med hatisk inställning till Olof Palme.* I april 1986 inkom ett tips från en anonym man om NN och en annan person. Dessa skulle vara rent livsfarliga, ha varit hatiska mot Olof Palme och pratat om att röja honom ur vägen. Uppgiftslämnaren uppgav att NN var innehavare av en Smith & Wesson .357 Magnum. Samma månad inkom ytterligare ett tips om NN, som enligt uppgift alltid gick beväpnad, var innehavare av ett grovkalibrigt vapen och vid ett tillfälle visat upp ovanlig ammunition. – Vid ett förhör med NN berättade denne att han var aktiv tävlingsskytt och hade licens på åtta vapen, dock ingen Smith & Wesson .357 Magnum. Uppgiften att han brukade bära vapen var enligt NN felaktig. Mordkvällen hade han tillbringat tillsammans med sin f.d. fästmö. Hon bekräftade NN:s uppgifter om mordkvällen.

61. *Psykiskt störd man som avlidit.* I februari 1994 lämnade en läkare ett tips om en patient. Denne hade behandlats av läkaren under 1985-86 för smärtor och på grund av dessa hade han haft en något udda, haltande gång. Patienten hade varit mycket våldsbenägen och labil och gett uttryck för att han ville mörda Olof Palme. Efter mordet hade läkaren frågat honom vad han gjorde den 28 februari. Patienten hade då påstått att han varit inlagd på Danderyds sjukhus, psykiatriska kliniken. Läkaren hade kontrollerat denna uppgift och den visade sig inte stämma. Enligt läkaren hade patienten avlidit tre år efter mordet. – PU kontrollerade läkarens uppgifter med Danderyds sjukhus. Det visade sig att patienten kommit in till psykiatriska kliniken den 26 februari men blivit hemskickad samma dag. Enligt Ulf Åsgård, som bedömt patientens hälsotillstånd, är det helt klart att denne på grund av sin dåliga kondition inte är tänkbar som gärningsman.

62. *Otrevlig man vid valstuga.* I februari 1994 kontaktade en kvinna polisen och berättade att hon i augusti – september 1991 arbetat i en av socialdemokraternas valstugor i Sundbyberg. Vid ett tillfälle hade en man kommit fram till henne och beskrivit hur det gick till i skottögonblicket när Olof Palme sköts. Mannen hade haltat och påmint om Christer P. Kvinnan uppgav att en viss polisman kände till mannen. Efter flera kontakter med polismannen kunde PU fastställa den utpekade mannens identitet. Enligt polismannen rörde det sig om en allmänt otrevlig typ som antastade och hotade folk.

63. *Psykiskt störd numera avliden man.* Under detta uppslag finns en lista över socialdemokratiska partidistrikt och arbetarekommuner med anställda ombudsmän. I slutet av 1987 besökte polisen samtliga socialdemokratiska partidistrikt för att samla in uppgifter angående olika extremister, rättshaverister, hatbrev, hotbrev, avhoppare m.m. Vid ett besök i Stockholm berättades om en person, NN. Denne var enligt uppgift psykiskt sjuk och förtidspensionerad. NN skulle också vara mycket väl insatt i vad som hände i PU. Vid ett försök att hitta NN i augusti 1992 fann man tio personer med detta namn boende i stor-Stockholm. I januari 1996 lyckades PU fastställa hans identitet. Det visade sig att NN avlidit 1989.

64. *Uppgiftslämnare från Slussen.* I mars 1986 hörde en person av sig till polisen och berättade att han under mordnatten, ca kl. 02.30, befunnit sig under en trappa i Slussen. Han hade då observerat en man som kommit gående. Mannen hade burit på en systemkasse, som han efter att ha tittat sig omkring hade ”dumpat” i vattnet. Kassen hade sjunkit som en sten och uppgiftslämnaren trodde att det möjligen kunde vara mordvapnet som låg i kassen. Uppgiftslämnaren ”vallades” på platsen och fick peka ut var mannen kastat i kassen samt var han själv då befann sig. Uppgiftslämnaren hördes därefter 1989 och 1992. 1989 uppgav han att mannen han sett hade en gångstil som väl överensstämmer med Christer P:s. På fråga berättade uppgiftslämnaren att han själv befunnit sig ensam i sin lägenhet fram till midnatt.

65. *Mystisk hotellgäst.* I mars 1986 tipsade personal på ett hotell i innerstaden om en gäst som bott på hotellet den 27 februari-1 mars 1986. Gästen hade under sin vistelse inte bäddat upp sängen utan bara legat ovanpå. All förtäring hade skett på rummet. Den 1 mars hade gästen checkat ut först efter upprepade påstötningar. Av hotellkortet framgick att gästen troligen var bosatt på viss adress i Stockholms-trakten. I april 1986 kallades den utpekade hotellgästen till förhör. Kallelsen kom i retur eftersom adressaten avflyttat. Därefter gjordes under 1986-1988 olika försök att lokalisera honom. – I november 1992

lyckades man få tag på honom. Han berättade att han under aktuell tid inte haft någon fast bostad utan flyttat runt mellan olika andrahandslägenheter och ibland tvingats bo på hotell. Vad han gjorde eller var han vistades vid tiden för mordet på Olof Palme mindes han inte.

66. *Oidentifierad man som setts rusa in i port på Birger Jarlsgatan.* En person anmälde i april 1986 att han befunnit sig utanför en adress på Birger Jarlsgatan vid ca kl. 23.25-23.30 på mordkvällen. Han hade då sett en man komma springande och stanna vid andra sidan gatan. Efter att ha sett sig omkring gick mannen över gatan och rusade in i en viss port. Enligt uppgiftslämnaren stämde mannens signalement väl in på NN som bodde där. – NN förhöordes och uppgav att han tillbringat mordkvällen på en restaurang tillsammans med en angiven person. Personen i fråga förhöordes och bekräftade att han varit tillsammans med NN på mordkvällen mellan kl. 18.00-24.00.

67. *Oidentifierad restauranggäst som skrev "jag är Olof Palmes mördare" på notan.* I mars 1986 hörde personal på en restaurang i Stockholm av sig till PU. De hade haft en gäst som hade lämnat kvar notan på bordet. På notan stod skrivet "Jag är Olof Palmes mördare, det är mig de letar efter. Men polisen är så långt borta från mig de kan vara. Men vad gör det om 100 år? Inget tror jag...". Polisen förhöörde den kvinna som serverat mannen. Hon uppgav att han var 27-35 år, hade mörkblont kort hår, mustasch, var småfet och plufsig samt klädd i en mörkblå täckjacka. – Under 1995 hördes kvinnan på nytt. Också en annan kvinna, som arbetade på restaurangen vid tillfället, förhöordes. Hon mindes mannen som konstig och förvirrad. Han "föll helt utanför ramen som Palmes mördare". Enligt kvinnan var han en stackare och det han skrivit var "rent båg".

68. *Falsk uppgift om man vid mordplatsen.* En vecka efter mordet hörde en person av sig till polisen och uppgav att NN hade uppehållit sig vid mordplatsen vid tiden för mordet. NN skulle bo på ett studenthem i närheten. NN hördes i maj 1986. Han berättade att han under mordkvällen varit på bio på Stureplan. Därefter hade han besökt en hamburgerrestaurang och sedan åkt hem. Han hade inte befunnit sig på mordplatsen. Han hade däremot i ett reportage om mordet skrivit att han aktuell kväll besökt mordplatsen. Detta var dock inte med sanningen överensstämmande utan endast fantasier. Reportaget hade publicerats i en lokaltidning i en viss angiven stad. – Polisen kontrollerade därefter lokaltidningarna i den angivna staden. Ingen sådan artikel som NN nämnt hade publicerats. 1987 kom det via ett annat tips fram att artikeln publicerats i en tidning i en annan stad.

69. Detta nummer upptar samma uppslag som nr 8 ovan.

70. *Utländsk man som ringt och tagit på sig ansvar för mordet.* Den 3 mars 1986 meddelade "Sveriges generalkonsulat i Köln"⁴² att man fått ett samtal från en NN, som uppgivit att han mördat Olof Palme. NN hade berättat att han var amerikansk medborgare, att han fått 200 000 DM för uppdraget och att han nu var på väg till Sverige för att överlämna sig till polisen. Den 8 mars 1986 ringde en person som kallade sig NN polisen. NN talade engelska med utländsk brytning och uppgav sig ringa från Köln. Han hade sett en bild av gärningsmannen i tysk TV och ville meddela att detta var fel eftersom det var han själv som var gärningsman. Han berättade att han fått 200 000 DM för att utföra mordet. NN ringde även den 9 mars. Den 11 mars underrättades polisens kontaktman i Tyskland för att PU genom tyska polisen skulle få tipset undersökt.

71. *Oidentifierad man som för länge sedan talat om att skjuta Olof Palme.* I mitten av mars 1986 hörde en kvinna av sig till polisen och berättade att hon tidigare sammanbott med en man, som var lik den s.k. fantombilden. Mannen hade åtta år tidigare pratat om att skjuta Olof Palme. Han försvann därefter och hade enligt vad hon hört sedan bott på olika adresser i USA. Mannen skulle vara vapenutbildad.

72. *Man som innehade tidningar om mordet.* Någon vecka efter mordet inkom ett tips från en person som arbetade som chaufför. Denne person hade ett par dagar tidigare levererat möbler till en lägenhet i landsorten. I lägenheten låg anmärkningsvärt många tidningsartiklar om mordet. Personen som tog emot möblerna verkade konstig och var fåordig. När han skrev ut en check som betalning för möblerna var det i det närmaste mörkt i lägenheten. Personen identifierades och en registerslagning skedde 1992. Denna utvisade inget av intresse.

73. *Berusad, oidentifierad man med revolver.* I juli 1988 anmälde en väktare att han under ett arbete på en restaurang i en ort i Stockholms närhet i januari-februari 1986 avvisat en berusad man som haft en laddad revolver. Mannen hade sagt att han snart skulle utföra ett jobb med revolvern och därefter fallit i gråt. Mannen hade nämnt att han var slaktare och bodde på en viss gatuadress. – 1995 hördes väktaren på nytt. Vid en kontroll av adressen samma år visade det sig att varken gatunamnet eller något liknande gatunamn fanns på den uppgivna adressorten.

74. *Man som tidigare dömts för dråp.* I november 1987 hörde en man som ville vara anonym av sig till polisen och berättade att han tidigt på

⁴² Enligt vad kommissionen inhämtat från UD hade Sverige inget generalkonsulat i Köln vid denna tid.

morgonen efter mordet sett en viss bil och en revolver Smith & Wesson. En person, NN, som dömts för dråp till åtta års fängelse skulle vara inblandad. Ett par veckor senare ringde den anonyma mannen på nytt och berättade att han den 2 mars 1986 sett NN komma bärande på en pistol från en bil som parkerats i närheten av bostaden. – Av en registerslagning 1991 framgick att NN 1986 dömts för dråp. I september 1992 förhördes NN. Han uppgav att han när Olof Palme mördades var intagen på kriminalvårdsanstalt. Därefter vägrade han yttra sig. Vid en kontroll av om NN var intagen i kriminalvårdsanstalt vid tiden för mordet på Olof Palme visade det sig att NN frigivits den 27 februari.

75. Psykiskt störd man som lämnat förvirrade uppgifter. I januari 1988 meddelade en person, NN, per telefon att han hade upplysningar att lämna angående Palmemordet och att polisen måste komma genast. Mannen lät psykiskt sjuk. När polisen anlände till adressen stod NN med hustru och son iklädda ytterkläder. NN uppgav att han fruktade för familjens säkerhet och vägrade säga något förrän familjen befann sig i trygghet. Polisen tog med hela familjen till polisstationen. Hustrun berättade att mannen varit orolig och konstig ända sedan han varit inne i staden under dagen. När han kom hem hade han sagt att han hade lösningen på Palmemordet. NN ville att minst fyra poliser skulle närvara när han förhördes. Trots att detta ordnades vägrade han prata om inte ”högste chefen för palmeutredningen var på plats”. Så småningom berättade han dock att det var ”Svartenbrandt” och en anställd på Sveriges Radio som låg bakom mordet. NN visade påtagliga tecken på rädsla och förföljelsemani och trodde sig kunna bli mördad. Efter ett tag lugnade han ner sig och sade ”Jag tror det har slagit över för mig”. Han skjutsades därefter hem tillsammans med familjen.

76. Man som uppträtt konstigt efter mordet. I november 1987 kontaktade en person PU och berättade att en man, NN, betett sig underligt efter mordet. NN, som var åklagare, hade varit mycket hatisk mot socialismen och sagt bl.a. att ”alla sossar borde skjutas”. Uppgiftslämnarens moder hade före mordet sällskapat ett tag med NN, men eftersom NN sedan betett sig så konstigt hade hon gjort slut. NN hade bl.a. erbjudit uppgiftslämnarens moder ett nytt arbete med dubbelt så mycket i lön mot vad hon hade dessförinnan. Enligt uppgiftslämnaren var NN mycket störd och aggressiv. I september 1989 erhöll PU uppgift om att NN avskedats från sin tjänst som åklagare under 1988. Disciplinärendet, som ledde till avskedandet, hade haft med alkoholmissbruk att göra. I slutet av 1993 förhördes uppgiftslämnarens moder. Hon bekräftade uppgifterna ovan. – NN förhördes i början av 1994. Han berättade att han varit ensam hemma vid tiden för mordet. Han var

varken politiskt intresserad eller särskilt vapenintresserad. NN kunde inte förstå uppgifterna som lämnats om honom.

77. *Man som innehade vapen.* I november 1987 inkom ett anonymt tips till PU om att NN kunde vara Olof Palmes mördare. NN hade enligt uppgiftslämnaren bott i Turkiet och innehaft illegala vapen, bl.a. en Magnum. Uppgiftslämnaren, som inte kände NN väl, upprepade flera gånger ”kolla hans vapen”.

78. *Revolverinnehavare som begått självmord.* I januari 1988 hörde en person av sig till PU och berättade att en man han kände vid ett tillfälle visat en Magnum-revolver med lång pipa. I oktober samma år förhöordes mannen. Denne berättade att han ett år tidigare i sitt vapensköp förvarat en .357 Magnum åt sambons son som höll på att ta licens på vapnet. Licensinnehavare var sambons sons pappa, NN. Mannen uppgav att NN köpt vapnet efter mordet och att vapnet kontrollerats av polisen. Vid en kontroll med ifrågavarande polismyndighet bekräftades att NN hade licens på vapnet och att detta var uppvisat en dryg månad efter mordet. – 1993 hörde en anonym person av sig till PU och berättade att NN tagit livet av sig sommaren 1991 genom att skjuta sig med en revolver. Enligt uppgiftslämnaren hade NN känt Christer P. Uppgiftslämnaren uppgav att han varken hört eller trodde att NN var inblandad i mordet.

79. *Psykiskt sjuk man med fixering vid Olof Palme (GG).* Uppslaget angående GG redovisas nedan.

80. *Oidentifierad man som framträtt i media med signalement på gärningsmannen.* I ett inslag i ett nyhetsprogram i TV i februari 1988 lämnade vittnet ”Lennart” ett signalement på gärningsmannen enligt följande ”Avlångt ansikte, kraftigt mörkt hår, mörkblå täckjacka modell äldre, något för korta långbyxor, klumpigt beteende och lunkande långsamt”. PU har försökt identifiera vittnet ”Lennart” men inte lyckats.

81. *Numera avliden man som brukat uppträda hotfullt.* En anonym taxichaufför anmälde i februari 1988 till PU att han föregående dag kört en man som varit berusad, uppträtt hotfullt och berättat att han mördat en mängd personer. Han sade sig ha vapen och vara hörd i PU. På den aktuella adressen hördes fastighetsskötaren. Hon uppgav att passagerarens signalement och uppträdande mycket väl stämde med hur en boende i huset brukade bete sig i berusat tillstånd. – Vid en registerslagning i november 1996 konstaterades att den aktuella personen avlidit i oktober 1993.

82. *Ensamstående man boende i innerstaden som gjort sig av med en hittills icke återfunnen revolver av den typ som användes vid mordet*

(GH). GH har bedömts vara ett GMP-objekt. Uppslaget om GH redovisas nedan.

83. *Oidentifierad rättshaverist*. I augusti 1987 lämnade en person uppgifter om en "rättshaverist" han träffat. Uppgiftslämnaren hade under en viss period av sitt liv varit medlem i ett religiöst samfund. Han hade där träffat en man, som enligt uppgiftslämnaren liknade den s.k. fantombilden. Mannen hade samlat en grupp människor runt sig som argumenterat mot svenska myndigheter. Anledningen till detta hade ursprungligen varit att mannen skönstaxerats. Politiskt hade mannen befunnit sig längst ut på högerskalan.

84. *Psykiskt störd man som tagit kontakt med PU*. NN skickade i april 1994 ett brev till PU. I brevet skrev NN att han trodde att kulan som dödade Olof Palme egentligen var avsedd för honom eftersom många hatade honom och anklagade honom för att ha "porrat" med en liten flicka. Att Olof Palme blev den som fick "klä skott" berodde på att NN älskade Lisbeth en gång i tiden. Därefter skickade NN ytterligare brev med liknande innehåll. – Efter att ha blivit kallad till förhör inkom NN överraskande i februari 1996 till PU. Enligt protokollet från besöket företedde NN klara tecken på psykisk ohälsa men gav intryck av att vara oförarglig och fridsam. NN uppgav att han känt sig delaktig i mordet eftersom han inte velat besöka en förståndshandikappad man. Han trodde att denne man mördat Olof Palme som hämnd för detta.

85. *Man som påstods vara förvirrad, ha vaggande gång m.m.* Några dagar efter mordet hörde en kvinna av sig till polisen och berättade att det i en källare i ett visst hyreshus fanns en man som verkade gömma sig. Mannen, som skulle vara förvirrad och aggressiv, hade funnits i källaren sedan dagen efter mordet. Polisen letade igenom källaren men fann ingen man. Härefter hörde kvinnan av sig vid flera tillfällen med några dagars mellanrum. Kvinnan namngav mannen och berättade att denne var en f.d. sambo till henne. Enligt kvinnan skulle mannen själv ha sagt att det var han som var mördaren. Han hade dessutom en vaggande gång och han hade haft en mörkblå täckjacka av äldre modell som försvunnit efter mordet. I november 1987 fick PU kontakt med mannen, som berättade att han aldrig haft med Olof Palme att göra. Mordkvällen reparerade han sin bil.

86. *Man som spritt rykten om mordet*. I början av mars 1986 kontaktade en person polisen och berättade om en man, som en vecka före mordet skulle ha hört att en svensk ledare skulle komma att mördas. Vid ett uppföljningsförhör samma månad uppgav uppgiftslämnaren att han inte fäst särskilt stor vikt vid uppgifterna. Han hade fått uppfattningen att mannen som lämnat dem endast ville visa sig viktig. – I mars 1993

förhördes mannen. Han berättade att han genom sin sambo fått veta att hennes bror, som befann sig i Göteborg två veckor före mordet, där hört att en svensk ledare skulle mördas. Den som skulle ha sagt detta var en namngiven marinofficer.

7.2.4 GMP-objekt m.m.

Inledande anmärkningar

De kriterier som använts när en person förts upp på kontrollistan framgår inte alltid av dokumentationen. Följande kriterier kan dock utläsas.

- ◇ Abnormitet av olika slag; ”konstiga personer”
- ◇ Anknytning till mordplatsen, via bostad, arbete eller liknande
- ◇ Intresse för mordutredningen
- ◇ Intresse för mordplatsen eller gravplatsen, särskilt i samband med årsdagen 1994

Vid en jämförelse med GMP går det i flertalet fall att förstå hur PU resonerat när en person satts upp på kontrollistan, även om anknytningen till ”profilen” många gånger synes svag. Kontrollistan har fungerat som en ”brutto-lista”. Flera av namnen kan lätt avföras. Det vore med andra ord fel att tro att PU funnit ett så stort antal personer med tydliga beröringspunkter med profilen som listan kan tyda på. Det förhåller sig snarare så att inventeringen resulterat i att sex personer, de som bedömts utgöra s.k. GMP-objekt, haft beröringspunkter av det slaget. De sex GMP-objekten utgjordes av

- ◇ GB, Man iakttagen på mordplatsen årsdagen 1994 (p. 3)
- ◇ GC, Jugoslavisk man tidigare dömd för dråpförsök, se nedan
- ◇ GD, ”Kuf i Vasastan” (p. 42)
- ◇ GE, Psykiskt sjuk man som uppträtt konstigt i samband med mordet (p. 50)
- ◇ GF, Kriminell och psykiskt störd man med utpräglat palmehat, se nedan
- ◇ GH, Ensamstående man boende i innerstaden som gjort sig av med en revolver av den typ som användes vid mordet, se nedan

Av dessa har en, GD, inte tilldragit sig särskilt stort intresse från PU:s sida. En annan, GB, har kunnat avföras efter alibikontroll och ytterligare en, GE, har kunnat avföras på grund av sitt utseende vid tidpunkten för mordet (helskägg). De tre uppslag som återstår redovisas

nedan. Därefter redovisas ett uppslag från kontrollistan, där den berörda personen inte bedömts som GMP-objekt (GG).⁴³

Jugoslavisk man som tidigare dömts för dråpförsök

GC, som åldersmässigt stämmer med gärningsmannens signalement, aktualiserades i PU den 27 augusti 1987 då en person lämnade ett tips om honom. Uppgiftslämnaren hade under våren 1984 suttit i fängelse och där träffat en medfånge, som han nu inte mindes namnet på. Denne medfånge, som uppgiftslämnaren närmare beskrev till nationalitet och ålder, hade yttrat ”Du ... jag kan garantera att jag skall skjuta Palme”. Medfången, som hade dömts för att ha skjutit en man på öppen gata i Göteborg 1979 eller 1980, ansåg sig oskyldigt dömd och skulle efter gärningen ha vänt sig till Olof Palme för att få förståelse för sin sak men blivit avvisad. Uppgiftslämnaren bedömde medfången som mycket farlig och beskrev honom som mörkhårig, mustaschpydd och något lytt på höger ben.

För att få fram identiteten på medfången tog PU i början av september 1987 kontakt med en viss kriminalinspektör i Göteborg. Denne uppgav att det fanns två män som stämde in på beskrivningen och som varit inblandade i samma uppgörelse 1981. Den ene var GC.

Därefter föreligger inga dokumenterade utredningsåtgärder i ärendet förrän två och ett halvt år senare, i februari 1990, då uppgiftslämnaren från 1987 kallades till en fotokonfrontation. Han förevisades bl.a. fotografier av de två aktuella männen. Han pekade ut GC, som den person hans tips avsett. I samband med utpekandet vidtogs en rad åtgärder.

Av domen mot GC avseende den ovannämnda skjutningen och den personutredning som hade gjorts i samband med brottmålet framgick följande.

GC hade sommaren 1981 dömts till sex års fängelse för bl.a. försök till mord och grovt vållande till kroppsskada. Han kom från Jugoslavien, där hans familj hade varit hemlös och levt under svåra förhållanden. När GC varit i sex-sju årsåldern hade han fått flytta till släktingar. Han hade därefter vuxit upp under goda förhållanden och varit en av de bästa eleverna i den skolklass han gått. Efter avslutad sjukvårdsutbildning och militärtjänstgöring hade han kommit till Sverige under mitten av 60-talet. Han hade erhållit arbete inom industrin. I slutet av 70-talet hade han gift sig och fått en son. Under 1981 hade GC ingått i en liga som sysslade med klädstölder. Mellan

⁴³ Uppslaget om GA (p. 1) har berörts ovan under *Allmänt*. Se även nedan under *Sammanfattande anmärkningar*.

denna liga och en rivaliserande liga hade misshälligheter uppstått. Vid ett bråk mellan ligorna i början av maj 1981 hade GC fått ett slag i ansiktet. Han hade anmält saken för polis och därefter rest till Köpenhamn där han införskaffat en revolver. Han hade kommit tillbaka till Göteborg den 8 maj och samma dag, på Kungsportsavenyn, hade han använt revolvern mot en av motståndarligans medlemmar. Han hade också skjutit en medlem i den egna ligan i magen. Ett vittne, en polisman som vid tillfället inte hade varit i tjänst, beskrev under rättegången händelseförloppet på följande sätt.

Polismannen hade gått Kungsportsavenyns östra trottoar i riktning mot centrum. När han befann sig vid uteserveringen "La Gondola" hörde han en smäll. Han tittade till och fick se fyra män, som stod utanför en Mercedesbil vid Kungsportsavenyns motsatta sida. Männerna verkade lite upprörda. Sedan fick han se att en man hade ett skjutvapen i handen. Mannen sköt och en av männen ramlade ner på trottoaren innanför Mercedesbilen. Polismannen trodde först det var fråga om en lek, men sedan kom en man springande emot den som hade skjutit. Mannen med vapnet avfyrade då ännu ett skott, som träffade den springande mannen i magtrakten varvid denne föll till marken. Gärningsmannen vände sig därefter mot den först skjutne, som fortfarande låg på marken en à två meter bort, och sköt ytterligare tre eller fyra skott mot denne. Gärningsmannen gick sedan baklänges några steg, stoppade ned vapnet i ena innerfickan på kavajen, knäppte kavajen och gick sakta över Kungsportsavenyn och in på Storgatan.

Av det rättspsykiatriska utlåtandet framgick att GC under själva undersökningen klagat på att polis och rättsliga myndigheter underlåtit att göra något åt den rivaliserande jugoslaviska ligan. GC hade framhållit att han varit mycket rädd eftersom han av den andra ligan "varit dömd till döden" och att skjutningen skett i panik. Han hade med emfas hävdats att han var oskyldigt dömd och att påföljden utgjorde ett justitiemord. Han undersöktes rättspsykiatriskt men ansågs inte vara i behov av sluten psykiatrisk vård.

Under februari/mars 1990 bedrev PU inre spaning mot GC. Det klarlades att han frigivits villkorligt i maj 1984. Han stod som utvandrad från Sverige. Vidare fick man kännedom om att GC var involverad i en narkotikahärva. I samma härva satt en man häktad. Denne man förhöordes av PU och lämnade därvid namn på en del personer som hade samröre med GC. Enligt polisen var GC tillsammans med en annan person huvudman i narkotikahärvan och det fanns uppgifter i utredningen om att GC tillsammans med en annan person varit i landet 1989 för att driva in en skuld. Enligt den drabbade hade GC då varit beväpnad med en pistol eller revolver.

Från säkerhetspolisen erhöles information om att GC förekom i säkerhetspolisens register. Förutom det som redan var känt fick PU via säkerhetspolisen vetskap om att GC kallades för "gaphalsen" och att han inte var involverad i någon form av jugoslavisk exilverksamhet.

För att försöka fastställa vad GC gjort efter frigivningen 1984 och fram till tiden för mordet på Olof Palme och även tiden därefter förhörde PU under våren 1990 ytterligare personer; sammanlagt förhördes ett tiotal personer. Genom förhören klarlades det att GC någon månad efter frigivningen hade rest till Jugoslavien, där han tillbringat ca ett halvår. Därefter hade han återvänt till Sverige.

En person som förhördes vid två tillfällen våren 1990 berättade att han under 1987 i Stockholm blivit bekant med GC, som då arbetat på en restaurang och bott på Kungsholmen. De hade därefter under 1988 köpt och drivit en restaurang ihop utanför Stockholm. Kompanjonskapet hade upphört efter tre månader på grund av samarbetssvårigheter och GC hade därefter flyttat tillbaka till Jugoslavien.

Diverse andra uppgifter angående GC framfördes. GC hade 1986 eller 1987 varit i Stockholm och arbetat på restaurang. Han var enligt en uppgift alltid klädd i en gammaldags halvlång mörk rock. Det sades också att GC vid denna tid varit slätrakad och att han gick "som en anka".

Härefter föreligger inga dokumenterade åtgärder förrän i december 1992, då PU gjorde ett försök att via Interpol i Kroatien få höra GC. Interpol meddelade i mars 1993 att det inte gått att fastställa GC:s identitet, bostadsadress eller födelseort.

PU synes återigen ha börjat arbeta med ärendet innan GMP presenterades i januari 1994. I början av februari begärde PU att UD via diplomatiska kanaler skulle uppdra åt myndigheterna i Serbien att lokalisera GC och förhöra honom.

Vid den genomgång av utredningsmaterialet som PU gjorde i anledning av GMP togs GC upp på den s.k. GMP-kontrollistan och han kom därefter också att klassificeras som GMP-objekt.

I mars 1994 tog PU kontakt med en tjänsteman på regeringskansliets förvaltningskontors arkivenhet. Anledningen till kontakten var att PU ville utreda huruvida det var möjligt att via arkivets register kunna fastställa om en skrivelse till Olof Palme, annat statsråd, departement eller liknande inkommit från viss person. Enligt tjänstemannen fanns det möjligheter att via arkivets register få fram en viss skrivelse om denna var fem år gammal eller äldre, dock inte äldre än från 1965. Handlingar ställda till Olof Palme personligen förvarades särskilt i arbetarrörelsens arkiv medan handlingar ställda till Olof Palme i dennes egenskap av statsminister först förvarades på Statsrådsberedningen i fem år och därefter i arkivet.

På en direkt fråga från PU om en person med GC:s namn inkommit med en skrivelse uppgav tjänstemannen spontant att GC måste vara identisk med en person som 1984 besökt förvaltningskontoret för att återfå en till statsministern insänd handling. Mannen hade först varit i kontakt med andra departement men blivit hänvisad till centralarkivet. Mannen, som var i 40-årsåldern, hade varit utlänning och burit samma förnamn som GC. Han hade uppträtt mycket hotfullt, berättat att han blivit illa behandlad, att han skulle göra upp med de skyldiga och uttalat ”ni skall dö, jag skämtar inte”. Under samtalet hade det kommit fram att mannen varit inspärrad och nyligen hade släppts fri. I samband med att mannen tagit fram något ur sin portfölj hade tjänstemannen sett ett ca 25 cm långt pistolliknande föremål. Hon hade blivit rädd, vilket mannen sett, för han hade lugnande förklarat att hon inte behövde vara orolig eftersom han inte var ute efter henne.

Någon handling från GC hade hon inte hittat. Efter händelsen tog hon kontakt med chefen för enheten respektive den säkerhetsansvarige. Därefter installerades en larmknapp i lokalerna. Tjänstemannen trodde inte det hade gjorts några anteckningar om incidenten. I anledning av de uppgifter tjänstemannen lämnat företogs en konfrontation varvid hon fick se fotografier av elva män. Hon pekade ut GC som den person som var mest lik mannen som besökt henne i arkivet, men tillade att han inte haft någon mustasch. Vid en sökning i arkivregistret hittades inga skrivelser från GC.

Några dagar efter förhören med tjänstemannen på arkivenheten tog PU också kontakt med arbetarrörelsens arkiv och bibliotek. Inte heller där fanns någon skrivelse från GC.

Följande månader, dvs. under våren 1994, arbetade PU intensivt med ärendet. Uppföljningar gjordes av tidigare utredningsåtgärder. Nya förhör hölls såväl med redan tidigare förhörda personer som med nya personer. Bl.a. förhördes en av GC:s kompanjoner igen. Han berättade då att GC under 1988 hållit på med narkotikaaffärer i stor omfattning. Han hade gjort täta resor mellan Sverige och Jugoslavien och ordnat kurirer så att heroinpartier kom till Sverige.

Under mars skickade PU genom Interpol en förfrågan om GC till vissa europeiska länder. I april 1994 utfärdades en personefterlysning på GC, som söktes för förhör i våldsbrottsutredning. Samma månad kompletterades redan tidigare lämnade uppgifter till UD. Enligt ambassaden i Belgrad var det förenat med stora risker att vända sig till myndigheterna i Serbien eftersom man inte visste vem man kunde lita på. Ambassaden erbjöd sig istället själv att via en av ambassaden anlitad advokat göra egna efterforskningar på platsen. Samarbetet med svenska ambassaden i Belgrad fortsatte en bra bit in på hösten men ambassadens undersökningar ledde inte till något resultat.

Under våren kontrollerades också vissa hotell utanför Stockholm där PU misstänkte att GC kunde ha bott vid sina vistelser i Sverige. En hotellägare kunde med bestämdhet säga att GC bott på hotellet två gånger, varav en någon gång under 1985/86.

I en annan del av utredningen, troligen under arbetet med utredningen av de olika uppslagen på den s.k. GMP-kontrollistan, tog PU under hösten 1994 kontakt med en uppgiftslämnare, som redan dagen efter mordet hade hört av sig till polisen och berättat om sina iakttagelser på mordplatsen samma morgon. Uppgiftslämnaren hade sett en man som uppträtt underligt och som stämde in på gärningsmannens signalement. Mannen hade vaggat fram och tillbaka i "ankstil", flinat och mumlat. Uppgiftslämnaren förevisades elva fotografier, varav ett av GC. Uppgiftslämnaren pekade ut GC ("påminner jäkligt mycket om mannen"). Han uppgav att mannen haft "iskalla ögon och grovhuggna drag". Han hade inte uppfattat honom som typisk utlänning. Mannen hade yttrat något om "där fick den jäveln". Uppgiftslämnarens f.d. flickvän, som varit med vid tillfället, fick också se fotografierna. Hon utslöt alla utom GC som hon tyckte såg bekant ut. Det som inte riktigt överensstämde var att mannen ifråga inte haft mustasch. Som hon mindes det hade mannen varit i 40-50 årsåldern och ca 180 cm lång. Hon trodde inte att mannen var utlänning. Om klädseln uppgav hon att han haft en halvlång, mörk och "lumpaktig" rock.

PU upprättade i april 1995 en sammanställning av ärendet. Sammanställningen avslutas med en sammanfattning, där nio omständigheter som talar för att GC skulle kunna vara mördaren anges.

1. GC avviker inte nämnvärt från tillgängligt signalement.
2. Hans tidigare modus operandi överensstämmer till viss del med det Olof Palmes baneman använde.
3. Han är ur "profil synpunkt" rimlig.
4. Han skjuter för att döda (mordförsök på öppen gata).
5. Han anser sig utsatt för justitiemord.
6. Han anser att ansvaret för vad som hänt honom är Olof Palmes.
7. Han har försökt få rättelse genom personlig kontakt med Olof Palme (enligt vad han själv sagt till andra personer).
8. Han har uttalat sig kraftfullt om att skjuta Olof Palme.
9. Han har, genom sitt besök på Regeringskansliet, visat att hans hat mot Olof Palme inte avklingat under fängelsetiden, snarare tvärtom. Han var vid det tillfället dessutom beväpnad.

Utredningen mot GC har fortsatt. Bl.a. har förhör hållits med ytterligare en person som hade varit intagen på samma kriminalvårdsanstalt som GC. De hade umgåtts en del eftersom de känt varandra sedan lång tid.

Enligt uppgiftslämnaren var GC en storlangare och tjuv. Han levererade bl.a. vapen från Danmark. GC hade berättat att han skrivit eller ringt till Olof Palme personligen angående att han ansåg sig oskyldigt dömd. Några dagar innan han frigavs hade GC sagt ”när jag kommer ut så ska jag göra något stort så de aldrig glömmer mig”. Han hade också sagt ”jag ska fixa honom, han ska dö, Palme”.

I december 1996 skickade PU en ny begäran till UD om att få förhöra GC. Som anledning till förhöret angavs att GC i ärende angående grovt narkotikabrott m.m. skulle höras upplysningsvis om sina förehavanden i Sverige efter 1984. Enligt PU återkallades emellertid denna begäran, eftersom man när det gäller anledningen till förhöret inte kan ange en annan anledning än den verkliga vid en officiell framställan om internationell rättshjälp.

Förundersökningsledaren Jan Danielsson begärde i en ansökan till Stockholms tingsrätt i juni 1997 att tingsrätten skulle besluta om rättshjälp i brottmål avseende förhör med GC i det forna Jugoslavien. Vidare begärdes att den utredningsman vid Palmegruppen som handlagt ärendet skulle få närvara vid förhöret. Tingsrätten beviljade framställningen och denna överlämnades till UD för vidare handläggning. – UD redovisade ärendet i januari 1998. Till svaret fogades ett protokoll över ett förhör som hållits med GC i november 1997 vid en domstol i Montenegro. Vid förhöret uppgav GC enligt protokollet bl.a. följande.

Han hade ingen kännedom om mordet på Olof Palme förutom det han fått reda på via massmedia. Vid tiden för mordet befann han sig i Jugoslavien, dit han kommit i slutet av 1985. Han stannade i Jugoslavien hela 1986. Han hade varit i Sverige ett tjugotal gånger efter mordet på Olof Palme och kunde inte förstå hur han kunde förknippas med detta mord.

Härefter har Palmegruppen i ett brev till Jan Danielsson i januari 1998 uppgett att spaningsledningen beslutat att hos myndigheterna i Montenegro begära tillstånd för utredningspersonal vid PU att närvara och biträda vid ett kompletterande förhör med GC. Anledningen till detta angavs vara att de svar som GC hade givit inför förundersökningsdomaren vid domstolen i Montenegro tarvade förklaringar och följdfrågor. Det hemställdes därför att Jan Danielsson skulle begära tillstånd för utredningsmän från Palmegruppen att närvara och biträda vid kompletterande förhör med GC.

I en skrivelse till UD i februari 1998 hemställde Jan Danielsson om att en ny framställan om förhör skulle göras och att utredningsmän från Palmegruppen skulle få närvara vid förhöret.

I augusti 1998 inkom emellertid via UD en skrivelse från ambassaden i Belgrad, som erhållit ett svar från Utrikesministeriet i Belgrad på

Jan Danielssons nyssnämnda begäran om kompletterande förhör. I svaret från Utrikesministeriet angavs att precisering var nödvändig i frågan huruvida GC skulle höras som vittne eller misstänkt och att information måste lämnas om de närmare omständigheter som förhöret skulle avse. Utrikesministeriet meddelade också att det enligt jugoslaviska bestämmelser var förbjudet för poliser att närvara vid förhör och ställa frågor. Detta var endast tillåtet för den behöriga åklagaren.

I en skrivelse till UD i september 1998 har Jan Danielsson kompletterat den tidigare hemställan i begärda avseenden, varvid han bl.a. uppgett att GC snarare skall höras som misstänkt än som vittne även om misstanken är "ganska svagt underbyggd".

Något svar på denna begäran har inte inkommit under den period vår granskning av uppslaget omfattat.

Kriminell och psykiskt störd man med utpräglat palmehat

GF aktualiserades i PU vårvintern 1994, som en konsekvens av publicitet kring arbetet med GMP. Utredningen pågick sedan kontinuerligt, bitvis intensivt, under ett och ett halvt år för att slutligen avskrivas i ett formellt åklagarbeslut. Uppslaget skiljer sig i det hänseendet från de övriga tre som behandlas i detta avsnitt, där utredningen skett i omgångar och tidsutdräkten liksom de överväganden förundersökningsledningen kan ha gjort i de hänseendena tilldrar sig intresse. Bl.a. på grund av den skillnaden redovisas detta uppslag inte kronologiskt, utan i en mer fritt sammanfattande form.⁴⁴

Uppgifterna om GF inkom efter uppgifter i massmedia kring PU:s diskussioner med FBI om gärningsmannaprofilen och om den personlighetstyp som PU intresserade sig för. GF företedde överensstämmelser med den personlighetstypen. Uppgifter om GF kom från flera oberoende källor. Följande uppgifter framkom och framfördes i utredningen kring GF.

GF stämde åldersmässigt med signalementet på gärningsmannen. Även utseendet kunde stämma. Han hade vid mordtidpunkten varit slät-rakad men senare anlagt mustasch och sedermera helskägg. Han hade ett klumpigt, haltande sätt att röra sig. Han beskrevs genomgående som personlighetsstörd.

GF var uppenbarligen mycket negativt inställd till Olof Palme och hade i flera sammanhang uttalat att "Palme borde skjutas" eller liknande. En person som omnämnt Olof Palme i positiva ordalag hade

⁴⁴ Vad som återges är sådana uppgifter och påståenden som framkommit i utredningen och som inte är uppenbart substanslösa.

därvid blivit slagen av GF. GF hade själv berättat att han vid flera tillfällen förföljt Olof Palme ute på stan. GF skulle även ha berättat att han besökt Olof Palmes hem och lagt avföring i brevlådan. Dagen efter mordet uppträdde han konstigt och uttalade tillfredsställelse över att Olof Palme var död. Han hade även sagt att han hade varit på mordplatsen och följt efter en person som sprungit därifrån, men inte hunnit ifatt samt att han på mordplatsen slängt ut en handfull knappar för att "lura polisjävlar". Det uppgavs att man i GF:s hem ofta diskuterade mordet. GF uppgavs ha berättat att han skadat gravstenen genom att fläcka den med smörj fett. Efter mordet hade GF målat en tavla, som föreställde Gustav III när denne blev mördad under maskeradbalen. Enligt uppgift skulle tavlan vid en närmare betraktelse föreställa ett annat motiv. En tolkning var att tavlan föreställde Olof och Lisbeth Palme samt GF. Tavlan var inte daterad men papperet som tavlan målats på var, enligt uppgift, präglat 1987.

GF hade inte något fast arbete. Han synes ha sysslat med kriminell verksamhet. Han hade vid upprepade tillfällen dömts för misshandelsbrott. Det fanns flera polisanmälningar angående misshandel och olaga hot mot honom, anmälningar som dock hade avskrivits eftersom GF inte gått att spåra. Vid ett tillfälle hade han visiterats i samband med ett gripande, varvid det framgick att han hade handlingar som angav falsk identitet. GF var inte känd hos säkerhetspolisen.

GF disponerade en revolver, enligt vissa uppgifter kan det ha rört sig om en .357 magnum, varvid vissa omständigheter emellertid talade för att revolvren var av en annan typ än den som använts vid mordet.

GF var ytterst svår att få kontakt med. Han hade, möjligen i början av 1986, officiellt flyttat utomlands. Utredningen visade dock entydigt att han hela tiden bott i Sverige, i en lägenhet i mordområdet. Han disponerade även ytterligare en lägenhet i mordområdet. Dessutom hade han flera arbetslokaler i Gamla stan, helt nära makarna Palmes bostad.

Det genomfördes flera kontroller avseende de uppgifter som framförts om GF. Några på mordplatsen utströdda knappar hade inte hittats i samband med brottsplatsundersökningen. Familjen Palme bekräftade inte uppgifter om avföring i brevlådan. Gravstenen hade dock vid flera tillfällen angripits genom att fett hällts över den.

Vid spaning mot GF noterades vid ett tillfälle att denne, då han passerade mordplatsen, spottade på den minnesplatta som markerar den plats där Olof Palme dog.

På försommaren 1994 begärde förundersökningsledningen hos Stockholms tingsrätt att GF skulle bli föremål för telefonavlyssning. Stockholms tingsrätt beviljade samma dag telefonavlyssning under en månads tid. Dokumentation över dess resultat saknas (se nedan). I

september 1994 beslöt förundersökningsledningen att GF skulle förhöras upplysningsvis. PU lyckades emellertid inte lokalisera honom. Vid denna tid skickade PU också ut en förfrågan via Interpol om GF förekom i några utländska register. Inga positiva svar erhöles. I november 1994 utfärdades en personefterlysning. PU bedrev sedermera också fysisk spaning efter GF men man lyckades inte hitta honom.

I slutet av mars 1995 observerades GF av polisen. Han försökte undkomma, men polisen följde efter. Efter en språngmarsch greps han och medtogs till förhör. Han förhördes under drygt tre timmar. Många frågor vägrade han att besvara. Han sade sig ha varit i Köpenhamn under mordkvällen. Han bekräftade också uppgiften om att han i slutet av 1960-talet/början av 1970-talet hade köpt en revolver. Det rörde sig om en långpipig revolver med 22 mm kaliber. Enligt GF hade vapnet försvunnit efter något år i samband med att han bjöd hem obekanta personer. Något annat vapen hade han aldrig haft. Han uppgav att han inte gillat Olof Palme eftersom denne var socialdemokrat. Han hade inte följt efter Olof Palme vid något tillfälle och inte heller hållt smörjolja på gravstenen.

I augusti 1995 beslöt Solveig Riberdahl att förundersökningen mot GF skulle läggas ned med följande motivering: "Vad som kommit fram under utredningen innebär inte att det kan styrkas att GF gjort sig skyldig till brott. Ytterligare utredning som på något avgörande sätt kan bringa klarhet kan inte heller förväntas."

I ett brev från en utredningsman vid PU till en annan, daterat i september 1995, uppges att Solveig Riberdahl hade kontaktats i anledning av att det krävdes ett åklagarbeslut för att anteckningar och upptagningar från telefonavlyssningen mot GF skulle kunna förstöras. Solveig Riberdahl hade enligt brevet uppgivit att hon ville tänka över ett sådant beslut, men att hon övervägde att tills vidare spara materialet, eftersom detta endast utgjorde en liten del av en mycket stor utredning och det var svårt att veta vilka uppgifter som kunde komma att ha betydelse i framtiden. Under samma uppslag finns en promemoria av en utredningsman vid PU, där denne uppger att han senare i september blivit kontaktad av Anders Helin, som meddelat att Solveig Riberdahl beslutat att anteckningar och upptagningar från telefonavlyssningen rörande GF skulle förstöras, vilket också skedde.

Ensamstående man boende i innerstaden som gjort sig av med en hittills icke återfunnen revolver av den typ som användes vid mordet

GH, som åldersmässigt stämmer med gärningsmannens signalement, aktualiserades i PU genom den provskjutningsaktion som förundersökningsledningen tillsammans med spaningsledningen 1989 beslutade om. Provskjutningsaktionen skulle omfatta samtliga i Stockholms län registrerade vapen som var tänkbara som mordvapen. GH var sedan 1980 registrerad innehavare av bl.a. en revolver Smith & Wesson .357 Magnum med sex tums pipa. PU noterade i augusti 1993 att GH:s revolver återstod att undersöka och provskjuta.

Av förundersökningsregistret är det inte möjligt att få fram någon uppgift om när GH första gången kallades till PU för att hans vapen skulle provskjutas. Två påminnelser som skickats till honom i januari 1990 respektive i maj samma år har PU dock i efterhand fått fram kopior av. Påminnelserna är undertecknade av utredningsmannen Torsten S. PU har vidare i maj 1996 fått fram att två slagningar gjordes avseende GH i oktober 1989. Av den ena slagningen framgår att GH dömts för djurplågeri och på resultatet av den andra slagningen finns två anteckningar gjorda av Torsten S, dels "Adr. rätt 17/5", dels "Påminnelse 900126".

Den 11 januari 1994 fick PU kontakt med GH per telefon. Några uppgifter om vilka ansträngningar som gjorts för att få tag på GH före detta datum finns inte, förutom de två påminnelserna och anteckningarna på utförda slagningar. Vid telefonsamtalet den 11 januari berättade GH direkt att han av ekonomiska skäl hade sålt vapnet under hösten 1992 till en yngre man som han träffat på en uteservering vid Café Opera. Köparen, som var av sydeuropeisk härkomst, ville först sälja narkotika till GH. GH var inte intresserad av detta men de hade i stället börjat prata om vapen. GH hade berättat att han hade en revolver och mannen hade blivit intresserad av att köpa denna. GH ville ha betänketid och man stämde därför möte följande dag på samma plats och vid samma tid. Efter visst funderande hade GH bestämt sig och han återvände därför nästa dag med vapnet och ett 25-tal hemladdade patroner. Han erhöll 5500 kr som betalning. Mannen som köpte vapnet presenterade sig inte, men var i 20-årsåldern och ca 180 cm lång. Revolvern var, enligt GH, svartblånerad med träkolvplattor.

Den 12 januari 1994 tog PU en ny telefonkontakt med GH för att komplettera förhöret med en fråga om vad han gjort vid tiden för mordet på Olof Palme. GH uppgav att han haft influensa och därför hade befunnit sig ensam i sin lägenhet. Han hade då bott i innerstaden.

GH berättade också att han var ensamstående, hade normal kroppsbyggnad och var ca 185 lång.

Den 13 januari 1994 gjorde PU en anmälan till vederbörlig polismyndighet mot GH, som misstänktes för grovt brott mot vapenlagen. Av ett bifogat personblad framgår att åklagarinträde skedde den 17 januari 1994 och att chefsåklagaren Anders Helin var förundersökningsledare. Den 13 januari gjordes också en ny registerslagning på GH.

Det förekommer sedan inga dokumenterade utredningsåtgärder förrän ett år senare, i januari 1995. Under mellantiden presenterades GMP för PU och vid den genomgång av materialet som PU gjorde i anledning av denna kom GH att upptas på den GMP-kontrollistan. Han kom senare att klassificeras som GMP-objekt.

I början av januari 1995 tog utredningen mot GH viss fart. Genom inre spaning fick PU bekräftat att han var ensamstående. Försäkringskassan hade inga uppgifter om honom sedan 1986. Kontakt togs med hans tidigare arbetsgivare. Arbetsgivaren hade gjort en notering om att GH inte var lämplig att återanställa. Från myndighetsregister erhöles uppgift om att GH hade skulder, främst avseende obetalda skatter. Det framkom vidare att GH ansökt om socialbidrag i december 1994. Vid en kontroll med låneinstitut i Stockholm framkom att GH under 1994 tagit flera lån.

Vidare tog PU kontakt med generalagenten för Smith & Wesson i Sverige. Därifrån uppgavs att en vapenhandlare skulle ha betalat ca 2 500 kr för en sådan revolver som GH innehaft om den hade varit i normalskick. Om vapnet varit i extremt gott skick hade en handlare kunnat betala ca 4 000 – 5 000 kr för det. Vapenhandlaren skulle sedan ha lagt på ca 1 000 kr vid en försäljning.

Förundersökningsprotokollet och domen avseende det djurplågeri som GH tidigare dömts för beställdes in. Djurplågeriet bestod av att GH vid ett tillfälle sparkat en grannes hund för att han blivit irriterad över att denna sprang lös och skällde. Hundens ägare hade påstått att GH även hotat henne genom att säga ”jag skall slå ihjäl dig” och GH åtalades därför för såväl djurplågeri som olaga hot. Åtalet för olaga hot hade emellertid ogillats.

Den 13 januari 1995 kontaktade PU Torsten S, den polisman som undertecknat påminnelserna till GH. Denne tillfrågades om han kunde erinra sig att han vid något tillfälle gjort hembesök hos någon innehavare av en Smith & Wesson .357 Magnum. Torsten S berättade att han gjort ett enda hembesök i anledning av provskjutningsaktionen. Hembesöket gällde en revolverägare bosatt i ett sommarstugeområde. Han hade fått kontakt med revolverägaren, som först varit avogt inställd men som blivit mer välvillig när hans stora radioamatörintresse

fördes på tal. Torsten S antog att han kommit överens med vapeninnehavaren att denne skulle inkomma med sitt vapen vid ett senare tillfälle. I protokollet över förhöret med Torsten S framgår inte när i tiden som hembesöket hos revolverägaren skulle ha skett.

Den 17 januari 1995 hämtades GH till förhör efter ett beslut av Anders Helin. Han berättade att han hade köpt revolvern begagnad och att han haft ett hölster till den. Under lång tid efter mordet hade han väntat på att polisen skulle kontakta honom för att provskjuta hans vapen. Han räknade med att han skulle vara en av dem som polisen först skulle söka upp, bl.a. på grund av att han var innehavare av en Smith & Wesson .357 Magnum och att han bodde på ca 15 minuters promenadavstånd från mordplatsen. GH kunde inte erinra sig att han fått några påminnelser om provskjutning. Han uppgav på särskild fråga att han inte var radioamatör. GH berättade vidare att han 1980 hade vunnit en stor summa pengar på spel. Han hade då sagt upp sig från sin anställning. Förutom en period 1982-1984 hade han sedan spelvinsten inte haft något arbete. Efter spelvinsten började han göra aktieaffärer i allt större omfattning. I samband med att aktiemarknaden rasade kom han på visst obestånd och under sommaren 1992 hade han en del skulder. Det var under denna tid, sommaren 1992, som han på grund av sin ekonomiska situation bestämde sig för att sälja revolvern, då han träffade mannen i Kungsträdgården. GH vidhöll att han vid tidpunkten för mordet legat nedbäddad i bostaden. På särskild fråga om vad han tyckt om Olof Palme uppgav han att han inte sympatiserat med den skattepolitik Olof Palme hade fört men att han inte haft något emot Olof Palme personligen. GH delgavs under förhöret misstanke om brott mot vapenlagen, vilket han erkände. – Vid förhörstillfället sammanfördes GH med Torsten S. De visade sig inte känna igen varandra.

Samma dag, dvs. den 17 januari, gjordes husrannsakan i sommarstugan. Den blev resultatlös. Denna dag förhördes också GH:s moder. Hon underrättades om att anledningen till förhöret var en del oklarheter rörande GH:s vapeninnehav. Vissa från ”profilsynpunkt” intressanta omständigheter framkom.

Den 19 januari 1995 företogs en vallningsliknande åtgärd med Torsten S. Denne dirigerade färden till området där GH:s sommarstuga låg, men kände inte riktigt igen sig när man kom fram till själva stugan. Han trodde att han varit vid stugan men var inte helt säker. Under besöket erinrade han sig att det troligen gått till så att han först kommit till fel ställe, en stuga som ägdes av en person med samma namn som GH. Han fick kontakt med en kvinna som förklarade att det fanns ytterligare en GH som brukade vistas i en sommarstuga. Torsten S trodde att kvinnan på något sätt varit behjälplig med rätt adress, eventuellt genom att vid ett senare tillfälle återkomma med adressuppgiften.

Han var säker på att han träffat någon vid sommarstugan och att denne inte var identisk med GH, som han alltså hade konfronterats med vid det nyss nämnda mötet då GH hördes den 17 januari. Torsten S uppgav att han trodde att han skrivit något om samtalet med kvinnan. Någon sådan anteckning finns dock inte registrerad. Däremot synes det ha varit utrett att Torsten S inte framfört någon påminnelse till GH.

Den 20 januari 1995 besökte PU GH i sommarstugan. GH lämnade vid detta tillfälle namnen på en del bekanta i den skytteklubb som han var medlem i. Dagarna härefter förhördes tre personer som bott grannar med GH. Ingen av dem mindes GH. Vidare förhördes personer i skytteklubben. Enligt dessa var GH en särpräglad person. Han var vidare mycket intresserad av skytte och en tävlingsmässigt mycket duktig skytt.

Den 26 januari 1995 gjorde PU ett nytt besök i sommarstugan hos GH i anledning av att vissa kompletterande frågor skulle ställas. Bl.a. tillfrågades GH om han visste när aktieomsättningsskatten höjdes. Han svarade utan att tveka "1986" och berättade att höjningen, som varit en procent, var en förarglig belastning men inte mer. GH uttryckte vid detta tillfälle också sin irritation över att han "var skuggad och övervakad och att hans telefon avlyssnades". Enligt förhörprotokollet led han vid tillfället av "förföljelsemani".

Ytterligare utredningsåtgärder företogs. Det framkom att GH de senaste åren blivit alltmer sluten, bitter, grubblande och försjunken i egna tankar. Vid ett tillfälle långt före mordet hade GH, enligt vad han själv skulle ha berättat, haft vapenvård av sin revolver. Ett vådaskott hade då gått av. Kulan hade på något sätt gått igenom TV:n och in i väggen bakom. Ett splinter från en del av mantlingen hade fastnat i dörrposten till balkongen.

Mot bakgrund av dessa uppgifter beslöt PU att göra husrannsakan i lägenheten (som inte längre beboddes av GH). Denna utfördes den 31 januari 1995 och ett trästycke innehållande ett metallfragment togs i beslag. Samma dag skickades trästycket till SKL för undersökning. SKL uttalade sedermera att metallfragmentet utgjorde en del av manteln till en kula av okänd typ och kaliber, att på manteldelen inte förekom spårpartiklar användbara för identifiering av det använda vapnet och att manteldelen inte härrörde från en kula med samma blyisotopsammansättning som de kulor som upphittats på mordplatsen.

Under februari 1995 förhördes GH vid ytterligare två tillfällen, främst om vådaskjutningen. Han bekräftade uppgifterna men betonade att det hela varit en ren olyckshändelse. Han trodde att den kula som gått av var försedd med kopparmantel. Han mindes inte fabrikatet. På fråga om han kände igen en Winchester Western metal piercing-patron svarade GH "det gör väl alla som har eller äger en 357:a". GH trodde

sig inte ha haft just denna ammunition men sade sig ha haft en liknande tysk sådan.

I september 1995 underrättades GH om att spaningsledningen beslutat att i massmedia ge publicitet åt den av honom avgivna berättelsen om hur han sålt sitt vapen. Det påpekades för GH att man inte helt kunde utesluta att hans namn därvid skulle bli allmänt känt. GH tillfrågades om han i detta läge ville ändra sin berättelse om vapenförsäljningen. Han svarade att hans version stod fast.

Vid fortsatt utredning framkom följande uppgifter och påståenden. GH:s utseende hade enligt uppgiftslämnare likheter med det signalement som Lisbeth Palme avgivit. GH, som sysslat med aktieaffärer i stor omfattning, hade fått ekonomiska problem efter ett regeringsbeslut. GH skulle vidare ha skjutit mot Olof Palme när denne var på TV.

Andra utredningsåtgärder gav liknande information. Det berättades vidare att GH hade starka aversioner mot Olof Palme och inte kunde tala om Olof Palme utan att "det låste sig". Personlighetsmässigt framkom uppgifter som överensstämde med "profilen".

Det hade framkommit att GH på årsdagen av mordet 1995 besökte ett konditori snett mitt emot mordplatsen på Sveavägen. På årsdagen av mordet 1996 konstaterades att GH besökte samma konditori på nytt. Det visade sig att GH sedan länge var stamkund på konditoriet och att han besökte det en till två gånger i veckan. Enligt sagesmän från konditoriet verkade GH vara lite "udda" och hade en "stirrande blick".

Hans Ölvebro medverkade i oktober 1995 i TV-programmet "Efterlyst". Upplysningar om GH:s skjutvapen skall då ha efterfrågats. Detta framgår i en promemoria från september 1997. "Efterlysningen" ledde inte till något resultat.

PU har i olika avseenden försökt analysera uppslaget. Man har bl.a. upprättat fem olika promemorior angående GH:s förhållanden till utredningen och till sina skjutvapen samt kring hans sociala förhållanden. Ett antal från "profilsynpunkt" intressanta omständigheter framkom.

I maj 1996 upprättade PU en sammanfattning över ärendet mot GH. Sammanfattningen avslutas med åtta punkter, som gör GH intressant för utredningen.

1. GH var vid tidpunkten för mordet bosatt på bekvämt gångavstånd från mordplatsen.
2. Han var innehavare av en Smith & Wesson .357 Magnum med sextums pipa.
3. Han är en erkänt skicklig skytt.
4. Han har visat sig ha detaljkunskaper utöver det vanliga om PU:s olika skeden.

5. Han har fått minst två kallelser 1990 men säger sig inte komma ihåg detta.
6. Hans förklaring om omständigheterna kring försäljningen av vapnet 1992 är föga plausibel.
7. Han har uppgivit att han var sängliggande hemma dagarna före, under och efter mordet. Detta motsägs av annan utredning.
8. Hans utseende, hållning och sätt att röra sig uppvisar förbluffande överensstämmelse med uppgifterna om Olof Palmes baneman.

I början av mars 1998 inkom till PU en skrivelse från Stockholmspolisens. I skrivelsen ställdes frågan huruvida den anmälan som fanns mot GH för brott mot vapenlagen, en anmälan som 1995-01-12 hade överförs till PU, fortfarande var oredovisad. Det påpekades i skrivelsen att brottstiden i anmälan angetts till 1992-01-01, varför preskription kunde ha inträtt. Vidare anmärktes att det var angeläget att ärendet redovisades så fort möjligt med hänsyn till att GH också innehade licens för ett antal andra vapen och att ärendet kunde påverka prövningen av hans vapenlicenser.

Av ett förhørsprotokoll från maj 1998 framgår att GH i april 1998 inställt sig till förnyat förhör efter kallelse. Detta var således efter det att resningsansökan mot Christer P givits in, men några veckor innan Högsta domstolen meddelade sitt beslut. Vid förhöret medverkade förutom en utredningsman från Palmegruppen också förundersökningsledaren Jan Danielsson. GH upplystes om att det brott – brott mot vapenlagen – som han tidigare delgivit misstanke om, skulle komma att avskrivas eftersom preskription inträtt. GH tillfrågades om han stod fast vid sin tidigare berättelse, vilket GH svarade att han gjorde. Jan Danielsson förklarade för GH att detta var av stor betydelse för utredningen, eftersom det fanns en risk för att Christer P:s försvarare vid en kommande rättegång skulle vilja åberopa GH som en alternativ gärningsman och att GH därför skulle kunna tvingas att vittna i en kommande rättegång. – GH kom därefter med påståenden om att företrädare för PU ljugit när man påstått att han inte var telefonavlyssnad eller skuggad. Jan Danielsson betygade med hänvisning till sitt tjänsteansvar att GH inte varit telefonavlyssnad. Denna uppgift trodde inte GH på utan han var övertygad om motsatsen. GH återkom vid flera tillfällen med beskyllningar om att utredarna ljög för honom.

Samma dag som förhöret ägde rum lade Jan Danielsson ned förundersökningen mot GH rörande brott mot vapenlagen på grund av att preskription inträtt.

Psykiskt sjuk man med fixering vid Olof Palme

GG, som åldersmässigt stämde med signalementet på gärningsmannen, aktualiserades i PU redan dagen efter mordet, då två tips om honom kom in. (GG har inte av PU bedömts vara ett GMP-objekt.)

Det ena tipset lämnades av en psykolog, som haft GG som mentalpatient. GG var svårt sjuk i schizofreni och fungerade endast med stark medicin. Han var akademiskt utbildad, hade haft framträdande platser inom olika skol- och ungdomsförbund, men var numera förtidspensionerad. Enligt uppgiftslämnaren var GG helt "Palme-fixerad". Uppgiftslämnaren hade talat med GG ett par dagar före mordet och denne hade då sagt att han hade stora saker på gång tillsammans med Olof Palme. Han hade dock inte låtit hotfull. GG uppgavs vara boende i en lägenhet nära mordplatsen. GG beskrevs som ca 180 cm lång, runt 35 år gammal samt smal och med markerade drag.

Det andra tipset kom från en anonym läkare, som uppgav att GG hatade regimen och Olof Palme. GG stämde enligt läkaren väl in på det utlarmade signalementet.

Ett par dagar härefter följdes det första tipset upp med ett nytt förhör med uppgiftslämnaren. Denne berättade att GG hyst någon sorts hatkärlek till Olof Palme. GG hade vid ett samtal ett par dagar före mordet verkat vara inne i sin hatperiod mot Olof Palme. Vid ett samtal dagen efter mordet hade GG förefallit nöjd och lättad.

I mitten av mars inkom ett tredje tips om GG, som enligt uppgiftslämnaren var psykiskt sjuk, kallade sig "Palmes kronprins" och överensstämde med gärningsmannens signalement.

Den 18 mars 1986 hölls ett kort telefonförhör med GG. Denne berättade att han under mordkvällen varit på ett känt nöjesställe i Stockholm från ca kl. 21 till ungefär kl 2 på natten. Han kunde inte ange någon person som skulle kunna ge honom alibi. GG beskrev sig själv som varande ca 180 cm lång, smal och ha mörkt hår tonat med ljusa slingor. När han kommit hem efter restaurangbesöket hade en kamrat ringt honom och berättat om mordet på Olof Palme. Samma dag förhöordes kamraten, som bekräftade att han ringt och berättat nyheten om mordet för GG. Denne hade blivit mycket upprörd och chockad över beskedet. Kamraten beskrev GG som ca 180 cm lång och mycket smal – knappast vägande över 60 kg.

Några dagar därefter fick två utredningsmän i uppdrag att inhämta uppgifter om GG. Av uppgifterna som inhämtades framgår att GG var psykiskt sjuk och vid ett par tillfällen hade vistats på mentalsjukhus. Han var inte känd för att hysa agg mot Olof Palme. GG hade en bror som var känd narkoman. Enligt anteckningarna var ingen av bröderna

kända för att vara våldsamma. Några vapen hade aldrig varit aktuella hos bröderna.

I maj 1986 kom ett fjärde tips. Enligt denne uppgiftslämnare var GG mentalt störd och hade ansett sig vara Olof Palmes närmaste man. Efter mordet hade GG tillfrisknat och hans mentala koppling till Olof Palme hade försvunnit. Uppgiftslämnaren ansåg att GG var påtagligt lik fantombilden.

I september 1986 inkom ett femte tips från en person, som på en kurs hade stött på en mystisk man, som var mycket lik fantombilden. Mannen bodde nära den plats där den kvinnliga tecknaren mött den person fantombilden föreställer. Mannen talade om Olof Palme i de mest omöjliga sammanhang. I anledning av brevet besökte två polismän en dryg månad senare den person som skrivit brevet. Uppgifterna bekräftades. Det klarlades att mannen var GG. På spaningsuppslaget har gjorts följande anteckning.

Vidare kan tilläggas av vi på KK 1 funnit att det finns tidigare uppslag på GG, och att denne är identifierad och har alibi. *Uppslag G 118.*

Vi anser att utredningen är klar på GG.

Av spaningschefens signatur framgår att uppslaget lades ad acta såsom färdigbearbetat den 12 november 1986.

Knappt ett år senare, i mitten av augusti 1987, fick Stockholmspolisen in en anmälan om att någon skjutit mot en bil parkerad utanför en viss adress. Ingen människa hade befunnit sig i bilen, som tillhörde en ambassad. Den stod parkerad på en särskild plats för beskickningsbilar. Platsen tillhörde en annan ambassad. På denna adress bodde också GG. Samtliga hyresgäster på adressen förhöordes. GG själv förhöordes vid tre tillfällen om händelsen. Han hade varit hemma den kväll skottlossningen ägt rum. Han hade hört tre höga smällar som han uppfattade som skott men blivit så rädd att han inte vågat titta ut på gatan. Vid en kontroll i vapenregistret konstaterades att GG inte hade någon vapenlicens. Av ett personblad framgår att GG under en kort period var misstänkt för skadegörelsen. Åklagarinträde hade skett samma dag; åklagare var Solveig Riberdahl. Den psykolog, som hade lämnat uppgifter om GG redan dagen efter mordet, hördes igen. Inget nytt framkom. De kulor som hittades vid en teknisk undersökning av bilen skickades till SKL för undersökning. Slutsatsen var att kulorna inte överensstämde inte med de kulor som upphittats på mordplatsen. Kulorna var av en annan typ och ett annat vapen hade använts.

I samband med att övriga hyresgäster hördes lämnade en av dem uppgifter om GG. Denne hade varit sjukligt fixerad vid Olof Palme och uppgiftslämnaren hade redan efter mordet tänkt att tipsa polisen om

honom. Han stämde in på gärningsmannens signalement och hade efter mordet färgat håret ljust.

I april 1988 upprättades en kort sammanfattning av ärendet GG. PU konstaterade att GG inte överensstämde med signalementet på mördaren. GG var ca 175 cm lång och påfallande klen byggd. Han vägde ca 55-60 kg. Det konstaterades dock att GG inte hade något alibi vid tidpunkten för mordet (jfr den motsatta uppgiften ovan). Slutligen noterades att skadegörelseärendet hade skrivits av den 25 augusti 1987 med motiveringen "misstänkt (dvs GG, vår anm) oskyldig".

Så långt hade alltså sex personer anmält misstankar mot GG. Han hade hörts om mordet per telefon en gång i mars 1986. Därefter hade han uppmärksammas i skadegörelseärendet, som i och för sig saknade anknytning till mordet, men som ändå synes ha kopplats samman med detta när GG blev misstänkt för det brottet och Solveig Riberdahl utsågs till förundersökningsledare. Efter 1988 års sammanfattning av uppslaget föreligger inga dokumenterade utredningsåtgärder förrän 1994, då det i samband med att GMP diskuterades i medierna inkom ett sjunde tips om GG.

Tipset från 1994 synes inte ha föranlett någon utredningsåtgärd. I november 1995 började PU däremot på nytt att utreda uppslaget. Genom inre spaning konstaterades bl.a. att GG varit psykiskt sjuk sedan mitten av 1970-talet, att han tidigare begått en del småbrott såsom snatterier m.m. och att han inte var känd hos säkerhetspolisen.

I november 1995 kontaktades också personer i de politiska sammanhang som GG haft anknytning till. Inget direkt anmärkningsvärt framkom. Därefter höll PU en rad uppföljningsförhör med tidigare förhörda personer. Uppgifterna om "Palme-fixering" bekräftades men flera av de hörda ställde sig skeptiska till att GG skulle kunna ha något med mordet att göra. Alibiuppgifter söktes men något alibi kom inte fram. I andra förhör framkom att GG eftersträvat plats på socialdemokraternas valsedlar 1985 och att han blivit mycket besviken när detta nekats honom. En person hade känt viss rädsla för vad GG skulle kunna ta sig till.

Vid denna tid företogs inom PU olika typer av analyser i ärendet. Bl.a. upprättades en jämförelse mellan GG:s signalement och de signalement som Birgitta W (på biografen Grand) och Susanne T ("tecknerskan") lämnat. Signalementen visade sig ha ganska stora likheter (om tecknerskan och Birgitta W, se vidare nedan). Vidare gjordes jämförelser med iakttagelser i andra uppslag för att se om några likheter fanns. PU lät också Ulf Åsgård vid rikskriminalens gärningsmannaprofilgrupp ta del av de medicinska journaler som upprättats avseende GG för att ur profilsynpunkt bedöma denne. Åsgård uppgav

efter en genomgång av journalerna att GG inte kunde uteslutas som gärningsman men att han föreföll mindre sannolik.

Av en i januari 1996 upprättad anteckning framgår att det i GG:s journal fanns en uppgift om att denne under 1995 skulle ha misshandlat en kvinna. Anledningen till misshandeln var diskussioner om den efter mordet utfästa belöningen.

I mitten av februari 1996 kontaktades PU av en person som påstod att hon en tid efter mordet på Olof Palme ringt in en uppgift som hon ännu inte blivit kontaktad om. Kvinnan berättade att hon under mordkvällen varit på ett nöjesställe (samma ställe som det GG själv uppgivit att han bevistade på mordkvällen) tillsammans med en väninna. Ca kl. 23.45-00.00 hade hon och väninnan uppmärksammat en man som stod utanför garderoben våldsamt stirrande mot entrédörren. Det framstod som att mannen nyligen anlant. Efter det att det ca kl. 01.40 i högtalarna meddelats att Olof Palme blivit skjuten tilltalades hon av mannen. Denne hade sagt att han visste att uppgiften om Olof Palme var sann eftersom hans flickvän fått veta det av discjockeyn när hon försökt ringa sin fader, som, enligt vad mannen hade tillagt, var statssekreterare. Mannen hade sagt att han studerade vid universitetet. Han hade haft ett sjukligt sätt och hade uttryckt hat mot Olof Palme. När de lämnat restaurangen hade mannen omotiverat berättat att han lånat sin fars överrock. Denna var mörk, vid och knälång. Kvinnan beskrev mannen. Eftersom beskrivningen passade väl in på GG företogs en fotokonfrontation med 15 bilder. Varken kvinnan eller hennes väninna kunde dock peka ut GG. (Även om mycket talar för att kvinnans uppgifter avsåg GG synes den saken således något osäker.)

I februari 1996 lät PU filma GG för att dokumentera hans gångstil, motorik och aktuella utseende. Därefter tog PU kontakt med den ovan nämnda "tecknerskan", som alltså hade gjort den teckning, som legat till grund för fantombilden. Teckningen hade föreställt den man som hon hade mött på Smala Gränd strax efter mordet. (Se om fantombilden kapitel 3, *Övrigt*.) Susanne T. förevisades ett fotomontage om 15 bilder. Hon pekade ut GG som den person som var mest lik den man hon mött på Smala Gränd. En tid därefter fick hon se videofilmen på GG. Hon uppgav då att mannen på videofilmen var "oerhört lik" den man hon mött på mordkvällen och det var "absolut ingen tvekan om" att det liknade mannen. Hon kunde dock inte säkert säga att GG var identisk med den man hon mött.

Under februari inkom ytterligare ett tips – det åttonde (eller nionde, om man räknar tipset från kvinnan på nöjesstället) – om GG. Uppgiftslämnaren berättade att han varit intagen på en psykiatrisk avdelning. Under ett TV-program om mordet på Olof Palme hade en namngiven medpatient, sagt att hon visste att "x" mördat Olof Palme.

”x” skulle vara ett smeknamn på GG. I anledning av detta tips tog PU kontakt med medpatienten, som visade sig vara svårt psykiskt sjuk. Hon förhördes, men det som framkom var av begränsat intresse för mordutredningen.

I början av mars 1996 upprättade PU en sammanfattning av spanings- och förhörsuppgifter rörande GG. Sammanfattningen innehåller förutom spanings- och förhörsuppgifter även åtgärder som skulle följas upp och en lista över ett tiotal personer som PU övervägde att förhöra. Bland spaningstipsen som skulle följas upp fanns bl.a. ett tips från några sopåkare i Gamla stan. Dessa hade kort tid före mordet iakttagit en apart man som gått fram och tillbaka utanför Olof Palmes bostad. Mannen hade enligt två av sopåkarna varit i 35-årsåldern och runt 175 cm lång. Signalementet de hade lämnat i övrigt stämde ganska väl in på GG.

I början av mars kontaktade PU också Birgitta W, som alltså sett en man kika in genom entrén på biografen Grand mordkvällen. Hon fick se den videofilm PU gjort på GG men kunde inte ange om det förelåg identitet mellan mannen hon sett på Grand och mannen på filmen. Hon uppgav dock att mannen på videon hade de djupt liggande ögon och den sjuka otäcka blick, som hon förknippade med iakttagelsen på Grand. Birgitta W fick därefter se det fotomontage om 15 bilder som ställts samman. Hon kunde inte peka ut någon som mannen från Grand men kände igen mannen från videofilmen.

I mars 1996 skickade PU en promemoria om GG till livvaksgrupperna. I promemorian angavs att PU för närvarande utredde huruvida GG skulle kunna vara gärningsman. Det informerades om att GG var psykiskt sjuk, att han kunde vara oberäknelig och farlig samt att han uppehållit sig vid riksdagshuset med omgivning. Det bedömdes att GG kunde utgöra en fara för statsråd m.fl. Spaningsfoton av GG bifogades. – I början av april inkom från Partena Security, som sköter bevakningen av Rosenbad, ett par rapporter om att GG varit synlig utanför Rosenbad.

I mitten av april 1996 förhördes så GG för första gången ordentligt, under flera timmar vid två tillfällen. Han lämnade mycket förvirrade uppgifter. Han sade bl.a. att han misstänkte att hans numera avlidne broder i maskopi med Carl Bildt hade mördat Olof Palme, antingen för att brodern var avundsjuk på honom för att han skulle få en plats i riksdagen eller för att brodern var arg på Olof Palme eftersom han inte fått någon plats i riksdagen. GG sade sig vara ”rådgivare åt alla regeringar på jordklotet”, att han var utsedd att bli Boris Jeltsins efterträdare och/eller Göran Perssons efterträdare. Efter en provotid skulle han också gifta sig med prinsessan Anne. På fråga om var han befunnit sig på mordkvällen vidhöll han att han varit på det nöjesställe han tidigare

angivit. – Ett tiotal personer i GG:s omgivning hördes också tämligen ingående. Av dessa förhör framkom ingenting som pekade på att GG skulle kunna vara inblandad i mordet på Olof Palme.

Mot slutet av april 1996 upprättade PU en preliminär sammanfattning av utredningen rörande GG. Av sammanfattningen kan utläsas att ytterligare utredning övervägdes. Efter detta har dock inga fler utredningsåtgärder registrerats i uppslaget.

Tipsen om GG synes dock inte ha upphört. I början av juni 1996 registrerades ett telefonsamtal från en kvinna, som hade läst om GG i tidningen. Hon hade då påmint sig att hon, när hon vid ett tillfälle under 1970-talet besökt en restaurang i Stockholm, stött på en person som väl stämde in på beskrivningen av GG. Mannen hade varit psykiskt störd och sagt att han nästkommande vecka skulle bli utnämnd till statssekreterare hos Olof Palme.

7.2.5 Sammanfattande anmärkningar

Allmänt

Det är svårt för kommissionen att fullt ut bedöma de åtgärder PU vidtagit i anledning av GMP. Dels förutsätter urvalet av de personer som profilen pekar mot en kompetens som vi saknar. Dels vore det praktiskt orealiserbart för kommissionen att granska hela utredningsmaterialet i syfte att bedöma om alla från profilsynpunkt intressanta uppslag lyfts fram och utretts på nytt.

Vårt övergripande intryck är att GMP-arbetet följts upp på ett bra sätt och att GMP kom att ge utredningen ett näringstillskott, som tagits till vara. I det material och den utredning som, i mer eller mindre hög grad, tillkommit som ett resultat av GMP återfinns flera av de mest intressanta utredningsuppslagen i hela mordutredningen. GMP-kontrollistan ger dessutom en allmänt sett god illustration till den mängd uppslag som PU bearbetat och det omfattande arbete som här förekommit.

Vissa utredningsåtgärder synes ha dröjt onödigt länge och en del uppslag har uppenbarligen blivit liggande under förfarandet mot Christer P, för att efter detta ånyo bedömas som intressanta. Iakttagelser av det slaget kan som framgått göras även beträffande andra delar av utredningen.

På GMP-kontrollistan finns exempel på personer, som PU intresserat sig för men som inte velat medverka i utredningen (se p. 31, 44 och 74). De aktuella personernas vägran att efterkomma PU:s önskemål har lett till att de förhållanden PU funnit värda att undersöka förblivit outredda. Det är naturligtvis ett på sitt sätt otillfredsställande resultat.

Vad det mest illustrerar är dock att många åtgärder i denna utredning har vidtagits utan egentliga brottsmisstankar och att det då också saknas rättsliga medel att tvinga personer att medverka. Det innebär rimligen även en risk för att personer som har anledning att vägra medverka gör det.

I uppföljningsarbetet efter GMP hände det att PU högg i sten. Det gäller t.ex. beträffande GA (p. 1 på GMP-kontrollistan), som utsattes för en ingående kontroll till följd av GMP. GA hade emellertid ”infiltrerat” utredningen på ett sådant sätt som en gärningsman enligt GMP skulle kunna tänkas göra. Det var mot den bakgrunden rimligt att PU såg till att komma till botten med detta uppslag. En annan aspekt är att GA antagligen borde ha varit avskriven på andra grunder långt tidigare. Vid ett samtal med den tidigare Palmekommissionens ordförande och sekretariat har den förre spaningschefen Hans Holmér kritiserat sina efterträdare för att de inte använt sig av de odokumenterade kunskaper som den gamla spaningsledningen besitter och som ett exempel på detta anfört just utredningen avseende GA. GA hade enligt Hans Holmér blivit intressant i utredningen på hösten 1986. Han hade lämnat uppgifter som han efterhand ändrade och anpassade till vad som blev känt. Säkerhetspolisen fick i uppdrag att kontrollera honom, vilket resulterade i att hans uppgifter kunde avföras från utredningen. Om Hans Ölvebros spaningsledning hade haft denna information skulle den ha kunnat spara de resurser den 1994 i anledning av GMP kom att lägga på utredning angående GA, menade Hans Holmér.⁴⁵ – Påpekandet är naturligtvis relevant, men bör kompletteras med anmärkningen, att om den dåvarande spaningsledningen dokumenterat sina åtgärder på normalt sätt, hade PU i ett senare skede inte behövt fundera på att ta kontakt med den tidigare spaningsledningen för kontroll av vilka utredningsåtgärder som företagits. (Åtgärderna mot GA synes även ha haft ett visst samband med de utspel i massmedia som PU iscensatte efter GMP-arbetet, jfr kapitel 8, *Informationsfrågor*.)

Det har ifrågasatts om en gärningsman av det slag som profilen beskriver överhuvudtaget skulle kunna tänkas ”infiltrera” utredningen (jfr referatet av Robert Ressler's synpunkter ovan). På samma sätt har det ifrågasatts om bevakningen av mordplatsen i samband med årsdagarna är en meningsfull åtgärd. I samband med den bevakning som kom att ske förekom vad som får betraktas som integritetskränkningar av personer som av ett eller annat skäl råkat befinna sig på mordplatsen vid sådana tillfällen (se t.ex. p. 23, en riksdagsman och vän till Olof Palme, som skuggades från mordplatsen och sedan kontrollerades av polis). En avvägning mellan de trots allt begränsade integritetskränk-

⁴⁵ PK-minnesanteckningar nr 14, från ett möte med Holmér den 25 april 1995.

ningar det kunde bli fråga om och intresset av att nå vidare kunskap om mordet leder oss dock till slutsatsen att insatserna var befogade. Detta gäller även om Resslerers bedömning av åtgärderna från GMP-synpunkt är riktiga. Det bör därvid beaktas att åtgärderna hade rekommenderats PU från FBI-håll och i den svenska GMP.

Överhuvudtaget anser vi att man bör vara försiktig med att ifrågasätta det meningsfulla i olika initiativ och försök att nå vidare från PU:s sida, givetvis under förutsättning att utredarna håller sig inom ramen för polisens rättsliga befogenheter. Vi finner det desto mer uppseendeväckande att vissa uppslag i GMP-materialet inte uttömts eller utretts först med betydande fördröjning, se vidare nedan.

Vissa utredningsuppslag

Ensamstående man boende i innerstaden som gjort sig av med en revolver av den typ som användes vid mordet. GH aktualiserades i PU genom den provskjutningsaktion som beslöts under 1989. I januari respektive maj 1990 skickades två påminnelser till GH att han skulle inställa sig hos polisen med sitt vapen. Rimligtvis måste en första kallelse ha skickats till honom dessförinnan, men spår efter någon sådan har inte kunnat hittas. Efter 1990 och fram till januari 1994, när PU fick telefonkontakt med GH, vet man i brist på dokumentation inte om några åtgärder vidtagits för att få kontakt med GH. När PU i efterhand tillfrågat den person som varit med och handlagt provskjutningsaktionen och som undertecknat påminnelserna, Torsten S, har denne erinrat sig att han med största säkerhet varit i den sommarstuga som GH bodde i. Såvitt Torsten S kunde minnas hade han dock inte träffat på GH, utan en annan person som varit radioamatör. Trots att Torsten S uppgivit att han troligen gjort anteckningar om hembesöket, finns inga sådana registrerade i materialet. Någon uppgift om vid vilken tidpunkt det skulle ha skett finns inte heller. Det är anmärkningsvärt att polisen vid ett hembesök hos någon i anledning av en brottsutredning underlåter att göra en tjänsteanteckning om var man varit, vid vilken tidpunkt och vad som har hänt. Som framgått talar den fortsatta utredningen för att Torsten S aldrig träffade GH överhuvudtaget.

Även i övrigt är hanteringen uppseendeväckande. Om man beslutat att genomföra en så vittomfattande åtgärd som provskjutningsaktionen utgör, borde det vara självklart att vidta åtgärder, som säkerställer att alla vapenägare fångas upp. Om någon kallad person inte inställer sig måste det finnas rutiner för uppföljning och utredning av varför vederbörande inte kommer. Det förhållandet att någon verkar hålla sig undan bör rimligen betraktas som en spaningsindikation (jfr nedan). Vi har

ställt frågor till PU om detta och fått till svar att intensifierade utredningsåtgärder borde ha vidtagits för att få kontakt med GH. Någon förklaring till varför så likväl inte skedde har PU inte kunnat ge. Med mer ändamålsenliga rutiner och normal dokumentation borde PU emellertid ha lyckats nå GH inom en rimlig tid efter det att han kallats till PU första gången. Om PU hade nått honom före sommaren 1992 skulle han, om hans egna uppgifter stämmer, då ännu haft kvar vapnet.

Det förhållandet att en innehavare av ett vapen av den eftersökta typen vid kontakt med polisen anmäler att detta inte längre finns tillgängligt måste vara just en sådan reaktion som en provskjutningsaktion är åsyftad att framkalla hos en gärningsman eller någon som på annat sätt är inblandad. Som framgått av redovisningen i kapitel 3 var ett av syftena med att inkalla vapeninnehavare för provskjutning just att framkalla avslöjande reaktioner. Det är därför synnerligen anmärkningsvärt att PU, efter att i januari 1994 dels ha hört GH:s förklaring till varför han inte hade vapnet i behåll, dels ha fått kännedom om att han vid tidpunkten för mordet befann sig ensam i en lägenhet på 15 minuters promenadavstånd från mordplatsen, inte företog några dokumenterade utredningsåtgärder förrän efter ett helt år, i januari 1995. Inte heller till detta dröjsmål har PU haft någon förklaring.

I samband med att PU i slutet av 1996 lämnade synpunkter på RRV-experternas genomgång av brottsutredningen diskuterades ärendet. Av RRV-experternas material, som PU då tagit del av, framgick bl.a. att de ifrågasatte varför inte en utförlig husrannsakan, inklusive eftersökning av vapnet på fastigheten, hade genomförts. Den dåvarande förundersökningsledningen uttryckte därvid viss tvekan om brottsmisstanken mot GH var tillräcklig för en sådan åtgärd.

Den nuvarande förundersökningsledningen har till kommissionen framfört uppfattningen att det som kan göras beträffande GH är gjort. Därvid framgick att förundersökningsledningen hade uppfattningen att vissa sökningar med metalldetektor efter vapnet ägt rum, varvid det från kommissionens sida invändes att detta inte skett. På frågan hur vapenbrottet kunde bli liggande så att det preskriberats svarade Jan Danielsson, som är den som sedermera skrev av detta brott, att detta var ett misstag, som skett före hans tid. Solveig Riberdahl, som var förundersökningsledare före Jan Danielsson hade ingen minnesbild i anslutning till detta, utan hänvisade till att det var Anders Helin som hade svarat för den här utredningen. Solveig Riberdahl förde i sammanhanget även ett resonemang om huruvida ett vapenbrott här kunde styrkas, eftersom det kanske inte fanns något annat än GH:s egna uppgifter – som alltså innefattade ett erkännande – att gå på.

Vid vårt sista sammanträffande med förundersökningsledningen uppgavs att inga ytterligare åtgärder vidtagits i uppslaget sedan vår

granskning hade gjorts samt att ingen ytterligare utredning heller var planerad. Uppslaget skulle med andra ord de facto vara "lagt ad acta".

Vi anser, mot bakgrund av den information vi haft tillgång till, att detta uppslag i väsentlig grad är otillräckligt bearbetat. Det är för oss mycket förvånande att det inte gjorts något allvarligt försök att utreda det "i botten". Man kan jämföra med uppslaget GG, där mindre intressanta uppgifter föranledde en uttömmande insats 1996 (se vidare nedan). Beträffande GH finns som framgått dessutom exempel på icke vidtagna utredningsåtgärder, som förundersökningsledningen trots var vidtagna.

Vi ställer oss också frågande inför hanteringen av GH:s självdeklarerade brott mot vapenlagen, där utredning och lagföring inte fullföljts. Det brott GH själv erkänt är allvarligt och skulle enligt en tämligen fast praxis ha föranlett ett kännbart straff. Det kan synas som om PU för att inte störa mordutredningen låtit detta brott preskriberas. Vi har dock inte underlag att påstå att detta är förklaringen till underlåtenheterna. En naturlig reflektion är att en utredning av vapenbrottet borde ha kunnat sätta viss press på GH och därigenom ha skapat klarhet även beträffande sådant som är av intresse i mordutredningen. Att inte fullfölja utredningen mot GH kan dessutom, vilket PU tycks ha varit inne på då man kallade honom till förhör vår 1998, vara till skada vid en rättslig prövning av ett åtal mot annan person för mordet.⁴⁶

Jugoslavisk man som tidigare dömts för dråpförsök. GC aktualiserades i PU i augusti 1987. Ingångsuppgifterna var påtagligt intressanta. Utredarna fick omgående fram två möjliga namn. Men sedan hände ingenting. Först två och ett halvt år senare vidtogs nästa utredningsåtgärd, som var naturlig och okomplicerad, dvs. att låta uppgiftslämnaren se bilder på de två möjliga personerna. Uppgiftslämnaren pekade då direkt ut GC. Hade det i stället skett 1987 skulle PU kanske ha kunnat komma en bra bit framåt i utredningen redan då. Kanske hade man till och med kunnat få tag i GC, som enligt vad som sedermera framkommit då befann sig i Sverige, för att förhöra honom.

Det fanns naturligtvis åtskilliga andra intressanta tips i utredningen och prioriteringar var nödvändiga. Detta uppslag borde dock ha

⁴⁶ Högsta domstolen kan sägas ha berört den saken i sitt beslut i 1998 års resningsärende. Apropå bedömningen av värdet av de uppgifter som hade åberopats skrev domstolen: "En annan omständighet som bör nämnas är att det är väl känt att det vid sidan av det händelseförlopp vid mordet som Riksåklagaren påstår i resningsärendet finns eller har funnits andra s.k. spår, vilka inte behandlas i resningsansökningen. Det finns därför inte möjlighet att i detta ärende ställa det påstådda händelseförloppet mot andra alternativ som aktualiserats i fallet."

prioriterats ganska högt, eftersom det gällde någon som skjutit en människa på öppen gata, som uttalat hotelser mot Olof Palme, som hade ett motiv för mordet och som stämde in ganska väl på gärningsmannens signalement. Nu kom tipset att utredas först efter rättegångarna mot Christer P, under våren 1990. Det är alltså ännu ett exempel på en utredningsinsats från de första åren – denna gång alltså från slutet av 1987 – som inte hållit måttet.

När PU under våren 1994 tog kontakt med regeringskansliets förvaltningskontors arkivenhet för att fråga om det inkommit några skrivelser från GC till Olof Palme träffade man av ren tur på en tjänsteman som berättade om incidenten med GC under våren 1984. Med tanke på att händelsen varit av så allvarlig art att den anmälts både till enhetschefen och den säkerhetsansvarige samt fått till följd att en larmknapp installerats i arkivet, är det förvånande att den inte kommit till PU:s kännedom tidigare, men det är svårt att se att det skulle kunna bero på någon brist i utredningsarbetet. Det var kanske bara otur.

Den senare delen av utredningen har uppenbarligen mött stora praktiska svårigheter, som har sin rot i förhållandena i det forna Jugoslavien och som PU inte råder över. Bortsett från att omständigheterna numera är sådana att det svårligen går att komma vidare är det otillfredsställande att detta jämförelsevis intressanta uppslag fortfarande står så pass öppet som det gör.

Kriminell och psykiskt störd man med utpräglad Palmehat (GF). GF har uppenbarligen varit av stort intresse från GMP-synpunkt. Utredningen bedrevs av handlingarna att döma intensivt och utan den tidsutdräkt som förekommit i uppslagen beträffande GH, GC och GG. Förundersökningsledaren vidtog sedermera den i PU-sammanhang ovanliga åtgärden att formellt avskrivna misstankarna mot GF och materialet från telefonavlyssningen förstördes. Solveig Riberdahl, som var den som fattade dessa beslut, har inför kommissionen uppgivit att hon bedömt det som i det närmaste helt klarlagt att GF inte har med mordet att göra samt att avlyssningsmaterialets innehåll var sådant att det lagligen skulle förstöras. Uppslaget synes enligt vår mening tillräckligt utrett, även om det en tid framstod som relativt substantiellt.

Psykiskt sjuk man med fixering vid Olof Palme (GG). PU fick redan dagen efter mordet in två av varandra oberoende tips från en psykolog respektive en läkare, vilka båda utpekade GG som tänkbar gärningsman med motiveringen att denne var Palme-fixerad, svårt psykiskt sjuk och bodde nära mordplatsen. Tipsen ledde till att utredarna efter drygt två veckor kontaktade GG per telefon och höll ett mycket kort förhör med honom. Dokumentationen över förhöret upptar en knapp sida. GG påstod att han varit på ett angivet nöjesställe under mordkvällen. Upp-

giften kontrollerades inte, trots att det borde ha varit ganska enkelt så kort in på händelsen. GG var en avvikande person, vars eventuella närvaro på det angivna stället borde ha kunnat uppmärksammas. Vidare ledde tipsen till att två utredningsmän fick i uppgift att samla in uppgifter om GG. Resultatet av denna åtgärd upptar några få rader i ett protokoll.

Därefter gjordes ingenting förrän under hösten 1986 då två utredningsmän besökte den person som i augusti 1986 hade skrivit ett brev till PU och tipsat om GG. I förhørsprotokollet antecknade utredningsmännen att GG hade alibi för mordet och att de ansåg att utredningen mot GG var klar. Ärendet lades därefter ad acta. I själva verket förelåg inget alibi och några ordentliga utredningsåtgärder hade inte företagits. Uppgifterna om GG borde därför ha föranlett en fortsatt utredning.

Sedan kom ärendet av en händelse att aktualiseras på nytt hösten 1987, då en bil utanför GG:s bostadsadress besköts. Någon utredning av uppgifterna om GG:s eventuella roll vid statsministermordet blev dock inte av heller vid detta tillfälle, men händelsen ledde till att en kort sammanfattning över uppslaget upprättades i april 1988. Av signatur och datum på vissa uppslag i ärendet framgår att spaningschefen under 1992 tagit del av i vart fall visst material i detta. Men några registrerade utredningsåtgärder från denna tid finns inte.

Den genomgång av ärendet som PU sedan gjorde under 1995/96 var mycket grundlig. Vissa utredningsåtgärder kan i och för sig bedömas som alltför långtgående, särskilt aktionen i april 1996 – tio år efter mordet – då ett flertal GG närstående personer förhördes trots att PU egentligen inte hade några uppgifter som talade för att han skulle vara inblandad i mordet. Det är självfallet också anmärkningsvärt att det först tio år efter att de första tipsen mot GG inkommit hålls ett ordentligt förhör med honom. Samtidigt får det konstateras att PU inte hade så mycket annat val än att utreda uppslaget i botten. Felet ligger med andra ord inte i dessa åtgärder utan i de längre tillbaka liggande underlåtenheterna.

Det kan särskilt noteras att alibikontrollen våren 1986 är lika dåligt utförd som undersökningen beträffande Christer P vid motsvarande tidpunkt (jfr även den inledande hanteringen av uppslaget angående GC). Liksom beträffande Christer P gäller att om ingångstipsen 1986 hade hanterats kompetent, skulle klarhet antagligen ha nåtts redan då. Uppgifterna om GG hade vid den tidpunkten varit betydligt mer lättutredda. Nu tvingades PU till ingående, integritetskränkande åtgärder vid en mycket sen tidpunkt och har trots detta egentligen inte nått ett mer klagörande utredningsresultat än man hade före 1995 och 1996 års utredning. Däremot synes PU ha nått en punkt i uppslaget där inget mer återstår att göra.

8 Slutsatser

Kapitlets innehåll

I detta kapitel summerar vi vårt uppdrag.

I Granskningskommissionens direktiv angavs att vår uppgift är att gå igenom brottsutredningen och göra en på denna genomgång grundad redovisning. Denna redovisning finns i kapitel 2 – 7.

Det hette vidare att "kommissionen skall undersöka om det finns delar av utredningsmaterialet som inte är tillräckligt bearbetat". Som en deluppgift i detta angavs att vi skulle göra "en uppföljning av den tidigare parlamentariska kommissionens särskilda granskning av brottsutredningen vad gällde misstankar om polismäns eventuella medverkan till mordet". Våra iakttagelser och synpunkter i dessa hänseenden har framgått i anslutning till de olika avsnitten, varvid det s.k. polisspåret har behandlats särskilt. De viktigaste slutsatserna sammanfattas i detta kapitlets inledning: *Finns det delar av utredningsmaterialet som inte är tillräckligt bearbetade?* och *Polisspåret*.

I kommissionens uppdrag skulle därtill ingå att göra bedömningar och värderingar av utredningsarbetet. Utredningsarbetet har diskuterats i anslutning till redovisningen av brottsutredningen. De övergripande slutsatser vi därvidlag dragit redovisas i detta kapitel under rubriken *Allmänt om det sätt på vilket mordutredningen bedrivits*.

Bakgrunden till att en särskild granskningskommission tillsattes var att riksdagen ansåg att den misstro, som kunde finnas mot myndigheternas vilja att så grundligt som möjligt utreda alla omständigheter kring mordet, kunde vara skadlig för vår demokrati och vårt rättssamhälle. Allmänhetens tilltro till utredningsarbetet är bl.a. beroende av hur informationen till allmänheten sköts. Vi har därför till våra slutsatser fogat ett mer fristående avsnitt, där vi redovisar vissa iakttagelser om hur Palmeutredningen hanterat *informationsfrågor*.

Våra övriga slutsatser om utredningen redovisas under rubrikerna *Lednings- och ansvarsfrågor*, *Rättssäkerhetsfrågor* samt *Regeringen och brottsutredningen*.

Vårt betänkande avslutas med en diskussion kring vissa perspektiv, som påverkar bedömningen av utredningsarbetet och några anmärkningar om brottsutredningens organisation efter Högsta domstolens avslag på Riksåklagarens resningsansökan.

8.1 Finns det delar av utredningsmaterialet som inte är tillräckligt bearbetade?

Vårt generella intryck av utredningsmaterialet är att detta numera inte är otillräckligt bearbetat, utan snarare överarbetat. Kvantitativt torde den genomsnittliga utredningsnivån i de uppslag vi gått igenom ligga över den nivå som gäller för utredningar i andra spaningsärenden än detta speciella fall. Det är också vad som genomgående sagts oss från polisens spaningsledning och enskilda utredningsmän: i denna utredning har saker gjorts som inte skulle ansetts nödvändiga i andra utredningar.

När vi haft att ta ställning till om enskilda uppslag är tillräckligt bearbetade har vi utgått från vad som enligt vår mening varit sakligt sett befogat. Vi har alltså inte tagit ställning till huruvida varje granskat uppslag är lika grundligt bearbetat som genomsnittet.

Utgångspunkten för våra bedömningar är den som kan anläggas generellt, vid en granskning av den typ vi är satta att utföra. De fall där vi redovisat en från PU avvikande uppfattning är de som från vår synpunkt sett har tett sig tydliga.

Våra bedömningar i denna del innefattar inte iakttagelser av utredningsåtgärder som borde ha vidtagits vid en tidigare tidpunkt, men som trots allt genomförts senare eller som numera är meningslösa att vidta. Att det finns sådant, som borde ha gjorts tidigare och där underlåtenheten medfört att viktig kunskap eller kunskap som kunde varit viktig gått förlorad, har framgått av de iakttagelser vi tidigare redovisat.

Att ett uppslag vid vår granskning inte befunnits kräva ytterligare bearbetning innebär givetvis inte att vi kan utesluta att allt i uppslaget saknar relevans för mordutredningen. Det som bedömts är om PU med hänsyn till vad som framkommit och kända fakta i övrigt haft anledning att vidta ytterligare utredningsåtgärder eller inte.

Våra iakttagelser och bedömningar utgår som framgått från PU:s arbete och material. Vi reserverar oss för den utredning som kan ha förekommit hos säkerhetspolisen och som inte blivit bekant för oss, jfr kapitel 2, *Anmärkingar om kommissionens möjlighet att granska säkerhetspolisens material*.

Bland de enskilda uppslagen har vi funnit ett, som enligt vår mening är i väsentlig grad otillräckligt bearbetat. Det gäller uppslaget "GH", som enligt vår mening är misskött. Skälen för vår bedömning framgår av redovisningen och vår diskussion av uppslaget i kapitel 7. Vi har framfört våra synpunkter om detta uppslag till PU dels i november 1996, dels i början av 1999. Vår slutsats är att PU gjort en annan bedömning än den vi gör.

Vi har funnit ytterligare ett viktigt enskilt uppslag, som inte är tillräckligt bearbetat. Det gäller uppslaget "GC" (se kapitel 7). Det innefattar uppgifter som även förundersökningsledningen har beskrivit som alarmerande. Här gjordes grova misstag 1987, innebärande att GC vid denna tid inte kunde identifieras. När han sedermera identifierades befann han sig sedan länge i praktiken utanför den svenska mordutredningens räckvidd.

Därutöver finns enskilda uppslag som jämförda med den stora mängden uppslag i övrigt inte framstår som påfallande intressanta från brottsutredningens synpunkt, men där det i och för sig hade kunnat göras mer. Detta framgår av den föregående redovisningen, men vi tar inte upp dem nu. För det första har vi inte stött på särskilt många sådana uppslag i vår genomgång. För det andra ter de sig inte så angelägna från utredningssynpunkt att vi ser skäl att särskilt lyfta fram dem i detta summerande sammanhang.

Vi anser vidare att vissa motivbilder inte är tillräckligt bearbetade. På andra ställen i betänkandet diskuterar vi vad vi uppfattar som bristfälligt analysarbete inom PU (kapitel 5, *Sammanfattande anmärkningar*). Dessa brister har medfört att några enligt vårt synsätt jämförelsevis intressanta motivbilder, inklusive de brottsypoteser som kan rymmas inom dem, förblivit obearbetade.

Det gäller följande motivbilder/brottsypoteser:

- ◇ Bofors vapenaffärer
- ◇ Olof Palmes roll i förhållande till Iran-Irak som krigförande parter
- ◇ Det s.k. palmehatet, inte generellt, men i förening med svenska politiska motiv

Dessa motivbilder har inom PU inte tagits på allvar. De borde enligt vår mening ha gjorts till föremål för någon form av faktabaserad analys. De kan inte utan vidare avfärdas.

Iakttagelsen gäller även det som sammanfattande kan kallas "Sydafrikaspåret", men detta kom sedermera att göras till föremål för en så grundlig utredning som var möjlig vid den tid då det togs upp.

Eftersom PU efter februari 1987 i mycket ringa grad inriktat sig på internationella motivbilder, kan det som sagts gälla även annat än det vi här lyft fram, vilket alltså kan uppfattas som exempel.

8.2 Polisspåret

Vår granskning av brottsutredningen vad gäller misstankar om polismäns eventuella medverkan till mordet, dvs. "polisspåret", redovisas

särskilt i kapitel 4, som avslutas med en sammanfattande bedömning. Våra slutsatser av granskningen i den delen är att inga brottsmisstankar mot enskilda polismän kan utläsas av utredningsmaterialet, att det inte finns några uppslag i denna del som i dag framstår som otillräckligt bearbetade men att utredningen likväl lämnat en hel del i övrigt att önska.

Vår viktigaste iakttagelse gäller det förhållandet att PU aldrig tagit något helhetsgrepp på denna motivbild/brottshypotes och analyserat den. Den har enligt vår mening inte tagits på tillräckligt allvar. Det har i och för sig från utredningssynpunkt inte funnits skäl att bearbeta detta ämne på samma sätt som vi anser att de under föregående rubrik angivna motivbilderna/brottshypoteserna borde ha angripits. Men även om ”polisspåret” sakligt sett inte har särskilt mycket substans kom utgångsläget i utredningen snart att bli sådant, att det var angeläget att via klagorand åtgärder snabbt gå till botten med de misstankar som framfördes i polisspårsdiskussionen. Utan att det skett kan misstankarna inte på ett trovärdigt sätt avvisas. Som vi framhållit fanns det vid den tid då mordet inträffade fog för viss misstro mot Stockholmspolisen. Juristkommissionen framhöll att polisärendena skulle ägnas särskild uppmärksamhet av åklagarna, dvs. förundersökningsledningen. Det uppdrag vi fått återspeglar samma typ av bedömning. Den borde ha gjorts även av de för utredningen ansvariga, men förundersökningsledningen har beträffande denna del av utredningen förblivit alltför passiv.

Vi anser att de polismän som var aktuella borde ha gjorts till föremål för rutinmässiga kontroller, oavsett om det fanns utifrån kommande tips om dem eller ej, samt att deras inbördes förhållanden – eventuella ”nätverk” – borde ha utforskats. Av vad vi inhämtat från förundersökningsledningen i denna fråga framgår att man där avvisat ”polisspårsdiskussionen” utan att ha försäkrat sig om att de sakskäl detta ställningstagande grundades på var hållbara. Det har också framkommit att man från förundersökningsledningens sida haft bristfällig kunskap om den utredning som på olika håll faktiskt finns i detta ämne, varvid attityden gentemot inblandade personer haft en överslätande och ibland beskyddande karaktär. Att denna attityd förekommer på åklagarnivå har förvånat oss, eftersom kollegial förståelse av det slaget är kontraproduktiv och genom åren har kommit att bidra till det klimat där ”polisspårsdiskussionen” kunnat slå rot.

8.3 Iakttagelser angående utredningsarbetet

8.3.1 Allmänt om det sätt på vilket mordutredningen bedrivits

1988 års spaningsorganisation

Det första årets utredningsarbete är i väsentliga delar beskrivet och bedömt av de tidigare kommissionerna (se kapitel 1). Som framgått av vår beskrivning av det fortsatta arbetet i kapitel 2 kan det andra året sägas ha varit en restaurationsperiod, varefter en ny mordutredningsorganisation kom på plats i början av 1988. Medan det första årets organisation var ad hoc, anpassad till händelsens unika karaktär, var 1988 års organisation bokstavligt talat tagen ur instruktionsboken för spaningsmord, dvs. vad som kommit att kallas "en vanlig mordutredning".

1988 års organisation och det arbete den genomförde var präglad av detta. Spaningsledaren Hans Ölvebros ambition var uppenbarligen att genom gängse, grundligt kriminalpolisiärt arbete så långt möjligt återvinna kontrollen över den kunskap och det material som fanns och kunde frambringas om mordet. Hans och den biträdande spaningsledaren Lars Jonssons målsättning var att "processa" hela materialet, dvs. gå igenom allt som fanns, se till att det blev utvärderat, registrerat och vid behov kompletterat med nya utredningsåtgärder samt att fortlöpande ta hand om nya uppgifter som flöt in genom tips och på annat sätt. Detta – synnerligen omfattande – arbete var framgångsrikt. Idag framstår det befintliga utredningsmaterialet som i stort sett färdigbearbetat. Det råder mycket god ordning i det registrerade materialet, i förhållande till dess omfattning.

Det "vanliga mordutredningsarbete" som 1988 års organisation inriktades på ledde också ganska snart till spaningsresultat. Efter mindre än ett halvår hade den fått upp det som kom att bli dess huvudspår. Såvitt vi kan bedöma sköttes utredningen av detta huvudspår – med något undantag – väl. De svårigheter som inte kunde bemästras var väsentligen sådana som berodde på att brottet redan vid det laget var gammalt.

Sedan rättsprocessen i denna del avslutats vid utgången av 1989 befann sig PU åter vid punkten för en omstart. Även därefter har arbetet med att "processa" material bedrivits på ett kompetent, grundligt och ihärdigt sätt. Det är ingen tvekan om att det även efter denna tidpunkt bedrevs ett gott kriminalpolisiärt arbete under Hans Ölvebros ledning. Vårt allmänna intryck är också att man i den s.k. Palmegruppen överlag samlat mycket dugliga kriminalpolisier. Det tycks emellertid som om

luften i viss mån gick ur PU i och med den friande domen i slutet av 1989 och det är också vår uppfattning att en ny spaningsledning då borde ha tillsatts, se under följande rubrik.

Spaningsorganisationen efter domen i Svea hovrätt

Spaningsledningen borde ha bytts ut efter den friande domen mot Christer P. Inte för att den skulle ha misskött sig. Det hade den inte. Den hade tvärtom stått för två produktiva år genom att dels restaurera utredningen, dels ta fram det underlag på vilket åtal kunde väckas 1989. Skälet till att spaningsledningen – och även delar av utredningsorganisationen – behövde bytas ut är att den inte kunde förväntas ladda om för den omstart som i detta läge än en gång var nödvändig. Arbetsuppgiften hade varit otacksam 1988; den var än mer otacksam 1990.

Nu blev det så, att de enskilda utredningsmän som inte ansåg sig kunna mobilisera kraft för ett fortsatt, förutsättningslöst arbete, lämnade Palmegruppen, medan resten blev kvar. Detta hade naturligtvis fördelar, framför allt genom att kunskapen om ärendet kunde behållas. Vi anser emellertid att det hade varit viktigare att få in friskt blod och nya ögon i utredningen än att hålla den gamla kompetensen intakt. Självfallet hade ett byte fått genomföras genom att utredningen ”lämnades över” på ett sådant sätt att kunskapsbortfallet minimerades. Det hade heller inte varit nödvändigt att göra allt på en gång, eller att byta ut alla utredare. Nyckelpersoner, som de för registreringen ansvariga, skulle antagligen ha behövt vara fortsatt knutna till PU under rätt lång tid. Men en nystart och en nyordning borde ha etablerats omgående.

Det utfördes som sagt mycket kompetent utredningsarbete även efter 1990, men det förekom också allvarliga misstag, liksom att projekt drog ut på tiden och att utredningsuppslag blev liggande. Spaningsledningens förmåga att driva arbetet vidare med samma kraft som tidigare synes likaledes ha avtagit. Hans Ölvebro sökte senare enligt de uppgifter han själv lämnat andra tjänster, men tilläts av sina överordnade inte att lämna sin post.

Palmegruppen kom så småningom att präglas av inre spänningar och personmotsättningar, som flöt upp till ytan i den i kapitel 2 redovisade brottsutredningen mot spaningsledaren. Trots att utredningen friade Hans Ölvebro från de redan i utgångsläget lösliga brottsmiss-tankarna ledde den till att han fick sluta som spaningsledare. Det var slutpunkten på en för utredningspersonalen och andra ovärdig process, med dess inslag av anonyma misstänkliggöranden, spaning mot spaningsledaren och husrannsakan hos Palmegruppen. Detta sönderfall skildrades i massmedierna och inför allmänheten. Det var ägnat att

skada förtroendet för mordutredningen. Förloppet kan inte ses isolerat från Palmegruppens arbetsituation. Vi anser alltså att utvecklingen som följde styrker vår uppfattning, att en nyordning borde ha införts 1990.

(Om PU:s organisation efter Högsta domstolens avslag på Riksåklagarens resningsansökan och framöver, se sist i detta kapitel.)

PU:s bearbetning – ”processande” – av utredningsmaterialet

Att materialet ordnats förtjänstfullt hindrar inte att det sätt på vilket det från utredningssynpunkt bearbetats kan göras till föremål för diskussion. Det ”processande” av utredningsmaterial som i hög grad sysselsatt 1988 års organisation, när den inte upptagits av huvudspåret eller inkommande tips, var till en början nödvändigt och en förutsättning för att kunna få mordutredningen på rät köl. Det synes emellertid med tiden ha kommit att bli något av ett självändamål. Frågan är om inte behovet av ordning här har överordnats utredningsändamålet och om inte uppslagen i någon mån borde sorteras utifrån det intresse de har för utredningen.

PU har inriktat sig på att *allt* skall ”processas” och att hela materialet skall ordnas på visst sätt. När vi undrat över om utredningsresurserna därmed prioriterats riktigt, har svaret blivit att lösningen ”måste finnas någonstans i materialet” och att man följaktligen genom att gå igenom och ordna detta så noga som möjligt ökar möjligheten att hitta den. Denna föreställning synes i viss mån vara ifrågasatt inom förundersökningsledningen, där uttrycket ”lösningen finns i materialet” beskrivits som något av ett mantra för utredarna.

Vi är inte heller övertygade om att lösningen – det som fattas för att brottet skall kunna klaras upp – finns i materialet; efter så här lång tid och så mycket arbete ter sig sannolikheten för att de avgörande pusselbitarna tvärtom måste tillföras utifrån som väl så stor. Vi är för vår del inte heller helt säkra på att PU:s sätt att bearbeta och strukturera utredningsmaterialet är optimalt. Metoden innebär att utredningen hela tiden tillförs nya uppgifter, samtidigt som materialet som helhet inte alls är ordnat efter utredningsvärde. Det finns med andra ord ingen prioriteringsordning eller ”klassning” utifrån hur intressant ett uppslag är från utredningens synpunkt.¹ Materialet är från den synpunkten

¹ Från de första utredningsåren finns som framgått i vår redovisning exempel på att spaningsuppslag förses med en informell prioriteringsbeteckning (se t.ex. kapitel 6 om den tidiga utredningen angående Christer P). Detta sker dock i samband med bedömningar av ingångstips. Det görs heller inte regelmässigt –

nivellerat. Visserligen förekommer den polisiära metoden att ”lägga ad acta”, men den innebär inte ett ställningstagande till det ad acta-lagda uppslagets utredningsvärde, utan bara att det som (för tillfället) kan göras har gjorts, dvs. det är en handläggningsbedömning av typ ”bordläggning tills vidare”, inte en saklig utsortering.

Ätminstone borde sådant som efter utredning klart kan avskrivas som förklarat och icke hörande till saken kunna tas bort från det mer levande utredningsmaterialet. Om det är så att ”lösningen finns i materialet” förefaller det oss angelägnare att eliminera sådant som tydligtvis inte innefattar lösningen, än att tillföra ytterligare material. Den som söker en nål i en höstack plockar hellre undan strå för strå än lägger på nytt hö.

Vi har under den tid vi arbetat flera gånger diskuterat denna sak med företrädare för PU, som avvisat vår inställning. Skälet har angivits vara, att det är till skada att sortera utredningsmaterial på det sättet, eftersom de bedömningar som i så fall måste göras kan ”läsa” utredningen och leda in senare utredare på samma spår, som kanske är felaktigt. Från PU:s sida har det framhållits att det är viktigt att hela tiden hålla sig öppen för nya synsätt.

Vi har förståelse för denna inställning i och för sig, men ifrågasätter om den inte trots allt är felaktig i en utredning som blivit så omfattande som denna. Att vi gjort denna reflektion hänger delvis också samman med den erfarenhet vi själva gjort beträffande möjligheten att sätta sig in i materialet; uppgiften hade onekligen varit lättare om detta hade varit strukturerat på ett annat sätt. Vi frågar oss om inte arbetsinsatser inom utredningen kan påverkas negativt enligt samma mönster, t.ex. vid skiften inom förundersökningsledningen eller när nya utredare skolas in i samband med oundvikliga personskipten. Den invändning som därvid har gjorts från spaningsledningen är att ”alla måste läsa allt” och göra sin egen bedömning. Detta synsätt är enligt vår mening orealistiskt i detta fall och leder till dubbelarbete och därmed en resursförbrukning, som inte uppvägs av den fördel det eventuellt innebär att ”alla läser allt”. Det riskerar också att leda till att viktig information ”försvinns i mängden”.

Vår synpunkt innebär förstås inte att sådant som bedöms sakna intresse skall kastas. Självfallet skall allt material bevaras och på ett eller annat sätt finnas tillgängligt för den som vill kontrollera något eller är allmänt skeptisk. För övrigt vill vi tillägga att även PU har gjort en viss indelning av det slag vi tror skulle underlätta arbetet; det finns

snarare undantagsvis – och följer ingen fast struktur. Någon motsvarande prioriteringsklassning av hela uppslag i samband med att de utvärderas förekommer inte.

ett rätt omfattande tipsmaterial som bedömts så ointressant att det inte sorterats annat än länsvis, efter avsändarens hemvist. Även det stora PKK-materialet är hanterat i särskild ordning, i praktiken med bedömningen att det numera saknar intresse för brottsutredningen.

Dokumentation över utredningsarbetet

Detta leder över till en annan fråga, nämligen om PU:s inställning till att dokumentera bedömningar och analyser samt upprätta sammanställningar över vad som framkommit i större utredningsuppslag. Ingetdera förekommer, annat än helt undantagsvis. Skälet till att detta inte görs är detsamma som det som refererats ovan, dvs. att skriftlig dokumentation av sådant slag ”låser” utredningen och styr efterkommande betraktare. Tanken är alltså återigen att var och en måste studera grundmaterialet och sedan bilda sig en egen uppfattning.

RRV-experterna var kritiska till denna inställning och till bristen på dokumentation, vilket framgår av följande citat ur det avsnitt där de värderade utredningsarbetet:

Den mest slående och uppseendeväckande iakttagelsen i anslutning till vårt arbete med Palmeutredningen har varit bristen på övergripande och värderande dokumentation. Att en utredning i landets mest prioriterade uppdrag i stort sett saknar uppsummerande översikter om vad man tittat på, vad utredningsläget är, hur scenarier ser ut och hur nyckelfaktorer värderas i scenarierna är förbluffande. Utredningen har hållit på mer än tio år och kostat mer än 500 miljoner kr. Tusentals människor har engagerats under årens lopp.

I rapporten efterlyste de även återkommande utvärderingar av utredningsläget:

Beträffande dokumentationen menar vi att det borde finnas en åtminstone kvartalsvis gjord uppdatering av det totala spaningsläget som medger överblick och alternativa slutsatser för de som behöver gå in i utredningen av olika skäl. För oss låter avsaknaden av detta som att bygga ett dataprogram utan dokumentation. (---) Sammantaget menar vi att det av flera olika orsaker är nödvändigt med en skriftlig dokumentation av var man står. Ett av dessa skäl är att det skall möjliggöra en kritisk och konstruktiv dialog. Ett annat är att det ger större möjlighet till byten av personal i utredningen. Det blir i alla fall möjligt att snabbt sätta sig in hur man tidigare resonerat och se olika svagheter i resonemangen. Utredningens omfattning omöjliggör att kunskapen, som den faktiskt valda modellen förutsätter, kan ligga i enskilda medarbetares bakhuvuden under mer än ett årtionde. Att man skulle bli läst i tänkandet är inte ett tillräckligt starkt skäl. (---) Inom i stort sett alla andra discipliner i samhället idag är kravet på skriftlig dokumentation

en självklarhet. Att så inte har varit fallet i Palmeutredningen föder tanken på att det här kan vara ett strukturellt problem för hela denna profession.

Vi instämmer i detta. Det är förvånande att ett arbete inom rättsväsendet kan bedrivas på detta sätt. Det tycks som att det genomgående funnits en förkärlek för "muntlig tradition" och en viss motvilja mot att sätta saker på papper. Till den generella iakttagelse RRV-experterna gjorde beträffande utredningsarbetet som helhet kan fogas några enskilda exempel:

- ◇ Många av de inledande åtgärderna 1986 dokumenterades inte, vilket har framgått i den tidigare redovisningen, bl.a. efterforskningarna kring Olof Palmes person, vissa viktiga uppgifter angående polisman A och det av Hans Holmér själv påtalade exempel angående den person som i vårt betänkande benämns GA.
- ◇ Förundersökningsledningens genomgångar av polisärenden är i praktiken odokumenterade. (Chefsåklagaren Anders Helins promemorior ger ingen information om vilka ärenden som gått igenom, hur de bedömts etc.)
- ◇ Förundersökningsledningens möten med spaningsledningen protokollades inte; det finns inte ens upprättade minnesanteckningar.² Det är därmed inte möjligt att följa vilka direktiv som givits, vilka prioriteringar som gjorts vid olika tidpunkter etc. annat än genom att konsultera de inblandades bleknande minnesbilder.
- ◇ Förundersökningsledningen har inte fört någon som helst dokumentation över de kontakter som förekommit med regeringen (jfr nedan).
- ◇ Dokumentation över centrala delar av beslutet att provskjuta "GH:s" vapen och därefter följande utredningsåtgärder saknas (se kapitel 7).
- ◇ Protokollet över konfrontationsförhöret med Lisbeth Palme den 14 december 1988 sattes inte upp förrän efter drygt en månad och dokumentationen över detsamma hanterades även i övrigt på ett lösligt sätt.

Till dessa iakttagelser kan också fogas det förhållandet att det inte förekommit dokumenterade utvärderingar av missgrepp eller påstådda

² Förundersökningsledningen synes inte ha någon dokumentation alls (annat än möjligen personliga arbetsanteckningar). Spaningsledningen förde personlig arbetsanteckningar och började enligt uppgift med protokoll först efter det att en granskningskommission kommit på tal (jfr kapitel 2).

missförhållanden inom mordutredningen. Ett exempel gäller de klagomål som målsäganden Lisbeth Palme i olika sammanhang framförde. Det har aldrig klarlagts vari dessa klagomål bottnade och om något därvidlag hade kunnat göras för att återställa hennes förtroende för de brottsutredande myndigheterna.

Det finns fler exempel. Det kanske allra tydligaste är mordnattens händelser; polisen har t.ex. inte gjort någon egen dokumenterad utredning av hur arbetet vid polisens ledningscentral fungerade. (En sådan gjordes i och för sig av Juristkommissionen. Men detta kunde inte fylla tomrummet efter en omedelbar utvärdering när inblandade parter hade händelseförloppet i klart minne.)

Tio år efter mordet avgav Polisinspektionen i Stockholms län en rapport över dödsskjutningarna vid Stureplan i Stockholm i december 1994. Polisinsatsen kritiserades skarpt, bl.a. bristen på central ledning. Inspektionen påpekade dessutom:³

Det förtjänar att nämnas att den kritik som kan riktas mot polismyndigheten i detta ärende är likartad den som framfördes av olika kommissioner efter mordet på statsminister Olof Palme.

Det vill alltså synas som att polisen haft svårt att ta lärdom av sina misslyckanden. Det är troligt att detta hänger samman med oviljan att utvärdera dem. Det kan noteras att samma person var biträdande läns-polismästare vid bägge tillfällena och ådrog sig kritik av likartat slag båda gångerna.⁴

Analysarbete

Frågan om dokumentation av bedömningar m.m. är besläktad med obenägenheten att överhuvudtaget göra mer systematiska analyser. Vårt allmänna intryck är att PU stått främmande inför detta behov. Det är illustrerat på många ställen i det föregående, framför allt genom frånvaron av det vi kallat basanalyser beträffande internationella motivbilder men även i andra delar av utredningen.

³ Polisinspektionens protokoll den 18 oktober 1996, s. 3.

⁴ Jfr Juristkommissionens första rapport, SOU 1987:14 s. 66 och Parlamentariska kommissionen, SOU 1988:18 s. 45 ff, se även ovan, kapitel 1. I Stureplansärendet reste biträdande läns-polismästaren invändningar mot Polisinspektionens rapport, vilket föranledde dess chef att utveckla kritiken mot denne (Chefen för polisinspektionens skrivelse till Landshövdingen den 23 oktober 1996).

När vi säger att vårt intryck är att PU stått främmande för att utföra analyser menar vi dokumenterade analyser. Det är självfallet så att arbetet i hög grad bestått av just analyser – av tips, av vidtagna utredningsåtgärder, av behovet att gå vidare med det ena eller andra uppslaget etc. På samma sätt har det naturligtvis förekommit ett analysarbete inom förundersökningsledningen. Det är ingalunda vårt intryck att arbetet i den meningen skulle ha bedrivits utan eftertanke. Vid våra samtal med spaningsledaren Hans Ölvebro, liksom med förundersökningsledarna Solveig Riberdahl och Jan Danielsson, har vi kunnat konstatera att det inom PU funnits en genomtänkt syn på i stort sett alla av de många uppslag som varit uppe till diskussion. Det är likaledes vårt intryck, som redan sagts, att utredarna i Palmegruppen överlag är kvalificerade och i och för sig analytiska i sitt arbete.

Enligt vår mening är det emellertid stor skillnad mellan att "bara" analysera på egen hand eller diskussionsvis i en grupp och att upprätta en skriftlig analys. Att sätta analysen på pränt innefattar en förädlings- och kvalitetssäkringsprocess, som ofta nog leder till att det som "bara" var tänkt eller diskuterat ändrar form och riktning. Dessutom kan analysen då värderas och kontrolleras av andra på ett säkrare sätt än om den görs muntligen. Slutligen föreligger den stora fördelen att den finns kvar, som ett redskap i verksamheten samt ett stöd för minnet i senare skeden och för nytillkommande befattningshavare. Vi anser att allt detta är självklarheter som borde ha slagit igenom i arbetet med komplicerade brottsutredningar för länge sedan. Att det i så ytterligt ringa grad förekommer i detta ärende är en betydande brist, av såväl saklig som arbeteekonomisk betydelse.

Det tydligaste exemplet i detta hänseende är att en så självklar sak som en brottsanalys upprättades först 1994 och då närmast som en biprodukt till gärningsmannaprofilen. Arbetet pågick bortåt ett år och en stor del av tiden gick uppenbarligen åt just till brottsanalysen, vilket tyder på att det mesta fick göras från början. Även om själva profilmetodens värde i och för sig kan diskuteras torde ingen kunna bestrida brottsanalysens användbarhet. I brottsanalysen ingick också vissa resonemang kring erfarenheten av tidigare attentat mot statsmän, något det borde ha varit självklart att skaffa ingående kunskap om långt tidigare.

Med bristen på systematiskt analysarbete sammanhänger de tendenser till alltför reaktivt utredningsarbete som återspeglas i utredningsmaterialet. Som vi påpekat i anslutning till de resonemang vi fört angående behovet av basanalyser öppnar sådana för proaktiva utredningsinsatser (se kapitel 5). Omvänt innebär frånvaron av analyser att utredningen i stället inriktas på inkommande uppgifter, dvs. reaktivt arbete. Detta är självfallet inte fel i sig; det mesta i en brottsutredning

börjar i någon mening med ett tips eller liknande. Men PU har, som vi har exemplifierat i det föregående, många gånger reaktivt utrett sådant som borde ha klarats ut på eget initiativ, efter eget analysarbete.

Ett tydligt exempel på detta är den mycket omfattande utredningen av "Sydafrikaspåret" 1996. Det hade i och för sig kanske inte gått att göra detta så väldigt mycket tidigare, men sättet det sattes igång på är enligt vår mening typiskt. Om de Kocks uppgifter inte hade fått sådant genomslag, eller om han aldrig framfört dem offentligt, skulle "Sydafrikaspåret" antagligen vara lika obearbetat som de flesta andra internationella uppslagen. Den utredning som förekommit under rubriker som "Iran/Irak", "Vapenhandel Bofors", "Mellanöstern" m.fl. är utslutande reaktiv. Andra exempel är utredningen avseende "Y" och "polisspåret" (se kapitel 4), där "tunna" tips lett till att polisärenden lagts upp, men där till synes mer intressanta polismän aldrig gjorts till föremål för utredning, eftersom det inte kommit in något tips om dem.

8.3.2 Informationsfrågor

Bakgrund

Som framgått i kapitel 1 var Juristkommissionen kritisk till hur polis och åklagare hanterade informationen till massmedierna under det första utredningsåret. Juristkommissionen pekade på hur representanter för mordutredningen hade använt "tid och resurser till att strida mot varandra i massmedierna." Till de exempel Juristkommissionen angav från denna tid kan fogas Hans Holmér's uttalande i TV hösten 1986 om att han till 95 procent var säker på vem som låg bakom mordet, ett uttalande som följdes av att förundersökningsledaren Claes Zeime i andra medier anklagade Hans Holmér för att ägna sig åt desinformation.

Juristkommissionens bedömningar angående de brottsutredande myndigheternas förhållande till allmänhet och massmedia utgick från de grundläggande samarbetsproblem – inklusive åklagarnas passivitet och polisens ovilja att rätta sig efter gällande regelsystem – som kommissionen beskrev i sin rapport. I den meningen var sättet att förhålla sig till massmedia mer en konsekvens av dessa grundläggande brister än ett missförhållande i sig. Den konfliktsituation som hade utvecklats under det första utredningsåret undanröjdes emellertid genom regeringsbeslutet i februari 1987 och den därpå följande omorganisationen. Det har därefter inte heller förekommit att polis och förundersökningsledning direkt polemiserat mot varandra i medierna.

Vi har ställt oss frågan om detta också inneburit att informationen till allmänheten via massmedia därmed fungerat väl efter februari 1987 eller om de missförhållanden som Juristkommissionen pekade på kanske även hade andra orsaker än de som kunde hänföras till stridigheterna under den tid som Juristkommissionen granskade, orsaker som i så fall skulle kunna framkalla negativa effekter även efter det att konflikterna bilagts.

Förhållandena efter den 5 februari 1987

Efter ledningssammanbrottet befann sig mordutredningsorganisationen i förhållande till allmänhet och massmedia i ett besvärligt läge; dess kompetens och trovärdighet var av naturliga skäl starkt ifrågasatt. Det förtroendekapital som polisen och det övriga rättsväsendet normalt förfogar över var delvis förbrukat. Bilden av en mordutredning under press befästes i samband med sammanbrottet och den bilden kom i praktiken att bestå under lång tid; den är i viss mån bestående än idag. Detta torde ha bidragit till att representanter för mordutredningen fortsättningsvis kom att inta en jämförelsevis "defensiv" attityd gentemot allmänhet och massmedier.

Det har med andra ord inte varit så lätt att representera mordutredningen utåt. Vi anser inte heller att utredningsarbetet skulle ha kunnat främjas genom några "massmediala strategier" eller andra aktiva informationsinsatser. Vi tror inte att förtroendet för mordutredningen hade kunnat återupprättas genom åtgärder med den inriktningen. Det kan bara ske genom ett idogt, professionellt arbete som leder till utredningsresultat, vilka kan tala för sig själva.

Men att förtroende inte kan skapas genom ensidiga informationsinsatser eller "mediala utspel" betyder inte att inte motsatsen skulle kunna inträffa. Vikten av att hantera informationsfrågor på ett riktigt sätt ligger ofta nog i att undvika sådant som påverkar förtroendet negativt. Ovarsamma uttalanden, "läckor" eller åtgärder som kan tolkas så att en myndighet på ett eller annat sätt "utnyttjar massmedia" skadar tilltron till verksamheten och därmed förr eller senare också själva verksamheten. Bristande tilltro till verksamheten kan också direkt påverka utredningsarbetet, t.ex. genom att personer med viktig information inte känner att de med förtroende kan överlämna denna till utredarna.

Den otydlighet i ledarskapet som vi iakttagit i flera delar av denna brottsutredning framträder även här. Det verkar som om förundersökningsledningen respektive polisen ansett att var och en skall svara för sig inför allmänhet och massmedia. Det är möjligt att detta kan te sig

naturligt för de inblandade parterna. Utåt sett och ansvarsmässigt är mordutredningen dock en och odelad. Det måste därvid åligga de inblandade att se till att det finns någon som inför allmänhet och massmedia kan ge klara och tydliga besked om verksamheten, i synnerhet i en utredning som denna och mot bakgrund av vad som inträffade under det första året. Ansvar för detta kan i sin tur inte vara delat, utan det måste återigen vara den ytterst ansvariga, dvs. förundersökningsledaren, som har att se till att det fungerar.

Vissa uttalanden från PU 1994

Tidigt 1994 uttalade spaningsledaren Hans Ölvebro i massmedia att han trodde att mordet snart skulle vara uppklarat. Uttalandena fick stor uppmärksamhet och kunde inte uppfattas på annat sätt än att det fanns en lösning i sikte. Hans Ölvebro har inför den tidigare Palmekommissionen berättat följande om bakgrunden till sina uttalanden.⁵ Han blev intervjuad för en kvällstidnings söndagsbilaga. Det var en intervju om personen Hans Ölvebro och den skulle inte handla om mordutredningen. Journalisten kom emellertid att fråga om Hans Ölvebro trodde att mordet skulle lösas. På detta hade han svarat ja, och då tillfrågats när han trodde att det skulle vara löst, vartill han svarat: ”i vår”. Detta optimistiska svar hade fått större genomslag än han hade föreställt sig att det skulle få. När uppmärksamheten väl var ett faktum hade han tänkt att detta skulle kunna utnyttjas för att sätta press på gärningsmannen, som i anledning av uppmärksamheten kanske skulle kunna börja bete sig på ett avslöjande sätt. Detta var vid den tid då gärningsmannaprofilen – GMP – färdigställdes och man hade inom utredningen sitt intresse riktat mot vissa personer i anledning av arbetet med GMP. Vid det tillfället då han först gjorde sina uttalanden fanns i och för sig ingen beredskap i form av spaning mot vissa personer, men den aktuella söndagsbilagan skulle inte publiceras förrän en tid senare.

Hans Ölvebro uppgav i detta sammanhang också att han var utsedd att vara presstalesman för polissidan. Samtidigt var det förundersökningsledningens sak att svara för sina uttalanden. ”Åklagarna står ju för sin bit och poliserna står för sin bit. Det är ju ganska ofta som Anders Helin säger andra saker än jag säger.”

Anders Helin uttalade vid en utfrågning inför den tidigare Palmekommissionen samma dag,⁶ att de förhållanden som Hans Ölvebro uttalade sig över vid det ovan beskrivna tillfället och den bedömning av

⁵ Den tidigare Palmekommissionens utfrågning den 28 september 1995.

⁶ Den tidigare Palmekommissionens utfrågning den 28 september 1995.

utredningsläget som denne redovisade inte var något som hade diskuterats med förundersökningsledningen. Anders Helin var inte "särskilt glad" över uttalandena, som han tyckte var lite oförsiktiga. Han sade vidare:

Man väcker förhoppningar och förväntningar som man sen inte kan infria och det ska man inte göra om man inte är absolut säker på att man kan infria dem. Och det tyckte jag, att det fanns ingen grund för Hans Ölvebro eller någon annan att tro, att de vid den här tidpunkten gick att infria.

Anders Helin trodde att skälet till att Hans Ölvebro uttalade sig på detta vis var att denne känt en optimism i anledning av de resultat arbetet med GMP lett fram till och att "utspelet" hade samband med GMP. Själv hade han i anledning av Hans Ölvebros uttalanden blivit tillfrågad av journalister om också han trodde att mordet skulle vara uppklärat till sommaren. Han hade funnit situationen besvärlig:

Jag trodde inte alls att det skulle vara klart i och för sig. Men nu hade väl Ölvebro gått ut rätt hårt och sagt att han för sin del ansåg att det här skulle vara löst ganska snart, och då ville jag ju inte säga att det tror jag inte alls, utan på något sätt försöka stötta honom lite grand, samtidigt som jag gav uttryck för vissa reservationer.

Enligt Anders Helin hade det pratats "lite löst" om att PU någon gång längre fram under 1994 skulle gå ut i massmedia med uppgifter om att utredarna trodde sig vara nära en lösning. Tanken var då att de personer som kunde vara intressanta först skulle ringas in och att deras reaktioner skulle studeras genom spaning då informationen släpptes. Hans Ölvebros uttalanden kom dock enligt Anders Helin för tidigt, eftersom det när de gjordes inte fanns någon klar uppfattning om vilka man skulle koncentrera sig på och heller ingen beredskap för spaning.

Samma dag utfrågades även Axel Morath, som var förundersökningsledare vid den tidpunkt då Hans Ölvebros "utspel" gjordes, inför den tidigare Palmekommissionen.⁷ Beträffande Hans Ölvebros uttalanden sade Axel Morath att dessa fick stå för denne och tillade: "Han har ju sin yttrandefrihet han som alla andra." Axel Morath uppgav vidare att informationsfrågorna inte hade varit organiserade på något speciellt sätt. De som stått närmast av medierna efterfrågad information var också de som blev tillfrågade av journalisterna och dessa personer hade då fått svara. Denna ordning hade enligt Axel Morath fungerat bra. Närmare tillfrågad om inte någon form av strategi hade behövts, bl.a. för att frigöra spaningschefen för dennes egentliga arbetsuppgifter,

⁷ Den tidigare Palmekommissionens utfrågning den 28 september 1995.

svarade Axel Morath att han ansett att de haft ett fungerande system på åklagarsidan och att Hans Ölvebros situation närmast var en polisiär fråga. Tillfrågad om det inte är förundersökningsledaren som bestämmer om informationen till massmedia skall organiseras till exempel genom en presstalesman svarade Axel Morath:

Ja, jag vet inte jag, om förundersökningsledaren direkt kan gå in och avgöra den här frågan om det ska vara en presstalesman eller inte, och huruvida det skall gälla både polis och åklagare, det vågar jag inte ha någon riktigt bestämd uppfattning om så här på en gång. Men i realiteten så har det i alla fall varit så här, vi har inte ansett oss behöva någon presstalesman, och som sagt Ölvebro har inte framfört dom åsikterna till mig heller, annars skulle vi väl tagit upp och prövat frågan, men den har inte aktualiserats.

Uttalandena från spaningschefen om att mordet snart skulle vara löst väckte berättigt uppseende. De kom dock snart att framstå i en tvivelaktig dager, bl.a. eftersom de närmast dementerades av förundersökningsledningen, när företrädare för denna tillfrågades. Att det inte fanns någon egentlig grund för att tro att mordgåtan vid just detta tillfälle var närmare sin lösning än den allmänt hade varit under de senaste åtta-nio åren står också klart. Uttalandet synes snarare ha haft sin grund i en allmän optimistisk "tro" hos spaningsledaren och en föreställning om att uttalandet i sig skulle kunna föra utredningsarbetet framåt. Hans Ölvebros agerande vid detta tillfälle framstår därför som ovarsamt.

Sammanfattande iakttagelser

Det är ingen alltför vågad gissning att förtroendet för PU påverkades negativt av den uppmärksamhet uttalandena föranledde. Det ligger också nära till hands att göra en jämförelse med det inledningsvis nämna uttalandet av Hans Holmér och den dementi detta föranledde från förundersökningsledaren. Vid tillfället för Hans Ölvebros "utspel" förelåg ingen konflikt mellan spaningsledningen och förundersökningsledningen. I stället hade de skiftande beskeden som kom från respektive håll sin grund i att PU inte hanterade informationsfrågorna gemensamt, utan var och en fick ansvara för sitt. Händelseförloppet visar enligt vår mening att denna ordning var ohållbar. Även andra exempel har förekommit under årens lopp.

En tydlig illustration av informationsfrågornas betydelse har förundersökningsledningen givit genom att inför oss beskriva medias påverkan på arbetet med det s.k. Sydafrikaspåret (se kapitel 5). När de

Kock hösten 1996 lämnat sina uppgifter inför en Sydafrikansk domstol "belägrades" spaningschefen och förundersökningsledaren av medierna. De ansåg sig då inte ha någon annan reell möjlighet än att lägga annat åt sidan och ta itu med de Kocks uppgifter. Oavsett realiteten i dessa förhållanden, är det inte acceptabelt att utredningsresursernas användning på detta sätt styrs av det massmedierna intresserar sig för; det är de sakliga utredningsavgörandena som skall styra utredningsarbetet. (Vid den här tiden hade arbetet med inriktning på resning i Christer P-målet påbörjats. Sakligt sett torde PU:s bedömning ha varit att detta arbete ägde större prioritet, men den bedömningen fick alltså vika.) Vi ifrågasätter inte att PU den gången var tvungen att agera som man gjorde, vad vi ifrågasätter är om inte informationsfrågorna långt tidigare hade kunnat hanteras så, att en situation av detta slag inte hade behövt uppkomma.

Vi är medvetna om att svaret på just den frågan inte är självklart och att läget 1996 allmänt sett inte kan skiljas från sitt historiska förspel, dvs. att mordutredningen sedan första året stod lågt i kurs och var pressad till ett defensivt förhållningssätt.

Informationsfrågorna är förvisso svåra och hänsyn måste tas till reglerna om meddelarfrihet m.m. Men vi anser att sättet att hantera informationen är ett tydligt exempel på den brist på ledarskap som vi anser präglar PU som helhet. Det är nämligen en normal ledningsfråga, att ordna så att informationen till media och allmänhet fungerar väl. Detta handlar, i synnerhet i ett fall som detta, inte bara om öppenhet och insyn utan alltså också om att skydda utredningsarbetet från de skadeverkningar det kan drabbas av om informationsfrågorna hanteras på ett felaktigt sätt.

8.3.3 Lednings- och ansvarsfrågor

En organisation, ett ledningsansvar

Från utgångspunkten att mordutredningen är att betrakta som *en* organisation, för vilken det finns en ledning, som ansvarar för att utredningsarbetet bedrivs på ett ändamålsenligt sätt, med målsättningen att komma till klarhet om vem som begått gärningen och lagföra denne, har vi gjort följande iakttagelser beträffande detta ledningsansvar. Samtliga iakttagelser gäller utredningen sådan den bedrivits efter den 5 februari 1987, dvs. efter det att regeringen i särskilt beslut lade förundersökningsledaransvaret på Riksåklagaren.

Styrning av utredningsarbetet. Förundersökningsledaren förfogar inte över polisens resurser, men har likväl ett ansvar för att de resurser som

används i den förundersökning det gäller används på ett riktigt sätt. Vi har tidigare pekat på en del förhållanden där vi från vår synpunkt ifrågasatt PU:s arbetssätt. Vi har t.ex. funnit det senare ”processandet” av utredningsmaterial och frånvaron av en prioritering i det arbetet vara i vart fall diskutabelt. Oavsett vad som är fel eller rätt i detta hänseende är det som vi ser det en ledningsfråga, om arbetet bör bedrivas på detta vis. Vårt intryck är emellertid att det helt och hållet betraktas som polisens ensak hur det skall förfaras i dessa för utredningsarbetets upp-
läggning och resursanvändning ändå centrala frågor. Det saknas alltså en ledningsstyrning från förundersökningsledningens sida. – Som vi förstått förundersökningsledningen anser den inte att den har något ansvar för eller inflytande över förhållanden av detta slag.

Bristfälligt analysarbete. Vi har i det föregående i flera sammanhang pekat på bristen av dokumenterade analyser i PU:s arbete. Som vi framhållit ser vi detta som en allvarlig brist i flera delar av utredningen. Det har ålegat ledningen av mordutredningen att se till att analyser av detta slag blir utförda, men så har inte skett.

Projektstyrning. Inom mordutredningens ram har många stora projekt drivits. Två av dessa gäller provskjutning av en stor mängd vapen respektive upprättande av en s.k. gärningsmannaprofil (GMP). Vi anser inte att dessa projekt varit föremål för en adekvat styrning. Förundersökningsledningen har endast i begränsad utsträckning varit engagerad i projekten; beträffande GMP har förundersökningsledningen inte varit engagerad alls. I bägge projekten finns brister som är att hänföra till frånvaron av ledningsstyrning.⁸

Särskilt beträffande provskjutningarna gäller att det inte gått att klarlägga hur direktiven för projektet sett ut, vem som haft att ansvara för vad etc. Ärendet ”GH” visar att provskjutningen inte fungerat väl (han hörde trots kallelse och påminnelser inte av sig, vilket inte uppmärksammades utan han tappades bort). Även andra exempel har dykt upp i vår granskning (polisman H). Provsjutningen har vidare varit väldigt utdragen i tiden. Särskilt den grova missen beträffande GH och

⁸ Jfr följande bedömning i RRV-experternas rapport: ”Nära kopplat till de ovannämnda bristerna är de svagheter som finns vid de större uppföljningar (t.ex. vapen och ammunition) som gjorts. Dessa insatser borde planeras och följas upp bättre. En tydligare redogörelse för vilka grundläggande antaganden som uppföljningen bygger på, vilka slutsatser som borde kunna dras vid olika tänkbara utfall, kostnadsberäkningar och brytpunkter för uppföljning och analys krävs. Det kan inte vara rimligt att de skall dra ut på tiden i åtta respektive sex år. – Vår bedömning är att konventionell projektstyrningsteknik borde införts och tillämpats i Palmeutredningen i betydligt större utsträckning än som varit fallet.

de övriga utredningsbrister som kommit fram i det uppslaget, gör att det inte kan uteslutas att det förekommit andra förbiseenden, som inte uppdagats. När vi ställt frågor till olika befattningshavare inom PU rörande brister av dessa slag har vi fått intrycket att ingen känner sig ansvarig för dessa.

Särskilt beträffande GMP gäller att hade varit befogat att aktualisera ett projekt av det detta slag långt tidigare och att det borde ha varit högt prioriterat så länge det inte var genomfört. Detta gäller i första hand brottsanalysen, som borde ha utförts redan våren 1986. Beträffande själva gärningsmannaprofilen gäller att ett projekt av det slaget i vart fall kunde ha initierats tidigare än det nu gjorde. Det borde vidare ha varit föremål för en övergripande styrning. Om en sådan ägt rum torde möjligheten att anlita extern – utländsk – expertis naturligt ha aktualiserats. Det hade vidare ingått i en sådan övergripande styrning att åtminstone arrangera en dokumenterad kvalitetssäkring av arbetet om detta, som nu kom att bli fallet, skulle utföras av personer med anknytning till PU. – Av vad vi inhämtat har framgått att förundersökningsledningen inte varit engagerad i något led av GMP-projektets genomförande.

Till denna iakttagelse hör även det förhållandet att fler projekt borde ha initierats, särskilt analysprojekt (jfr ovan).

Samarbetet med utrikesförvaltningen. Det har i utredningen förelegat ett behov av ett väl fungerande samarbete med utrikesförvaltningen. Behovet har gällt tillgång till den särskilda sakkunskap som UD förfogar över och som är relevant för bedömandet av internationella motivbilder och brottsypoteser. Det har också gällt den information i form av tips m.m. som inlutat till svenska ambassader m.m. Som framgått av redogörelsen i kapitel 3 synes detta ha fungerat mindre väl; i vart fall är detta UD:s mening. Det finns kanske utrymme för olika bedömningar i olika delar av denna fråga. Klart är emellertid att UD:s sakkunskap bara i begränsad omfattning kommit till användning. En iögonenfallande illustration till den handfallenhet som här funnits inom mordutredningen är den förfrågan som PU översände angående den amerikanska underrättelseorganisationen CIA, en förfrågan som UD inte gärna kunde göra annat än lämna obesvarad (skrivelsen är återgiven i kapitel 5, "Avsnitt CIA", se även kapitel 3). Detta exempel illustrerar vad som även i övrigt framstår som tämligen tydligt, nämligen att ett för mordutredningen adekvat kunskapsutbyte inte kommit till stånd. – Ansvar för att detta inte fungerat väl åvilar förundersökningsledningen.

Överväganden angående byte av spaningsledningen 1990. Vi har ovan som vår uppfattning redovisat att spaningsledningen borde ha bytts ut

efter det att hovrättens friande dom mot Christer P hade vunnit laga kraft. Det som är mest förvånande i detta sammanhang är att ingen på allvar tycks ha övervägt denna sak 1989-1990. Skälet härtill torde vara att som ledningsstrukturen för PU ser ut, och som de inblandade uppfattar sina roller, var detta inte en fråga som låg på någons bord. Det borde varit en fråga för mordutredningens ledning, men mordutredningen har i frågor av detta slag inte någon ledning. Förundersökningsledaren har inget mandat att bestämma vem som skall vara spaningsledare. Det är istället en fråga för rikskriminalen, som i sin tur inte är ansvarig för förundersökningen.⁹ Det kan tilläggas att likartade iakttagelser och reflektioner kan göras beträffande förhållandena sedan Högsta domstolen på försommaren 1998 avslagit Riksåklagarens resningsansökan (jfr sist i detta kapitel).

Informationsfrågorna. Ledningen för mordutredningen har inte tagit något samlat grepp om informationsfrågorna. Utredningen har tilldragit sig ett enormt intresse under mycket lång tid. Detta intresse – oavsett om det kommit från media, den breda allmänheten, omgivande myndigheter eller politiska organ – har påverkat mordutredningen på olika sätt. Uppmärksamheten har många gånger försvårat arbetet och arbetsförhållandena. Den har också utlöst ”affärer” av olika slag, som i sin tur haft negativ inverkan på utredningsförhållandena.

Mordutredningens ledning har haft gott om tid på sig att anpassa sig till det stora och bestående intresset. Eftersom detta just kan påverka utredningen negativt har det funnits skäl att fundera över om informationsfrågorna skulle kunna hanteras så, att negativa effekter i görligaste mån förebyggdes. Några åtgärder med sikte på att hantera sådana påtagligt reella problem har vi emellertid inte kunnat identifiera. Det har tvärtom varit så, att PU själv, bl.a. genom sin otydliga ledningsstruktur, bidragit till svårigheter genom sitt sätt att agera gentemot massmedia. Vi tänker då bl.a. på Hans Ölvebros och Anders Helins uttalanden våren 1994 (jfr ovan *Informationsfrågor*).

Polisspåret. Vi har som framgått funnit att ledningsansvaret inte fungerat beträffande det s.k. polisspåret, se ovan och kapitel 4. Det rör sig här om ett ansvar som enligt vad som utvecklades av Juristkommis-

⁹ Samma beslutsförutsättningar förelåg 1997, då chefen för rikskriminalen Lars Nylén beslöt att Hans Ölvebro inte längre skulle vara spaningsledare. Beslutet föregicks inte av någon förfrågan till förundersökningsledaren Jan Danielsson, som för oss uppgivit att han, om han blivit tillfrågad, i och för sig inte direkt skulle ha motsatt sig detta, men att de händelser som föranledde Nyléns beslut, dvs det som var förknippat med förundersökningen mot Hans Ölvebro, inte var något som hade rubbat Danielssons förtroende för Ölvebro.

sionen åvilade förundersökningsledningen och som enligt vår mening inte förvaltats väl, eftersom vi anser att polisspåret inte har hanterats som det borde ha gjorts.

Enskilda uppslag. Ett enskilt uppslag är enligt vår mening misskött. Det gäller ärendet "GH", som berörts tidigare i detta kapitel. Ett annat likaledes ovan berört uppslag, "GC", är ännu otillräckligt bearbetat. Bägge dessa uppslag har varit av sådant intresse för utredningen att de borde ha varit föremål för en mycket aktiv uppföljning och styrning från förundersökningsledningens sida. Beträffande GC finner vi det tveksamt om så skett, medan det beträffande GH är tydligt att det inte skett. Av vad som uppgivits för oss från förundersökningsledningens sida rörande ansvaret för utredningen i den delen har vi inte kunnat få en klar bild av vem som ansvarat för vad. Bilden har varit förvirrande. Vi ser bägge dessa uppslag, men särskilt GH, som exempel på att ledningsstyrningen varit bristfällig även vid för mordutredningen centrala utredningsinsatser.

Rollfördelningen

Det synes vara så att såväl förundersökningsledningen som polisen finner det naturligt att de utgör olika organisationer som svarar för olika delar av mordutredningen eller svarar för den på olika sätt. Att detta är ägnat att göra ansvarsförhållandena svårbelysta behöver inte utvecklas. Det öppnar för att placera ansvaret i det utrymme som uppstår mellan dessa bägge organisationer, dvs. det hamnar "mellan stolarna".

När vi till förundersökningsledningen och spaningsledningen ställt frågan: vem har ansvaret för att detta brott klaras upp? har de bägge svarat, att det är gemensamt. Från förundersökningsledningens sida har därefter tillagts, att förundersökningsledaren har det slutliga ansvaret. Så måste det också förhålla sig; det följer av att förundersökningsledaren enligt lag leder förundersökningen. Gemensamt kan ansvaret vara såtillvida, att alla som arbetar med en fråga som denna har ansvar för att arbetet blir framgångsrikt. Men såväl det reella som det formella ansvaret för att detta mord skall klaras upp ligger på förundersökningsledaren.

I praktiken synes de som är verksamma med brottsutredningsarbetet emellertid inte uppfatta ansvarsfrågan på det sätt som de säger sig göra. Om förundersökningsledningen fullt ut tog konsekvenserna av detta ansvar skulle den styra och lägga sig i polisarbetet på ett sätt som ganska snart skulle kunna äventyra samarbetsklimatet och leda till motsättningar liknande dem som uppkom det första utredningsåret. Det torde vara ett av skälen till att ledningsansvaret från förundersöknings-

ledarens sida utövas med distans. Konsekvensen blir att förundersökningsledaren ansvarar för saker han eller hon valt att inte styra eller lägga sig i. Det kan te sig orättvist att utkräva ett sådant ansvar. Vår uppgift är emellertid att granska mordutredningen utifrån de formella förutsättningarna och enligt dem är det förundersökningsledaren som bär det övergripande ledningsansvaret. Historiskt sett är det dessutom så att den grupp som Juristkommissionen kallade "åklagarna" under första utredningsåret med tilltagande kraft förespråkade att ledningsansvaret skulle ligga hos dem. Det blev också resultatet av regeringens beslut den 5 februari 1987. På samma sätt fastslog de granskande kommissionerna att det var förundersökningsledaren som skulle ha detta ansvar ("åklagaren leder förundersökningen med polisen som biträde", som det uttrycktes av Parlamentariska kommissionen). Mot den bakgrunden finns det goda skäl att belysa hur detta ansvar förvaltades, sedan det tydligt placerats där.

Vi har under vårt arbete fört vissa diskussioner med förundersökningsledningen angående förundersökningsledarens roll (jfr kapitel 2). Som utgångspunkt har vi haft en beskrivning som den förre förundersökningsledaren i mordutredningen K.G. Svensson gav när han utfrågades inför den Parlamentariska kommissionen. Ämnet var i denna delen möjligheten att dela förundersökningsansvaret och det var kommissionsledamoten Thorbjörn Fälldin som ställde frågorna:¹⁰

Fälldin: I normalfallet är det alltså mycket ovanligt att ledningen för förundersökningen delas mellan polis och åklagare?

Svensson: Om man ser det rent sakligt är det inte alls ovanligt. Många gånger händer det vid spaningsmord att det ena uppslaget kommer efter det andra. Åklagare kopplas in genom ett hämtningsbeslut eller anhållningsbeslut. Sedan visar det sig att det är snett, och man släpper vederbörande, och då är man tillbaka på spaningsstadiet igen, där det är polisens sak att spana. Åklagarinsatserna är som en berg- och dalbana: när man har en misstänkt är arbetet på topp, och när det åter blir ett spaningsmord faller åklagarinsatsen tillbaka, sedan kommer nästa misstänkte och då blir det samma sak.

Fälldin: Jag har förstått att detta är en bild av samarbetet som du beskriver, men hur är det med det formella ansvaret?

Svensson: Det formella ansvaret vilar på åklagaren – det är alldeles riktigt.

Att döma av vad som uppgivits för oss från förundersökningsledningens sida finns det utrymme för olika tolkningar av förundersök-

¹⁰ Protokoll från Parlamentariska kommissionens utfrågning med K.G. Svensson den 25 januari 1988.

ningsledarskapets innebörd. Enligt den nuvarande förundersökningsledningens uppfattning skall åklagaren vara mer aktiv än enligt den uppfattning K.G. Svensson hade. Jan Danielsson har emellertid samtidigt för oss uppgivit att man måste skilja mellan utredningsarbetet och spaningsarbetet. I utredningsarbetet har åklagaren en roll, men inte i spaningsarbetet. Som vi ser det är detta till sin art samma distinktion som den K.G. Svensson gjorde, även om graden av förespråkad aktivitet från åklagarens sida kan skilja sig mellan dessa synsätt.

Vår grundläggande iakttagelse är att åklagaren som förundersökningsledare sakligt sett intresserar sig olika mycket för olika delar av det totala utredningsarbetet, men likväl ansvarar för helheten. När K.G. Svensson på sin tid uttalade att han som förundersökningsledare inte ville vara ansvarig för polisarbete som han inte kontrollerade, var detta juridiskt tvivelaktigt, eftersom han formellt hade ansvar för detta. Men det var i sak begripligt. Det ledde som bekant till att förundersökningsledarskapet delades. Delningen uppfattades så, att K.G. Svensson tog ledningen för Viktor G-delen och Hans Holmér för resten. Vad detta i sak kan sägas ha inneburit var att åklagaren tog ansvar för den del av förundersökningen som hade nått det utredningsstadium, där åklagaren har en mer naturlig roll att spela, men att polisen fortsatte ansvara för sådant som åklagaren normalt inte lägger sig i. Denna uppdelning befanns sedermera alltså juridiskt felaktig, varmed rättsläget, i den mån det varit oklart, klargjordes.

Sakläget var emellertid fortfarande oklart och är så alltför, enligt vår bedömning. Den ordning som kommit att stadfästas är att åklagaren som förundersökningsledare formellt skall ansvara för sådant som han eller hon de facto inte kontrollerar, och som de inblandade parterna – polis och åklagare – inte heller anser att åklagaren skall lägga sig i. Det betyder att det formella och det sakliga ansvaret inte är kongruenta, vilket i sin tur lägger grunden för de brister, spänningar och oklarheter som vi iakttagit och redovisat ovan. Vi anser att denna oklarhet förelåg redan 1986, då den spelade en avgörande roll för de motsättningar som uppstod, men att den också förelegat därefter och då motverkat möjligheten att under samlad ledning och tydligt ansvar bedriva en effektiv mordutredning.

Särskilt om Riksåklagaren

Att ledningsansvaret för mordutredningen inte fungerat så väl som det borde ha gjort är inte enbart en funktion av den ställvis oklara dualismen i regelverket och utövad praxis. Det har också att göra med hur förundersökningsledarskapet har utövats.

Juristkommissionen påtalade att förundersökningsledningen under Claes Zeime hösten 1986 hade utövats kollektivt utan att en sådan ledningsform hade stöd i lagen. Juristkommissionen underströk att en åklagare skulle vara förundersökningsledare, inte en grupp av åklagare. Sakligt sett har detta att göra med tydligheten i ledarskapet och ansvarsförhållandet. Vi har emellertid iakttagit att "åklagarna" fortsatt att hantera förundersökningsledarskapet i mer eller mindre kollektiva former. Beträffande flera frågeställningar som dykt upp i vår granskning har det således visat sig oklart vilken åklagare som gjort vad etc. (se t.ex. kapitel 7 angående uppslaget GH). Ett illustrativt exempel utgör resningsansökan den 5 december 1997. Den författades i "jag-form", men undertecknades av inte mindre än fem personer. Vi anser att detta "kollektiva" arbetssätt har bidragit till ett otydligt ledarskap.

Vi konstaterar vidare att förundersökningsledningen beträffande flera av de punkter vi tagit upp ovan, som exempel på oklarheter i ledningsstyrningen, inte uppfattat sig som ansvarig, trots att dess företrädare formellt uppger sig vara ansvariga. Detta är en konsekvens av den grundläggande oklarhet som vi pekat på under föregående rubrik. Riksåklagaren borde ha skapat större klarhet i ansvarsförhållandena, inte minst mot bakgrund av det som hade inträffat 1986. I själva verket har Riksåklagaren här fortsatt visa den typ av passivitet, som även förelåg som en bidragande orsak till händelseutvecklingen 1986.

Genom regeringens beslut den 5 februari 1987 lades förundersökningsledarskapet hos Riksåklagaren medan polisarbetet skulle ledas av Rikspolisstyrelsen. Vi konstaterar att Rikspolisstyrelsen genom beslutet att utse Hans Ölvebro till spaningsledare delegerade sin del av ansvaret till en nivå där det operativa ansvaret normalt ligger och där det kan utövas med full kraft. Dessförinnan låg ledningsansvaret på en avdelningschef under rikspolischefen. Ett motsvarande beslut träffades på åklagarsidan först 1996, då Jan Danielsson blev förundersökningsledare. Detta borde enligt vår mening ha skett mycket tidigare. Nu kom förundersökningsledarskapet i närmare tio år att ligga kvar på den person som upprätthöll den redan i sig arbetskrävande funktionen som biträdande riksåklagare.

När frågan om resning i målet mot Christer P aktualiserades 1997 var det formella läget från åklagarsynpunkt något komplicerat. Chefsåklagaren Jan Danielsson var förundersökningsledare på Riksåklagarens uppdrag. Ett beslut att ansöka om resning kan endast fattas av Riksåklagaren, som därmed kunde synas sitta på flera stolar samtidigt. Som vi fått saken beskriven involverade resningsbeslutet ett antal åklagare hos Riksåklagaren. Formellt kan beslutet emellertid inte betraktas på annat sätt än som fattat av riksåklagaren Klas Bergenstrand (i dennes egenskap av Riksåklagare och inte som av regeringen förordnad

förundersökningsledare; det operativa förundersökningsledarskapet var ju delegerat).

Som framgått av kapitel 6, anser vi att det material som framlades i resningsärendet inte i någon mer betydande, säkerställd grad stärkte de redan tidigare föreliggande, rättsligt bedömda, misstankarna mot Christer P. Att ett underlag som det inför HD förebringade skulle ha kunnat leda till resning i målet mot Christer P var – oavsett de rättsliga komplikationer som förelåg – enligt vår bedömning av resningsmaterialet orealistiskt. Att de i utredningen direkt involverade likväl ville föra saken till vägs ände har vi förståelse för, liksom att de kanske inte var opåverkade av sin partsställning. Det föreligger emellertid ett särskilt ansvar vid avgörandet av om en friande dom skall begäras uppriven; det är därför beslut av sådant slag anförtrotts just Riksåklagaren. Från rättssäkerhetssynpunkt är det angeläget att möjligheten att begära resning till nackdel för en tilltalad används bara efter noggrann prövning. Det framgår av lagen att resning endast kan beviljas i klara fall. Detta var knappast ett sådant fall. Det är därför tveksamt om den kontrollfunktion som Riksåklagaren är satt att utöva här fungerade som den bör göra.

8.3.4 Rättssäkerhetsfrågor

Vid en händelse som denna sätts rättsliga garantier till skydd för enskilda på prov i särskilt hög grad. Intresset av att klara upp brottet är så stort, att det torde vara oundvikligt att statens organ i enskildheter går längre än vad som normalt är brukligt. Likväl finns det enligt vår mening anledning att påminna om att det i denna mordutredning förekommit rättskränkningar av enskilda på ett sådant sätt att det måste konstateras att det skydd som de rättsstatliga garantierna är avsedda att uppställa inte har hållit. De fall vi i detta summerande sammanhang vill nämna är följande.

- ◇ Bägge utredningsomgångarna mot Viktor G innefattade rättskränkningar av denne.
- ◇ ”Operation Alfa” innefattade rättskränkningar av flertalet eller alla de berörda.
- ◇ De sedermera avslöjade ”buggningarna” innefattade rättskränkningar av dem som hemsöktes och avlyssnades.
- ◇ Övervakningen och den planerade hemsökningen av polisman E innefattade en rättskränkning av denne.

Till detta kommer att det konstitutionella regelverket inte heller alltid höll för påfrestningarna. Regeringens ingripande beträffande konfrontationerna i utredningen mot Viktor G, dess genomgående stöd till polismakten under den tid som föregick ”operation Alfa” och den s.k. Ebbe Carlsson-affären är exempel på detta. Ett exempel på en från rättssäkerhetssynpunkt olycklig effekt av ett regeringsingripande i brottsutredningen är regeringens beslut dagarna efter mordet att telefonavlyssna Miro Baresic (se kapitel 5). Själva beslutet, i det dramatiska och ovissa läge det fattades, kan i efterhand göras till föremål för skilda juridiska bedömningar, men knappast kritiseras, enligt vår mening. Den följande avlyssningens utsträckning i tid och rum var däremot olaglig och innebar att bestämmelser till skydd för rättssäkerheten kom att bli åsidosatta.

8.3.5 Regeringen och brottsutredningen

Med tanke på den uppmärksamhet regeringens agerande under det första utredningsåret tilldrog sig och den diskussion det föranledde har vi ansett oss något böra beröra hur kontakterna mellan regeringen och brottsutredningen senare fungerat. Vår avsikt är inte att allmänt diskutera regeringens handlande – det ligger utanför vårt uppdrag – utan endast om regeringen haft någon roll i själva mordutredningen.

Vi har i kapitel 1 redovisat våra slutsatser av de tidigare kommissionernas granskning av det första utredningsåret. Med det perspektiv som nu kan anläggas är det vår bedömning att regeringens agerande under det första utredningsåret hade stor för att inte säga avgörande betydelse för den händelseutveckling som kulminerade i utredningens organisatoriska sammanbrott 1987. Ett år senare utvecklades den s.k. Ebbe Carlsson-affären, som vi översiktligt redovisat i kapitel 5. Det händelseförloppet karakteriserades av att regeringen genom justitieministern tog en aktiv del i sådant som hörde till mordutredningen. På flera sätt kan detta händelseförlopp beskrivas som en fortsättning på den sakligt och formellt olyckliga inriktning av utredningsarbetet som hade lett fram till sammanbrottet 1987. Sätillvida kan det sägas att regeringens inblandning i mordutredningen inte upphörde genom det beslut som fattades den 5 februari 1987.

För att kunna bedöma om regeringen haft något inflytande över brottsutredningens bedrivande därefter har vi till en början försökt klarlägga hur regeringen förhållit sig till mordutredningen. Om vi bortser från de förhållanden som hör till den s.k. Ebbe Carlsson-affären och som granskats i annan ordning, är den naturliga utgångspunkten då beslutet den 5 februari 1987.

Vi har efterfrågat underlaget för detta beslut och dokumentation över dess eventuella uppföljning. Det finns emellertid enligt uppgift från Justitiedepartementet inget underlag sparat i regeringskansliet och heller inga handlingar som återspeglar en uppföljning av beslutet, med undantag för en inom Justitiedepartementet den 8 mars 1988 upprättad promemoria. Där redogörs kortfattat för hur Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen vid den tidpunkten hade organiserat arbetet. I ett avslutande stycke, under rubriken "Regeringens kontakter med organisationen" sägs följande.

Information till regeringen om läget i spanings- och utredningsarbetet har lämnats av åklagarna och polisen ungefär en gång i månaden. Vid informationsammansättningarna har justitieministern och statssekreteraren i statsrådsberedningen varit närvarande. I regel har också statssekreteraren i justitiedepartementet och chefen för polis- och åklagarenheten deltagit i sammantredena. Vid ett tillfälle i början av 1988 har regeringen i dess helhet informerats.

Vi har ställt frågor till Justitiedepartementet om vilka kontakter som därefter förevarit. Detta har visat sig svårt att klarlägga. Några handlingar som dokumenterar sådana kontakter finns inte. Som svar på våra frågor har i stället från Justitiedepartementet uppgivits att regelmässiga kontakter inte förekommit. Vid enstaka tillfällen har företrädare för PU informerat justitieministern och hennes medarbetare (under den aktuella perioden, efter 1988 års val, har Laila Freivalds och Gun Hellsvik innehaft befattningen). Det har även förekommit att statsministern informerats. Det går inte att i efterhand fastställa när möten av detta slag ägt rum, vilka som närvarat och vad som avhandlats, eftersom inga protokoll förts och inga minnesanteckningar gjorts. Under den period som det s.k. Sydafrika-spåret var aktuellt, dvs. under 1996 och början av 1997, förekom kontakter av delvis annat slag, eftersom justitieministern då engagerade sig för att via diplomatiska kanaler i Sydafrika underlätta PU:s utredningsåtgärder. Det förekom därvid också ett informationsutbyte mellan Justitiedepartementet och PU. Det har vidare påpekats att det kan ha förekommit att Riksåklagaren meddelat regeringen om viktiga förestående händelser i utredningen, t.ex. när resningsansökan skulle inges 1997.

Från Riksåklagarens sida har uppgivits att kontakter med regeringen förvisso har förekommit under åren, men att det inte går att säga hur många de varit, när de ägt rum, vilka som deltagit och vad som avhandlats, eftersom det saknas dokumentation. Från Riksåklagarens sida har man, efter det att vi ställt frågan ett flertal gånger, kunnat erinra sig tre tillfällen då kontakter förekommit; samtliga ägde rum under 1996-1997 och hade samband med Sydafrika-spåret.

Både Justitiedepartementet och Riksåklagaren har utgått från att det förekommit kontakter som numera inte kan vare sig beskrivas eller beläggas. Resultatet av våra efterforskningar i denna del är egentligen endast att sådana kontakter inte dokumenteras. Detta är i och för sig ägnat att förvåna. (Jfr även de saknade handlingarna från beslutet att avlyssna Miro Baresic, se kapitel 5.) Dels måste det höra till grundläggande förvaltningskultur att upprätthålla ett visst "institutionellt minne". Dels borde det, med tanke på den uppmärksamhet regeringens agerande under olika delar av arbetet med brottsutredningen tilldragit sig, ha varit naturligt att säkerställa möjligheten att kunna redovisa regeringens fortsatta kontakt med ärendet.

Även om det således förekommit kontakter mellan regeringen och förundersökningsledningen som numera inte kan preciseras har vi inget underlag för att ifrågasätta den *helhetsbild* som sammantaget givits från båda håll, dvs. att några regelmässiga kontakter inte förekommit. Det betyder att regeringens "intensiva engagemang" – för att använda Juristkommissionens formulering – från första utredningsåret och de regelbundna, månadsvisa träffarna från det andra året successivt upphört samt att regeringen inklusive Justitiedepartementet huvudsakligen följt utredningsarbetet via massmedia och de sporadiska informationsträffar som kan ha förekommit.

Detta innebär i så fall att regeringen och PU agerat i enlighet med den rollfördelning som gäller. Syftet med regeringsbesluten den 5 februari 1987 måste nämligen – bland annat – ha varit att återskapa den ordning som hade rubbats genom händelsernas utveckling under det första utredningsåret.

Det kan i och för sig ifrågasättas om inte de exceptionella regeringsbesluten från 1987 borde ha följts upp under längre tid än vad som synes ha varit fallet. I princip torde det vid en bevarad konstitutionell rollfördelning vara de i 1987 års beslut utpekade myndigheterna som har att fästa regeringens uppmärksamhet på om något inte fungerar som förutsatt. Det bör i alla händelser inte vara regeringens sak att aktivt kontrollera hur en enskild brottsutredning bedrivs. Gör regeringen det uppstår risk för det slags olyckliga rollsammanblandning som förekom under det första utredningsåret och under den s.k. Ebbe Carlsson-affären. Samtidigt kan det naturligtvis hävdas att det som skedde det första året inte kan göras ogjort, och att regeringen genom sitt ovanliga beslut en gång för alla hade ingripit i skeendet på ett sätt som också måste följas upp. Det faller emellertid utanför ramen för vår uppgift att fördjupa oss i detta.

Vår granskning i denna del har sammanfattningsvis inte påvisat att regeringen på något sätt skulle ha "styr" eller otillbörligt lagt sig i brottsutredningen. Att döma av den information vi erhållit tycks utred-

ningen av mordet på statsminister Olof Palme i detta hänseende ha blivit alltmer lik en vanlig brottsutredning allteftersom åren gått.

8.4 Vissa perspektiv som påverkar bedömningen av utredningsarbetet

Åtskilliga av de synpunkter på utredningsarbetet som anlagts ovan utgår från att det varit fråga om en ”vanlig” ehuru svår och omfattande brottsutredning. En rättvis värdering förutsätter emellertid att man också beaktar denna utrednings unika karaktär. För vår del gäller att vi granskar utredningsarbetet efter omorganisationen 1987. Det arbete som nedlagts därefter kan dock inte bedömas oberoende av det som hände under det första utredningsåret.

En utredning av ett statsministermord tilldrar sig vidare ett mass-medialt intresse som i sig innefattar ett störningsmoment. Ett stort antal personer har i detta fall engagerat sig personligt, som uppgiftlämnare, ”privatspanare” och kritiker av utredningsarbetet. Detta har väsentligen varit av godo – ”detektiven allmänheten” har fått tillgång till åtskillig information – men också ett störningsmoment, bl.a. genom att det ingående informationsflödet helt enkelt blivit svårhanterligt och genom att åtskillig kritik som upplevts som ovederhäftig har stört arbetet. Åt detta har inte mycket bort eller kunnat göras – det är utslag av det normala livet i ett öppet, demokratiskt samhälle – men förekommande störningsmoment måste likväl vägas in vid bedömningen av utredningsarbetet.

Åtskilligt annat verkar naturligtvis typiskt sett i motsatt riktning. Det har redan sagts att allmänhetens benägenhet att rapportera iakttagelser av intresse i ett fall som detta underlättas av den offentliga nyhetsförmedlingen och debatten kring händelsen. Alla tänkbara resurser har vidare ställts till utredningens förfogande. Sammantaget är det därför inte självklart att det skulle behöva vara svårare att klara upp ett spaningsmord när landets statsminister är offer än annars.

Det förutsätter dock att det inledande arbetet fungerar på ett normalt sätt och att kunskapsinhämtningen i anslutning till brottet ger resultat. I detta fall var det inte så. De missgrepp och misslyckanden som kantade det första utredningsåret begränsade mycket påtagligt möjligheten att nå framgång med det utredningsarbete som tog vid därefter. Vissa typer av ”spår” var svåra att följa upp med aktivt utredningsarbete efter så lång tid. Det får t.ex. anses gälla sådana brottsypoteser där gärningsmannen kan antas ha lämnat landet relativt kort tid efter brottet. I den meningen var den utredningsorganisation som tillträdde 1988 hänvisad

till att utreda sådant som fortfarande gick att utreda, alldeles oavsett vad som annars hade varit önskvärt att göra. Även om utredarna strävade efter att arbeta ”brett och förutsättningslöst” torde de därför delvis ha styrts av vilka utredningsvägar som ännu var framkomliga. Detta kan i någon mån bidra till att förklara PU:s till synes svala intresse för brottshypoteser som innefattar internationella konspirationer.

Händelserna under det första utredningsåret måste även ha påverkat arbetet på andra sätt, inte minst genom de förtroendeskadorna som uppkom. Den väsentligaste effekten var emellertid den som också är mest uppenbar, nämligen att det magra utredningsresultatet från det första året gjorde det fortsatta arbetet svårt och utsikterna att nå framgång små.

Det har ofta från PU:s sida – både offentligt och inför oss – framhållits att utredningsarbetet bedrivits just ”brett och förutsättningslöst”. Det är på många sätt en riktig beskrivning. Men det förhåller sig samtidigt så – vilket lätt kan konstateras i det arbete som faktiskt bedrivits och vilket också sagts från PU:s sida i olika sammanhang – att PU bedömer det som mer sannolikt att mordet begåtts av en ensam gärningsman, som agerat oplanerat, än genom en planlagd konspiration. Det är vår samlade bedömning att utredningsarbetet i första hand varit inriktat på en sådan lösning. Det innebär inte att andra lösningar alltid betraktats som uteslutna eller att inga sådana hypoteser gjorts till föremål för utredning. Men det innebär att tonvikten i arbetet legat på att finna en ensamagerande gärningsman och att jämförelsevis mer arbete lagts ned på utredningsåtgärder i den riktningen än i riktning mot brottshypoteser som innebär att mordet skulle ha varit planlagt på ett eller annat sätt.

Inriktningen av ett utredningsarbete kan inte bedömas annat än utifrån kända fakta. Det finns ingen anledning att prioritera alla teoretiskt tänkbara brottshypoteser på samma sätt. Det som är mer sannolikt måste gå före det som är mindre sannolikt. PU:s prioritering av inriktningen ”ensam gärningsman” – som till sin art är tydlig, men till sin grad ganska svårbestämd – måste alltså bedömas utifrån vad som i denna mening är sannolikt.

Mer ingående analyser i syfte att fastställa sannolikheter av detta slag kom in i utredningsarbetet sent. Den mest utförliga är den som gjordes i GMP:s brottsanalys. Den pekar tydligt i riktningen ”ensam gärningsman”. Detsamma synes ha gällt de synpunkter PU i samband med detta arbete inhämtade från FBI och de odokumenterade överväganden som gjorts av spaningsledningen. Den granskning och kvalitetssäkring vi utfört i denna del (se kapitel 7) leder inte till någon avvikande slutsats. Vi anser alltså att PU:s prioritering i denna del var och är sakligt grundad.

Detta innebär, för tydlighetens skull, inte att vi anser att mordet nödvändigtvis måste ha begåtts av en ensamagerande gärningsman. Vad som kan konstateras är att PU inte haft anledning att prioritera brotts-hypoteser som innefattar konspirationer av skilda slag före dem med ensam gärningsman, men inte heller att utesluta möjligheten av en konspiration.

En synpunkt som framkommit under vår granskning är att PU:s arbete måste bedömas olika beroende på om huvudspåret efter 1988, dvs. misstankarna mot Christer P, är det rätta eller inte. Det kan emellertid inte vara rimligt att göra bedömningen av ett professionellt utredningsarbete beroende av sådana hypoteser. Det skulle i praktiken betyda att frågan om utredningsarbetets kvalitet finge stå öppen så länge brottet är ouppklarat. Precis som när det gäller frågan om ensam gärningsman i förhållande till konspiration måste det relevanta för bedömningen vara det faktaunderlag som framkommit samt hur detta tolkats och använts för att styra arbetet.

Däremot är det så att PU:s vägval när det gäller såväl huvudinriktningen på ensam gärningsman, som den tidvisa inriktningen på Christer P, stöds av de utredningsresultat som framkommit och de analyser som kan göras av dessa. Detta har indirekt också betydelse för bedömningen av den relativa nedprioritering som PU gjort av brotts-hypoteser som innefattar konspirationer liksom, i mindre mån, för bedömningen av den eventuella nedprioriteringen av andra ensamma gärningsmän. Detta betyder att de brister som vi påtalat beträffande dessa delar av utredningsarbetet måste ses i förhållande till vad som objektivt framkommit.

Förutom dessa relativiserande perspektiv måste det emellertid även, från mer absolut synpunkt, konstateras att åtskilliga av de missförhållanden och brister som vi påtalat är av fundamentalt slag. Det förhåller sig tveklöst så, att det förutom huvudinriktning och huvudspår, också funnits utrymme att göra mycket annat, som inte gjorts.

8.5 Brottsutredningens organisation efter Högsta domstolens avslag på Riksåklagarens resningsansökan

Synpunkter liknande dem som vi redovisat beträffande den polisiära organisationen efter den friande domen mot Christer P kan anläggas på brottsutredningens organisation efter den 28 maj 1998. Det hade enligt vår mening varit naturligt att ompröva brottsutredningens organisation efter den för utredningens del genomgripande händelse som avslaget på

resningsansökan innebar. Någon sådan omprövning har inte skett, utan arbetet har fortsatt som tidigare, med samma bemanning. Från PU:s sida har uppgivits att det inte finns några föreliggande planer på förändringar. Det är förvånande. Genom resningsansökan tydliggjordes vad som även framskymtat tidigare och sedermera även sagts till oss från förundersökningsledningen, nämligen att det sedan länge bara finns ett "spår" som bedöms som substantiellt ("är det inte Christer P har vi ingen aning om vem som begått mordet"). Samtidigt innebar avslagsbeslutet, bl.a. genom att åtskilligt utredningsmaterial rättsligt sett förbrukades, att tröskeln för en ny domstolsprövning i detta utredningsuppdrag höjdes ytterligare.

Såväl det förhållandet att det nya materialet inte av Högsta domstolen värderades lika högt som det uppenbarligen gjordes av RÅ, som att tröskeln på detta sätt höjdes borde enligt vår mening påverka den fortsatta utredningens inriktning och organisation. Att arbetet åtminstone i sina yttre former likväl fortsätter "som om inget hänt" tyder närmast på att PU som organisation stelnat i sina former och att en viss "institutionalisering" inträtt. Det verkar också finnas en föreställning om att det av opinionsmässiga skäl inte skulle gå för sig att minska utredningens kvantitativa omfång.

Det har inte varit vår uppgift att särskilt studera organisationen som sådan och inte heller vårt uppdrag att anlägga synpunkter på hur arbetet framöver skall bedrivas. Vi anser oss dock böra anmärka, att det inte ter sig rimligt att tänka sig att den nuvarande organisationen och inriktningen skulle kunna bestå under lång tid framöver (preskription inträder i mars år 2011). Det vore ingen välgrundad resursprioritering och antagligen inte heller effektivt för mordutredningens del.

Statens offentliga utredningar 1999

Kronologisk förteckning

1. Nya förmånsrättsregler + Bilagor. Ju.
2. Steriliseringsfrågan i Sverige 1935-1975. Ekonomisk ersättning. S.
3. Yrkesfiskets konkurrenssituation. Jo.
4. God sed i forskningen. U.
5. Effektiva värme- och miljölösningar. N.
6. Effektivare Totalförsvarsstöd i Östersjöområdet. Fö.
7. Märk väl! Fi.
8. Invandrarskap och medborgarskap. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
9. Att slakta ett får i Guds namn. Om religionsfrihet och demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
10. Rasism, nynazism och främlingskap. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
11. Bör demokratin avnationaliseras? Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
12. Elektronisk demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
13. Etik och demokratisk statskonst. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
14. Den framtida kommersiella lokalradion. Ku.
15. Nytt system för prövning av hyres- och arrendemål. Ju.
16. Ökad rättssäkerhet i asylärenden. UD.
17. Garantipension och Bosättningsstillägg för personer födda år 1937 eller tidigare. S.
18. Frågor till det industriella samhället. Ku.
19. Artikel 7 i EG:s varumärkesdirektiv. Ändringar i varumärkeslagen. Ju.
20. Sverige och judarnas tillgångar. UD.
21. Lindqvists nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder. S.
22. Den skyddade provinsen. En essä om demokratins värde och värdighet. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
23. Utveckling av mänskliga resurser i arbetslivet. Förslag till inriktning av nya mål 3 inom EG:s strukturfonder. N.
24. EG:s strukturstöd. Ny organisation för de geografiskt avgränsade strukturfondsprogrammen. N.
25. Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige.
26. Införsel av beskattade varor. Fi.
27. Delta – Utredningen om deltidsarbete, tillfälliga jobb och arbetslöshetsersättningen. N.
28. Kontantmetod för småföretagare. Fi.
29. Internationell konflikthantering – att förbereda sig tillsammans. Fö.
30. Yttrandefriheten och konkurrensen – Förslag till mediekoncentrationslag. m. m. Ku.
31. Tillsyn över advokater m. m. Ju.
32. Utvecklingssamarbete på rättsområdet. Ju.
33. Bo tryggt – Betala rätt. Särskilda boendeformer för äldre samt avgifter för äldre- och handikappomsorg. S.
34. Svenskt medborgarskap. Ku.
35. Fastighetsmäklarnämnden – effektivare tillsyn. Fi.
36. Likvidation av aktiebolag. Ju.
37. Underrättelsetjänsten – en översyn. Fö.
38. Följdleveranser i samband med export av krigsmateriel. UD.
39. Vuxenutbildning för alla? Andra året med Kunskskapslyftet. U.
40. Demokratin i den offentliga sektorns förändring. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
41. Bevara dokumentärfilmens kulturarv. Åtgärdsförslag samt förslag till ett centrum för dokumentärfilm och en filmvårdscentral. Ku.
42. Ny luftfartslag. N.
43. Oberoende, ägande och tillsyn i revisionsverksamhet. Ju.
44. Öppen elmarknad. N.
45. Slutförvaring av kärnavfall. Kommunerna och platsvalsprocessen. M.
46. Ökade socialbidrag. En studie om inkomster och socialbidrag åren 1990 till 1996. S.
47. Mervärdesskatt – Frivillig skattskyldighet. Fi.
48. Lära av Estonia. Den andra delrapporten och slutredovisning. N.
49. Invandrare som företagare. Ku.
50. Skydds jakt på varg. M.
51. Smittskydd, samhälle och individ. Del A+B. S.
52. Inkomstprövning av bostadstillägg till pensionärer. S.
53. Ekonomisk brottslighet och sekretess. Ju.
54. En ny tulllag. Fi.
55. Konvergens och förändring. Samordning av lagstiftningen för medie- och telesektorerna. Ku.
56. Globaliseringen och demokratin. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
57. Rikstrafiken – En ny myndighet. N.
58. Löser juridiken demokratins problem? Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
59. Begränsad fastighetsskatt. Fi.
60. Kundvänligare taxi. N.
61. Brottsförebyggande arbete i landets kommuner. Ju.
62. Bilen, miljön och säkerheten. Fi.
63. Att lära och leda – En lärarutbildning för samverkan och utveckling. U.
64. Represantativ demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.

Statens offentliga utredningar 1999

Kronologisk förteckning

65. Barnombudsmannen – företrädare för barn och ungdomar. S.
 66. God vård på lika villkor? – om statens styrning av hälso- och sjukvården + 2 bilagor. S.
 67. KÄRNAVFALL – metod – plats – miljökonsekvens. KASAMs yttrande över SKBs FUD-program 98. M.
 68. Brandkatastrofen i Göteborg. Drabbade Medier Myndigheter. Ku.
 69. Individ och arbetslivet. Perspektiv på det samtida arbetslivet kring sekelskiftet 2000. N.
 70. Gentekniknämnden. U.
 71. Oseriösa bostadsförmedlare. S.
 72. Boendesociala effekter av konkurser och rekonstruktioner – bostadsrättsföreningar och egnahem. S.
 73. Handikappombudsmannens framtida förutsättningar och arbetsuppgifter. S.
 74. Demokratin och det gemensamma bästa. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 75. Rätt plats för vindkraften. Del 1 och Del 2. M.
 76. Maktindelning. Forskarvolym I. Demokratiutredningen. Ju.
 77. Demokratiteori och medborgarskap. Forskarvolym II. Demokratiutredningen. Ju.
 78. Jordbruk och miljönytta – nytt miljöprogram för jordbruket. Jo.
 79. Källskatt på utdelning och royalty till begränsat skattskyldiga. Fi.
 80. Demokratiopinioner. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 81. Förhandlingsersättning till hyresgästorganisation. Ju.
 82. Vårdslös kreditgivning samt sekretess i banker m.m. Fi.
 83. Globalisering. Forskarvolym IX. Demokratiutredningen. Ju.
 84. Civilsamhället. Forskarvolym VIII. Demokratiutredningen. Ju.
 85. Bredband för tillväxt i hela landet. Närings-, regional- och välfärdspolitiska aspekter på IT-infrastrukturen. N.
 86. PC:n är död – länge leve PC:n! Nya möjligheter för Sverige. En rapport från hearingen "Efter PC:n" anordnad av IT-kommissionen juni 1999. N.
 87. Vagnbolag för järnvägen. N.
 88. Granskningskommissionens betänkande i anledning av Brottsutredningen efter mordet på statsminister Olof Palme. Ju.
-

Statens offentliga utredningar 1999

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Nya förmånsrättsregler + Bilagor. [1]
Invandrarskap och medborgarskap. Demokratiutredningens skriftserie. [8]
Att slakta ett får i Guds namn. Om religionsfrihet och demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. [9]
Rasism, nynazism och främlingskap. Demokratiutredningens skriftserie. [10]
Bör demokratin avnationaliseras? Demokratiutredningens skiftserie. [11]
Elektronisk demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. [12]
Etik och demokratisk statskonst. Demokratiutredningens skriftserie. [13]
Nytt system för prövning av hyres- och arrendemål. [15]
Artikel 7 i EG:s varumärkesdirektiv. Ändringar i varumärkeslagen. [19]
Den skyddade provinsen. En essä om demokratins värde och värdighet. Demokratiutredningens skriftserie [22]
Tillsyn över advokater m. m. [31]
Utvecklingsamarbete på rättsområdet. [32]
Likvidation av aktiebolag. [36]
Demokratin i den offentliga sektorns förändring. Demokratiutredningens skriftserie. [40]
Oberoende, ägande och tillsyn i revisionsverksamhet. [43]
Ekonomisk brottslighet och sekretess. [53]
Globaliseringen och demokratin. Demokratiutredningens skriftserie. [56]
Lösér juridiken demokratins problem? Demokratiutredningens skriftserie. [58]
Brottsförebyggande arbete i landets kommuner. [61]
Representativ demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. [64]
Demokratin och det gemensamma bästa. Demokratiutredningens skriftserie. [74]
Maktindelning. Forskarvolym I. Demokratiutredningen. [76]
Demokratiteori och medborgarskap. Forskarvolym II. Demokratiutredningen. [77]
Demokratiopinioner. Demokratiutredningens skriftserie. [80]
Förhandlingsersättning till hyresgästorganisation. [81]
Globalisering. Forskarvolym IX. Demokratiutredningen. [83]
Civilsamhället. Forskarvolym VIII. Demokratiutredningen. [84]

Granskningskommissionens betänkande i anledning av Brottutredningen efter mordet på statsminister Olof Palme. [88]

Utrikesdepartementet

Ökad rättssäkerhet i asylärenden. [16]
Sverige och judarnas tillgångar. [20]
Följdlleveranser i samband med export av krigsmateriel. [38]

Försvarsdepartementet

Effektivare Totalförsvarsstöd i Östersjöområdet. [6]
Internationell konflikthantering – att förbereda sig tillsammans. [29]
Underrättelsetjänsten – en översyn. [37]

Socialdepartementet

Steriliseringsfrågan i Sverige 1935-1975. Ekonomisk ersättning. [2]
Garantipension och Bosättningstillägg för personer födda år 1937 eller tidigare. [17]
Lindqvists nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder. [21]
Bo tryggt – Betala rätt. Särskilda boendeformer för äldre samt avgifter för äldre- och handikappomsorg. [33]
Ökade socialbidrag. En studie om inkomster och socialbidrag åren 1990 till 1996. [46]
Smittskydd, samhälle och individ. Del A+B. [51]
Inkomstprövning av bostadstillägg till pensionärer. [52]
Barnombudsmannen – företrädare för barn och ungdomar. [65]
God vård på lika villkor? – om statens styrning av hälso- och sjukvården + 2 bilagor. [66]
Oseriösa bostadsförmedlare. [71]
Boendesociala effekter av konkurser och rekonstruktioner – bostadsrättsföreningar och egnahem. [72]
Handikappombudsmannens framtida förutsättningar och arbetsuppgifter. [73]

Finansdepartementet

Märk väl! [7]
Införsel av beskattade varor. [26]
Kontantmetod för småföretagare. [28]
Fastighetsmäklarnämnden – effektivare tillsyn. [35]
Mervärdesskatt – Frivillig skattskyldighet. [47]
En ny tulllag. [54]
Begränsad fastighetsskatt. [59]

Statens offentliga utredningar 1999

Systematisk förteckning

Bilen, miljön och säkerheten. [62]
Källskatt på utdelning och royalty till begränsat skattskyldiga. [79]
Vårdslös kreditgivning samt sekretess i banker m.m. [82]

Utbildningsdepartementet

God sed i forskningen. [4]
Vuxenutbildning för alla? Andra året med Kunskapslyftet. [39]
Att lära och leda – En lärarutbildning för samverkan och utveckling. [63]
Gentekniknämnden. [70]

Jordbruksdepartementet

Yrkesfiskets konkurrenssituation. [3]
Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige. [25]
Jordbruk och miljönytta – nytt miljöprogram för jordbruket. [78]

Kulturdepartementet

Den framtida kommersiella lokalradion. [14]
Frågor till det industriella samhället. [18]
Yttrandefriheten och konkurrensen – Förslag till mediekoncentrationslag m. m. [30]
Svenskt medborgarskap. [34]
Bevara dokumentärfilmens kulturarv. Åtgärdsförslag samt förslag till ett centrum för dokumentärfilm och en filmvårdscentral. [41]
Invandrare som företagare. [49]
Konvergens och förändring. Samordning av lagstiftningen för medie- och telesektorer. [55]
Brandkarastrofen i Göteborg.
Drabbade Medier Myndigheter. [68]

Näringsdepartementet

Effektiva värme- och miljölösningar. [5]
Utveckling av mänskliga resurser i arbetslivet.
Förslag till inriktning av nya mål 3 inom EG:s strukturfonder. [23]
EG:s strukturstöd. Ny organisation för de geografiskt avgränsade strukturfondsprogrammen. [24]
Delta – Utredningen om deltidsarbete, tillfälliga jobb och arbetslöshetsersättningen. [27]
Ny luftfartslag. [42]
Öppen elmarknad. [44]
Lära av Estonia. Den andra delrapporten och slutredovisning. [48]
Rikstrafiken – En ny myndighet. [57]
Kundvänligare taxi. [60]

Individen och arbetslivet. Perspektiv på det samtida arbetslivet kring sekelskiftet 2000. [69]
Bredband för tillväxt i hela landet. Närings-, regional- och välfärdspolitiska aspekter på IT-infrastrukturen. [85]
PC:n är död – länge leve PC:n! Nya möjligheter för Sverige. En rapport från hearingen "Efter PC:n" anordnad av IT-kommissionen juni 1999. [86]
Vagnbolag för järnvägen. [87]

Miljödepartementet

Slutförvaring av kärnavfall. Kommunerna och platsvalsprocessen. [45]
Skydds jakt på varg. [50]
KÄRNAVFALL – metod – plats – miljökonsekvens.
KASAMs yttrande över SKBs FUD-program 98. [67]
Rätt plats för vindkraften. Del 1 och Del 2. [75]